

אזכרה

אוסף נלוות מבית צוף הוצאה לאור

אחד היה אברהם

מתולדותיו והנהגותיו
של שר התורה והעבודה
עמוד ההוראה, תל תלפיות בדור דעה,
בוציא קדישא הגאון הנודע

רבי אברהם לנדא

זצללה"ה

אב"ד טשכנב

במלאות מאה וחמישים שנה להסתלקותו



סדר פורים המשולש

מתוך פסקי לוח לארץ ישראל

להגרי"מ טוקצ'נסקי זצ"ל

שבע נפק"מ להלכה בקריאת מגילה

בשנה זו במוקפין

הגאון רבי עקיבא מדלוב - עטרת המועדים

איך מתעלים בימי הפורים?

הדרכה מעשית להתעלות רוחנית

ולהבנת התוכן הכימי של ימי הפורים

עמל התורה סותר את כח הכפירה של עמלק

מון רה"י הגרמ"ה הירש - משנת רמ"ה

לקחי הפטרת 'זכור' - לקיים רצון ד' באמת!

הגאון רבי אליהו דיסקין - נחל אליהו

תורה בלי ידאת שמים, היתכן?

אונת ה'חיבור לעבודת ה'

הגאון רבי יונתן אבר - תורת המוסר

שיעור חסידי

פניני הלכה

יעל"ת חן

למראת

שנת

מלכתא

מחשבה קטנה על בדין

לדעת

מים זבים

מקנת יחזקאל

מקנת יחזקאל

מקנת יחזקאל

מחשבה קטנה על בדין

לדעת

מים זבים

מקנת יחזקאל

מקנת יחזקאל

מקנת יחזקאל

מחשבה קטנה על בדין

לדעת

מים זבים

מקנת יחזקאל

מקנת יחזקאל

מקנת יחזקאל

מחשבה קטנה על בדין

לדעת

מים זבים

מקנת יחזקאל

מקנת יחזקאל

מקנת יחזקאל

מחשבה קטנה על בדין

לדעת

מים זבים

מקנת יחזקאל

מקנת יחזקאל

מקנת יחזקאל

תזכר הענינים

אוסף הדעת

5 מומגד גרש ידחים
משלחנו של רבינו הגדול
מרן רשכבה"ג הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל

7 משנת דמ"ה
מרן ראש הישיבה
הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

9 חשבתי דרכי
נקודות אור במשנתו של
הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

11 ועד ליל שבת
מאת הגאון הגדול
רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

13 מאמרי חסד לאברהם
הגאון רבי אורי יצחקי שליט"א

15 תורת המוסר
הגאון רבי יונתן אבר שליט"א

17 עינינו גל
מאמרי עין לא ראתה

21 חנוך לנער
הרה"ג חנוך דרורי שליט"א

23 איך מתעלים בימי הפורים?
הדרכה מעשית להתעלות רוחנית

29 אמונה בין בתרי הפרשה
הרה"ג מרדכי דוד נייגרשל שליט"א

30 מחשבות טובות
מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה

31 אז נדברו
מחשבות לבני הישיבות

אוסף ההלכה

37 שיעורי בינה
הגאון הגדול
רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

39 עטרת המועדים
שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

41 עומק הפשט
דיוני הלכה אקטואליים

47 פניני הלכה
מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

53 דיני פורים
הגאון רבי מרדכי בונם
זילברברג שליט"א

55 שמעתיא עמיקתא
הלכות המצוות לפורים המשולש

57 אוצר ביכורי הלכה
הגאון רבי אברהם טומבק שליט"א

61 דרך ישרה
הנהגות הגה"צ רבי שריה דבליצקי זצ"ל

67 תוספת שבת
מעלת השבת וקדושתה

69 סדר פורים המשולש
מתוך פסקי לוח לארץ ישראל
להגרי"מ טוקצינסקי זצ"ל

72 מחשבה קצרה על הדף
תפיסות עומק על סדר הדף היומי

75 מבחני לדעת
מבחן בדף היומי, במשנה ברורה
ובחפץ חיים ואהבת חסד

אוסף הפרשה

77 שיעור חומש
מאת הגאון הגדול
רבי חיים פיינשטיין שליט"א

79 נחל אליהו
משיעורי הגאון רבי אליהו
דיסקין שליט"א

81 מגיד דבריו ליעקב
הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א
ראש ישיבת כף החיים

83 יעלת חן
הגה"צ יצחק שמואל גמזו שליט"א

85 מים זכים
משא ומתן ופילפול בנידונים
ערבים ונחמדים

87 בנתיבות העיון
מהרה"ג ר' אהרון שורצר שליט"א

89 מענה יחזקאל
הרה"ג ר' יחזקאל הרטמן שליט"א

92 לקראת שבת
לקט נבחר מתוך העלון
הנפלא של "דרשו"

96 אחד היה אברהם
מתולדותיו והנהגותיו של שר התורה
והעבודה, עמוד ההוראה, תל תלפיות
בדור דעה, בוצינא קדישא,
הגאון הנודע רבי אברהם לנדא
זצלה"ה
אב"ד טשכנוב
לרגל מלאות מאה וחמישים שנה
להסתלקותו

עקב גרעון בקופת ה'אוסף'
אלו שקנו גליונות ועדיין לא שילמו,
מתבקשים לשלם את חובם בהקדם.
כמו כן בעלי הוראת קבע מתבקשים
לבדוק האם ההו"ק פעילה ובאם לא לשלם
את חובם בהקדם ולחדש את ההו"ק.

נזכירכם
**כי אין לקחת גליונות בהקפה
ללא יוצא מן הכלל
בברכת התורה**

בכל נושאי האוסף ניתן לפנות בטלפון
02-5028765

ניתן להעביר תרומות וכן לשלם עבור קניית גליונות
בעמדות "נדרים פלוס" או "קהילות" בחיפוש קופת "אוסף גליונות"



וכן בהעברה בנקאית לחשבון "הילכתא"
בנק פאג"י (52) | סניף 180 | מספר חשבון 930903
ניתן לקבל קבלה מוכרת במס' לפי סעיף 46
על כל תרומה לאוסף גליונות
(למעט תשלום על פרסום או קניית גליונות)

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס' 1335
תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת 'אוסף גליונות' ושאר גליונות במייל
יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של ה'אוסף' ולפעול לפי ההנחיות

מערכת 'אוסף גליונות'
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב יוסף בן יהודה שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

הרב בנימין גינזבורג שליט"א

הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'
הוצאה לאור



נתן פלדמן

אוסף גליונות מופיע בסיוע
הילכתא- לדעת לחיות כהלכה



ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זצוקללה"ה

פרשת תצוה-זכור (שנה ו') תשפ"ה לפ"ק * גליון 209 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים



דבריהם הם זכרונם

מלחמת עמלק - מחמת רפיון התורה

"ויבוא עמלק ויילחם עם ישראל בריפדים", אמרו חז"ל (סנהדרין ק"א) שנקרא "ריפדים" על שם שרפו ידיהם מן התורה, ומפני זה נענשו שבא עליהם עמלק כמבואר במדרשים. ואף שזה היה לפני מתן תורה, שעדיין לא היו מחויבים במצוות תלמוד תורה, ומהו החטא בזה? מכל מקום הענין הוא, שבלא תורה אין דרגה ואין קדושה, והיו צריכים לעסוק בתורה כדי להתקדש ולקבל דרגה, ואם אין קדושה מיד בא עמלק.

ועד כדי כך מצינו בשעבוד מצרים ששבת לוי לא היו בגזירת השעבוד כיון שעסקו בתורה, ומבואר בדברי חז"ל (תנחומא) בהעלותך ס' ח', ספר הישר פ' שמות) שבתחילה השעבוד לא היה חובה אלא רשות, שפרעה מלך מצרים ביקש מכולם להתנדב לטובת המדינה, ובני ישראל שפרעה עשה עמהם חסד שנתן להם לגור במצרים - הסכימו מרצונם להתנדב, לא מצד גזירה או חוק אלא בהתנדבות, וגם המצרים ופרעה בעצמו התנדבו לזה כדאיתא בסוטה דף י"א.

ושבת לוי עסקו בתורה ולא ביקשו למצוא חן בעיני השלטונות, אבל אחרים במקום לעסוק בתורה התנדבו לעבודה, והסוף היה שנגזרה עליהם גזירת השעבוד בעבודת פרך, וכבר לא היו יכולים למלט עצמם מזה, רק שבת לוי נפטרו מגזירת השעבוד.

וזה היה בהשגחה שלא כדרך הטבע, שהרי בימינו אנו רואים שיש מקטרגים על בני הישיבות הפטורים מהצבא, וכיצד לא היה קטרוג על שבת לוי? זוהי ההשגחה בזכות התורה, שהתורה מגנה ומצלה, וכשעוסקים בתורה בשלמות נפטרים מכל השעבודים האחרים, כמאמרם (אבות ג,ה) כל המקבל עליו עול תורה מעבירים ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ.

*

צריכים לקבל עול תורה, שזוהי הזכות לביטול הגזירות, וכמו שאמרו חז"ל (אבות ג,ה) כל המקבל עליו עול תורה מעבירים ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, ואמרו (ע"ז ה,ב) שצריך לשים עצמו על דברי תורה כשור לעול וכחמור למשאוי, ועול תורה היינו ללמוד עם כל הכוחות ולפחד מביטול תורה, ובזכות זה מעבירים ממנו עול מלכות וכו', אבל אם עדיין יש "עול מלכות" זהו סימן שחסר בקבלת עול תורה בשלמות.

והגר"ח מוואלוז'ין כתב ברוח חיים (אבות ג,ז) בענין מה שאמרו "אם אין קמח אין תורה ואם אין תורה אין קמח", וביאר בזה כי הקמח הוא האמצעי והתורה היא העיקר, ומה שאמרו "אם אין קמח אין תורה" היינו שלא שייך במציאות ללמוד תורה אם אין קמח להתקיים, אבל מה שאמרו "אם אין תורה אין קמח" פירושו, שאם אדם אינו לומד תורה לא מגיע לו קמח, שכל הזכות לקמח הוא רק בזכות התורה.

וכתב שכן יש לפרש את המשך המשנה, וכגון "אם אין חכמה אין יראה ואם אין יראה אין חכמה", יש לפרש שאם אין חכמה לא שייך שתהיה יראה, שאי אפשר להשיג יראת שמים בלי תורה, ואם אין יראה אין חכמה היינו, שמי שאין לו יראת שמים אין לו זכות לתורה, וכמו שכתוב במשלי (ז,טז) "למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין", והיינו מפני שהוא לומד ואינו מקיים, ואינו צריך את החכמה.

כל הגזירות על התורה ועל הקמח תלויים בזכויות שלנו.

ועשה להם מכנסי בד'

בלאי בגדי כהונה

בלשון הגמ' בקידושין (נד.) 'כתנות כהונה שבלו כו', משמע דוקא כותנות ולא שאר בגדי כהונה.

והטעם לחלק ביניהן, אפשר לפי מה שציידו התוס' בשבת שם דהא דהדליקו במכנסים הוא משום שלב ב"ד מתנה עליהן, וא"כ הכל כפי דעתן, ולפ"ז דייקא נמי דתנן מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהן, שדוקא בהן הדליקו, שבהן באמת ליכא מעילה.

והא דבאמת לא הדליקו בכותנות ולא התנו עליהן, יש לבאר משום שמהן היו משתמשים למנורה (כמבואר ברמב"ם פ"ח מהל' כלה"מ, וזהו שפיר צורך קרבן), ודוקא ממכנסים ואבנטים שלא נשתמשו למנורה, בהן הדליקו לשמחת בית השואבה.

(אסיפת שמועות - תשרי ע"פ שיעורים עמ"ס קידושין)

איתא בסוכה (נא.) גבי שמחת בית השואבה, מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהן מהם היו מפקיעין ובהם היו מדליקין.

והקשו התוס' בשבת (כא.) - תימה היכי שרי להדליק והא לאו צורך קרבן הוא וקי"ל בגדי כהונה שבלו מועלין בהם וכו' ונראה לר"י דהואיל ולכבוד הקרבן היו עושין דכתיב ושאתם מים בששון, צורך קרבן חשיב ליה עכ"ל.

ויל"ע לשיטת הרמב"ם (סוף הל' לולב) ששמחת בית השואבה לאו משום ניסוך המים היתה, אלא משום שמחת החג ע"ש, איך הותר להשתמש בבגדי כהונה לשמחה זו, הא לאו צורך קרבן הוא.

וצ"ל שדעת הרמב"ם היא שדין כתנות כהונה שבלו מועלין בהם נאמר בכותנות דוקא ולא במכנסים ואבנט, וכך מדויק

פרשת זכור

עמלק ממעט ההשפעה הרוחנית

בפרשת ויבא עמלק (שמות יז,טז) 'ויאמר כי יד על כס י-ה מלחמה לה' בעמלק וגו'', פירש"י נשבע הקב"ה שאין השם שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו יהיה השם שלם והכסא שלם.

נראה ביאור הענין, כי כל זמן שעמלק קיים בעולם מתמעטת השפעת הרוחניות היורדת לעולם, וכדמצינו בלוט דכתיב 'וה' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו' ופירש"י כל זמן שהרשע עמו היה הדיבור פורש ממנו ע"ש, וזהו משום שלוט נמשך לעולם הזה והלך אחר עיניו, וכדכתיב 'וישא לוט את עיניו וירא את כל ככר הירדן כי כולה משקה', ובהו ראו חז"ל כי בפנימיות לבו אמר אי אפשר לא באברם ולא באלוקיו, ומפני שהחשיב העולם הזה, והוא כנגד הקב"ה, ולכן לא הושפע שפע רוחני של דבר ה' על אברהם כל עוד היה עמו לוט.

ומטעם זה אין השם שלם עד שימחה שמו של הקב"ה, כי כל זמן שעמלק קיים בעולם נחסר בהשפעת הרוחניות היורדת לעולם.

ובזה יש לבאר הא דאיתא בגמ' (סנהדרין כ,ב) שלש מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות בהם בית הבחירה, ובטעם שנצטוו דוקא בסדר הזה יש לבאר, דראשית הוצרכו להעמיד מלך שעל ידו יוכלו לקבל שפע רוחני ולהתעלות ברוחניות, ולאחר מכן נתחייבו למחות את זרעו של עמלק דאין הכסא שלם עד שימחה שמו.

ורק אחר מחית עמלק שוב אפשר לבנות בית הבחירה, ומשום דכשעמלק קיים אי אפשר שיהיה בית הבחירה, וחורבן ביהמ"ק היה מחמת עמלק שבלב - 'אל זר שבקרבן', ורק לאחר קיום מחית עמלק אפשר לבנות את בית הבחירה.

בעקבי הצאן - מדור השקפה וחינוך לאורו של מרן זצוקללה"ה

מרבין בשמחה - הצורך הטבעי בשמחה (מאמר ב')

ומישוב בדעתו - תפילתו יותר בכוונה והוא גם דבוק בתורה יותר, אבל כששרי במתח אינו יכול לכוון את לבו בתפילה, וגם קשה לו לעסוק בתורה כראוי, ויש עצות ידועות כיצד עושים שהלימוד יהיה מתוך שמחה והנאה, ומי שיש לו קשיים המפריעים ומבלבלים את דעתו צריך להתייעץ כיצד לסלק את הקשיים, וברוך ה' בימינו יש דרכים ועצות לפתור את כל הקשיים".

למדנו א"כ כי עניין השמחה נצרך מאד בעבודת ה', שהיא צורך לאדם ליישוב דעתו, באשר בלעדיה תחסר מנוחת הנפש והסיפוק הנדרש לרוח, להתבוננות, ולחיבור לעבודת ה'. וכדברי רבינו יונה כי קוצר הנפש מונע ממלאכת שמים ושוב חסרה לו הצלחה במעשיו. משום כך מחוייב האדם להביא את עצמו לידי מצב של שמחה, וזה ע"י שישמח במה שיש לו בגשמיות וברוחניות, וכמובן שתהיה עבודתו באופן שתביא אותו לידי שמחה, ולא להיפך.

*

ב'שמחה' ישנו ענין נוסף, טבעי, המשלים את הדברים הנ"ל.

מצאנו בספר החינוך (מצוה תפח) טעם למצות השמחה ביו"ט, כי פעולת השמחה עצמה נצרכת לאדם לבריאות גופו ונפשו, והביא רבינו דבריו, ז"ל: "לפי שהאדם נכון על ענין שצריך טבעו לשמוח לפרקים, כמו שהוא צריך אל המזון על כל פנים, ואל המנוחה, ואל השינה, ורצה הא-ל לזכותנו אנחנו עמו וצאן מרעיתו, וציונו לעשות השמחה לשמו למען נזכה לפניו בכל מעשיו. והנה קבע לנו זמנים בשנה למועדים לזכור בהם הנסים והטובות אשר גמלנו, ואז בעתים ההם ציונו לכלכל החומר בדבר השמחה הצריכה אליו, וימצא לנו תרופה גדולה בהיות שובע השמחות לשמו ולזכרו", ע"כ מדבריו.

והיינו כיון שהשמחה היא מצרכי הגוף, רצה הקב"ה לזכות אותנו שנגעשה את השמחה לשמו ולזכרו, ולכן ציונו לשמוח ביום טוב, וציונו גם לעשות דברים המעוררים את השמחה

ומרחיב רבינו ומבאר: "כי השמחה נותנת מרץ וכח ומחזקת את הגוף, ומקרא מפורש הוא (משלי יח, ד) "רוח איש יכלכל מחללו", וכמו שאדם רעב לאכול, כך הוא מרגיש צורך בשמחה, ומחפש דרכים כיצד לשמח את עצמו...

ורואים אנשים חולים רח"ל שאומרים להם כי טוב שיעסקו בדברים המשמחים להשתחרר ממצבם, שהשמחה מחזקת ונותנת כוחות להתגבר על המחלות, ולכן אדם צריך גם שמחה, כי זה מחזק את הגוף ונותן כוחות

ומביא עוד רבינו על כך את דברי הגמ' בשבת (ל,ב) שרבה היה אומר מילתא דבדיחותא לפני שהתחיל ללמוד, ומדגיש רבינו כי "פשוט שלא היו אלו דברי ליצנות וקלות ראש, אלא אמרו דברים המשמחים לפי מדרגתם, כדי שיתחילו ללמוד מתוך שמחה..."

ואכן, בכדי למלא את הצורך של 'שמחה' אפשר להשתמש בדרכים שונות המביאות לכך, "לפעמים יכולה להיות שמחה על ידי דברים של מה בכך, אבל שמחה של תורה זו שמחה שהיא מדרגה, והיא זכות גדולה מאד"

וכדוגמא לדבר: "... ידוע שאנשים חילוניים הולכים לבידור לשמח את עצמם, ומספרים כי ראו פעם אדם עצוב ושאלוהו 'מדוע אתה עצב, לך לבידור... שם כולם צוחקים ושמחים', השיב האיש 'מה אעשה כי אני הוא הבדרן, ואותי אין זה משמח כלל...', דברים של חיי שעה יש בהם רק שמחה זמנית, והשמחה האמיתית היא רק בדברים נצחיים של חיי עולם!"

ואמנם זו כונת החינוך הנ"ל - "וציונו לעשות השמחה לשמו למען נזכה לפניו בכל מעשיו... ואז בעתים ההם ציונו לכלכל החומר בדבר השמחה הצריכה אליו, וימצא לנו תרופה גדולה בהיות שובע השמחות לשמו ולזכרו"

וחזור על כך רבינו תמיד, כי "כל קשר ושייכות עם קדושה נותן לאדם שמחה, ואפילו מחשבה קדושה גם כן משמחת, כמו שכתוב "שמח לב מבקשי ה'", וביאר בשיח יצחק בסידור הגר"א כי מבקשי ה' שמחים מפני שהם מחפשים קרבת אלקים, והרי זו מחשבה קדושה שהיא עצמה נותנת שמחה והרגשה נעימה מאד"

פתחנו את מאמרנו הקודם בשני עניינים עליהם מיוסד ענין השמחה בעבודת ה', ושניהם נצרכים לאיכות העבודה, האחד הוא יישוב הדעת ורוגע, והשני הוא מעלת ופנימיות העבודה. וכבר הארכנו בענין פנימיות העבודה, המתבטאת ע"י השמחה, ועתה נעסוק בענין השני - השמחה והסיפוק לצורך יישוב הדעת בעבודה, בו היה רבינו זצ"ל מאריך מאד.

רבינו היה שב ומזכיר, כי אי אפשר לקנות קנין נפשי רוחני בלא יישוב הדעת, והיה מביא לכך מקורות מדברי חז"ל. נזכיר את אשר היה מביא בענין לימוד תורה מתוך יישוב הדעת, כמ"ש חז"ל באבות, "אחד מן הדברים שהתורה נקנית בהם הוא ביישוב"... כל אדם, כשהוא לומד, אם הוא מיושב בדעתו, ביישוב הדעת ובמנוחה, אז הלימוד נקבע בלבו, ויש לו קנין במה שהוא לומד, אבל אם אינו רגוע לגמרי, ואינו מיושב בדעתו, אין הלימוד נקבע בלבו, ולא יבין ולא יזכור את מה שהוא לומד, כי צריך להיות ביישוב ובמנוחה... וכן מבואר באגרת הגר"א: "כי הלימוד אינו נקבע באדם כי אם ביישוב ובנחת"

וכך גם לגבי חיזוק בהתמדה, עבודת התפילה, ולימוד המוסר, כולם היה שב ומדגיש כי ללא יישוב הדעת אי אפשר לקנותם. "...וכך ידוע גם בכל ענייני העולם, אדם שהוא ביישוב הדעת יודע מה לעשות וכיצד להתנהג, ומי שמבולבל אינו יודע מה לעשות..."

רבינו היה מצטט על כך מדברי רבינו יונה בשערי תשובה שכתב (ב,ט) "כי קוצר הנפש מונע ממלאכת שמים", ושם הוא מדבר לגבי אנשים זקנים, שיש להם קוצר הנפש, אך זה שייך גם לצעירים, שאם חסר לאדם סיפוק ואין לו מצב רוח, זהו 'קוצר הנפש' המונע ממלאכת שמים, כי אם חסרה השמחה אין הצלחה לא בתורה ולא במעשים טובים, וכל עבודת ה' אינה בשלמות..."

רבינו הבחין, כי בדורנו התגבר מאד בלבול הדעת בקרב חפצי עבודת ה', דוקא בשל הרצון והחשק להתעלות עוד ועוד: "יש דבר שמצוי מאד בתקופה האחרונה, ובעבר זה לא היה מצוי כל כך, מה שכתב רבינו יונה בשע"ת שקוצר הנפש מונע ממלאכת שמים, ובימינו קוראים לזה מתח או לחץ, שאדם לא מרצה מעצמו, ואין לו יישוב הדעת, ומחמת זה אינו יכול להצליח בתורה..."

המתח הנפשי, כשהוא המניע את האדם בתחילת עבודתו, הרי הוא גורם לחסרון בבסיס עבודת האדם עצמו, שלא יוכל להתקדם כראוי ולקנות קנין אמיתי בעבודתו וכו"ל, וגם כאשר המתח מתלווה לאדם רק בהמשך עלייתו, אף שתחילת העבודה היתה באופן ראוי, אך מאחר ונכנס האדם למסלול מחייב שיש בו לחץ נפשי יותר מכפי יכולתו, הרי שוב אין עבודתו נעשית מתוך שמחה וחפץ לב, ונמצא שאינו יכול לעשותה כראוי.

'לשמחתנו אנו נמצאים בתקופה של אהבת תורה, רואים את כבוד התורה, והרבה רחוקים מתקרבים לתורה עם דבקות בתורה, זהו ממש קידוש ה' שאין לשער, אך מנגד יש כאלה שמתוך הרצון הטוב הזה של אהבת התורה, הם מתאמצים ומתחזקים יותר מדי, ואינם משגיחים על כוחותיהם.

ויש לדעת כי החיזוק יותר מדי מזיק מאד, יש כאלה שזה גורם להם לבעיות נפשיות, אבל גם לפני הבעיות האלה זה גורם שאין אווירה של שמחה בבית, וכשאדם הוא רציני וחושב כל הזמן על המצוות והחייבים שהוא מחוייב לעשות, בלא יישוב הדעת ובלא שמחה, מתוך כך הוא נכנס לעצבות ואינו יכול לתפקד כראוי..."

רבינו היה אומר, כי עניין זה של חסרון יישוב הדעת היה כלול בגזירת פרעה מלך מצרים, כפי שכתוב "ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה" - היינו שהעבודה הקשה גרמה שלא היה להם יישוב הדעת לחשוב ולהתבונן, כי חיזוק האמונה תלוי ביישוב הדעת, כי האמונה אינה נראית בחוש, וצריכים לזה התבוננות עד שיתיישב על הלב כמו שכתוב וידעת היום והשבות אל לבבך וגו', ומקוצר רוח ועבודה קשה לא היה להם כח מחשבה להתבונן להאמין באמונה שלמה..."

"... עסק התורה והתפילה צריך שיהיה מתוך שמחה ויישוב הדעת, כי כשאדם רגוע

משנת רמ"ה

ממשנת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

פרשת תצוה - זכור תשפ"ה

הוראת שעה

'אנחנו גורמים שהארץ לא תקיא את יושביה'

[מתוך שו"ת ועידת 'האזינו' - שבט תשפ"ה]

שאלה: בחור שקשה לו להתפלל, והמטפל אומר שכרגע צריך להניח לו, והמשגיח שואל האם ניתן לסמוך על המטפל, שהוא ירא שמיים?

מרן רה"י: הסטייפלער היה אומר, שלגבי להקל בעשיה הולכים לקולא בספיקות, אבל לגבי לא לעשות בכלל זה רק אם זו בחינה של 'פיקוח נפש', דהיינו שהמטפל אומר שזה מצב שהבחור יכול להידרדר חס ושלום לגמרי, שאז זו בחינה של 'חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה', אבל לא מספיק לזה חוות דעת של מטפל אחד, אלא צריך לכל הפחות עוד אחד, כמו ברפואה שהולכים לקבל חוות דעת של רופא נוסף [אא"כ מדובר במטפל שידוע כמוסמך ע"י גדו"י בנושאים אלו].

שאלה: בנושא הגיוס, יש בחורים שנכנסים למתח וחרדה, מה ניתן לעשות בענין זה?

מרן רה"י: הקב"ה יעזור שלא יהיו מעצרים וכדומה. צריך להבין שמדובר כאן בתורה של כלל ישראל, בתורה של ארץ ישראל, כל הקיום של הציבור בארץ ישראל תלוי בזה שיש ישיבות שיושבים ולומדים בהם ומתעלים, וכמו שאמרתי כמה פעמים שבחור ישיבה זה לא 'סטודנט לתלמוד', אלא בחור שעובד על תורה, על יראת שמים, על מידות, על כל חלקי היידישקייט, עולה ומתעלה, דוחף את עצמו לעלות עוד ועוד! זה שיש ציבור של עשרות אלפי בני ישיבות, שהם 'בני לוי' המופקעים מכל דבר, כל אחד לפי דרגתו, שמתעלים להיות לומדי תורה ועובדי ה', זה מה שמציל אותנו! וכפי שאומר הרמב"ן, שאם אין קדושה בארץ ישראל אזי הארץ מקיאה את יושביה. אנחנו גורמים לכך שהארץ לא תקיא את העם, ועלינו להיות גאים בזה! להיות גאים במה שאנחנו עושים, ולא לפחד משום דבר! והקב"ה יעזור לנו שלא תהיה שום בעיה!

שאלה: מה האופן שיש להסביר לבחורים שאסור לילך לצבא, האם על דרך 'תורה מגנא ומצלא', או על דרך שהצבא אינו מתאים לבני תורה?

מרן רה"י: חייל בצבא ובחור ישיבה זה תרתי דסתרי! אי אפשר להיות בן תורה שתכליתו לעלות בכל תחומי היידישקייט, ולהיות יחד עם זה חייל בצבא, זה לא הולך ביחד! גם לא בבין הזמנים, שכן בחור צריך להיות בן תורה גם בבין הזמנים, הוא צריך תמיד להרגיש מה המטרה האמיתית בחיים, ולהיות חייל באותו הזמן זו סתירה גמורה לכך.

עמל התורה סותר את כח הכפירה של עמלק

זמן שהיו עמלים בתורה כראוי לא היה עמלק יכול להכניס את כפירתו וקלקולו.

אמנם ענין זה בעצמו עדיין דורש הבנה, מה מונח בעמל התורה שסותר את כוח הכפירה של עמלק? שכל זמן שישראל עמלים בתורה אין עמלק יכול להפיץ את קלקוליו?

ויש לבאר בזה, שבעמל התורה יש שני עניינים: האחד, כמו בשאר חכמות, שמי שעמל בהם רואה פירות, כך כאשר אדם עמל בתורה הוא זוכה להשיגה. והשני, כשאדם עמל בתורה הוא נותן בזה כבוד לקב"ה, וזוכה עבור זה לקבל כבוד מאיתו יתברך. וכמו שדרשו חז"ל (שמו"ר תצוה לה ה): למה כתוב בו כבוד על שיגע בתורה, הוי 'כבוד חכמים ינחלו' (משלי ג לה). וכן אתה מוצא באהרן, מה כתיב 'תורת אמת היתה בפי' (מלאכי ב ו), מה אמר הקב"ה למשה, 'ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת'. וכל אלו בזכות התורה שהיה יגע בה, הוי כבוד חכמים ינחלו, ע"כ.

מבואר מדברי חז"ל, שאדם שעמל בתורה מחשיב את הקב"ה ונותן לו כבוד, וזה מה שמביא את אורות התורה לעולם. זה הכח הגדול שיש בעמל התורה, ולפיכך הקב"ה מתאוה שישראל יהיו יגעים בתורה. ודווקא כח זה יכול לדחות את כח הכפירה שרועה עמלק להכניס, שכן כאשר כבוד ה' ממלא את העולם אין בו עוד מקום לכפירתו של עמלק!

בזמנים אלו שאנו מתעוררים על זכירת מעשה עמלק ומחיותו, צריכים אנו להיזהר ביתר שאת שלא לחזור חלילה למצב של 'רפידים', לא להיכנס לרפיון בתורה, אלא להיפך, לחזק בראש ובראשונה את עמל התורה! עמלות בתורה כפשוטו, עד סוף כל הכוחות! לא לצאת מהסוגיא עד שמגיעים לבירור מוחלט. פעמים שעמל התורה כולל גם שבירת המידות, שאדם צריך להודות על האמות ולומר 'טעיתי'. מי ששובר את מידותיו ולא בוש להודות בטעותו, זו הוכחה שאיכפת לו שהתורה שהוא לומד תהיה 'תורת אמת'! דאגתו לתורה אינה מניחה לו לדחוק ולטשטש בכל מיני תירוצים קלושים, וגם זה נכלל בעמל התורה.

אבל יש עמל התורה עוד לפני הלימוד - לבוא בזמן... כל אחד במקומו, בחור או אברך, או אחד שאין תורתו אומנותו אבל יש לו סדרי לימוד קבועים, כולם צריכים להקפיד לבוא בזמן לסדרים. וכל שכן שלא לבטל תורה בשעת מעשה, להקפיד שלא יהיה שום ביטול תורה, ובזה נותן כבוד לתורה ולנותנה, ובזכות זה הקב"ה ישפיע עלינו את אורות התורה.

חובת השעה להתאמץ ביתר שאת וביתר עז בלימוד התורה! עד כדי מסירות נפש ממש! כדאיאת בתנא דבי אליהו רבה (פכ"ב), שאמר תלמיד אחד לאליהו הנביא 'עוסק אני בדברי תורה ומחמד ומתאוה ומצפה אני אם תורה תבוא אלי'. והשיב לו אליהו 'לא זכה האיש לדברי תורה אלא אם כן מוסר נפשו עליה'.

על ידי מסירות נפש למען התורה מתרבה כבוד שמים, ואז זוכים לאורות התורה. הקב"ה יזכנו להתחזק בעמל התורה ושקידתה, ללא ביטול תורה שלא לצורך, ועל ידי זה נזכה לגאולה שלימה, במהרה בימינו אמן.

בפרשת 'זכור' מבוארת גודל השנאה שאנו נדרשים להרגיש כלפי עמלק, והחויב למחותו. ובסוף פרשת בשלח (שמות יד טז) נאמר 'כי יד על יד-ה מלחמה לה' בעמלק מדור דור', ומתיבת 'כס' דרשו חז"ל (תנחומא כי תצא יא) שיש כביכול חיסרון בכסאו של הקב"ה, כל זמן שעמלק קיים בעולם. ודבר זה צריך ביאור, מה היא מהותו של עמלק, שמפריעה לשלימות כסאו של הקב"ה?

המהר"ל (עי' נצח ישראל פרק ט) מבאר את הדברים, שעמלק הוא ההיפוך הגמור מכלל ישראל. שכן המטרה של כלל ישראל היא להפיץ תורה ואלוקות בעולם, ואילו מטרתו של עמלק היא להכניס כפירה בעולם. וכן מתבאר מדברי הרמב"ן (שמות יז טז), שאחרי יציאת מצרים היה מצב שכל האומות 'נמוגו מפני פחד ה' ומהדר גאונו, ועמלק בא ממרחק, כמתגבר על ה', ולכן אמר בו ולא ירא אלוקים'.

עמלק האמין, וכך היה 'מסביר' לשאר האומות, שכל ניסי מצרים היו חלילה כישוף ומועשה חכמה של משה רבינו, ואין בזה יד ה' כלל. כל המלחמה שלו עם כלל ישראל היתה למטרה אחת, לנצח את כלל ישראל ובזה 'להוכיח' שהכל היה מעשה כשפים חלילה, ותו לא!

בפרשת בחוקותי נאמר (ויקרא כו א) 'אם בחוקותי תלכו, ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם'. וידועים בזה דברי חז"ל בפסיקתא 'אם בחוקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה'. אבל כשמעיינים היטב בלשון חז"ל בספרא [ריש פר' בחוקותי] מוצאים שם דקדוק גדול. וזה לשון חז"ל שם 'אם בחוקותי תלכו, מלמד שהמקום מתאוה שיהיו ישראל עמלים בתורה'. דהיינו שיש כאן איזו בחינה של 'צורך גבוה' שיהיו ישראל עמלים בתורה.

המלבי"ם (שם) מיישב על פי דברים אלו קושיא גדולה. כיצד יתבאר המקרא 'אם בחוקותי תלכו וכו' ונתתי גשמיכם בעיתם', הרי חז"ל הזהירו את האדם (אבות א ג) שלא לעבוד את הבורא על מנת לקבל פרס. ובפרט, שעבודת ה' היא לתועלת נפשו של האדם, וכיצד יתכן שיטול שכר על דבר שעושה לתועלת עצמו, וכי ישלם הרופא לחולה שכר על כך שהוא שומע בקולו ולוקח תרופותיו? אמנם לפי דברי חז"ל כאן מיושבת תמיהה זו, שמאחר ו'המקום מתאוה שיהיו עמלים בתורה', נמצא שהעמל בתורה עושה נחת רוח לפניו ומשלים רצונו, ובעבור זה אכן מגיע לו שכר.

אמנם דבר זה עדיין צריך ביאור, כיצד יתכן לומר שיש 'צורך גבוה' בזה, שהקב"ה מתאוה שישראל יעמלו בתורה, ולכן ראוי לתת על זה שכר, כאילו אנו נותנים בזה משהו לבורא, וכי חסר לקב"ה משהו שאנו יכולים לתת לו כביכול?

ויש לבאר בזה, שאחר שנתבאר שכל מטרתו של 'עמלק' היא לפגוע בשלימותה של מלכות ה', שלא יהיה הכסא שלם, וכל כח הכפירה שהכניס עמלק לעולם הוא כדי להוות סתירה למלכות הבורא, נמצא שכל מי שנלחם בעמלק הוא כביכול 'נותן משהו לקב"ה', שהרי הוא 'מסייע' שיהיו השם והכסא שלמים. וכיצד נלחמים בעמלק? על ידי עסק התורה! וכמו שמצינו שלא היה עמלק יכול להילחם עם ישראל אלא ב'רפידים', כשרפו ידיהם של ישראל מעסק התורה! אבל כל

ביאור שיטת הרא"ש בדין 'בן עיר שהלך לכרך'

הוא נמצא במקום האחר בזמן חלות הפורים שם, ולכן בן עיר שנמצא בכרך בתחילת י"ד זמן חלות הפורים שלו אינו משתנה והוא נשאר בתחילת יום הי"ד, דאף שהוא נמצא בזמן זה בכרך הרי אינו זמן החיוב של כרכים, ורק בן כרך שהיה בעיר בתחילת י"ד משתנה זמן חלות החיוב שלו מ"ו ל"ד כיון שהוא נמצא בעיר בזמן חלות החיוב של העיר.

מיהו אע"פ שנתבאר דבבן עיר שהיה בכרך בתחילת יום הי"ד זמן חלות החיוב שלו הוא ב"ד, החפצא של החיוב שחל עליו הוא חיוב פורים של ט"ו, והיינו משום שלא שייך לקיים בפועל פורים של י"ד בכרך שהרי במקום זה אינו פורים היום, וכיון שבזמן חלות החיוב היה בכרך וחל עליו חיוב פורים של בן כרך, אף אם יחזור למקומו יסאר עליו חיוב זה כיון שגם בעיר שייך לקיים פורים של ט"ו, וכמו שנתבאר דבפורים של ט"ו שהוא הודאה על הנס הפרטי של הכרכים מתקיים גם הדין פורים של י"ד שהוא הודאה כללית.

אבל בבן כרך שהגיע לעיר אם היה בעיר בתחילת יום י"ד דהמצאותו בעיר בזמן חלות החיוב מפקיע ממנו דין בן כרך ודינו שזמן חלות הפורים שלו ב"ד ממילא גם חל עליו החיוב פורים של בן עיר שזוהו הפורים ששייך אצלו בזמן חיובו, אבל אם הגיע לעיר לאחר תחילת יום י"ד שלא חל עליו בתחילת יום י"ד פורים של בן עיר, מצד דין זמן חלות החיוב נשאר דינו שצריך לחול עליו פורים בתחילת ט"ו, ולכן אם בתחילת ט"ו הוא נמצא בעיר שזה מקום שלא שייך לעשות בו פורים של ט"ו לא שייך שיחול חיוב פורים של ט"ו ונמצא שלא נתחייב בדין פורים כלל.

[ואע"פ שלגבי בן עיר שהלך לכרך בליל י"ד אמרינן דמתחייב בפורים של ט"ו אפי' אם בזמן זה יהיה בעיר כיון שהדין פורים של בן עיר מתקיים גם בפורים של בן כרך, ואי"כ ה"נ נימא דאף שבזמן חלות החיוב שלו בתחילת ט"ו הוא בעיר יחול עליו חיוב פורים של ט"ו בגלל שפורים זה שייך לקיים אף אם הוא בן עיר, י"ל דשאני התם דבזמן חלות החיוב היה בכרך שעיקר דין הפורים שלו הוא ב"ו באופן שיקיים חיובו בכרך, ורק אחרי שחל החיוב אמרינן דאפי' אם חזר לעיר י"ל פקע" חיובו כיון שזה יכול להתקיים גם בעיר, אבל הכא דנגים על עיקר חיובו שיחול חיוב ט"ו בזמן שהוא בעיר, אמרינן דכיון דבמקום זה עיקר חיוב הפורים אינו ב"ו לא שייך שיחול עליו חיוב לעשות פורים של ט"ו במקום זה, ולכן לא חל עליו חיוב פורים כלל].

על הנס הפרטי שלהם ס"ס הם חלק מכלל ישראל ובהודאה על הנס שלהם מקיים החיוב להודות על הנס של הכלל, אבל בן כרך לא יכול לקיים חיובו בפורים של בן עיר כיון שחיובו הוא להודות על הנס הפרטי שלהם ובפורים של בן עיר שהוא הודאה על ניסי הכלל לא מתקיים חיוב זה.

וממילא א"ש דבן עיר הנמצא בכרך ב"ד אף דבט"ו יהיה בן עיר חל עליו חיוב פורים של כרך, כיון דחיוב של בן עיר לא שייך אצלו שהרי הוא עומד בזמן זה בכרך ובמקום זה לא שייך חיוב פורים של בן עיר, ואילו פורים דבן כרך שייך אצלו גם אם ביום ט"ו יהיה בן עיר דהא בן עיר יוצא ידי חובתו בפורים של בן כרך.

דעת הירושלמי שיש אופן שפטור לגמרי מקריאת המגילה

והנה בירושלמי (מגילה פ"ב ה"ג) מבואר, שיש אופן שאדם נפטור לגמרי מקריאת המגילה ומצוות היום, והיינו כאשר 'בן כרך' הגיע לעיר ביום י"ד אחר עלות השחר, והתעכב שם גם ביום ט"ו, שבאופן זה לא חלו עליו חיובי 'בן עיר', מאחר ולא היה בעיר בתחילת יום י"ד, ואף לא חלו עליו חיובי 'בן כרך', כיון שלא היה בכרך בתחילת יום ט"ו. ולכאורה מבואר בדברי הירושלמי דכדי שיחול על האדם חיוב פורים צריך להיות באותו המקום בתחילת היום, ולכן אם בתחילת יום י"ד היה בכרך ובתחילת יום ט"ו היה בעיר לא חל עליו חיוב פורים כלל, ולכאורה זה סותר את המבואר בדברי הרא"ש ד'בן עיר' שהלך לכרך ביום י"ד נתחייב בפורים של בן כרך אע"פ שבים ט"ו שהיה בעיר, דלשיטתו היה צריך להיות שגם 'בן כרך' שהלך לעיר ביום י"ד אחר עלות השחר יהיה עליו חיוב פורים של בן כרך. [והרא"ש הביא דעת הירושלמי].

ביאור החילוק בין 'בן עיר' ששהה בכרך ב"ד ל'בן כרך' ששהה בעיר

ונראה לבאר בזה, שיש שני חלקים בחיובי 'בן עיר' ו'בן כרך': א. זמן חלות החיוב. ב. החפצא של החיוב. כלומר, שיש שני גידונים. א. מתי הוא זמן חלות החיוב של מצוות היום. ב. מתי הזמן הראוי לקיים בו את חיובי מצוות היום דבעיר ראוי לקיים פורים ב"ד ובכרך הזמן הראוי לקיים פורים הוא ב"ו. ואי"כ נראה לומר שלגבי זמן חלות החיוב גם אדם שאינו נמצא במקומו ראוי לחול עליו חיוב פורים בזמן של מקומו הקבוע אא"כ

מחלוקת הראשונים בדין 'בן עיר' ששהה בכרך ביום י"ד

מבואר בגמרא (מגילה ט.) ש'פרו בן יומו נקרא פרו', כלומר, שהזמן הקבוע להיחשב 'בן עיר', לענין הדינים שחלוקים בני העיר מבני הכרך בחיוב המגילה ושאר הלכות היום, הוא יום י"ד, שאם שהה אדם בעיר בליל י"ד על מנת להישאר בה עד עלות השחר, הרי הוא נחשב כ'בן עיר'.

ונחלקו הראשונים מה הוא הזמן הקבוע להיחשב כ'בן כרך'. דעת רוב הראשונים שם (רש"י, בעל המאור, רמב"ן, ריטב"א) שהזמן הקבוע הוא יום ט"ו, דהיינו שאם הלך 'בן עיר' לכרך בליל ט"ו על מנת להישאר שם עד שיעלה עמוד השחר, הרי הוא נחשב ל'בן כרך'. אמנם דעת הרא"ש שם (ס"א) שהולכים אחר יום י"ד, דהיינו שאם הלך בן עיר לכרך בליל י"ד, על מנת לשהות שם עד עלות השחר, הרי הוא נחשב כ'בן כרך', וחל עליו חיוב לקרוא בט"ו כמותם, ואפילו אם יחזור באותו היום לעירו חייב לקרוא שם את המגילה בט"ו.

אלא שדבר זה צריך ביאור דהא לכאורה הטעם שכן עיר שהלך לכרך ביום י"ד נעקר ממנו דין בן עיר הוא משום שלא שייך לחול עליו חיוב י"ד אם בזמן זה הוא נמצא בכרך שהוא מקום שלא שייך בו חיוב י"ד, ואם כן איך יתכן שבגלל שהיה בתחילת י"ד בכרך יחול עליו חיוב ט"ו אפי' אם בזמן החיוב יהיה בעיר, וממה נפשך אם נאמר שאכן יכול לחול על אדם חיוב אף כשאינו נמצא בזמן החיוב במקום ששייך בו חיוב זה, אם כן מדוע 'בן עיר' השהה בכרך ביום י"ד נעקר ממנו חיוב קריאת המגילה של יום י"ד, ואם לא שייך לחול חיוב על אדם שאינו שוהה במקום הראוי לחיוב בזמן החיוב, מדוע 'בן עיר' ששהה בכרך ביום י"ד חלה עליו חובת מגילה ביום ט"ו כדון 'בן כרך', אף שבזמן החיוב חזר לעירו ולא שהה בכרך.

חילוק בין קריאת י"ד לקריאת ט"ו

ונראה לומר בזה, שחלוק דין פורים של י"ד מדין פורים של ט"ו, דבני הכרך החיוב המוטל עליהם הוא הודאה על הנס המיוחד שהיה רק להם ואילו בני העיר חיובם הוא הודאה כללית על הניסים שהיו לכלל ישראל, נמצא לפ"ז שכן עיר יכול לקיים חיובו גם בפורים של בן כרך דאף דהפורים שלהם הוא הודאה

משנת הישיבה

מתוך סדרת ועדי הדרכה לאברכים

עבודת התפילה (ה) מדוע יש צורך בתפילה?

בכח התפילה לפעול, משום ש'מלכותא דרקינא כעין מלכותא דארעא', ודרך מלכותא דארעא כך היא, שכאשר אדם נכנס לפני המלך לבקש דבר מה, ומראה למלך שהוא תלוי רק בו ומבקש ממנו רחמים, הרי שבכוחו לשנות את רצון המלך. אמנם זה יתכן רק אם המבקש נכנע לחלוטין בפני המלך, אבל אם המבקש מרגיש שהדבר תלוי גם בו, ואינו נתון לגמרי לחסדיו של המלך, אז ודאי שבשקטותו לא יעשו כל רושם על המלך.

מאידך, אף לדעת הנתיבות שיש כח בתפילה לפעול, מסתבר שאין זה אלא על פי הכלל של 'מלכותא דרקינא כעין מלכותא דארעא'. כי לא כל תפילה יכולה לפעול, אלא רק אם האדם מבקש בצורה של הכנעה ומרגיש שהוא תלוי לגמרי בקב"ה, אז יש לתפילתו כח לפעול.

דעה נוספת בענין זה היא דעת הרמח"ל (דרך ה' ח"ד פ"ה), שכתב שענין התפילה 'מן הסדרים שסידרה החכמה העליונה הוא, שלהיות הנבראים מקבלים שפע ממנו יתברך צריך שיתעוררו הם אליו, ויתקברו לו, ויבקשו פניו, וכפי התעוררותם לו כן יימשך אליהם שפע, ואם לא יתעוררו - לא יימשך להם. והנה האדון ברוך הוא חפץ ורוצה שתתברר טובת בראיו בכל זמניהם, והכין להם עבודה זו דבר יום ביומו, שעל ידה יימשך להם שפע ההצלחה והברכה, כפי מה שהם צריכים לפי מצבם זה בזה העולם'.

נמצא לדעת הרמח"ל, שהתועלת של התפילה מיוסדת על הכלל שככל שאדם קרוב יותר לקב"ה כך ראוי הוא לקבל ממנו יותר, ומאחר שעל ידי התפילה מתקרב האדם לקב"ה, ממילא זוכה הוא לשפע רב יותר. אמנם אין כוונתו כדעת ה'שבילי אמונה', שעל ידי התפילה האדם מתעלה לדרגה גבוהה ונהיה יותר 'ראוי', אלא כוונתו שההתקרבות וההתבטלות לה' בעבודת התפילה היא עצמה הסיבה לקבלת השפע.

ומכל מקום, לכל הדעות נראה פשוט שכדי שהתפילה תפעל צריך שמהותה תהיה 'עבודה', דהיינו שתיעשה מתוך כניעה וההתבטלות, הן בצורת התפילה והן בכוונתה.

המהר"ל (נתיבות עולם, נתיב העבודה פ"ב) מעלה שאלה יסודית לגבי הצורך והתועלת שבתפילה. הלא אם האדם ראוי שהקב"ה יתן לו את הדבר שעליו הוא מתפלל, מדוע אין הקב"ה נותנו לו בלא תפילה, ואם אינו ראוי לכך, מה תועיל תפילתו, וכי בזכות התפילה יתן לו הקב"ה דבר שאינו ראוי לו?

בספר 'אמת ליעקב' לבעל הנתיבות' (ברכות ו: ד"ה אמר רבי חלבו) מביא קושיא זו בשם 'המתפלספים מבני עמנו', וכותב, שלדעתם אכן אין צורך בתפילה כדי לקבל מה שראוי לאדם לפי דרגתו, אלא שעל ידי התפילה האדם מגיע לדרגות גבוהות יותר ביראה ובהכנעה, וכאשר הוא מתעלה לדרגות אלו ממילא הוא נעשה ראוי לקבל דברים שקודם התפילה לא היה ראוי להם. וכן כתב בספר 'שבילי אמונה' (נתיב ראשון ד"ה ואם ישראל).

אמנם הנתיבות כותב על כך שחס ושלום לומר כדבר הזה, 'רק האמת שהתפילה פועלת הרצון יתברך. ואין בזה קושיא השינוי רצון. כי כמו שאין משיגים מהותו כן אין משיגים רצונו ודעתו, וכמו שאין משיגים הידיעה והבחירה, והידיעה משארת אפשרות הבחירה. כלומר, הקב"ה הטביע בבריאה שיש כח בתפילה לפעול את רצונו, ואין הכונה שרצונו משתנה, אלא שבכח התפילה לפעול שיתנו לאדם את בקשתו. ובאמת זהו דבר שאין השכל יכול להבין, בדומה לסתירה שבין ידיעה לבחירה.

ובאמת לפי דעת השבילי אמונה יש לעיין, כיצד תפילה יכולה להועיל עבור אדם אחר, הרי אותו אדם אינו נעשה יותר 'ראוי' מחמת תפילתו של חברו עליו. ובדוחק יש לומר, שבזכות עלייתו של המתפלל ביראה ובהכנעה יכול גם חברו לקבל את צרכיו. אולם לפי הנתיבות הדבר מובן היטב, שהרי יש כח בעצם התפילה לפעול, בין לעצמו ובין לאחרים.

ונראה שדברי הנתיבות אינם סותרים את דעת המבי"ט [שהובא במאמר השני, וסובר שאין תכלית התפילה לקבל צרכיו, אלא להורות שאין ראוי להתפלל רק לקב"ה], לפי שאף לדעת המבי"ט הסובר שעיקר תכלית התפילה היא להכיר שהוא תלוי בקב"ה, מכל מקום יש

חשבת דרכי

נקודות אור על פי משנת הגאון רבי משה שפירא זצ"ל

פרשת תצוה

כדאי הלידה שתכפר על המיתה – בעומק המיתה נמצאת לידה חדשה [ב']

לעשות" כיון שהוא מתגרה באלה שהם יותר ויותר חיים [כפי שאומרת הגמרא "כי הגדיל לעשות" שמניח את אומות העולם ומתגרה דווקא בישראל, ואף בישראל אומר אב"י שהוא מתגרה בתלמידי חכמים יותר מכולם]. כיון שהוא מחבר את עצמו יותר ויותר לחיים באמת, אז הפרישה יותר גדולה, לכן "ועלה באשו ותעל צחנתו כי הגדיל לעשות".

הוא יצר הרע הוא שטן הוא מלאך המות – זהו תהליך המות
הגמרא בסוף פרק קמא דב"ב מלמדת אותנו כיצד הוא עניינו של היצר הרע, איך הוא נראה. וכך נאמר שם "הוא יצר הרע הוא השטן הוא מלאך המות". ונתבאר שם כי כך היא פעולתו. בתחילה הוא יורד ומסית, הוא הרי מלאך ומקומו למעלה ומשם הוא יורד ומסית, זאת העבודה הראשונה שלו. בתפקיד הראשון שלו הוא מתפקד כיצר הרע המפתה ומדיח. אחר ששומעים בקולו הוא עולה ומשטין, היינו אחר שכאן הוא מתפקד כיצר רע הוא חוזר ועולה למעלה כשטן והוא מקטרג ואומר שאותו אדם שמע בקולו ועשה מה שהוא בקש, פיתיתי אותו והוא שמע לי, אותו יצר רע מתהפך להיות שטן. ואז, כשנגזר דינו של אותו אדם חוזר אותו יצר רע שהוא סיבת כל מה שקרה כאן "נוטל רשות ונוטל נשמה", אז הוא מתפקד כמלאך המות. הוא יצר הרע הוא שטן הוא מלאך המות, זה סוף התהליך, אבל כל זה תהליך אחד של מות. בתחילה בפיתוי היצר לעבור עבירה, בהמשך בקטרוג השטן, ובסופו בנטילת נשמה על ידי מלאך המות. זו התמונה השלמה של המות, ואלו שלשת הפנים של מלאך המות.

אמנם, מובן שהכונה האמיתית והעמוקה של היצר הרע שלצורכה הוא נברא היא להיות יורד ומסית שיתגברו עליו ולא ישמעו בקולו, כי הרי כל מה שהוא עשה היה כדי להעמיד את אותו מפותה בנסיון על מנת שיבחר בטוב ויזכה למעלות עליונות. לשם כך נוצר היצר הרע כדי להתגבר עליו. לכן, כששומעים בקולו זה מעורר את התנגדותו כאילו עושים נגדו. אתה המפותה עשית משהו נגדי, נגד עיקר ענייני. אמנם אני הוא זה שפיתיתי אותך אבל כששמעת בקולי עשית נגדי, כי הכונה האמיתית במציאותי היא שלא תשמע לי. הכונה האמיתית היא שאני אפתה אותך, ואשתדל לפתות אותך מאד מאד, ואתה תתגבר עלי.

זאת התכלית האמיתית, וכשאדם אינו נוהג כך הוא הופך להיות אויבו של היצר, והיצר המפתה הופך להיות שטן. כי כאמור היצר הוא מלאך שתפקידו לפתות כדי שלא ישמעו לו, וברגע ששומעים לו אז הוא הופך להיות שטן ומלאך המות.

ראשו של היצר הרע הוא מלאך של חיים והאדם המתפתה הופכו למלאך מות – זו היא השחיטה

רבותינו מלמדים אותנו מה משמעותה של אותה השחיטה שנאמרה ביצר הרע. כך מבאר גם רבי חיים מוואלז'ין בספר רוח חיים.

יצר הרע כצפוני מתדמה כאילו הוא חלק מאיתנו

פתחנו בשבוע הקודם בעניין לידת משה המכפרת על המיתה, ובדברי הרמב"ן בציווי מזבח הקטורת לבסוף, בויכוח המלאכים עם משה רבנו והמתנות שנתנו לו ובהם הקטורת שנתן לו מלאך המות, ובכך שיצר הרע יתבער מן העולם תחת השם צפוני, ונמשיך לבאר בזה.

פירוש המילה צפוני מתבאר בגמרא "זה יצר הרע שהוא צפון בתוך לבו של אדם". כל שמותיו האחרים של היצר הרע, כגון שונא, אבן, רע, מכשול, כל אלה הם מציאויות של דברים העומדים בפני עצמם, אולם כשהיצר הרע נושא את השם צפוני הביטוי לכך שהוא מראה את עצמו כאילו הדבר שאילו הוא מפתה הוא רצונו של האדם עצמו, כאילו דבר זה הוא הרצון העצמי של האדם ולא רצון זר. הוא מתחבא בתוך הלב ואז נראים הדברים כאילו הם נובעים מהאדם עצמו ולא כרצון שנשתל בו על ידי כח אחר. לכן אין האדם מרגיש שיש כאן מישהו זר ששונא אותו, שהוא מכשול והוא אבן והוא ערל וטמא, שהוא משהו אחר והוא לא האני עצמו. בכל השמות האחרים זה לא אנחנו, אולם בשם צפוני היצר מזהה את עצמו איתנו, והוא מעמיד את כל הפיתויים כאילו הם רצוננו שלנו, וכך הוא מתחבא כאילו זה אנחנו עצמנו. זו האפשרות היחידה להתחבא ולהיות צפון בתוך הלב. אחרת לא ניתן להתחבא בתוך הלב, כי הרי אם הוא מורגש הוא אינו נחבא, אלא כך הם הדברים, הוא מתחבא, היינו שהוא עושה את עצמו כאילו אינו זר, כאילו הוא עצמו של האדם.

אם נבדוק באיזה שם צריכים לקרוא היום ליצר הרע, באיזה אופן הוא מתפקד, הרי שהדבר ברור, כל אחד מכיר את עצמו ולא צריך לחפש רחוק. זה עניינו של היצר היום, היצר מזוהה עם רצוני שלי, כאילו אני רוצה בכל פיתויי ואין כאן הרגשה שזה מישהו זר.

הריח הטוב נמצא בעצם החיים והריח הרע מגיע מפרישה מהחיים

כלל גדול הוא כי כל דבר שחי עומד ורענן ריחו טוב, וכל דבר שהיה חי ופירש מהחיים ריחו רע, וככל שהיה הדבר חי יותר הרי בפרישתו מהחיים יותר פורש מחיות ולכן ריחו רע יותר. החיים זה ריח טוב והפרישה מחיים זה ריח רע. אין בעולם ריח רע דומה לריח רע של אדם מת, זה דבר שאי אפשר לעמוד בו בשום אופן. הטעם לכך משום שכאן באדם נמצאים החיים בכל הכח וממילא כאן היא הפרישה הגדולה ביותר.

כששוחטים את היצר הצפון בתוך לבו של אדם, אז שוחטים דבר שהיה חלק מחיינו שלנו, וכששוחטים אותו לוקחים משהו מאתנו, חלק מעצמנו, בשר מבשרנו, רצון מרצוננו. על הדבר הזה נאמר "ועלה באשו ותעל צחנתו כי הגדיל לעשות". ועניין "הגדיל

הננינה של השחיטה הוא לנתק ולהפריד את החיבור של הראש והגוף, הראש הוא נקודת העיקר והגוף הוא הפועל היוצא. והנה, אותו יצר רע הוא מלאך בשרשו, מלאך כשאר יתר מלאכי מרום. התפקיד האמיתי שלו הוא להיות מלאך החיים ולא מלאך המות. התפקיד האמיתי שלו זה להסית ולפתות כדי שיתגברו עליו, ומי שמתגבר עליו זוכה לחיי נצח, זוכה לחיים באמת. כך, שהמלאך הזה הוא בשרשו באמת מלאך של חיים ולא מלאך של מות, ומי שעושה אותו למלאך המות זה אותו שוטה ששמע בקולו, הוא זה שעושה אותו למלאך המות. בזה נבין גם עד כמה הוא כועס עליו ועד כמה הוא נגדו, עד כמה הוא הופך להיות אויב מר של אותו אחד ששמע לפיתוי שהוא פיתה אותו, כיון שהוא זה שהפך אותו ממלאך חיים למלאך מות.

נמצא שראשו של מלאך המות הוא מלאך ממלאכי מרום, אבל גופו הפך להיות מלאך מות בגללנו. אנחנו עשינו את זה, מותו שלו זהו המות שלנו אחר שאנחנו עשינו אותו למלאך מות והבאנו את המות לעולם. כאן נמצא באשו וצחנתו של מלאך המות באותה השחיטה וכל זה באשמתנו. הצחנה הזו עולה מאיתנו, מהמות שלנו, כי המות הוא כולו שלנו, אחר שכאמור בחלקו העליון ובשורשו של אותו מלאך הוא בעצם מלאך חיים שעיקרו להביא את כל החיים בעולם למי שמתגבר עליו. כל טובו של עולם מובטח למי שעומד נגדו ומתגבר עליו.

מעתה, כשמלאך המות הוא מלאך בין המלאכים ריחו ריח קטורת, משום שהוא עומק החיים עצמם. רק ממנו נמצא שורש החיים האמיתיים, כי לא ייתכנו חיים באמת רק למי שמתגבר עליו והופך אותו למלאך החיים.

זה ההבדל בין באשו וצחנתו כשמפרידים את הגוף ממנו לבין הריח הטוב של הקטורת שהיא נחלתו שלו והיא חלקו האמיתי. הקטורת היא הריח הטוב של החיים, ובאשו וצחנתו זה הריח של המות, מה שנהיה ממנו משום שאנחנו אלה שהטינו אותו, העברנו אותו מעיקר מקומו למקום שאינו מקומו והפכנו אותו ממלאך חיים למלאך מות. כאן נמצא הכח הגדול של החיים המתגברים על המות, זה כח הקטורת.

יש עניין מיוחד בקטורת כדאיתא בכריתות (ו' ע"ב) "שהרי חלבנה ריחה רע ומנאה הכתוב עם סממני הקטורת". ריחה של החלבנה אינו טוב, אבל הקטורת מצרפת ומחברת גם אותו, ומוציאה גם ממנו את הריח הטוב, עניינה של הקטורת הוא להוציא את הריח הטוב גם מהריח הרע, להוציא את החיים ולהתגבר על המות.

מזבח הקטורת נאמר לבסוף כי בו נמצאת התכלית שהיא עצם החיים

עתה נשוב לדברי הרמב"ן בטעם שנאמרה פרשת מזבח הקטורת לבסוף. בית המקדש נקרא בית חיינו כלשון שאנו מברכים בברכות ההפטרה "רחם על ציון כי היא בית חיינו", וכלשון המשנה במידות פ"ג "שהברזל נברא לקצר ימיו של אדם והמזבח נברא להאריך ימיו של אדם אינו בדין שיונף המקצר על המאריך". כל ענייניו של בית המקדש הוא לחבר אותנו אל מקור החיים. שם מתגלה לנו "כי עמך מקור חיים באורך נראה אור", וכפי שנקרא בית המקדש אורו של עולם ובו מתקיים "והלכו גויים לאורך". כך אמרו החכמים להורדוס אחר שהרג את חכמי ישראל, שיבנה את בית המקדש, "הוא כיבה אורו של עולם ילך ויעסוק באורו של עולם". מבית המקדש יורד שפע חיים לכל העולם כולו. מהשולחן מגיע שפע המזון ומהמנורה מגיע שפע החכמה, כמאמר חז"ל שולחן בצפון מנורה בדרום הרוצה שיעשיר יצפין והרוצה שיחכים ידרים.

ממזבח הקטורת מגיע שפע החיים, לכן זה הדבר האחרון, התכלית שאליה צריך להגיע בית חיינו. זאת התכלית וזה הגמר.

הכל צריך להתחבר לשורש החיים, ומכאן יושפעו החיים לעולם. זאת פרשת מזבח הקטורת סוף ותכלית כל מעשה המשכן.

אצל משה רבנו המיתה מניעה לתכלית הלידה ושם נמצאת לידה חדשה

פתחנו בענייניו של משה רבנו, כיצד תכפר הלידה על המיתה. העובדה שמשה רבנו נולד ביום שהוא נפטר מהעולם באה ללמדנו שנועץ סופו בתחילתו וכל חייו היו כמעגל שלם. המעגל הזה מלמד שהכל מצטרף. תכלית חייו של משה רבנו היא, שאצלו, הרי שגם מותו זאת לידה.

זה סוד הלימוד המיוחד שנאמר במשה רבנו בייחוד "בן מאה ועשרים שנה אנכי היום" כפי שדרשו חז"ל היום מלאו ימי ושנותי". הרי מצינו תמיד שהגמרא אומרת שהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום ומדוע כאן צריכים פסוק מיוחד שבו משה רבנו מגלה לנו "היום". הכונה בזה, כי כך אומר משה רבנו, "בן מאה ועשרים שנה אנכי היום", היום השלמתי את חיי, ופירוש אותה ההשלמה שסופם הגיעו לתכלית שהם שאפו אליה בתחילתם, נעוץ סופם בתחילתם, נקודת החיות האמיתית הנמצאת בלידה.

התכלית האמיתית של כל הבריאה כולה, מאז חטא אדם הראשון שמחמתו נגזרה גזירת מיתה על בני אדם, היא להגיע לתפיסה ולהכרה שהמות הזה שנגזר על העולם אינו מתכוין להיות מות אלא להיות לידה חדשה. בעצם לא נגזרה גזירת מיתה על האדם, והכונה במה שנאמר "כי עפר אתה ואל עפר תשוב" היא כי העניין הוא לשוב אל העפר ולא למות, היינו לשוב לנקודת ההתחלה נקודת המוצא. אין הכונה שהלידה שהיתה בתחילה מכפרת על המיתה שנגזרה אחר כך, אלא הכונה בזה כפירוש המילה כפרה שהיא מלשון קינוח וניקוי. "כדאי הלידה לכפר על המיתה", הלידה מגלה את העומק שבמיתה, והיא זו שמלמדת אותנו. מי שתופס באמת את נקודת המוצא של הלידה מבין שהמיתה מביאה אותנו לאותה נקודת מוצא ומשם צריכה להתחיל לידה חדשה.

משה רבנו נלקח מאיתנו ונסתלק לבית עולמו בשבעה באדר. הגילוי כאן הוא שאותו שבעה באדר היה הולדת חדשה של משה רבנו, וזה גופא היה הגילוי בהתגברות שהיתה באותו הנס שניצלנו מהמן. על ידי הנס שניצלנו מהמן הדור קיבלוה בימי אחשורוש, חזרנו לקבל את התורה. כי היתה מודעה רבה לאורייתא וכל קבלת התורה היתה מוטלת בספק כי שמא לא קבלנו אחר שהיה הדבר באונס, אולם עתה נולד משה רבנו מחדש. באותו נס של המן, אותו נס פורים, אז נולד משה רבנו עוד פעם. הדור קיבלוה בימי אחשורוש.

זה הסוד, כל דבר שלם נעוץ סופו בתחילתו, מתחילתו הוא שואף להגיע אל סופו, וכשהוא מגיע אל סופו והסוף הזה הוא התכלית האמיתית שאליו הוא שאף מלכתחילה הרי שהסוף הזה הוא בהכרח נעוץ בהתחלה. כך היא צורת עיגול שלם. בעיגול אמיתי הרי שמנקודת ההתחלה הדבר הולך כדי להגיע אל הסוף, וכשמגיע אותו סוף הוא מתחבר לנקודת ההתחלה ששם היתה נקודת המוצא כדי להגיע כעת לאותה נקודה.

גילוי סוד זה נמצא בעצם ענייניו של החודש. חודש זה הוא סוף השנה, עתה הגענו לנקודת גמר. והנה השנה התחילה ביציאת מצרים בניסן והיא מסתיימת בגזירת מות על כל כלל ישראל, אולם השנה מסתיימת כך שנועץ סופה בתחילתה וכמו שיציאת מצרים נקראת ההולדת שלנו כך בסוף השנה שוב חוזרת ההולדת שלנו.

המתבונן היטב בדברים אלה יבין ולו במעט עד היכן הדברים מגיעים, וה' יזכנו לזכות בחיים האמיתיים, חיי העולם.

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה על מ"ח קניני תורה
מראש הישיבה הגאון רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמרו בישיה"ק

"במיעוט שיחה"

עצמו בזה עד שיגיע לפרישות, כמה שאמרו על רבי חייא שלא שח שיחה בטלה מימיו".

מפורש בלשון הרמב"ן, שמה שאוסרת התורה על האדם הוא רק 'הדיבור הנמאס', כעין דבר נבלה שמוזכר בפסוק, ורק אחרי שהאדם קידש את עצמו במה שאסרה עליו תורה אז יוכל להגיע למדרגה הגבוהה, שהיא מדרגה אחרת של פרישות שזכה אליה רק יחיד בדורותיו כדוגמת רבי חייא - שלא שח שיחה בטלה מימיו (ויש שגרסו רב, כמו שכתב הרמב"ם בפ"ב מהלכות דעות ה"ד, וכיוצא בזה אמרו בסוכה כ"ח, א' על רבי יוחנן בן זכאי, שמימיו לא שח שיחת חולין).

אלא שסוף כל סוף יש צורך ליישב את דברי הרמב"ן עם דברי הגמרא שדרשה במפורש 'ודברת במ ולא בדברים בטלים', שיש איסור לאו ועשה לשוח שיחה של חולין. ובין אם כך ובין אם כן, ודאי למדים אנו מתוך לשון הרמב"ן שאכן לא יתכן שהמדרגה שלא לשוח מעולם שיחה בטלה היא מדרגה הנדרשת מכל אדם ואדם באשר הוא שם. אמנם בגמרא דרשו זאת לאיסור, אבל בפשטות אין כאן כי אם מדרגה נישאה של פרישות, שרק גדולי עולם באו עדיה.

בנוסף יש לציין, שמלשון הדרשה 'ודברת במ ולא בדברים בטלים' משמע שכל האיסור לשוח דברים בטלים הוא רק מצד חיוב תלמוד תורה, ולא מצד הרוע שבשיחה בטלה מצד עצמה. ואכן בספר תולדות אדם (פרק ז') מספר הגר"ח מוואלוז'ין על אחי הגאון רבי זלמן, שבעודו רך בשנים הסתפק בספק זה - האם האיסור בדברים בטלים הוא רק מדין 'ודברת במ', או שמה הוא איסור בעצם שקיים גם במקומות הפטורים מתלמוד תורה. ויעוין שם בספר שרבי זלמן הכריע להיתר, ומשכך התיר לשוח שיחה בטלה בבית המרחץ, שם נתגלו ידיעותיו הרבות גם בעניני העולם 'בהשכלה יתירה ונפלאה'...

לעומת זאת בשם תלמידים אחרים של הגר"א מובא כדבר פשוט שאיסור דברים בטלים הוא איסור עצמי, שקיים גם במבואות המטונפים בלי קשר למצות תלמוד תורה, ואף רבי זלמן עצמו לא הקל להתיר בהמשך ימיו (א.ה). ראה ספר טל אורה (ועוד).

מה עוד, שמי לנו גדול מהגר"א בכבודו ובעצמו, שכתב את האגרת המפורסמת המכונה 'עלים לתרופה'. האגרת לא היתה מיועדת ליושבי בית המדרש, אלא לאשתו ולאמה של הגר"א, שלא התחייבו כלל במצוות תלמוד תורה... והנה בתוך האגרת חוזר הגר"א שוב ושוב על האיסור הנורא של דברים בטלים, וכותב לשונות שלא מצינו דוגמתם: "הכל יביא במשפט על כל דיבור, ולא נאבד אפילו דיבור קל, ולכן אני מזהירך שתרגיל בכל היותר לישב יחיד, כי חטא הלשון על כולו... שכל מצוותיו ותורותיו של אדם אינו מספיק למה שמוציא מפיו... ישם עצמו כאילו וכו', וידביק שפתותיו כשתי ריחיים וכו', וכל כף הקלע הכל בהבל פיו של דברים בטלים, ועל כל דיבור הבל צריך להתקלע מסוף העולם ועוד סופו, וכל זה בדברים יתרים, אבל בדברים האסורים כגון לשון הרע וליצנות וכו' על אלו צריך לירד לשאול למטה הרבה מאד..." יעוין שם עוד.

מכאן עומד בפנינו הצורך להבין מה יש באותם דברים בטלים שגרועים יותר מכל עבירות שבתורה ומסוגלים לאבד מן האדם את הכל, עד 'שכל מצוותיו ותורותיו אינו מספיק למה שמוציא מפיו'. מהי חומרתם הגדולה, ומיהו נובע מקור איסורם.

הפה קודש קדשים

יסוד הדברים הוא פשוט, וכפי שנתבאר כבר במקומות אחרים: לשון התורה על יצירת האדם הוא 'ויפח באפיו נשמת חיים, ויהי האדם לרוח חיה' (בראשית ב', ז'). ותרגם באונקלוס: "ונפח באפוהי נשמתא דחיי, והות באדם לרוח ממללא". ומדוקדק מלשון התרגום שלא כתב 'והוה האדם לרוח ממללא', כלומר, שעל ידי נפירת רוח החיים נחפץ האדם לבעל יכולת דיבור, אלא 'והות באדם לרוח ממללא', שרוח החיים עצמה - היא היא כח הדיבור שקיימת בתוך האדם. אותה 'נשמתא דחיי' היא ה'רוח ממללא'.

וכידוע, מאן דנפח מדיליה נפח, ואותה נשמה שכלית וזכה שנפח הבורא בתוך האדם - היא החלק אלוך ממעל, שמקשר את האדם כלפי מעלה. ואותה נשמה עצמה, של 'ישראל וקודשא בריך הוא חד', נמצאת קיימת ועומדת בכח הדיבור - שכאשר האדם מדבר הוא מפעיל ומוציא את רוח נשמת החיים שאצורה בקרבו. כל דיבור הוא עוד חלק נשמה שמגיע מכח ה'מאן דנפח'.

ממילא זהו החילוק הגדול בין דברים התלויים בפה לבין כל שאר המצוות: כל המצוות הם מצוות שמתקיימות באיברי האדם. כל מצוה עומדת כנגד איבר אחר, ואף שיתכן שמדובר במצוות גדולות ונישאות, ואפילו החמורות ביותר שבתורה, מכל מקום כח פעולתם לא נובע ישירות מכח הנשמה, אלא מכח האיברים שנתן הקב"ה לאדם. המקום היחיד שבו האדם מפעיל את החלק אלוך ממעל' בעצמו - הוא במוצאות הפה. אין בזה רק קיום מצוה או עבירה, אלא בהבל פיו גורם האדם

'ודברת במ ולא בדברים בטלים':

לענין הקנין של 'מיעוט שיחה', לפי פשוטו הכוונה היא על דרך השלילה, למעט בשיחה עד ההכרח האפשרי, כעין 'מיעוט תענוג' ו'מיעוט שינה', ואכן כך נראה מלשונם של חז"ל במסכת יומא (י"ט, ב'): "אמר רבא השח שיחת חולין עובר בעשה, שנאמר (דברים ו', ז') 'ודברת במ, במ ולא בדברים אחרים, רב אחא בר יעקב אמר עובר בלאו, שנאמר (קהלת א', ח') כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר".

ועל פניו נראה מדברי חז"ל שבשיחה בטלה, הגם שאין בה דברים אסורים, יש איסור גמור של לאו ועשה שלא לשוח בדברים בטלים, עד שעל זה אמרו 'כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר'. ולכאורה התמיהה עומדת מצד עצמה, אם כן במה אנחנו קיימין. אם אין יכולת לשום אדם לדבר אף מילה של חולין, הרי אין צדיק אשר יעשה טוב ולא יחטא, ומי יאמר זיכיתי לבי בלי להכשל לעולם בשיחה בטלה... וכי אטו כולי עלמא רשיעי נינהו?

לא זו בלבד, אלא שבחז"ל אנו מוצאים לשונות נוראים על חומרתם של הדברים הבטלים, כגון מה שאמרו במדרש פרשת בא (שמו"ר י"ג, א'): "אלוקי עולם ה' בורא קצות הארץ לא ייעף ולא ייגע (ישעיהו מ', כ"ח), ובמה אני יגע - במי שהוא מכעיס לפני בדברים בטלים, שנאמר (מלאכי ב', י"ז) הוגעתם ה' בדברים".

לפי דברי המדרש לא שייכת חלילה 'גייעה' כלפי מעלה. הלא מדובר באלוקי עולם, שלא ייעף ולא ייגע, גם לא כאשר בני אדם חוטאים וגם לא כאשר הם מכעיסים לפניו. אולם בדבר אחד כן שייכת כביכול גייעה. ומהו אותו דבר? לא עבודה זרה, לא גילוי עריות ולא שפיכות דמים, אלא 'מי שהוא מכעיס לפני בדברים בטלים'... מה הוא הרוע שבדברים בטלים, במה הם חמורים יותר מכל עבירות חמורות שבתורה, והיאך באמת שייכת בהם ה'גייעה'?

עוד מצינו בירושלמי מסכת עבודה זרה (פ"ג ה"א): "אמר רבי שמעון בן לקיש, אין בינינו ולצדיקים אלא דיבור פה בלבד", ונראה לכאורה שזהו ההבדל היחיד בין הצדיקים לאלו שאינם: דיבור הפה. הצדיקים שומרים על לשונם, והרשעים לא. האם אין עוד הבדלים אחרים? האם אין עוד עבירות חמורות עוד יותר שמבטאות את ההבדל?

ובפרק קמא דכתובות (ח', ב') אומרת הגמרא: "כל המנבל פיו ומוציא דבר נבלה מפיו אפילו נחתם לו גזר דינו של שבעים שנה לטובה נהפך עליו לרעה", ושוב נשאלת אותה שאלה: מהו הכח המיוחד שיש בדיבור פה, שכאשר האדם מוציא דבר נבלה מפיו הוא מאבד את חייו ברגע. שבעים שנים תמימות של חיים עם 'גזר דין לטובה' מתהפכות לרעה בבת אחת, כאילו הוא אדם שלא עשה טוב מימיו.

מלבד כל זה יעוין בפירוש הגר"א על ספר משלי שכותב לשונות מופלגים על כח הדיבור, עד שנראה שכל קומת האדם תלויה ועומדת במוצא פיו: "שהפיו הוא השמירה לכל הנפש... ופושק שפתיו מחיתה לו - אבל מי שמרחיב שפתיו, אף על פי שיש לו נפש טוב ועושה מצוות הרבה וכמה גדרים - הפיו יהיה לו מחיתה לכל" (י"ג, ג'), וכעין זה כתב בפרק ט"ו (פסו' ד'): "כי הרוח הוא העיקר המביא לידי מצוה, אבל המסלף לשונו שבר ברוח, כי אינו מתאוה לדבר מצוה, וכל הגדרים שעשה לו יהיו בטלים כי הוא מסלף".

פעמים שהאדם מלא בשאיפות, מקבל על עצמו קבלות טובות ומתכנן להטיב את דרכו. אולם בפועל - מבוקשו לעולם לא עולה בידו. הוא נופל פעם אחר פעם, ומוציא את עצמו בסיום כל שנה כמו השנה שלפניה. אין לו מושג למה וכיצד, ואין זה יתכן שהוא מחמיץ את חייו, בלי להצליח לעמוד בדברים פשוטים, שאותם רצה בכל מאודו ובקש מצד עצמו. בא הגר"א ומלמד שהכל תלוי בדבר אחד: הפה. הפה הוא השמירה לכל הנפש, ומי שלא מצמצם את שפתיו לא יוכל לעמוד בשום סייג שקבע לעצמו, אף על פי שיש לו נפש טוב, ועושה מצוות הרבה וכמה גדרים... מה טמון בו, בפה, שלא קיים בשאר כל האיברים?

מכל הדברים הללו, ועוד רבים אחרים, מתעורר הצורך להבין מהי החומרה הגדולה בדיבור פה שאוסרת על האדם אפילו את הדברים ה'בטלים', שאין בהם דברי איסור, וגם תשאל השאלה שפתחנו בה - שאם אסרת להוציא אפילו מילה אחת של חולין, אם כן לכאורה לא שבקת חיי לכל בריה. אין לך אדם מן השורה שלא מדבר את דבריו במילי דעלמא דבר יום ביומו, ואילו מאידך גיסא לא ניתנה תורה למלאכי השרת.

ובאמת ידועים כבר דברי הרמב"ן בתחילת פרשת קדושים שמדבר על 'נבל ברשות התורה', הלא המה דברים המותרים שבתורה לא נתפרשו לאיסור, אלא שמכל מקום, כאשר האדם מבין את רצון התורה, יש לו להשמר מהם ומשמכותם, ובתוך דבריו כותב הרמב"ן: "וגם ישמור פיו ולשונו מהתגאל ברבוי האכילה הגסה ומן הדיבור הנמאס, כענין שהזכיר הכתוב (ישעיה ט', ט"ז) וכל פה דובר נבלה, ויקדש

צורך 'לשיחה קלה' - 'בכדי לאוקמי גירסא'. או אז יעצור כל אחד ויזהר בלבו: אם באמת יש כאן דברים של היתר, שנצרכים לטבע האנושי, תחושת הרוממות תמשיך הלאה, למרות שהשיחה היא שיחה של חולין. אבל אם השיחה עוברת את הגבול ונהפכת ל'דברים בטלים' - תיכף ומיד תתפוגג כל התחושה, וכאלו לא היו דברים מעולם...

אחרי שהאדם ישמור את עצמו מ'דברים בטלים' - 'דברי המותרות' שלא נצרכים לשום צורך, משם הוא יוכל לעלות ממדרגה למדרגה, עד שיוכל להשמור אפילו מ'שיחת חולין' - שלא לשוח שיחה בטלה כלל וכלל. אך כמובן דלאו כל מוחא סביל דא, ומדרגה זו היא ממדרגות הפרישות, שלא נוגעת לעיקר האיסור. היו את יחידים הדורות שזכו לאותה מדרגה בשלימות, כדוגמת רב או רב חייא שלא שח שיחה בטלה מימיו, ויש גם את המועטים שבכל דור ודור, כדוגמת בני ביתו של הגר"א - שהיה במדרגה שיכל להזהירם 'אפילו מדיבור קל'.

בין אם כך ובין אם כך הלימוד הנלמד הוא אחד: הפה הוא כלי הקיבול של הנשמה, וכשפותחים את הפה - מביעים את רוחה של הנשמה. ככל שהאדם יקדש יותר את פיו, כך הוא יגביר את כח הנשמה שבקברו, וה'אדם' שבו עצמו יהפוך לאדם מרומם עוד יותר. לא מביעא שיש לאדם להשמור מדברים האסורים, שמורידים את הנשמה עד שאול תחתית, אלא אפילו דברים של בטלה שאין בהם צורך מפחיתים את קדושת האדם.

רושמי קורותיו של הגאון רבי ישראל מסלנט כותבים, שבאחת מקהילות הקודש בליטא הקימו בית כנסת, ונתורו בידם לבנים משיירי הבנין. פנו לרבי ישראל ושאלו את פיו מה לעשות בלבנים שנתורו. אמר להם רבי ישראל, לו לעצתי שמעתם, לכו וסתמו את פתח עזרת הנשים... הרי כמו שמוהיר הגר"א באגרתו, כאשר נאספות הנשים יחדיו, מטבע הדברים מתגלגלים דברים שאין צורך לאומרם, וטובה שתיתקם מדיבורם... מוטב אם כן להתפלל יחיד, מאשר להתאסף ולהכשל במוצאות הפה.

מאידך גיסא, אחרי שהאדם מקדש את פיו, מתכשר הפה להיות כלי שרת לקדושת התורה, כלשונו של האור החיים הק' על הפסוק 'לפוח משפחת הפוני' (במדבר כ"ו, כ"ג): "שצריך לפנותו ממותות המורגשות, גם מהשחוק ומדברים בטלים, כי הם מונעים קיום התורה באדם, ומצאתי לחסידי ישראל שכתבו (אלשיך הק') שמות כ"ח, ל"א" כי פה של לומדי תורה דינו ככלי שרת אשר ישרתו במ בקדוש, כי אין קדושה כקדושת התורה, ולזה אסור לדבר בו אפילו דברי חול הגם שאין בהם דברים האסורים".

וכבר בקנין הקודם של 'מיעוט תענוג' הבאנו את לשון הר"ן בתחילת מסכת נדרים, שמקצתו דברי רבינו תם בלשון: "ותמנהו עליו פה קדוש איך אמר דבר זה". ולכאורה מה בין 'פה קדוש' לבין טעות בהלכה? אולם זהו הביאור: רבינו תם לא רק שמר על קדושת הפה. הוא הפך אותו למציאות רוחנית של 'פה קדוש', ובמציאות רוחנית - לא שייכת טעות...

'אין כל חדש תחת השמש'

ממוצא הדברים אתה למד ש'מיעוט שיחה' לא נקבע לפי השיחה בעצמה. הצורך לדבר הוא צורך, ומה שיותר ביד האדם הוא רק לקבוע על עצמו איזה צורך יהיה לו. בדרך כלל הצורך ב'דברים בטלים' נובע מהתחושה כאילו יש כאן משהו... אילו האדם היה באמת מכיר עד כמה הדברים הבטלים הם באמת 'בטלים', מלכתחילה לא היה לו צורך כל כך דחוף לרדוף אחרי עוד בדל של בטלה...

לעיל בקנין ה'שמחה' הבאנו את מה ששח לי אחד מזקני וגדולי תלמידי החכמים בירושלים ע"ה, שמשום מה אנשים חושבים שהוא שקדן אוהב תורה. וכי הוא מתמיד? הוא בסך הכל אוהב חדשות... אלא מאי? שה'חדשות' של אותו תלמיד חכם לא היו ה'חדשות' של מבלי עולם. היו אצלו 'חדשות' מסעירות שאין כדוגמתן - מה רש"י אומר, מה תוספות משיב לו, מה רש"י יענה בחזרה, וכיצד זה מסתדר עם הלשון... אלו הם החדשות האמיתיות, שמתחדשות כל הזמן, ולא מפסיקות להתחדש אף פעם.

הרי באמת, די בהתבוננות קלה להבין ש'אין כל חדש תחת השמש'. יפתח כל איש את העיניו של היום, ויזהר אותם לעיתונים של לפני תקופה, ויגלה שהכל חוזר סביב עצמו. אותן חדשות, אותן כותרות עם אותן תכנים, שרק השמות והפרטים מתחלפים בהם פעם אחר פעם... למעט התרחשויות חריגות שלא ממהרות לבוא, הכל הולך אל מקום אחד, היום כמו אז, שנים על גבי שנים בלי שום 'חידוש' אמיתי שישנה את פני העולם...

"אבל ההוגה בתורה - מוצא בה תמיד חדושי טעמים", כותב רש"י בקהלת (א', ט'), וכמו שמבואר בדבריו, התורה עצמה יכולה להתחדש ולהתגלות כפי שלא הייתה מעולם. ואפילו לגבי החידושים הידועים בשער בת רבים, כבר נודע המעשה על מון בעל הבית יוסף (המובא בכתבי תלמידי הבעש"ט), שפעם התייעג במשך זמן רב על ביאור הסוגיא עד שעלה במחור ביאור מחודש. לאחר זמן שמע תלמיד צעיר אומר את אותו חידוש בקלות יתירה... חלשה דעתו של הבית יוסף, וביאורו לו שהיא הנותנת (יש שכתבו שהיה זה המגיד שנתגלה אליו, ויש שכתבו שהיה זה האריז"ל); לך נתנו מקום מן שמים להוריד את החידוש לעולם, ואחרי שכבר ירד החידוש, הרי תורה מונחת, וביד כל אחד לבוא ולנוטלה...

בזמנו, בעודי עומד במרפסת ביתי בבני ברק, זכיתי לראות תלמיד חכם ידוע זצ"ל מהלך באמצעו של הכביש, בלי להבחין כלל שלא מדובר במדרכה... רק כשהיודי אחד מיהר להסב את תשומת ליבו הוא הלך ושב למקומו... בצורה שכזו, אין כל מקום לשאלה כיצד זוכים ל'מיעוט שיחה'. אדרבה, מוכרחים להגיע אל החידוש ש'מיעוט שיחה' בא על דרך החיוב, שבכל זאת זקוקים לשיחה קלה מזמן לזמן...

להוציא את נשמת החיים שנתן לו הקב"ה. הוא יכול לקדש אותה, לטהר אותה ולהעלות אותה כלפי מעלה, והוא יכול חלילה לאבד אותה לריק להלב ורעות רוח. כעין דוגמא לדבר, הלשון שכתב הרמח"ל ב'דרך עץ חיים' על כח התורה, שבשעה שמוציאים את הדיבור בפה - "הנה כל כך מתלהטים האורות ההם ויוצאים כמו שלהבת מן הגחלת בנשמה... שמתחדש גילויין תמיד רק בכח נשיבת הפה, ועל כן אמר אליהוא (איוב ל"ב, ח') 'אכן רוח היא באנוש ונשמת שקי תבינים', ולשון נשמת הוא כמו 'נשמת ה' כנחל גפרית' (ישעיה' ל', ל"ג), שהוא מלשון 'נשימה' ולא מלשון 'נשמה', דהיינו נשימת הפה, נשיבת הרוח".

ה'נשימה' נגזרת מאותה לשון של 'נשמה', משום שנשימת הפה מבטאת את הנשמה. הנשמה יכולה להיות אצורה בפנים, כאש בגחלת, אולם כשהאדם פותח את פיו - הוא מבעיר את הגחלת והופך אותה לשלהבת. לא רק הפה מדבר, ולא רק השפתיים נעות. 'נשמת שקי' עצמה גודלת כעת ושופכת את כוחה מן הפנים אל החוץ.

וכאשר מדובר באותה נשמת חיים, אין שום יחס בין דיבור הפה לבין כל מעשה אחר. גם אם האדם לא מוציא מפיו דברים אסורים, הרי הוא לוקח את נשמת ה' ומשתמש בה לחפצו. האם יתכן דבר חמור מזה? לא רק מעשים הוא עושה, אלא הוא נוטל את עצם החיים שניתן לו, את חלקה ונחלתה של השכינה, ומפריח אותה לחלל האויר כאילו היא דבר שאין בו ממש... ובמה הקב"ה יגע - 'במי שהוא מוכעים לפניו בדברים בטלים', כי הגם שלא שייכת חלילה 'יגיעה' כלפי שמיא, מכל מקום יש כאן בחינה שאין באף מקום אחר - שאותה נפחה שהגיעה מדיחיה, מתפזרת לריק ואובדת לתוהו, כביכול אין אני והוא יכולים לדור בכפיפה אחת.

הבדל העיקרי שקובע את מהות האדם נתון אך ורק לדיבור הפה. אמנם המעשים יכולים להשתנות למעשים של צדקות או של רשעות, אולם האדם עצמו - הוא מה שיוצא מפיו. כלפי זה אין עוד חילוק אחר בין 'צדיק' ל'רשע', ומשום כך 'כל המנבל פיו ומוציא דבר נבלה מפיו אפילו נחתם לו גזר דינו של שבעים שנה לטובה נהפך עליו לרעה', מפני שהוא אכן איבד מעצמו את החיים בעצמו. אמנם הוא הלך בצדקו והרבה להיטיב, אך משעה שיצא מפיו דבר הנבלה - ה'אדם' עצמו התפוגג ואינו, ומי הוא זה שיקבל את גזר הדין. מטעם זה גם אומר הגר"א שהפה הוא השמירה לכל הנפש, ולא שייך לעמוד בדרך טוב אם יש לאדם את ה'מחיתה' הגדולה מן הכל - שמאבדת ממנו את כל מה שיש לו.

'מיעוט שיחה' - למעט את הדברים היתירים'

אחר הדברים האלה, שהפה הוא זה שמחזיק את הנשמה, נותר המקום לחזור לשאלה הראשונה שפתחנו בה: האם באמת האדם ישים עצמו כאילם ולא תהיה בלשונו מילה? מי יתן כל עם ה' נביאים, אבל בתוך עמנו אנחנו יושבים, ולא כל אחד מסוגל להגיע למדרגת 'לא שח שיחה בטלה מימיו'... מה נעשה לפי זה עם דברי חז"ל, שקבעו ואמרו את חומרת האיסור - 'ודברת במ ולא בדברים בטלים'. ברם הדבר ברור שיש לחלק בין 'דברים בטלים' לבין 'שיחה בטלה'. כאשר הגר"א באגרתו עוסק בדברים הבטלים, הוא מדקדק בלשונו ואומר 'דברים יתרים'. ועוד לפני כן, בכל המקומות בחז"ל, כאשר נאמר 'דברים בטלים' הכוונה היא ל'דברים יתרים', כעין הלשון שכתב הרמב"ם בפירושו לאבות (א', ט"ז) - 'דיבורי המותרות'. לא מדובר על דברים שבטלים מחמת עצמם, מצד שאין בהם דבר חכמה, אלא לדברים שהאדם לא זקוק להם. הוא מוציא את רוחו סתם, בלי מחשבה ובלי מטרה, ואין שום תועלת שהוא משיג מכח דיבורו.

לעומת זאת, אם האדם מדבר כדי ליישב את דעתו עליו, או בעבור תועלת אחרת, יתכן שהוא יוציא פיטומי מילי שאין בהם כל רושם, אבל הדברים לא יהיו 'דברים בטלים'. יש אדם שמוכרח לדבר 'מצד טבע בריאות הגוף' (עי' שמינה"ל שער התבונה פ"ג), ויש אדם שמוכרח לדבר כדי לערב את דעתו עם הבריות. בכל מקרה של תועלת, אולי תהיה כאן 'שיחה בטלה', אבל לא יהיו כאן 'דברים בטלים' - שהרי האדם צורך את אותם דיבורים.

עד כדי כך, שאפילו לגבי הקנין עצמו של 'מיעוט שיחה', כתב מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל בספרו ארחות יוסף (פרק ב') בזו הלשון: "מצאתי בהקדמת ספר בית אהרן להגר"א ושלפניו ז"ל, כותב בנו ששמע מאביו בשם הגר"א לכאורה דשנו ומנו חכמים לאחד ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהן במיעוט שיחה, שזה אינו בשלילה כפי המובן הפשוט, כלומר שיעטעט בשיחה לגמרי מבלי הוציא אף דיבור מפיו, רק הכוונה להיפך, היינו לחייב מיעוט שיחה, שאם ילמוד אדם הרבה בלי הפסק דעתו תתבלבל עליו, ועל כן בכדי לאוקמי גירסא צריך הוא מזמן לזמן לשיחה קלה עכ"ל (וכ"כ בתפארת ישראל שם, וכעין זה כתב הרמב"ם בשמונה פרקים פ"ה), ובלבד שלא יתא בזה דיבורים אסורים כמובן, וגם לא יאריך בזה".

כמעט כל אדם זקוק ל'מיעוט שיחה', והאיסור ב'דברים בטלים' לא נמדד לפי מהות הדיבורים, אלא אחר כוונת הלב הם הדברים, והכל לפי מה שהוא אדם. יש אדם שצריך יותר ויש אחר שצריך פחות, ומה שנדרש מהאדם הוא רק לדעת לכוון עיתיו ורגעיו - איזה דיבור הוא צריך של צורך, ואיזה דיבור נהפך לבטלה. אפילו לענין 'כל המנבל את פיו ומוציא דבר נבלה מפיו' העיר הט"ז (יו"ד ס' קכ"ד סק"א) מהי הכפילות, גם 'כל המנבל' וגם 'מוציא דבר נבלה', וביאר הט"ז שהחומרה הגדולה בניבול פה הולכת אחרי הכוונה. כמובן שיש איסור בדיבור מצד עצמו, אך מה שמהפכים לו את גזר הדין הוא לא ביכל המנבל' אלא רק ב'מוציא דבר נבלה' - כשהאדם מתכוון להוציא את מה שהוא מוציא...

יש בדיקה פשוטה, שכל אדם יכול לערוך אצל עצמו, הממחישה את החילוק בין הדיבורים - מתי יש כאן 'דברים בטלים' ומתי אין: אחרי סדר רצוף של כמה שעות תמימות, כשהנפש מרגישה את תחושת הרוממות של קדושת התורה, לעיתים יש

מאמר טז - סדרת מאמרי החזקות באמידת ברכת השחר

במסגרת סדרת המאמרים לחיזוק התפלה, אנו עוסקים בחיזוק אמירת ברכות השחר. במאמר זה נתחיל בעז"ה בברכות – שלא עשני גוי, שלא עשני עבד, שלא עשני אשה, [שעשני כרצונו]. אך נקדים במאמר זה הקדמה כללית לבאר את שינוי המנהגים בסדר הג' ברכות הללו בסידורי ספרד ואשכנז, והמסתעף לתוכן הפנימי המיוחד של ברכות אלו.

א. הנה כל מתבונן ימצא שאין ברכות אלו מסדר ההשכמה, ואינן מופיעות כלל בגמרא ברכות דף ס' שם מסודרות כל הברכות על סדר ההשכמה, אלא בגמרא מנחות דף מ"ג ע"ב, כחלק מתקנת מאה ברכות, דז"ל הגמרא: תניא היה רבי מאיר אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר וכו', תניא היה ר"מ אומר חייב אדם לברך שלש ברכות בכל יום אלו הן שעשאי ישראל [גרסתנו כגירסת הירושלמי ברכות פ"ט ה"א: שלא עשני גוי] שלא עשאי אשה שלא עשאי בור, רב אחא בר יעקב שמעיה לבריה דהוה קא מברך שלא עשאי בור, אמר ליה כולי האי נמי, אמר ליה ואלא מאי מברך, שלא עשאי עבד, היינו אשה, עבד זיל טפי, ע"כ.

ב. והטור בסימן מ"ו, אחר שסיים לסדר את הברכות שעל סדר ההשכמה, כתב וז"ל: ויש עוד ג' ברכות שצריך לברך וכו', **ובסדורי אשכנז כתובים אלו ג' ברכות מיד אחר נותן לשכוי בינה ובספרי ספרדים כתובים בסוף קודם המעביר שינה ואין חשש**, עכ"ל.

ולכאורה שינוי המיקום של הברכות הללו בסדר ברכות השחר תלי במש"כ הטור לעיל מיניה - ולפי סדר הגמרא היה ראוי לברך על כל אחת ואחת בשעתה, **ולפי שאין הידים נקיות תקנו לסדרן בבה"כ, וגם מפני שרבים מעמי הארצות שאין יודעים אותן תקנו שישדרום בבה"כ ויענו אמן אחריהם ויצאו ידי חובתן**, עכ"ל, וכן בשו"ע כתב להדיא כשיטה זו שמעיקר הדין כל הברכות שעל סדר ההשכמה צריך לברכן בעת שנהנה, וז"ל: כשיעור משנתו, יאמר וכו' כשישמע קול התרנגול יברך וכו', וכן כולם, ובס"ב כתב: עכשיו, מפני שאין הידים נקיות וגם מפני עמי הארצות שאינם יודעים אותם, נהגו לסדרם בבה"כ ועונין אמן אחריהם, ויוצאים ידי חובתן, ע"כ, ובסעיף ח': כל הברכות האלו אם לא נתחייב באחת מהן, כגון שלא שמע קול תרנגול או שלא הלך או לא לבש או לא חגר, אומר אותה ברכה בלא הזכרת השם, ע"כ, אשר מבואר מכ"ז שיטת הטור והשו"ע דגם לדידן [שתיקנו לברכן בבית הכנסת משום שאין הידים נקיות] מעיקר הדין דינן כברכות הנהנין, וע"כ ג' ברכות "שלא עשני" אין להן מקום כלל בסדר זה ולכן מקומן בסוף.

ג. אבל הרמ"א בסעיף ח' בהגה כתב - וי"א דאפילו לא נתחייב בהן מברך אותן, דאין הברכה דוקא על עצמו אלא מברכין שהקב"ה ברא צרכי העולם, וכן המנהג, ואין לשנות, ע"כ, אשר מבואר שחולק ביסוד הדין וס"ל שכל ברכות השחר אינן ברכות הנהנין אלא על מנהגו של עולם, לכן אין מניעה לסדרן בתחילה. והספרדים אף שנהגים היום בזה כבני אשכנז שמברכים גם בלא הנאה, לא שינו מסדר הברכות כיון דס"ל מעיקר הדין כמנהג הקדום כמבואר בספרי פוסקי ספרד.

ד. אך גם למנהג אשכנז אכתי צריך להבין אמאי שינו את מקומן מסוף הברכות לתחילתן, וביותר שקבעו מקומן אחר ברכת "הנותן לשכוי בינה" לפני שאר הברכות, וממ"נ אם יש טעם הגון להקדימן יקדמו גם לברכת הנותן, ואם לא ישאירו בסוף.

ועמד בזה הלבוש בסעיף ה' וכתב וז"ל: ונ"ל שמטעם זה אנו מסדרין אותן בתחלה מיד אחר לשכוי בינה, מפני שברכת אשר יצר וא-לקי נשמה ולשכוי בינה כולם נתקנו על היצירה, לפיכך סמכו להם ג"כ אלו השלש שנתקנו על זה, ומכאן ואילך מתחילין בברכות של הנאה, עכ"ל. וכ"כ בספר ערוך השולחן סעיף י"א: דודאי לפי עיקר דינא דגמרא שמברכין כל ברכה בעת חלותה ממילא דאלו הברכות נשארו לאחרונה מפני שעליהן לא חלה מעשה, אבל האידנא שמסדרים כולם ביחד בודאי ראוי להקדים ג' אלו **שהם בעיקר הבריאה**, עכ"ל.

ה. עוד יש שינוי נוסף בולט משאר הברכות, שתיקנו אותן בלשון שלילה – "שלא עשני", ולא בלשון חיובי כמו שאר ההודאות, דטפי הו"ל לתקן בנוסח – "שעשני ישראל" "שעשני בן חורין" "שעשני איש". ועיין בסדור אוצר התפלות שהביא מהמהר"י מינץ בדרשותיו [מובא גם בספר שיח תפלה להגר"י טשזנר שליט"א], וז"ל: הא דתקנו לומר שלש ברכות אלו בדרך שלילה ולא תיקנו "ברוך שעשני יהודי" "ברוך שעשני בן חורין" "ברוך שעשני איש", הוא משום שאחז"ל עירובין [י"א ע"ב] נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא משנברא, ור"ל כי יותר טוב לאדם [היינו לנפש המשכלת שלו] להשאר במציאותה הרוחני כבראשונה משנברא בגוף, משום שזה שלקחה הקב"ה ממקור הקדושה והכניסה בגוף האדם הוא כדי שתוסיף שלימות על שלימותה בעולם הזה עולם המעשה כשתבחר בטוב ותלך בדרכי

הקב"ה לשמור מצוותיו וחוקותיו ותורותיו, אבל כיון שנוטה האדם אחר כל התאוות ועושה רע א"כ טוב היה לו שהיה נשאר הנפש במציאותו הרוחני, ולכן לא יצדק לברך ברכות אלו בדרך חיוב כי ודאי נוח לו לאדם שלא נברא לא איש ולא אשה לא יהודי ולא גוי לא בן חורין ולא עבד, **אמנם מאחר שכך גזרה חכמתו לברוא את האדם, עלינו לשבח ולברך לשמו הגדול שלא עשני גוי עבד ואשה, עכ"ל.**

ו. הנה דברי המהר"י מינץ צריכים קצת תבלין למתבונן, כי בשטחיות הענין משמע כאילו אין האדם מבין באמת את עומק ההטבה שבבריאת האדם אלא שגז"ה היא, ובפשוטו דבר זה מנוגד לרוח תקנת חז"ל בברכות השבח וההודאה שאדרבה ניתקנו על הנאה מוחשית מורגשת, שרק עי"ז מתעורר האדם לברך בהתפעלות הנפש, אבל לברך על גז"ה כבלא טעם הוא קצת זר, וצ"ע.

ונראה שיש להוסיף את הידוע בזה בשם כת של קודמים בביאור מאמר חז"ל הנ"ל "נח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא", שדבר זה בעצמו אם נבין אותו כפשוטו סותר את יסודות ההשקפה היהודית, ומקרא מלא דיבר הכתוב "עולם חסד יבנה" אלמא הקב"ה ברא את העולם והאדם ע"מ להיטיב, ורבות כהנה לאין מספר הוכחות מהתורה ומדברי חז"ל, ותירצו שלא באו חז"ל לשלול את בחינת ההטבה שבבריאת האדם, אלא לעוררו שנגד הסיכוי הנפלא של שלמות רוחנית לאין קץ שאפשר להשיג בעוה"ז ע"י התורה והמצוות, יש סכנה נוראה ליפול בבאר שחת, ובאמת בלא עבודה עלול האדם מאוד ליפול, כמבואר במסילת ישרים בפירקי הזהירות, אך הלא חז"ל סיימו שם את המאמר ואמרו – ועכשו שנברא יפשפש במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו, וכוונתם ז"ל שאם יעשה כן הסיכוי להשגת השלמות גדול מהסיכון לאבד את עולמו, וא"כ **אדרבה השבח בבריאת האדם הוא חיובי, והמשכיל על דבר אמת יעשה בדעת לפשפש ולמשמש במעשיו** [כמו שהורה אותנו המסילת ישרים שם בכל פירטי קניית המידה] **ועי"ז לקנות לו חיי נצח.**

ז. ומה נמלצו בזה דבריו הנפלאים של רבינו הטי"ז בסימן מ"ו ס"ק ד', שהביא את דברי הב"ח שתיירץ [על הקושיא הנ"ל אמאי תיקנו לברך "שלא עשני גוי" ולא "ברוך שעשני ישראל"] לפי שאם היה מברך "שעשני ישראל" היה משמעו בן חורין ולא אשה ולא היה שייך לברך אח"ז שלא עשני עבד או אשה, ע"כ, והקשה הטי"ז ע"ז דהא כתבו התוס' במנחות וביומ' פ' בא לו דבכל מקום שיש לפטור שני דברים בברכ' א' אסור להרבות בברכות וא"כ הכא נמי היה לו לברך ברכה א' והיה בכללה שאר ברכות.

וכתב הטי"ז תרוץ נפלא **דרצו להורות בזה שלא יטעה האדם לתלות ח"ו חסרון בבריאת האדם על שבוא עכו"ם וכן בבריאת אשה. ובאמת יש בהן צורך אפילו בבריאת עכו"ם שיצאו מהם גרים**¹. ודבר זה הוא ק"ו באשה שיש בה בריאה טובה שגם היא מקיימת קצת מצות.

ועפ"ז ביאר את תוכן שתי הברכות, **שנותן הודיה לו ית' שלא עשאו עכו"ם, הורה בזה שיש צורך בריאה גם בעכו"ם וכ"ש באשה אלא שזכה האדם שלא נברא הוא באופן אחר שהיה ג"כ צורך הבריאה**², וזה שלא עשני עכו"ם אבל לאחרים עשה, וכן באשה, וזה לא היה נרמז אם אמר שעשני ישראל, דהיינו אומרים שהבריאה למי שאינו ישראל אין בו צורך כלל, וגבי אשה היה מתורץ טפי דהוצרך להזכיר שיש מעלה גם בבריאת אשה אלא שהוא לא ניצטרך לאותה מעלה. עכ"ל.

הנה לפי דבריו הרי ברכה זו כולה נתיסדה על שבח הבורא בבריאת כל היצורים, אלא ששבח זה בא ברמז וכמושנת"ב.

ח. ויש להוסיף בזה את דברי הגה"צ הגרש"ד פינקוס זצ"ל בספר נפש שמשון שם, שכתב וז"ל: ומה שתקנו את נוסח הברכה לצד השלילה "שלא עשני גוי עבד אשה", ולא "שעשני יהודי" וכו', הוא כדי להדגיש את הברכה, להתפעל ולהתלהב, יותר קל להדגיש את ה"שלא עשני גוי", ה"שלא עשני גוי" הוא סוף כל סוף יותר מודגש, את האור מרגישים על רקע החושך, אם לא היה חושך לא היינו מסוגלים להגדיר מהו אור, כך גם לענייננו איך אנו יודעים את גודל המעלה והחשיבות להיות יהודי - על ידי זה שאנו רואים שישנה מציאות להיות גוי אנחנו המובחרים, זוהי הודאה לא רק על כך שהקב"ה הכניס אותנו לתוך הקדושה שלו אלא אנחנו המובחר שבמובחר, עכ"ל.

ה' יזכנו להיות מהמודים בנפש חפצה ולב מלא שירה והודאה.

¹ וכתב עוד שבדבר זה יש לתרץ מה שקשה במה שראינו שבידך הוא ית' את אברהם ע"י הק' שיליד י"ב נשיאים, וכי מה זו ברכ' שיבואו הרבה כמותם לעולם, הלא טוב יותר שיהיו רשעים מעטים, אלא שמתוך הרבוי יתרבו גרים, כמו שארז"ל הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל כדי שיתוספו עליהם גרים כמ"ש וזרעתי לי בארץ, ע"כ

² ויש להוסיף בזה את מש"כ הגה"צ הגרש"ד פינקוס זצ"ל בספר נפש שמשון, שהקשה ששלושת הברכות טעונים לכאורה הסבר כי הרי לכל נברא יש את ההפקיד שלו, והתפקיד שניתן ליצירה זו לא ניתן ליצירה האחרת, מה שיש בזה אין בזה ומה שיש בזה אין באחר, ואם כן מה שייך לברך ולהודות על כך שניתן לנו דוקא תפקיד מסויים זה ולא אחר, והרי סוף כל סוף כל יצור בתפקידו יוצר קידוש שם שמים. ותיירץ: למדנו מכאן כי אכן יש לברך על כל דבר, עלינו לברך גם על ה"בעצם", על עצם זה שאני הוא אני, ואנו שאנו יהודים עלינו לומר שירה על כך שאנו יהודים. אנו מורגלים יותר לברך על המקרים והמצבים המשתנים, החסד הגדול ביותר שקבלנו מהקב"ה זה עצם ה"אני", ועלינו להודות ולברך על עצם קדושת ישראל, על עצם הדבר שיש לנו קדושה במעלה גדולה ואיינו עבדים, ועד כדי כך מעלתנו גדולה עד שאנו מחוייבים במצוות שהאשה פטורה מהן, עכ"ל.

תורה המוסר

פרקי יסוד בלימוד המוסר

שיעורי המשיגה הנאון רבי 'ונתן אבר שליט"א

פרק ג

תורה בלי יראת שמים, היתכן?

אודות ה'חיבור' לעבודת ה'

במסגרת שיעורים אלו איננו מרחיבים בעניין זה, אנו עוסקים בעיקר באפשרות שהידיעות הללו לא משפיעות על האדם כלל; מין ניתוק בקשר הפנימי של האדם עם הידיעה הזו והיא איננה מחייבת אותו.¹

הניתוק

הבאנו בפרק הקודם את דברי חז"ל² העוסקים במצב כזה, "אוי לשונאיהם של תלמידי חכמים שעוסקין בתורה ואין בהם יראת שמים" ועוד.

חז"ל מדברים על אדם שעוסק בתורה, יודע שיש בורא ויודע את תורתו. אבל אין בו יראת שמים. כלומר - הידיעות אינן מחייבות אותו לפעולה. הידיעות אינן משנות אצלו דבר בחייו. הוא איננו מחובר לתורה.

עסק התורה אצל אדם כזה, יכול להיות כמו כל עיסוק שכלי, ובאותה מידה יכול להיות גם מילוי צורך מסוים - פרנסה, כבוד, שטייגען, מעמד, תעסוקה או פחד מההורים והחברה. [כמו"כ, כפי שהוסבר בפרק הראשון, המקום בו אדם נמצא בחייו יכול להיות בלי בחירתו; כיון שהוא הופעל או שגידלו אותו בכיוון מסוים שאדם אחר רצה, בעוד הוא לא מחובר לכך כלל].

כיצד מצב כזה בא לידי ביטוי? אדם מדבר בלימוד ואומר סברות טובות, אך בקריאת שמע ובתפילה הוא פשוט חולם; אם אין מי שידאג להקימו ממיטתו, ייתכן שהוא לא יקום לאמירת קריאת שמע בזמנה; אם לא יעירו לו על נקודות בהן הוא לא מקיים את ההלכה לפי הדין, למשל, על רצועות התפילין שאינן צבועות כראוי, הוא לא ידאג לכך, זה לא מעניין אותו...

יראת שמים איננה 'פרומקייט'. יתכנו כל מיני גוונים ב'יראת שמים', אך אנו מדברים על הדבר הבסיסי ביותר, הא' ב' של היהדות: המציאות האלוקית שציווה אותנו מחייב אותי לפעולה - מתוך רצון עצמי. כאשר הרצון הוא חיצוני, כמובן שאין זה מוגדר 'יראת שמים'. בתוך מסגרת ה'יראת שמים', ישנם עניינים שנקראים 'שלא לשמה', 'יראת העונש'. בעז"ה בהמשך ניכנס להגדיר כל נושא לגופו.

המחויבות

כאשר הידיעות מחייבות את האדם, זה בא לידי ביטוי בשלל נושאים:

החזו"א כהקדמה להבנת העיקרון אליו צריך להוביל לימוד המוסר את האדם, אנו לומדים את דברי רבי ישראל מסלנט כפי שמעמידם רבי איצ'לה בלאזר, החוקר מהי סיבה הראשונית שתוביל את האדם לעבודת ה'.

ר' ישראל פותח בהנחה יסודית, לפיה לכל דבר יש סיבה ומסובב; אין תנועה בלי סיבה המביאה אותה. ה'סיבה' צריכה להיות דבר שיש בכוחו להניע את הדבר המסובב ממנו. מתוך הנחה זו שואל רבי ישראל - מהו הדבר אשר יניע אותנו, בדורנו שליבנו קשה כאבן, לפקח על מעשינו? ר' ישראל עונה על כך ואומר, כי הסיבה היא 'לימוד המוסר'.

אחר שברור לנו כי התכלית העליונה והחשובה ביותר של האדם בעולמו היא - עבודת ה', ממשיך ר' איצ'לה ואומר, כי הסיבה המביאה לעבודת ה' - היא יראת שמים.

יראת העונש ויראת הרוממות

יראת ה' נחלקת לשני חלקים עיקריים: **יראת העונש** - הנחלקת אף היא ליראה מעונש, דהיינו הייסורים שיקבל האדם על עבירות, ויראה מהפסד השכר³ וההנאה מהדבקות בבורא. זוהי דרגה נמוכה אשר צריכים אותה, ובלעדיה אי אפשר להגיע לרמה הגבוהה ביותר של יראת ה' - **יראת הרוממות**. מעל דרגת יראת הרוממות ישנה דרגת **אהבת ה'**. בהגדרות אלו נעסוק בפרקים הבאים.

החיבור

התחלנו בפרק הקודם בהגדרת המושג 'יראת שמים'. יראת שמיים פירושה: אדם שיודע שישנה מציאות אלוקית וידיעה זו מחייבת אותו בפועל⁴.

בפרק זה נרחיב בכך, שיתכן ויהיה **ניתוק** בין ידיעותיו של האדם למחויבותו לפעול על פיהן. נראה את המקורות לכך מדברי חז"ל, נתבונן בתוצאות של תופעה זו וכן נעסוק בעניין 'חיבור בעבודת ה' - שהיא היא "יראת שמים".

השלב הראשון הוא הידיעות הבסיסיות במציאות הבורא: ישנה מציאות אלוקית שברא את העולם, את האדם ואותנו, ונתן לנו את התורה במעמד הר סיני.

¹ רבי ישראל מדבר על חודש אלול - אך כך הוא בכל השנה כולה.

² במציאות בה אנו שרויים, בעולם הנהנני ותכליתי, המתקשה מאוד מדיבור על עונשים, עיקר הדיבור הוא על השכר הגדול, ובאופן שמעמיד זאת רמח"ל במסילת ישרים: הנאה מזיו השכינה, ועל הנאה והשכר הגדול בעולם הבא.

³ ישנה טעות נפוצה, כביכול יראת שמים כוללת איזו תחושה מתמדת של ב'כיה "אוי, לא עשיתי טוב". בכיה על מה שלא נעשה, זהו 'סעיף קטן' במצוות תשובה; יראת שמים זה החיבור בין הידיעה של האדם לפעולה על פיה.

⁴ הסיבות לניתוק זה הן נושא בפני עצמו, שנעסוק בו מעט להלן.

⁵ יומא עב: שבת לא:

ידיעה ומחויבות

נביא דוגמא נוספת להמחיש את הנושא:

בחור ניגש להתייעץ על כך שיש לו 'ספקות האמונה'. "מה פירוש המילה 'אלוקינו'?" הוא נשאל וענה: "תקיף, בעל היכולת ובעל הכוחות כולם". - "ומה הפירוש של שם 'קד'ק'?" "אדון הכל, היה הווה ויהיה", הוא ענה. הוא המשיך וסיפר, כי הוא מכוון בכל התפילות והוא יודע שיש רק כוח אחד בעולם וכל הכוחות כפופים לכוח זה.

- "יש לך ספיקות באמונה ואתה מכוון כך בשמות הקודש בתפילה?"

המסקנה היא, שהוא מעולם לא היה "מחובר" לידיעות הללו. הוא מכוון בכל השמות - והוא לא מאמין! הספיקות אינן מפריעות לו להתפלל... יש לו נתק מוחלט בין מה שהוא אומר למה שהוא חושב.

ובוודאי שאם האמונה איננה ברורה, יהיה קשה מאוד להגיע ליראת שמים.

חכמה ויראה

הנפש החיים, בשער ד', מרחיב בעניין זה ומדגיש, כי בכדי שהתורה תתקיים אצל האדם - חייב האדם שתהיה לו יראת שמים.

חז"ל האריכו על כך בכמה מקומות: "רבי חנינא בן דוסא אומר כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו מתקיימת וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו אין חכמתו מתקיימת" (אבות ג', ט'). "אמר רבי חנינא משום רבי שמעון בן יוחי: אין לו להקדוש ברוך הוא בבית גגזיו אלא אוצר של יראת שמים, שנאמר: יראת ה' היא אוצרו!" (ברכות לג').

אין אפשרות לנתק באופן מוחלט את לימוד התורה מיראת שמים. ללא יראת שמים, יהיו סיבות שהחכמה לא תתקיים אצל האדם. היא לא תתקיים בפן המעשי - האדם לא יקיים את החכמה שלמד, ואז החכמה עצמה תסתלק ממנו אט אט.

תחילת העבודה

כפי שהנחנו, יראת שמים היא הדבר המביא את האדם לעבודת ה' - תכלית האדם עלי אדמות.

התחלת עבודתנו היא להשיג את היראה - 'להתחבר לקשר של האדם עם הבורא'. בשלב הראשון, ההכרה בבורא ושהכרה זו תביא לכך שהאדם מחייב את עצמו לפעול לפי ההכרה הזו.

בשלב הבא, עלינו לברר מה הדבר שיביא את האדם לחיבור זה? מה מחבר? ייתכן ולימוד המוסר יהיה אחד מהדברים המכוונים למטרה זו. על כך בפרקים הבאים.

בפרק הבא, בעז"ה, נלמד על מצוות יראת שמים והיחס בינה לבין מצוות האמונה.

מחויבות בין אדם לחבירו - אדם מחויב להיזהר בלשונו, להיזהר מלפגוע בזולתו - לא בגלל חוסר תקינות חברתית, אלא כי הבורא אסר זאת. אדם מחויב לאהוב את חבירו בכל מצב.

מחויבות בין אדם לעצמו - גם כאשר אין מצווה מעשית שהוא צריך לקיים, האדם מצווה להאמין בבורא ולבטוח בו, במחשבתו. עליו לשבת ולחשוב על הקב"ה, לדעת שהוא קיים. ובמידה והוא יחשוב אחרת, למשל, שהשמש ועוצמתה האדירה יכולה לעזור לו בפרנסתו - הוא יכול לעבור על איסור עבודה זרה במחשבה.

כל אלו הן נקודות של חיבור בעבודת ה'.

הקושי המרכזי

כיום אנו עומדים במצב שבני תורה רבים, "יושבים ולומדים", בחלקם אף למדנים ובעלי ידיעות רבות, ועם כל זאת אינם חשים סיפוק בעבודת ה'; הם לא חשים סיפוק מלימוד התורה, פעמים שאף אינם מרגישים סיפוק בקיום שלהם בעולם. לעיתים נוכל לשמוע התבטאויות, כי אם הם היו נולדים כאינם שומרי תורה ומצוות זה לא היה כואב להם באופן אישי. אין להם כל עניין אישי בעבודת ה'.

מדוע זה כך? כי הם לא "מחוברים"! חיי תורה שלהם נעשים "כמצוות אנשים מלומדה".

היהדות במצב כזה, הינה 'דת' ככל הדתות: יש חיים ויש דת. החיים - זה אוכל, מוזיקה, ביגוד, חברה וכסף. והדת - זה דבר שעושים בימים מסוימים, הולכים למקום מסוים ומדקלמים פסוקים... הוא "חי", רק שלפעמים נתקל באיזו "בעיה" דתית, בשבת, בבית המדרש וכדו'.

אחר שהנחנו את הנחת היסוד, שיראת שמים היא ה'סיבה' לעבודת ה', דהיינו, היא הדבר שמביא את האדם לעבודת ה'. ואחר שאנו למדים מדברי חז"ל שיש מציאות של אדם הלומד תורה ואין בו יראת שמים. הרי שאם אין באדם יראת שמים - אז אין בו כלל עבודת ה'! הוא לא מקיים את תכלית האדם בעולמו! למעשה, מבזבז בעצם את זמנו.

התוצאה הישירה ממצב כזה, שמהלך חיים המתנהל בצורה כזו לא יכול להמשיך לטווח ארוך. אדם שאינו 'מחובר', אין אצלו הבדל אם הוא לומד תורה בלי יראת שמים, או אם הוא סוחר בבורסה, למשל, בלי יראת שמים. כאשר תבוא נקודת זמן שההשקעה ב'שלא לשמה' - מעמד חברתי, כבוד וכדו' - לא תהווה מניע בשבילו, לא תהיה לו אף סיבה להמשיך לעסוק בתורה יותר מעיסוק אחר.

אדם שנמצא מאוד קרוב לחלק העיקרי ביותר שיכול להיות בעולם - הוא עוסק בתורה, אבל איננו מחובר לתורה, זהו מצב מסוכן!

להתחבר לפנימיות

נקודת העבודה על יראת שמיים היא להתחבר לפנימיות. יש באדם נפש, שמעצם טבעה מרגישה מציאות אלוקית. על האדם להתחבר לכך, כדי שזה יחייב אותו. כאשר זה מחייב את האדם, בכל פעולה הוא חי עם המציאות שיש בורא לעולם, ומחייב את עצמו לעשות את כל פעולות ע"פ ידיעתו במציאות אלוקית.

⁶ יתכן ונגיע למסקנא, שעבורנו אחת הדרכים להגיע ליראת שמיים תהיה דרך לימוד התורה. על כך, ועל התנאים והכוונות המסוימות שיביאו לדבר זה, התבאר במקו"א, ובעז"ה בפרקים הבאים.

וזאת למודע:

הדברים נכתבו לפי הבנת המחבר וע"כ כל טעות, שגיאה או קושי בהבנה יש לתלות בו בלבד. נשמח לקבל כל הערה והארה.

בית ועד

השיחה השבועית ושיעורי המשנה שליט"א
מידי שבוע במייל
להצטרפות: 4160846@gmail.com

כל החיות שמורה למוכן ישרים דרכי השם

להנצחת פניות והערות:
053-31123-76 02-567-24-74
y0533112376@gmail.com

תצוה - זכור

מאמרים ותפיסות עומק
בעולמם של עמלי תורה

מבית "עין לא ראתה"

עצמנו

שלא להפריד בין אחים

ג. בעיקר יש להזהר מפגיעה שגורמת לפירוד הלבבות ביתר שאת, עוד יותר מהכאה והפעלת כוח, וכמבואר בשערי תשובה (ש"ג אות רלא): החלק הששי, נרגן. אמר שלמה ע"ה "דברי נרגן כמתלהמים, והם ירדו חדרי בטן" (משלי יח, ח), פי', הנרגן הוא האיש אשר דרכו וחוקו להתאונן ולהתרעם, וימצא תלונות על חבריו תמיד על מעשיו ועל דבריו... וידון כל דבר לחובה ולא לזכות, וכל שגגה ישים לזדון, והנה יתן עצמו כמו עשוק והלום, וכאילו כבדה חטאת חבריו עליו, והוא המכה וההולם, **כי דבריו יורדים חדרי בטן**... עוד אמר שלמה המלך ע"ה (משלי טז, כח): "ונרגן מפריד אלוף", ר"ל כי יפריד מעליו אוהב ורע, כי לא יוכלון שאת חברתו, ואמרו רבותינו (ד"א זוטא פ"ט): אל תרבה בתרעומות שלא תבא לידי חטא... "עכ"ל. הרי שאדם עלול לגרום למציאות של פירוד, ע"י שמוצא תמיד פגמים בחבריו.

אמנם לתקן זאת מגיע המשלוח מנות, ומחיה נפשות, ויורד חדרי בטן באופן של חיבור והתקשרות ואהבה בין איש לרעהו, לחשוב איך לשמח את הזולת, איך לרומם את רוחו, ולמצוא בו רק את הטוב ואת המעלות, ולכסות על כל מחדליו ותקלותיו.

ושמעתי סיפור שארע שבוע שעבר, ואף שזה מעשה קצה מזעזע להחריד, מ"מ ראוי ללמוד מזה להזהר על כבוד הזולת, המדובר במורה בכתה ג' שהעניקה לבת מתמודדת ציון של 58 על המבחן, (והרי בכזה גיל כה צעיר אמורים לעגל פינות ולפחות לא לכתוב ציון כשהוא כה נמוך), והנה חברה רעה הציצה במבחן, ורצה במסדרונות בהפסקה וצעקה בקול: "כולם לדעת ש... מכתה ג' קיבלה ציון 58..." והילדה הקטנה הזו חדלת הישע לא יכלה לשאת את צערה, ופחדה לספר זאת להוריה, ובכל זאת אזרה עוז, והתקשרה בעצמה לאמא של אותה ילדה צעקנית, ושפכה את ליבה על שעוללה לה ילדתה, ואותה אשה חסרת רחמים, במקום להזמין אותה אל ביתה ולתת לה איזה ממתק מפיס שעולה שקל וחצי, השיבה לה באדישות: "מה את רוצה ממני, זה לא אני, זה הבת שלי..." והנה ילדה זו נותרת בצערה הרב, ובתחושה שכל העולם נגדה. (לפחות שחה צערה לנערה שמעבירה לה שיעור פרטי, שממנה הגיע הסיפור). ולכן עלינו להתחזק בעת הזאת להגדיל אחוה, ואף לשמש דוגמה לילדינו.

א. כנראה שאין אכזריות בעולם שלא נטלוה, אותם רוצחים מתועבים, שנחשבים לתחתית המין האנושי בכל העולם כולו, ועתה שוב הגדישו ברשעתם על שהפרידו בכוונה תחילה בין אחים שבויים, והנציחו ברוע ובסדיסטיות בעדשת מצלמתם, את הפרידה המזעזעת ביניהם, לקול צחוקם הלגלני והשטני, והרי זה מחזה מצמרר, המטלטל כל אשר בשם ישראל יכונה.

וגרמת צער כזה לכל נפשות ישראל, שאגודים בנשמתם כאחד ממש, נסבבה בוודאי משמים להעביר לנו איזה מסר, שהרי אין שום צער שנעשה לכלל האומה כולה בדרך מקרה, א"כ שומה עלינו להתחזק בענין החיבור בין כל ישראל אחים, ובפרט עתה לקראת ימי הפורים, שנקבע בהם מצוות שתכלית עניינם לחבר בין הלבבות בחיבור ממשי, על ידי משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, ובגדולה לגימה שמקרבת ביחד עם המשתה והשמחה בכל משפחה ומשפחה, הרי שזהו עיקר עיצומו של יום, לראות שיהיו כל ישראל כאיש אחד בלב אחד.

ב. וכל זה הכנה לקבלת התורה באהבה שבאה מכוח פורים מאהבת הנס, שאע"פ שבמתן תורה היתה קבלת התורה מתוך כפיית הר גיגית, כעת בפורים שבו וקיבלו את התורה באהבה, א"כ כמו שבמתן תורה היה תנאי של "ויחן שם ישראל כנגד ההר" כאיש אחד בלב אחד, כך כאן בפורים קבעו לנו מצוות שכל תכליתם לחבר את כלל ישראל ולהגביר את האהבה בין איש לרעהו, בשביל שנוכל לקבל את התורה, כי קבלת התורה שייכת רק ע"ע, שהיא לא נתנה ליחידים אלא לעם ככלל.

והרמז לזה מונח במזלות, שאין לך בכל המזלות מזל כפול אלא באדר שמזלו "דגים", ובסיון שמזלו "תאומים", הנה ראייה שהחודשים הללו שעניינם לקבלת התורה, ניכר הדבר במזל הכפול שהוא באופן של חיבור, הן חיבור של תאומים שהוא האופן היותר מעולה ונבחר ששייך בין אחים, שהם יצאו מבטן אחד בצוותא חדא וחולקים גורל אחד, והן החיבור של הדגים שהם סמל לאחדות המביאה לפריה ורביה הגדולה ביותר אשר קיימת בכל הבריאה, לכן מתברכים שנפרה ונרבה כדגים, ובאו מזלות אלו לספר על המצב בו עלינו לעמוד בחודשים הראויים לקבלת התורה מיראה ומאהבה, להיות כ"איש אחד" כפשוטו.

סדר קריאת ד' פרשיות

מזה לקריאת פרשת זכור, שכל הכוח של עמלק הוא לתפוס את הנחשלים שהענן פולטן, שמכוח החטא הם מגיעים לתוך היאוש של שפלות ראש, ועי"ז ענני הכבוד פולטים אותם, כיון שלא נמצאים במצב של "כבוד", ואין להם מקום בענני הכבוד, וזהו שאמר רשב"י לעיל, שנצלים עי"ז מאשר קרך בדרך שהוא כוחו של עמלק לתפוס את אלו שנופלים בחטאים של שפלות.

ולכן ע"י שתי פרשיות אלו ניצולים מהעצבות של השפלות ראש, וזוכים לשמחה העצומה של פורים, שלא תתכן שמחה אלא בהגבהת ראש שמרגיש את גדלות האדם שבו, ובגזירת פורים היו בשפלות ראש, כמו שרמז רבי יוחנן (מגילה יא,א) שנקרא שמו אחשוורוש שכל מי שזוכר אומר **אוי לראשו**, הרי שהיו בשפל ראש, וכשעלה מרדכי זכו להגבהת הראש, כמש"כ (שם יב,ב): "ובכל הנעצוצים ובכל הנהללים יעלה ברוש" זה מרדכי שנקרא **ראש** לכל הבשמים, שנא' ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור ומתרגמין מרי דכי, ולעומתו המן בנפילתו היה אבל ו**חפוי ראש**, כי זה היה כל המלחמה ביניהם, וכפי המבואר.

ג. ואחרי פורים מתחילה העבודה השניה של יציאת מהמזל הרע של "בית הסוהר", שהוא מכוח הדחקות שמשועבד כעבד לעבוד מצאת החמה ועד רדת הלילה להביא טרף לביתו, אמנם פרשת פרה מסמלת את היציאה מהשיעבוד הזה, דהרי דרשו חז"ל בה "וזאת התורה אדם כי ימות באוהל" אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, שנרמז בפרה שלא עליה עול, כלומר שהת"ח הוא בגדר הזה שלא עלה עליו עול הפרנסה ואז זוכה להיות מאוכלי המן, וממילא יוצא מבית הסוהר, וזוכה מזה לפר' החודש, שהוא היציאה של הלבנה הנקראת "סהר", מבית הסוהר אל החירות של חג הפסח, כי פר' זו נאמרה למשה על אדמת מצרים בשעת היציאה ממש, ורק כך זוכים לחירות של ליל הסדר, שהוא המשך לקבל תורה שנרמזה בפר' פרה, כי אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה.

וכאמור שני העניינים החשובים הללו, גנוזים בשבת, שהגם שמזלו שבתאי, מ"מ מכוח שמירת השבת זוכה לכבוד ולעונג, שהם ההיפך של "שפלות ראש" ו"בית הסוהר", ולכן תיקנו לנו חז"ל לקרות דוקא בשבת פרשיות אלו, בשביל שיושפע עלינו האור העצום של השבת לגלגל אלינו את האור של פורים כמו שכתוב ליהודים היתה אורה ושמחה, דאור השמחה שייך רק במי שראשו זקוף וחש ומרגיש את גדלות האדם כמו שהרגיש מרדכי בעת שהרכיבו המן על הסוס, שיצא מלפני המלך הוא הקב"ה, בלבוש מלכות וכבוד, וכן את אור החירות של חג פסח.

א. נראה להציע כאן מהלך חדש המיוסד על דברי הגר"א, להבין את סדר ארבעת פרשיות שתיקנו לנו חז"ל בחודש אדר, ובעיקר להבין פשר הענין למה ב' פרשיות באות קודם פורים וכהנה אליו, וב' פרשיות באות קודם פסח וכהנה אליו, וצ"ע.

דהנה רשב"י אומר שמזל שבתאי הוא מזל קשה (וכדאי' בשבת קנו,א שהוא מורה על עצב ותוגה וממנו חורבן ושממה, עי' במהרש"א שם), וממנו ב' עניינים קשים נגרמים אצל בני אדם, הראשון נקרא "שפלות ראש", והשני "בית הסוהר", וז"ל התיקונים (קכג,ב): "וְכָל אֵלֶּיךָ סִמְנֵי אֵיחָד בְּאַרְחָא, כְּגֹוְנָא דְעַמְלָק דְאָמַר בְּגִינְיָה "אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדִרְךָ", דְסִטְרִין אֲחֶרֶן אֵינוֹן כְּלִסְטִים דְנִפְקִין בְּאַרְחִין... וְאֵינוֹן דְמִזְלָהוֹן תְּלִיא בְשַׁבַּת", אֵינוֹן עֲצִיבִין... וְשַׁבְתָּא"י אֵית לֵיה תְרִין בְּתִין, חַד שְׁפַל רָאשׁ, וְתַנְיָנָא בֵּית הַסֵּהר, דְאֲסִירִי מְלָכָא אֲסִירִין תַּמָּן בְּגִלּוּתָא, וְאֵינוֹן דְחֻקִּין שְׁכִינְתָא וְיִשְׂרָאֵל בְּגִלּוּתָא, וּבְשַׁפְלָא רָאשׁ יִשְׂרָאֵל אֵינוֹן שְׁפִלִין לְתַתָּא, וּמֵהָאֵי כְכָבָא יֵיטִי כְפָנָא וְעִנְיָתָא לְיִשְׂרָאֵל... עכ"ל. ואף שבדברי רשב"י באו הדברים סתומים, מצינו בב' הגר"א שביארם יפה.

שמשתי הבתים האלו שבאים ממזל שבתאי, באין לישראל שפלות ועניות, דשפלות ראש הוא מציאות של עצבות, ובית הוסהר הוא מציאות של דחקות ועניות מכובד הגלות והמסים, שמחמת הדחקות והעוני הוא כמו בבית הסוהר שיושב שם בדוחק וצפיפות, והיפוכן הוא "עושר" ו"כבוד" שיוצא מהעוני, והולך בראש מורם. וב' העניינים האלו מצינו ביום השבת, שיש בו כבוד ועונג, כנגד זכור ושמור, שכבוד הוא כמו שנא' לקדוש ה' מכובד, וזהו זכור שמתקיים ע"י הקידוש, להפך מהשיפלות ראש. ואילו עונג מכוח הברכה שבירך ה' את יום השביעי, שעל ידי זה זוכה לעלמא דחירות, סוכת שלום, וזה תלוי ב"שמור" שלא יעשה שום מלאכה, ולא ירגיש בבית סוהר של דחקות, אלא להיפך יתענג בכל אשר תמצא ידו, ואז לוו עלי ואני פורע.

ב. מעתה יובן הסדר המופלא של ד' פרשיות, דבשקלים זכינו לנשיאות ראש ע"י משה רבינו, כמו שהבאנו מהתנחומא שאמר הקב"ה למשה רבינו שבכל שנה ושנה כשקוראין לפני פר' שקלים, כא' אתה עומד שם באותה שעה **וזוקף את ראשו**, מנין ממה שקראו בענין "וידבר ה' אל משה לאמר כי תשא את ראש" שא את ראש לא נאמר, אלא כי תשא. ומבואר שמשה מסתובב בכל הבתי כנסת, וזוקף את ראשינו בשעת קריאה זו. א"כ הוא כנגד השפלות ראש, זוכים להגבהת ראש, בבחינת "כבוד" של השבת, שהוא דרגה ד"זכור" כנ"ל, ולכן אנו באים

לכן ח"ו להשאיר אדיש למצב של חוסר סיפוק, צריך לנסות תחילה להחליף חברותא, אח"כ צריך לנסות סגנון לימוד אחר, ואם זה לא עוזר מוכרחים לנסות מסגרת לימוד שונה, ישיבה אחרת או כולל בסגנון אחר. ובימינו רבו הסגנונות והקבוצות השונות, ולמשל בישיבת מיר ישנם כמאתיים סוגי קבוצות לימוד, שכ"א שונה מחברתה באיזה שהוא גוון, בקצב ורמה, בהיקף והעמקה, ובכל קבוצה נמצאים תלמידי חכמים נפלאים שטוענים שדרך הלימוד הכי ראויה היא דווקא כמו שלומדים בחבורתם, והאמת שכולם צודקים!! אלא שכ"א בסגנונו הוא.

ג. ולפעמים החסרון עמוק יותר, שאינו נמסר כולו ללימוד, ושלומד מהשפה ולחון, שחוזר בדיקלום על הסברות ששמע, ולא מקשיב היטיב לסברות החברותא, או שאינו לומד ברצף אחד זמן ניכר כדי להיכנס לעומק הענין. וכשלא לומדים באופן הנכון א"א להגיע לסגנון הלימוד המיוחד שלו, מפני שחסר לו בגדר 'לומד', והעצה היא לגשת לחבר שנראה ששייך לדרגה הזאת, ויבקש ממנו שיסביר לו כיצד נראית שקיעות בסוגיה.

וההגדרה של "שקיעות" היא, שמגיע למצב כזה שקושיית הגמ' גרמה לו סקרנות עצומה ולהשתוממות איך אפשר ליישב קושייה כה עצומה, ולמעלה מזה יש דרגת סקרנות שלא מסוגל לאכול ולישון עד ששומע תשובה, ואז כשרואה את התשובה ממלאת שמחה את ליבו שהנה כעת יש יישוב לקושייה. ואם ילמד באופן הזה, ימצא ממילא את חלקו בתורה, שפתאום ישים לב שהתירוץ לא תירץ לגמרי את הקושייה, ויהיה לו רעיון נוסף כיצד ליישב, ויתחיל להבין גם דברים דקים, וכך אם יכתוב כל פרט ויאסוף חידושים, לבסוף זה יצטרף לו לחיבור גדול.

ד. עוד ענין חשוב ביותר הוא עצם לימוד הגמ' ת, צריך לדעת שיש קדושה נשגבה בעצם תיבות הגמ', וכ"ש תיבות המשנה, וכ"ש פסוקי התורה, שכל תיבה שקולה ומדודה, ויש שביארו במושג "חיסורי מחסרה והכי קתני" שרבי חיסר כיון שתיבות המשנה ספורין ומדודין ורומזין לעניינים שמיימים בעולמות עליונים, וכדי שהתיבות יתאימו לעניינים הגבוהים ההם, ראה צורך לפעמים למעט ולהחסיר תיבות בכדי להשלים הרמיזה.

וכשיחשוב על התיקונים העצומים שנעשים בעולמות העליונים מעצם מילות הגמ' שמוציא מפיו, יוכל ללמוד בערגה ובמתקנות, בניגון ערב ובגישמאק. כי בכל פרט קטן בתורה יש טעם נפלא, ויתחנן ע"ז ב"והערב נא" וב"והאר עינינו בתורתך".

א. חז"ל אומרים שכלל ישראל חזרו וקיבלו את התורה מאהבה בימי אחשוורוש מאהבת הנס. ומצינו דענין זה עורר את האהבה כלפי מעלה כלשון מדרש פרקי היכלות (פכ"ז): "אין עת כעת כזאת (דנס פורים) שדבקה אהבתכם בליבי".

ובדרך כלל מבינים שהכוונה רק שסרה הכפיית הר כגיגית שהיתה במעמד הר סיני, אבל לעומק יובן, שעד נס פורים היה הלימוד עצמו במהלך יראה, שלמדו בשביל לדעת מה לקיים ושלא להיכשל בעבירות, אך מנס פורים והלאה החלה תקופת בית שני, ונתחדש אז לימוד התושבע"פ, דאי' בתנחומא (נח) שהיא עזה כמוות וקשה כשאל ואין לומדה אלא מי שאוהב את הקב"ה בכל ליבו וכל נפשו וכל מאודו, ועי"ז הלימוד נתהפך ללימוד במתיקות ובאהבה נפלאה, כבקשת - "והערב נא..."

ובאמת, מה עושים כשאין חשק ללמוד...? מה יעשה מי שיודע את כל החזלי"ם, ומכיר את כל החיזוקים, אבל תכל'ס אין לו חשק ללמוד. האם הוא אמור לרמות את עצמו, לגרור את השנים היפות, ולהתהלך כאדם בטלן ו'חסר חיות'...?

האמת היא שזו שאלה עדינה וספציפית וכמעט שלא ניתן לענות עליה תשובה גורפת, וחובה להתייעץ עם אחד מגדולי הדור המובהקים שיורה מה לעשות במקרה המסויים שלו. אבל בכל זאת נעמיד כאן כמה נקודות כדי לתפוס את הצדדים העדינים והשיקולים הדקים שתלויים בשאלה לא פשוטה זו.

ב. ראשית לכל מוכרחים להאמין שיש בתורה מתיקות אין סופית אפילו בעצם דברי הגמ', צריך גם להאמין שאין יהודי שאינו יכול למצוא מתיקות בתורה, וכמו שמעיד דוד המלך "ומתוקים מדבש ונופת צופים", וממילא אם יש אדם שאינו מרגיש את המתקנות של התורה, בוודאי האשמה בו, או עכ"פ בצורה שלומד שלא עושה זאת בדרך שיביא אותו למתיקות.

וביאור הדברים, שיש בתורה כמה וכמה סגנונות, יש עיון עמוק בו עמלים על סוגיות זמן רב בקושיות תירוצים חקירות ופלפולים, יש לימוד של בקיאות בו מספיקים דפים ועוברים ע"פ נושאים מגוונים מפרק לפרק וממסכת למסכת, יש לימוד של הלכה בעיון מסוגיות הש"ס דרך טור וב"י ועד שו"ע ונושאי כליו, ויש הלכה בבקיאות בכל מיני אופנים וצורות, יש לימוד של מוסר ויש לימוד של מחשבה, יש לימוד משניות ועין יעקב ויש אגדות הש"ס, והנה כל אלו כאחד תורת ה' ומרועה אחד ניתנו, ולפעמים חסר סיפוק רק מפני שלא לומד מה שמתאים.

על ביטול סבסוד מעונות יום

א. מסתבר שהגזירה הכי למעשה שגזרו רשעי ישראל על עמלי התורה בתקופה האחרונה, הוא ביטול סבסוד מעונות יום לכ-7000 אברכים, שמדובר בסכום משמעותי מאד, בפרט אצל מי שמכניס למעונות יום 2-3 ילדים, וחוג מהטרח לאתר גן פרטי חילופי באמצע שנה, וכל הקושי הכרוך בכך לקטנים, עוד יש בזה הפסד רב של סידור הילדים עד לשעת החזרה של האשה מעבודתה, וכן סידורם בחופשת בין הזמנים וכדומה.

והנה גזירה זו מותכת עתה בעיקר על שכבת הגיל הצעירה, והם אברכים די טריים, שהיו עד עתה "מסודרים" בחיים, והנה עליהם לעבור עכשיו כמין "מבחן משמים" לראות את איתנות בטחונם ואמונתם בצורם, שיעזרם ה' גם בעת טלטלה כעין זו.

וטוב להבין את כוח הבטחון והאמונה, שאין לטעות כאילו מי שמאמין לא יארע לו אף פעם שום צער ודאגה, אלא להיפך ענין הבטחון והאמונה הוא דוקא בעת החושך וההסתר, לראות בתוך זה את הקב"ה, ולאחוז בו בכל הכוח, וכמו שאמר הפסוק בישעיה "כי תעבור במים אתך אני..." כי תלך במו אש לא תכוה, ולהבה לא תבער בך" הרי מבואר שיהיו רגעים שאדם מרגיש שהוא אפוף מים עד צווארו, אבל רגע אח"כ הוא חש כי "אתך אני" או שרואה להבות אש מקיפות אותו מכל צד, אבל הנה בתוך זה ה' איתנו ולא נכוה, וכמש"כ בפס' "רבות רעות צדיק ומכולם יצילנו ה'" לא אמר שלא יהיה לצדיק רעות, אלא להיפך שיהיו הרבה רעות שסובבים אותו, אבל **מכולם** יצילנו ה' יתב'.

ב. והרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג פ' נא) מאיר לנו את הענין, שעצם האמונה בה' מסלק את ההסתר פנים, ומפנה אליו את השגחת ה' להציל אותו מכל רע, וז"ל: "ועם הפנות מחשבת האדם להשיג ה'"ת בדרכים אמתיים ושמתו במה שהשיג, **אי אפשר שיקרה אז לאיש ההוא מן ממיני הרעות**, כי הוא עם ה' והשם עמו, אבל בהסיב מחשבתו מה', אשר הוא אז נבדל מה', ה' נבדל ממנו, והוא אז מזומן לכל רע שאפשר שימצאהו, כי הענין המביא להשגחה ולהמלט מיד המקרה... והנה התאמתה אצלי זאת האמונה ג"כ מדברי התורה, אמר ית' "והסתרת פני מהם והיה לאכול ומצאוהו רעות רבות וצרות, ואמר ביום ההוא **הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה" ומבואר הוא שהסתרת הפנים הזאת אנחנו סבתה**, ואנחנו עושים זה המסך המבדיל בינינו ובינו, והוא אמרו "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה", ואין ספק כי דין היחיד כדין הצבור. הנה התבאר לך כי הסבה בהיות איש מבני אדם מופקר

למקרה ויהיה מזומן ליאכל כבהמות, הוא היותו נבדל מהשם, **אבל מי שאלהיו בקרבו לא יגע בו רע כל עיקר**, אמר ה"ת "אל תירא כי אתך אני ואל תשתע כי אני אלהיך", ואמר "כי תעבור במים אתך אני ובנהרות לא ישטפוך", כי כל מי שהביא עצמו עד ששפע עליו השכל ההוא, תדבר בו ההשגחה וימנעו ממנו הרעות כלם, אמר ה' לי לא אירא מה יעשה לי אדם", עכ"ל.

והוא סודו של יום הפורים, שמגיעים למצב של קריעת מסך ההסתר, כמו שרמזו חז"ל בדרשתם (חולין קלט, ב) "אסתר מן התורה מנין שנאמר "ואנכי הסתר אסתיר פני", ובאה המגילה ומגלה את ההסתר, שתופסים איך שהקב"ה מגלגל גם את כל העניינים הנראים קשים ובלתי מובנים, ועושה מהם ישועות.

ואין ספק שאותו בג"ץ שעולה בגימטריא המ"ן סופו יהיה במחיה גמורה כעמלק, וטוב לכוון עליו בעת קריאת פר' זכור שאף אותם ימחה ה"ת תיכף ומיד מן העולם וימח שמם וזכרם לעד, ולא בכדי גזירתם נוגעת לבטל הלימוד מתינוקות של בית רבן אלו בחורי הישיבות הקדושות (שעד גיל עשרים הוא עדיין בכלל הבל שאין בו חטא), כמסופר בחז"ל על המן: "...מיד הלך לבית המדרש, ומצא את מרדכי יושב ודורש, וראשי התינוקות מפולשין באפר, ושקים במתניהם, וסופדין ובוכין, וצוה המן ומצאום כ"ב אלף, ונתן קולרין בצואריהם ושלשלאות ברגליהם (כנראה טען כנגדם שהם משתמטים מהצבא), והפקיד עליהם שומרים, ואמר הללו אני שוחט תחלה..." אמנם התקיים בהם ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם, **כן תיהי לנו**.

ג. אך דבר אחר טוב מצינו בכל הענין, שכתוב בזוהר (רע"מ בהעלותך קנ"ג) אודות משה רבינו שכעת ההלולא רבא דיליה: "ומאן גרים דא עורב דאנת תהא בההוא זמנא כיונה, דשליח אחרא דאקרי בשמך כעורב דאשתלח בקדמיתא ולא אתהדר בשליחותא", וביאר שם הגר"א (יה"א י"ב) שניצוץ משה רבינו מתלבש בב' סוגי תלמידי חכמים בדור, סוג אחד של ת"ח הוא בבחי' עץ הדעת, ונקרא "עורב" מלשון ערב רב שעליהם נאמר "שקץ הוא לא יאכל" כי ניזון משקצים, והסוג השני של הת"ח בחי' עץ החיים ונקרא "יונה" וזהו השליח השני שנשלח בגלות אחרונה המשתדל בתורה לשמה ובזכותו תבא הגאולה, וסוג זה יהיה בדוחק לכן נאמר ביונה "והנה עלה זית טרף בפיה" שאמרה יהיו מזונתי מרורין כזית בידי הקב"ה, שלא תיהיה פרנסתה ע"י ערב רב, ולכן שניהם (ערב+יונה) גי' שג"ם, ומשה גי' ב'שגם, הן ב' שלוחים אלו, עכ"ד. ונמצא שבהפסק התקצוב שלהם, יתפרנסו האברכים ישירות מהי"ת, ובזכות יקרים אלו שממשיכים לעסוק בתורה בעוז, **נזכה תיכף לגאולת עולמים**.

חנוך לנער

הפרשה והמועדים בהיבט חינוכי
מפי הרה"ג חנוך דרורי שליט"א

גליון 78 | תצוה

בס"ד

"עד שתהא השלהבת עולה מאליה"

לא יודע שהוא הולך למתמידים, מתי הוא הולך.. ועם מי הולך.. ומה עושים שם..

וכתב הרש"ר הירש זצ"ל: "תפקיד מלמד התורה הוא לעשות את עצמו מיותר ואל יעמיד ה"כהן" את "ההדיוט" במצב של תלות תמידית ממנו. מכאן גם אזהרה למורים ותלמידים שישוה אלה אצל אלה בסבלנות ובאורך רוח"

זה לא פשוט להדליק.. לשהות.. לראות שהשלהבת עולה.. ואז גם לדעת לקחת כמה צעדים אחורה..

על הפסוק: "וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו שלוש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל" כותב המדרש: "הדא תרנגולתא א"ר לוי בערביא צווחין לתרנגולתא שכיאי הדא תרנגולתא כד אפרוחיה דקיקין היא מכנשא להון ויהבת להון תחות אגפאי ומשחנה להון ומעדרנה קדמיהון וכד אינון רבייה חד מנהון בעי למקרב לותיה והיא נקרה ליה בגו רישיה וא"ל זיל עדור בקוקלתך כך כשהיו ישראל במדבר מ' שנה היה המן יורד והבאר עולה להן והשלי מצי להן וענני כבוד מקיפות אותן ועמוד ענן מסיע לפניהם כיון שנכנסו ישראל לארץ אמר להם משה כל אחד ואחד מכם יטעון מכושיה ויפוק וינצוב ליה נציבין הה"ד "כי תבאו אל הארץ ונטעתם" (ויק"ר כ"ה ה') פירוש: אמר ר' לוי: משל לאותה תרנגולת: כשאפרוחיה קטנים, היא מכנסת אותם תחת כנפיה ומחממת אותם ועודרת לפניהם לבקש אוכלם. וכשהם גדלים, אם מבקש אחד מהם להיכנס תחת כנפיה, היא מנקרת בראשו ואומרת לו: לך עדור באשפתך ובקש בעצמך מזונותיך. כך כשהיו ישראל במדבר, היה המן יורד והבאר עולה והשלו מצי וענני כבוד מקיפים אותם. ועמוד אש ועמוד ענן הולכים לפניהם. כיוון שנכנסו לארץ, אמר להם משה: כל אחד מכם יטול מכושו ויטע נטיעות בעצמו. זהו שכתוב: "כי תבואו ונטעתם".

הגמרא במגילה (דף כ"ה ע"א) אומרת: שאל רבי את רבי יהושע בן קרחה: במה הארכת ימים? אמר ליה: קצת בחיי! אמר לו: רבי! תורה היא, וללמוד אני צריך.. בשעת פטירתו אמר ליה: רבי, ברכני! אמר ליה: יהי רצון שתגיע לחצי ימי! ולכולהו לא? אמר לו: הבאים אחריו בהמה ירעו? ואומר רש"י: "בתמיה. כלומר אין טוב לך לחיות ימים רבים כמוני, שאם כן לא יטלו בניך בגדולתך, ואתה נשיא, והם כל ימיהם

סיפר לי יהודי יקר שבימי ילדותו, אחת המלאכות החביבות עליו הייתה הזכות להדליק את נר ההבדלה במוצאי שבת ולהחזיקו.. גם אחיו רצו בכבוד הזה.. כך שהוחלט בביתו לערוך תורנות בנושא.. אבל.. לא כל הילדים הצליחו במשימה הזו.. לא כל אחד "יודע" איך להדליק.. לעיתים, מיד אחרי שהודלק הגפרור.. מיהרו להצמידו אל הפתיל ושללהבת הגפרור כבתה עוד בטרם נגעה בנר.. היו צריכים ללמד שיש להצית את הגפרור ולהמתין עד שתאחז בו האש היטב.. ורק לאחר מכן להגישו אל הנר לשם הדלקתו. לעיתים, הצמידו בחוזקה את הגפרור אל הפתילה, וגם אז כבה הגפרור עוד בטרם נאחזה האש בנר.. גם פה למדו אותנו שעלינו לקרב את הגפרור הבוהק לנר.. אך לא קרוב מידי.. אלא בריחוק מה הפתיל כדי שלא לחונקו.. ולעיתים, כבר קרבנו נכון את שללהבת הגפרור אל הנר.. אך, מיהרנו להרחיק את הגפרור הבוהק מהנר בטרם נאחזה האש בפתיל.. גם כאן למדו אותנו: שצריך לשהות עם הגפרור בקרבת הפתילה פרק זמן מספיק עד שתאחז האש בפתילה ותהא השלהבת עולה מאליה..

"ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד" (כ"ז כ')

וברש"י: "להעלות נר תמיד - מדליק עד שתהא שללהבת עולה מאליה" (שבת כ"א)

שמוליק! כן, אבא. אתה הולך למתמידים? עם מי אתה לומד שם? כמה זמן זה? יש שם משהו שמשיגים עליכם? זה יפריע לך אם אני אבוא לשם לפעמים לבדוק שהכול בסדר? ברור שאני סומך עליך.. אבל, מהניסיון שלי.. כן כדאי שיראו שאני מגיע לפעמים.. עם מי אתה הולך? זו שעת ערב.. בטח תתבייש אם אני אבוא איתך.. זה יפריע לך אם אני אלך מאחוריך?.. אתם לומדים שם את החומר של הכיתה או משהו אחר? רק שתדע שאני מאמין בך! אתה מקשיב לי?! אבא!! אני יכול כבר ללכת?? אני רואה שאתה לא מבין.. אתה חושב שאני סתם מנדנד לך.. אני דואג! תבין.. שמוליק הלך.. למה הוא לא משתף פעולה? כשיחזור אסביר לו.. שמוליק? איך היה? עם מי למדת? לא חזרת מהר מידי? התפללו מעריב? נשאת עד הסוף? אמרו לי שלא כולם לומדים שם.. זה נכון? אני סומך עליך שאתה לא כמו כולם.. תבין.. אתה חשוב לי.. אני לא סתם "חונק" אותך.. לא היית רוצה לגדול כמו יענקי.. שאבא שלו בכלל

יהיו הדיוטות..

אנחנו תפקידנו להעמיד, להכין, לעשותם כלי קיבול.. להיות שם עימם ולראות שהשלהבת עולה מאליה..

וכתב המלבי"ם: "ואתה תצוה" פרשה זאת הוכפלה בפרשת אמור (סי' כ"ד) ויש בין הפרשיות כמה שינויים, וחז"ל בספרא למדו שפה מדבר על כלל נרות המנורה ושם מדבר מן נר מערבי, ושם פרשנו הדברים בפרטות קהו משם ותמצא מרגוע, ולא נשאר לנו רק לדעת למה הפסיק בצווי זה בין מעשה המשכן וכליו ובין מעשה בגדי כהונה, כאלו הוא הקדמה למלאכת הבגדים וקודמות אליהם, וכן הוא האמת, שלפי מה שנבאר שעקר צווי לבישת הבגדים המקודשים ירמוז אל טהרת המידות והדעות שהם בגדי הנפש, צריך לצרף אליה את השמן הקדוש, כמ"ש (קהלת ט' ט') בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר, שרצונו לומר שבגדי הנפש שהם מידותיה ותכונותיה יהיו לבנים מכל חלאה ושמצה, ושמן אל יחסר מעל ראשו, וזה כמ"ש המליץ הדרשי (פרק ט"ו) **התורה והאדם חיבורם הוא נר אלוקים בארץ, התורה היא להב מתפרד משיבב היושבי בשמים, והאדם בשני חלקיו אבוקה שואבת אורו, גוו פתילה נפתלת, נשמתו שמן זית זך, בהסכמתם והצמדם יתמלא הבית כולו אורה וכו', ואמנם לא כל אדם זוכה להשמן הזך המוכן להדליק בו אור האלוקי להאיר אור במקדשו, כי בהיות השמן עכור ומלא שמרים, רצונו לומר שנשמתו לא הוטהרה ולא הוכנה אל אור התורה וזיו השכינה, או בהיות הפתילה מן הפתילות שאין מדליקין בהם, ר"ל שגופו אינו מוכן אל הטהרה וקבלת האורה, אז ידעך נרו באישון חשך, לבד הנפש המוכנת לקבל התורה והחכמה היא המביאה אל מקדשה שמן זית זך, כי ה' יאיר נרו על ראשה כמ"ש כי אתה תאיר נרי וכמ"ש פ"ש, ובאשר ציור המקדש היה כאלו שם התאחדו כל ישראל כאיש אחד כמ"ש ברמזי המשכן, וכל עניני המקדש ועבודתו היה להשכין שם אור ה' ושכינת זהרו, ציווה אל הגוף הכללי שהם בני ישראל שיביאו אל משה שמן זית זך שהוא יטהר נשמתם וקדושתה שיהיה מוכן למאור, ואז באמצעות משה שהוא הוריד את התורה ואור אלוקים לארץ יעלה את המנורה שהיא כלל נשמת ישראל להעלות נר תמיד, ומפרש שאור הזה בא מן התורה הנתונה בארון הברית שמשם יערוך את הנרות לפני ה' תמיד, ונר מערבי המיוחס להשכינה אשר במערב ממנה היה מתחיל ומסיים כ"ז שהכהן הגדול שהוא היה לזה שליח כלל האומה היה צדיק והיו בגדיו לבנים ושמן על ראשו לא חסר, ועל כן הקדים את השמן אל הבגדים**

הרב זוכר אותי? הייתי תלמיד אצל הרב לפני שנים רבות! - "בוודאי שאני זוכר" - אמרתי לו.. איך אפשר לשכוח? אמנם השתנית במראה.. ב"ה גבהת.. התבגרת.. אבל תלמידים כמוך קשה לשכוח.. אתה היית תלמיד למופת! לא רק בלימודים.. גם בהליכות שלך.. במידות שלך.. אפילו חיצונית היית מושקע.. תמיד היית ילד של אבא ואמא! השקיעו בך המון! איפה אתה היום? הרב! באתי להתיעץ.. ההורים עדיין משקיעים בי.. אני ממש אסיר תודה להם.. אפילו מרגיש קצת.. קצת אסיר.. התחתנתי. בניתי בית. יש

לי ב"ה ילדים נפלאים! אבל אני לא זז בלי הוראות מאבא ואמא.. אני יודע שהם רוצים בטובתי.. אבל אני מרגיש ממש "חנוק" .. אני לא יכול עם זה וכבר מפחד לחשוב מה יהיה בלי.. זה משפיע על עוד דברים בבית.. הרב, הוא פרץ בבכי.. זה נקרא צרות של עשירים? אני יודע.. הוא המשיך ואמר.. שההורים שלי רוצים רק בטובתנו.. הם משקיעים את כל המשאבים.. הכספיים והאנושיים.. אבל.. אבל אולי דווקא בגלל זה.. קשה להם להרפות.. לשחרר קצת את האחיזה.. הרב! אני לא מאמין שאני מדבר על זה.. אני אוהב אותם והם אותי בלי גבול.. אבל.. קשה לי!! "מבין אותך" אמרתי.. זה לא קל.. ואם היו יושבים כאן הוריי.. הייתי מבין גם אותם.. אבל כשמגדלים ילדים או מחנכים תלמידים, היכולת לקרב אש לפתילה ואז לתת לשלהבת לעלות מאליה היא תכונה הכרחית למי שמבקש להצליח כהורה או כמחנך ..לא קל לנו להרפות מילד או מתלמיד.. אנחנו מגיעים הרבה פעמים למעורבות אישית כזו המקשה עלינו מאד להרפות מהם.. כל כך השקענו בהם.. אך האמת היא שרק אם נרפה ונניח "לפתילה" - לילד או לתלמיד להידלק.. ולשלהבת שלו לעלות מאליה.. רק אז נצליח למלא את תפקידנו.. אי אפשר לחיות את חייו של השני במקומו.. אנחנו יכולים לנסות לתת לו את האמצעים להצליח בחייו ולהגיע להישגים.. זה מזכיר לי שסיפר לי ידיד יקר דבר נפלא ששמע מהמשגיח הגה"צ הרב אורי ויסבלום שליט"א שהדבר דומה לאדם השותל שתיל באדמה ועוקרו מידי פעם לראות אם כבר צמח..

ברור ואין ספק שגם אסור להרחיק את האש מהפתילה לפני הזמן הנכון.. חייבים לוודא שהשלהבת של הפתילה יציבה לפני שמסירים את האש מן הפתילה.. לנו האחריות כל זמן שהילד או התלמיד לא מסוגל להעלות שלהבת טובה משלו.. יש פעמים רבות שקשה להצית את הלהבה.. וזה נראה שהאש לא הצליחה להדליק שלהבת שבוערת בכוחותיה שלה.. דבר זה גורם לעיתים נטייה למצית הלהבה להתייאש.. ובסופו של דבר לזנוח את המאמצים.. ואז.. אז.. ילדים נושרים והורים וילדיהם נשארים מרוחקים אלה מאלה ... יש צורך בסבלנות רבה ובמאמצים גדולים לפני שמגיעים למבוי סתום לתחושה שאין מנוס.. יש כאלו הלוקח להם זמן "לדלוק" .. אז.. צריכים אנו להישאר צמוד לפתילה שלהם יותר זמן מהרגיל..

הגמרא בחולין (דף ו' ע"ב) אומרת: "העיד רבי יהושע בן זרוז בן חמיו של רבי מאיר לפני רבי על ר"מ שאכל עלה של ירק בבית שאן והתיר רבי את בית שאן כולה על ידו חברו עליו אחיו ובית אביו אמרו לו מקום שאבותיך ואבות אבותיך נהגו בו איסור אתה תנהוג בו היתר דרש להן מקרא זה וכתת נחש הנחשת אשר עשה משה כי עד הימים ההמה היו בני ישראל מקטרים לו ויקרא לו נחושתן אפשר בא אסא ולא ביערו בא יהושפט ולא ביערו והלא כל עבודה זרה שבעולם אסא ויהושפט ביערום אלא מקום הניחו לו אבותיו להתגדר בו אף אני מקום הניחו לי אבותי להתגדר בו" ואומר רש"י: "מקום הניחו - כשיבאו בנינו אחרינו אם לא ימצאו מה לתקן במה יגדל שמם"

איך

מתעלים בימי הפורים?

הדרכה מעשית להתעלות רוחנית
ולהבנת התוכן הפנימי של ימי הפורים



MAHASHEVET@GMAIL.CON - להערות והצעות יעול

פרק א מיטב כרמו

מה פתאום "בשל עוילם"? ועוד לומר שזו הפשטות? התעקש יוני, טרוד בכל ליבו בסוגית "מיטב" שבמסכת ב"ק החורפית. אבל שאול החברותא העירני, החד והמרוכז תמיד, לא שמע את השאלה. הוא "ריחף" בעולמות אחרים.

תגיד, פנה אליו יוני, אני יכול לדבר איתך "דוגרי"?

שאול התעורר ממחשבותיו באחת, ככן... אמר, ומבוכה קלה נשמעה בקולו...

תגיד, שאול, מה קרה לך בזמן האחרון, הכל בסדר? אתה נראה לי הרבה פחות מרוכז בתקופה האחרונה...

שאול שתק, ניכר היה שהוא שוקל את מילותיו בזהירות...

אתה צודק, אמר ליוני החברותא הותיק והמוצלח שלו... אתה צודק, נדמה לי שזה קשור לחג הפורים הממשמש ובא, משהו עם העסק הזה של פורים שמתקרב... מבלבל אותי מאד, אולי זו סתם ההרגשה שזמן חורף עומד להסתיים, אבל יותר נראה לי שזה דוקא קשור לפורים, הוא תופס לי את הראש מאד.

יוני הרהר מעט, ואמר, האמת, שאני לגמרי לא מבין אותך, מה כבר יש בפורים שיכול כל כך לבלבל.

אתה יודע מה, ביקש שאול, בא נקבע לשוחח על כך הערב, נעלה על הגג של הפנימיה, שם יש שקט, ונוכל לדבר ללא מפריע, בא נקבע להפגש הלילה ב12, הולך?

רץ!!! התלהב יוני, ולשאול הוקל מאד.

פשוט, ש"בשל עוילם" - זה הפשטות, הכריז שאול, הרי זה הרי השער הקבוע, ככה שמים כולם, וצלל חזרה ל'מיטב'...

פרק ב פורים עד הגג

האמת שהיה שם קר על הגג, אך כוסות התה הלוהטות שאחזו בידיהם נתנו להם תחושה של הצטנפות מחממת, שאול אהב את הגג, שם אפשר לתפוס מחסה של שקט מההמולה הבלתי פוסקת שבישיבה, שם אפשר "לסדר" את המחשבות כדבעי.

שמע, אמר ליוני, האמת שאני לא ממש מבין את כל האופי הזה של פורים אצל בחורי ישיבה. אצלנו, בבית הורי חג הפורים נחגג באוירה מאד שמחה, אבל מרוממת, אבי שליט"א מדבר דברי תורה יפים על המגילה גם מרימים כמה וכמה כוסיות בשתיית "לחיים", ואפילו שרים ורוקדים, אני מאד אוהב את הפורים הזה, זו תחושה של שמחה מתוך התרוממות... אבל, מאז הישיבה קטנה, שהתחלתי לחוג את הפורים ברחובות, ובבתי אברכים שהתחפשו לגבירים, ותמיד הייתי זה שמתנדב להחזיק ביד אחת את פנקס הקבלות, וביד השנייה את המתנדנד התורן - על תקן "השפוי שבחבורה", משהו נסדק בהתחברות שלי לחג הזה, ת'אמת אני לא מבין את הקונספט.

ואצלי, אמר יוני בכנות, אצלי זה ממש הפוך, אני "מחובר" לפורים בכל עמקי נפשי, אין כמו היום הזה, זה פשוט להתרומם טפח מעל גבי הקרקע...

מה כיף ב"להתפרק"? הקשה שאול.

אתה באמת חושב שאנשי כנסת הגדולה תקנו לנו יום בשנה בשביל "להתפרק"?!, שאל יוני.

אז איך אתה יכול להבין את ההתפרקות הזו, שמשתוללת בישיבה וברחובות, פשוט שזו תולדה של מצות ה"עד דלא ידע", ואני לא חושב שחז"ל לא לקחו את זה בחשבון, כאשר קבעו יום של משתה?

יוני הרהר מעט ואמר, תראה אנחנו כבר די מכירים את האופי של התורה והמצוות שלנו, אנחנו גם יודעים ומכירים את הכיוון הכללי של כל שאר המועדים. תמיד, אבל תמיד, הסגנון הוא סגנון מכובד של כובד ראש ויישוב הדעת, ולכן דוקא בגלל שהיום הזה הוא כל כך שונה, אני בטוח שיש כאן איזו כוונה מקורית, זה לא סתם יום של התפרקות.

פרק ג יום של תפילה?

ואולי... אולי זה בכלל יום של תפילה? הרהר שאול בקול.

תראה, אמר יוני, בבטחון רב, ונדמה היה לשאול שיוני כבר חקר קצת את הנושא... יום של תפילה זה בטוח לא!!!

מה אתה מתכוין לומר שאין ביום הזה סגולה להתפלל, ואין זה יום המסוגל לכך שהתפילה נשמעת בו, הרי זה ידוע שבפורים "כל הפושט יד נותנים לו"...

נכון, זה וודאי נכון התלהב יוני, אבל אני אומר לך בבטחון מלא, שיום הפורים איננו יום תפילה.

וכיצד אתה כל כך בטוח בדבר? שאל שאול בהססנות...

פשוט מאד! הסביר יוני נקלעתי שבוע שעבר לשיעור שמסר המגיד מישירים הרב קבילבסקי בנושא, הוא ממש טרח וקיבץ ואסף את כל המקורות לכך שיום הפורים הוא יום תפילה, והוא פשוט לא הביא אפילו מקור אחד...

אז מה הוא כן הביא?

הוא הביא את דברי הרמב"ם שמטרת קביעת יום הפורים לדורות היא כדי להודיע לדורות הבאים ש"מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקינו בכל קראנו אליו", הוא הביא את דברי המגילה שמספרת כיצד קבלו עליהם היהודים בזמן המגילה את דברי הצומות וזעקתם, וכמובן את הרמז שנאמר בענין מתנות לאביונים - שבפורים כל הפושט יד נותנים לו.

נו... אז הם כן צודקים, אותם שאומרים שיום הפורים מסוגל לקבלת התפילות, התעקש שאול שעדיין לא הצליח לרדת לסוף דעתו של יוני.

כן, הם צודקים, שזה יום **המסוגל**, אבל אין זו עצם **מהות** היום, השם של היום זה "יום משתה ושמחה" כמבואר במגילה, ולא "יום תפילה".

זאת אומרת, אמר שאול מהורהר, שכאשר אנחנו מתיחסים לעיצומו של יום הפורים הרי הוא יום שקביעותו היא של משתה ושמחה, ואילו ענין התפילה איננו אלא טפל לעיצומו של יום.

נכון מאד התלהב יוני.

אלא שככל שיוני התלהב כך נדמה היה לו, ששאול מתלהב פחות...

זה עושה לי בלבול גדול בראש...

אז מה בכלל העסק של היום הזה? סתם לשתות ולהתפרק כמו גוי? זה מאד מוזר בעיני...

פרק ד חייבים לבסומי?

תגיד, שאל יוני, השתכרת פעם בפורים?

כן, ענה שאול, פעם אחת, בשנה שעברה.

ואיך היה?

נורא!

מה קרה? התענין יוני.

ההשתכרות עצמה דוקא היתה חמודה, אבל תחושת הריקנות שאחרי... לא יודע... השאירה טעם חמוץ בפה...

ולמה השתכרת? שאל יוני.

כי החבר'ה לחצו.

ואולי בגלל החיוב לבסומי בפורי? התעקש יוני.

מה פתאום, הזדעק שאול.

בכלל לא חייבים! והרי המשנה ברורה אף אומר שעדיף יותר שלא להשתכר אלא לשתות יותר מלימודו ולישון מעט, וכך מקיימים את מצות ה"עד דלא ידע"...

אבל הגמרא אומרת שחייבים? עמד יוני על דעתו, ונדמה היה לשאול שיוני חותר למשהו.

אז מה באמת חייבים או לא? שאל שאול.

נראה לי, אמר יוני, שההגדרה ההלכתית היא, שיש 2 אופציות, יש כאלו שמשתכרים ויש כאלו שמסתפקים ב"לחיים" ולישון.

ולפי מה זה מתחלק? למה יש אנשים שמשתכרים ויש כאלו שבשום פנים ואופן לא ישתכרו? הרהר שאול בקול.

הייתי אומר, אמר יוני, שזה מתחלק לפי אישיות, יש כאלה שזה "מתאים" להם, טיפוסים כאלו שבמהלך השנה נוטים לשמחה ולהתלהבות, והם בדרך כלל ישתכרו, ויש כאלה שזה פשוט לא מתאים להם... כי הם תמיד רציניים כאלו, והכל בכבוד ראש, והם בדרך כלל יעשו את מה שכתוב במ"ב וימנעו מלהשתכר בפורים.

ואם כן איך תסביר את העובדה, שאל שאול, שדוקא ר' ישראל סלנטר ותלמידיו נהגו להשתכר בפורים עד דלא ידע ועד בכלל? היינו מצפים ש"בעלי המוסר" שעבודת השם שלהם היתה רצינית ו"כבדה", הם דוקא יסתפקו בהוראת הרמ"א והפמ"ג לשתות ולישון, ואיך אפשר להסביר את העובדה שדוקא הם השתכרו בפורים?

יוני הרהר מעט, לאחר כמה שניות הוא פלט: "הבחנה מדהימה"!!!, ושאל הסמיק קלות בחסות החשיכה.

אתה יודע מה? אמר יוני אחרי עוד כמה שניות של מחשבה, אני חושב, שדוקא בשל כך! דוקא בגלל שהם היו ברי דעת גדולים, לכן הם קיימו את דברי הגמרא כפשוטה, כי באמת לפי האופי שלהם היה להם נח שלא להשתכר, ולצאת ידי חובת "עד דלא ידע" בלחיים ולישון, אבל אם זה היה כך, הרי שזה היה מורה שאת כל עבודת השם שלהם - הם עושים רק כי ככה מתאים להם, וכאשר נזדמנה לידם אפשרות לעשות דבר שלא לפי האופי שלהם, הם בחרו דוקא בו כדי לגלות על עבודת השם שלהם שהיא בלתי לה' לבדו!!!

השיחה היתה מרתקת. יוני כבר התחיל להתעייף, הוא הציץ בשעון, ובחסות הזרחן שמרוח על מחוגיו הצליח לזהות שהשעה כבר אחרי אחת.

הם פנו לרדת במדרגות התלולות היורדות אל הקומה העליונה של הפנימיה, ושאל סיכם: תכל'ס, אבל לא יצא ברור מה ענין בכלל בהתנהגות המוזרה הזו של להשתכר בפורים.

ואני אומר לך, שאול, שפורים מהוה אצלי יום של הרוממות הרוח ושאינו גם מכיר עוד בחורים כאלה.

צריך עוד לדבר. סיכם יוני. אבל תוכל לגלות לי מי זה הבחורים האלו?

פרק ה להצטרף אל הועד

יוני שתק היה נראה שהוא מתלבט אם לומר את המשפט הבא, לבסוף אמר.

אגלה לך דבר, שאני ממש מבקש שתשמור אותו בסוד.

ומהו, שאל שאול, בעניינות, וכבש את הסקרנות שהציפה אותו, כדי שלא תשמע בקולו.

לפני כמעט שנתיים, בתחילת זמן קיץ, סיפר יוני, פנה אלי המשגיח ר' צבי ניימן שליט"א, והציע שנצטרף ארבעה בחורים יחד למסור ועדים בענייני מוסר ויראת שמים אחד לשני, ע"פ תור כל אחד בתורו.

פעם בשבוע, אחד הבחורים מוסר ועד, ושלושת החברים האחרים מקשיבים, וגם מתשתתפים בדיון לפי הענין.

מי הם הבחורים? איפה אתם עושים את זה? על מה אתם מדברים שם? המטיר שאול בשאלות.

אחת בשבוע ביום חמישי בזמן שנעים המסור מנקה את בית המדרש, אנחנו מתאספים בחדר שיעורים צמוד לשטיבלך, יוסי, שמוליק,

קבלת התורה, שחזרו וקבלו עליהם לעולם, כמו שאמרו חכמינו, זכרונם לברכה (שבת פח א): "הדור קבלוה בימי אחשורוש".

מבואר בדברי הרמח"ל, הסביר שמוליק, שענין הפורים, וגם השפע שיוֹרד לעולם ביום הפורים, הוא שפע של קבלת התורה שהיתה בימים ההם, זו מהות היום.

ומעתה, ניגן שמוליק את דבריו בצליל למדני, הרי שהדבר מפליא ביותר, למה תקנו ביום של קבלת התורה לעשות אותו ליום של משתה ושכרות, יותר היה מתאים לקבוע ביום הזה סדרי לימוד ארוכים, ואולי גם קידוש חלבי, כמו בחג השבועות...

כך באמת נוהגים אצלנו בבית הכנסת בליל פורים, קטע יוסי את רצף דיבורו של שמוליק.

נכון, אמר שאול, אבל אין זה "עצומו של יום", עיצומו של יום הוא **"יום משתה"**! שאול זכר היטב את ההבחנות של יוני, מאמש על הגג.

ואם כן השאלה קשה מאד, הצטרף גם יוני, איך יכול להיות שיום של קבלת התורה, חוגגים אותו באופן של משתה.

ואיציק אף הוסיף בציניות: אני גם לא רואה את ההתעוררות הגדולה לתורה מיד אחרי הפורים, ולוואי שלא להיפך...

אז מה באמת הפשט? שאלו כולם וקיוו לתשובתו הגואלת של שמוליק. שמוליק כחכח בגרונו והמשיך:

התבוננתי קצת על תהליך שתית היין והשכרות, ושמתי לב ששני דברים קורים לאדם בזמן שהוא מתחיל להשתכר, דבר ראשון - הדעת הולכת ונעשית פחות ופחות חדה, ודבר שני הרגשות מתחילות לקבל עוצמה גדולה.

ככל שהאדם משתכר יותר ויותר, כך המערכת הרגשית שלו נעשית ערנית וחדה יותר יותר, ולכן דברים שבדרך כלל כאשר הוא "פקח" מרגשים אותו ברמה מינורית, כאשר הוא משתכר הוא מגיב להם בעוצמה רבה. אתן לכך דוגמא.

כמה מרגש אותנו כאשר חבר טוב נכנס לבית המדרש אחרי שלא ראינו אותו בשעה האחרונה. מעט מאד. אם בכלל. ומה קורה לשיכור שפוגש חבר שלא ראה אותו בדקות האחרונות - נכנס לבית המדרש, הוא "מתנפל" עליו בנשיקות וחיבוקים, ומתחיל להמטיר עליו מחמאות ופרגונים...

מה פשר התופעה, כי כאשר הוא שיכור, הרגשות שלו עובדות בעוצמה פי כמה, ודברים שבדרך כלל לא כל כך מרגשים, מקבלים יחס מיוחד ובאים לידי ביטוי בעוצמה גדולה.

אני מבין שיעיקר התקנה של המשתה בימי הפורים לא היתה על מה **"שאין"** בפורים, אלא על מה **"שיש"**. סיכם שמוליק.

מה הכוונה **"אין"** ו**"יש"**? שאל יוני.

"אין" הכוונה לכך שאין דעת, "יש" - הכוונה לכך שיש עוצמות רגשיות גבוהות.

חז"ל נתנו לנו יום בשנה בה "הותר" ואפילו "הומלץ" לנו, לתת לרגשות שלנו להתפרץ חזק, איבוד הדעת רק מיקל על כך שאין חשבונות של לא נעים, ושל בוש...

ומה הענין בהתפרצות הרגשות הזו? שאל איציק.

כי אם האדם מכווין את ההתפרצות של הרגשות שלו לדברים רוחניים הרי שהוא זוכה בדיוק להתחבר לעיצומו של יום ולקבל את השפע של

איציק ליסבון ואני. ומדברים. על מה מדברים? אתה שאול, על מה לא... על תורה ועל תפילה, על אמונה ובטחון וגם על מידות טובות וכל מיני ענייני השקפה לחיים, אבל גולת הכותרת, זה לפני החגים, וכמו שאמר לי אז המשגיח ר' צבי: "תמסרו את הועד הראשון לפני חג השבועות, כדי שהשבועות לא יעבור על בלינצ'עס"...

תגיד, שאל שאול בזהירות, זה לא מידי צו"לי???

יוני צחק בקול, צו"לי? אמרת? ההיפך!!! זה פשוט דבר ענק, מדברים על הכל ברמה גבוהה ובראש פתוח, כשהמטרה היחידה היא לברר בגובה העיניים, את רצון השם בחיים שלנו.

הועד הזה ממש "קרץ" לשאול, תמיד הוא חשב על כך שבחורים צריכים לפתח ביניהם שיחה גם בעניינים רוחניים יותר - שנוגעים אל עתידם הרוחני, ולא רק על דברים של מה בכך.

יש מצב שאתם מצרפים אותי? שאל שאול בהססנות.

בהחלט כן, צחק יוני... כבר דברנו על זה, והסכמנו כולנו שאתה מתאים לזה מאד, וגם שכנראה מאד תהנה מהקונספט הזה.

אז, מתי הועד הבא?

מחר בצהריים, ענה יוני, שמוליק ימסור אותו, ובוודאי ידבר מענייני חג הפורים.

פרק 1 מעצמה רגשית

ברוך הבא, טפח יוסי על שכמו של שאול, שזה עתה הצטרף לחבורתם. הם התיישבו על הספסל ושמוליק ה"מוסר" התיישב ליד הסטנדר שמולם, ופתח בשאלה:

עוד מעט יחולו ימי הפורים, הוא אמר, וחז"ל תקנו לנו שבועיים מראש להתכונן לפורים: "משנכנס אדר מרבין בשמחה", ואני שאול, מה יש להתכונן, אם המטרה בפורים היא "להתפרק" הרי שאפשר להתפרק בבת אחת, במחיר 42 ש"ח כפי שעולה בקבוק יין יבש משובח, ומדוע צריך "להתכונן" להתפרקות הזו.

כולם שתקו, נדמה היה שהם מסכימים מאד עם השאלה.

לאחר כמה שניות שאל יוני, למה אתה חושב שפורים זו "התפרקות", זה נראה לי מאד לא מסתבר וגם מוזר לומר שחז"ל תקנו לנו יום אחד של התפרקות בשנה.

אז, מה זה אם לא "התפרקות", שאל איציק ליסבון - הממולח. עוד מעט תגיד לנו שפורים זה יום של "עבודה" ושל "כויבד ראש"...

בליל של קולות טענות ומענות הציף את החדר האפלולי, ושאול חשב שהוא הוזה, מעולם לא ידע שיכולה להיות כזו סערה סביב ענייני מוסר ויראת שמים.

שמוליק ניסה להסות את ה"ריתחא דאורייתא" שהתפרצה לתוך דבריו, והמשיך:

אכן, כפי שעיינתי בסוגיא בימים האחרונים, הרי שכולכם צודקים, פורים הוא יום של עבודת השם, אבל הוא גם יום של משתה והשתטות.

הכי צד? שאלו כולם במקהלה.

שמוליק לא ענה, הוא פשט דף מקופל לארבע שהכין מראש, והקריא מתוכו בקול צלול ובהיר את דברי הרמח"ל מספר דרך השם:

ענין חנוכה ופורים הוא להאיר האור המאיר בימים ההם, כפי התיקונים שנתקנו בם. כו' ופורים - לענין הצלתם של ישראל בגלות בבל, וחזרת

אולי נכבד את שאול, הציע איציק בנדיבות. הדבר יצא מלפני איציק ופני שאול קרנו, והוא יצא מבוהל ודחוף לקראת הכנת הועד הראשון בחייו.

פרק ז הכנה באישון לילה

השעה כבר 2 בלילה. שאול ישב בפינה שבאוצר הספרים, כחמשה עשר ספרים פתוחים לפניו, ולגודל עייפותו נדמה היה לו שהם מתקרבים לעיניו - ומתרחקים חליפות.

איך בדיוק אני אמור למסור ועד מחר בצהריים, שאל את עצמו, וכמעט כבר התרעם, על ההרפתקאה שהזמין על עצמו.

הוא רצה להמשיך בדיוק בנקודה בה עמד שמוליק בועד האחרון, ומשכך שאל את עצמו שוב ושוב, מה הקשר בין ההתפרצות הרגשית של ימי הפורים וההתרחשות הספציפית של נס המגילה שארעה בפורים.

בצעד נואש קם להסתובב פעם נוספת בינות לספרים שבאוצר הספרים, כאשר צד את עינו קונטרס קטן בענייני הפורים, הוא התפלל איך לא שם לב לחוברת זו כבר לפני שעתיים.

הוא פתח את הקונטרס ואורו עיניו, הקונטרס עסק בשאלה זו בדיוק.

הקונטרס נפתח ממש בשאלה שהטרידה אותו כל כך, מה המיוחד, נשאל שם, מה המיוחד בנס המגילה יותר מכל הניסים האחרים שקרו לכלל ישראל, ומדוע גם אופי השמחה שנתקנה בו שונה כל כך, מהאופי המהותי של שאר החגים שנחגגים על ניסים אחרים שנעשו לישראל.

הוא קרא בשקיקה את כל הנכתב בקונטרס מרישא ועד גמירא, והתיישב לכתוב לעצמו ראשי פרקים.

בשעה 3 וחצי נרדם על מיטתו, כאשר בת שחוק משוכה על שפתיו, כן, הוא ידע מה הוא הולך לומר בועד מחר.

פרק ח מעין עולם הבא

לאחר תפילת שחרית תפס שאול תור אצל המשגיח ר' צבי ניימן, והרצה בפניו את המהלך החדש, המשגיח שמע בקשב רב, ואף החמיא לו על היופי והסדר שבדברים, הוא גם הוסיף לו כמה נקודות מענינות לחשיבה, ופטרו לשלום.

בצהריים, בשעה 2, כאשר התכנסו בחדר"ש האפלולי שבפינת השטיבלך וישבו מולו ארבעה בני עליה מחבריו הטובים, ידע שאול היטב את שלפניו ומה הוא רוצה לומר.

חשבתי לאחר הועד המוצלח של שמוליק משבוע שעבר, פתח בדברים, ובזוית עינו קלט את הבעתו המרוצה של שמוליק, חשבתי, שעל אף שבאמת חשוב מאד ונצרך לתת מקום ולהביע את ההתפרצות הרגשית בעבודת השם פעם אחת בשנה, אבל מה באמת הסיבה שקבעו את הדבר דווקא בימי הפורים? למה לא בכ"ח טבת למשל? ואיך הדבר קשור לנס המגילה?

הבחורים שתקו בהסכמה, מהבעת פניהם היה נראה שהוא הצליח במשימה הראשונה שהציב לעצמו: "לגרות את המחשבה..."

התבוננתי בהרבה ספרים וכולם חוזרים על רעיון אחד, שהמיוחד בנס פורים הוא, שהרע בעצמו נהפך לטוב! היו הרבה ניסים בכלל ישראל, שבאמצעותם תמה תקופת הצרות והתחילה תקופת הישועה, אבל

היום הזה, כי כאמור זה הוא עיצומו של יום לקבל את התורה באהבה!!! הלא זה הוא סוג קבלת התורה, של פורים, בכל השנה אנחנו מקבלים את התורה מהמקום של חשבונות שכליים, שזה רצון השם, וזה ספר ההוראות הנכון והעילאי ביותר שניתן לעם ישראל, ועל פיו נכון וצריך לנהוג. ביום הפורים אנחנו מגלים את הקשר הרגשי שלנו לתורה, ביום הפורים יש לנו את האפשרות לבטא את העוצמה הרגשית המטורפת שיש לנו לתורה ולנותן התורה, ואם כל השנה יש בושע בדבר, וגם באמת, לא כל כך מרגישים את זה, הרי שבחסות האלכוהול, ניתנת הזדמנות, לחוות את הרגשות לתורה, ולידיישקייט בכלל, בעוצמה גדולה יותר.

הדברים ממש יפים, החמיא איציק, אבל משהו לא ברור לי, איך בדיוק עושים את זה, הרי שיכור לא ממש מתכנן את השכרות שלו, ולא בוחר בזמן שהוא שיכור ממה להתרגש ובאיזו עוצמה.

נכון מאד, התלהב שמוליק, ממש לשם כך ניתנה לנו ההזדמנות להתכונן לפורים מראש, ואפילו בהלכה נפסק שקודם סעודת פורים צריך ללמוד קצת תורה, ובוודאי אין זו הלכה בהלכות ת"ת, אלא הלכה בהלכות המשתה של פורים, שצריך לבוא אליו מוכן מתוך התעוררות רוחנית גבוהה.

ואיך זה בדיוק אמור לעבוד? התעקש איציק.

קח, דוגמא, כולנו מכירים את הבחור שהכין איזה "ווארט" לא מרגש בכלל, על מנת לאמרו בבית נדיבים, בבית הראשון והשני הוא אומר את זה בעניינות, ומקבל על כך מחמאות צוננות מ"הגביר" התורן, שלא כל כך התלהב מהווארט ובטח שגם לא היה מרוכז.

אמנם לאחר שני בתים או שלשה כאשר אדי האלכוהול מתחילים לעלות אל המוח, אז הבחור חוזר שוב ושוב על הווארט בהתלהבות גדולה, ופעמים גם בניגון של מגיד מישרים, עד שאזנם של הבחורים שהולכים איתו כבר מתפקעת מלשמוע את הדברים שוב ושוב, ועוד בכזו התלהבות.

מדוע חוזר השיכור דוקא על הווארט הזה, שוב ושוב, כי הוא התכוון אליו. וזו המשמעות של ההכנה לימי הפורים, שיעמדו לאדם בראש מחשבות ותובנות יפות על הקשר שלו לתורה, על הקשר שלו לידיישקייט, על הרגעים שנתפסים אצלו במהלך השנה כרגעים הנעלים והמרוממים ביותר, וגם על משמעות ימי הפורים בכלל, וכאשר הוא ישתכר הוא יחזור אל הרגעים הללו ואל החוויות היהודיות הללו, ואז הוא יחזור ויחווה אותם בימי הפורים בעצמה גדולה ובחוויה רגשית שבמהלך השנה הוא עוד "יתגעגע" לעוצמה הרוחנית שהוא חווה במהלך השכרות שלו.

אז, בעצם אתה אומר, אמר שאול - ה"מצטרף החדש", שיום הפורים משלים לנו לעבודת השם, פרט חשוב מאד, שאנחנו נוטים לזלזל בו ולהתעלם ממנו במהלך השנה, שזו החוויה הרגשית בידיישקייט ובעבודת השם.

בדיוק כך, התלהב שמוליק - משראה שדבריו הובנו כראוי, וזו בדיוק "קבלת התורה" של יום הפורים, לקבל את התורה מקום של אהבה, ממקום של חיבור רגשי, שנותן עוצמה גדולה ועומק למה שאנחנו עושים כל השנה.

שמוליק, קיפל בחזרה את הצילום של הרמח"ל ותחבו לכיסו לאות סיום. מי ימסור את הועד הבא? שאלו כולם, כאילו היה זה אקורד הסיום הקבוע מראש.

לראות בדיעבד שהצרה בעצמה - היא היא היתה סיבת הישועה, זה מייחד בדוקא את נס פורים.

הרעיון הזה חוזר על עצמו שוב ושוב במגילה, דוקא העץ שהכין למרדכי עליו עצמו נתלה המן, התגלגלותה של אסתר לבית אחשוורוש שהיתה אז טרגדיה עצומה, נהפכה גם היא לסיבת ישועתם, גדולתו של המן נהפכה לו למפלה, ואפילו המזל הרע של חודש אדר - כי בו מת מרע"ה, נהפך להיות סיבת הברכה כי בו גם נולד...

רעיון חמוד, הכריז איציק, אבל סלח לי, שאול, מה כל כך מיוחד בזה?

או... פה טמון כל הפאנץ'... התלהב שאול, כי הרעיון הזה שהרע בעצמו נהפך לטוב, זה על רגל אחת כל מה שיהיה לעתיד לבא, שיתברר למפרע, שגם דברים שהיו נראים לנו בעולם הזה כרעים, יתברר שבעצם הם עצמם היו סיבת הטובה, וכי כל מה דעביד רחמנא לטב עביד.

אז, אתה רוצה לומר שבפורים יש בחינה של עולם הבא? שאל יוני.

ממש כך, התלהב שאול, בפורים קבלנו "הצצה" להנהגה הזו שלעתיד לבא, שבעצם אין בכלל מה לפחד כל כך מהרע שבבריאה, כי הכל הוא רצונו ית' ואת הכל הקב"ה עושה לטוב.

ואיך כל זה קשור להתרגשויות של פורים, שאלו יוני ושמוליק יחדיו, את השאלה הכל כך מתבקשת.

פה אשתמש בדברי הגר"א בביאורו לשו"ע וכפי שהסביר לי אותם הבוקר המשגיח ר' צבי שליט"א, כאשר הגר"א מסביר את החיוב לשתות יין בפורים ולהשתכר עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, הוא מבאר שבנס פורים התגלו שתי הבחנות: הבחנה אחת של הנקמה מהרע, וזה בחינת 'ארור המן', והבחנה השנייה גדולתו ורוממותו של הטוב, וזו בחינת 'ברוך מרדכי', והנה כאשר האדם צלול בדעתו הרי שפשוט וברור לו שהדגש המרכזי הוא על הנקמה מהרע, כי בלעדיה מה מועילה ברכת הטוב, כל עוד שיש רע בעולם הרי פשוט שאין שום רווח בר קיימא בגדולת הטוב.

אמנם לאחר שהאדם משתכר והדעת מתפוגגת אצלו, אז הוא כבר לא מבחין כל כך בנוראות של הרע, הוא לא כל כך מתרגש ממנו, ושוב הוא פנוי להתלהב רגשית מגדולת הטוב, ולכן שותים בפורים יין כדי לקבל הרגשה מסוימת בבחינה האמיתית של העולם הבא, בו אין מה להבהל בכלל מהרע, ואדרבה ההתרגשות הגדולה היא מהטוב מצד עצמו.

אני מבין משהו, אמר יוסי.

כולם התעניינו בקשב, מוכנים למוצא פיו.

בסופו של דבר, אמר יוסי, אני כמעט לא מכיר בחורים שלא "מחוברים" לפורים, אבל לחגים אחרים יש בעיה... אני אקח למשל אפילו את שמחת תורה, שמעתי מכמה בחורים בעיקר בני עליה, שהשמחה שלהם בשמחת תורה קצת "מוגבלת", כי כשהם רוקדים ושרים ומתלהבים באמת: מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי, הרי שמתגנבת לראש המחשבה: "האמנם"?!

וכשהם שרים: טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף, מנקרת לה עוד פעם השאלה: "האמנם"?!

וכשהם שרים ורוקדים בהתלהבות אמיתית: אחת שאלתי כו' שבתי בבית ה', שוב טורדת את המח השאלה: "האמנם"?!

כלומר, שבמציאות המורכבת שבה אנחנו חיים, שבה הגם שאנחנו צדיקים, אבל איננו צדיקים מושלמים, תמיד תטריד המחשבה: איך אני יכול באמת להזדהות ולשמוח ללא גבול עם תורה ומצוות, הרי אני יודע כמה אני בעצם לא ממש כזה... ושיש לי עבירות... ושהקב"ה אולי לא כל

כך מרוצה ממני...

והדבר מעכיר על כל החיבור הרגשי הבריא והשמח לעבודת השם.

כולם הזדהו מאוד עם הדברים.

ולפי דבריו, שאול, אני מבין, שאז בא פורים, ומגלה בתוכנו את הנקודה היותר פנימית שבנו: "רצוננו לעשות רצון"!!! והשאור שבעיסה שמעכב לא מפריע היום, כי כשאדם משתכר הוא לא כל כך מפוחד מהרע, ולא נותן לו מקום, ולכן נפתח הפתח להתפרצות רגשית של אהבת השם ואהבת תורה.

וזה לא סתם "בלוף"? שאל איציק ליסבון, סוף כל סוף אנחנו באמת לא כאלו צדיקים גמורים.

נכון, אמר יוני, אבל הנקודה הפנימית זו ששייכת לשורש נשמתו של היהודי היא באמת כן טובה, והיא רק עטופה בחבילין של יסורים ונסיונות.

זה מזכיר לי, אמר יוסי, שפעם המשגיח הציע לי פעם בבדיחה: עסקה! ומה היתה העסקה? בוקר אחד הוא קרא לי ואמר: אם אני מסדר לך, ואל תשאל אותי איך, אני מסדר לך פגישה בארבע עיניים כביכול עם הקב"ה, רק אתה והוא, ואתה מביט לתוך עיניו כביכול, והוא מביט לתוך עיניך, אתה מוכן?

הססתי מאוד, והשבתי בשלילה נחרצת. אני לא מעיז אמרתי.

המשגיח כמעט צעק עלי אמר: אתה יודע למה אתה לא מעיז, כי אתה בטוח שאם תסתכל כביכול להקב"ה בעיניים תראה שהוא מביט בך בכעס גדול וגם בעיקר בתסכול ואכזבה, יוסי! הוא יביע בעיניו, יוסי! תדע לך שאתה פשוט מאכזב אותי, ציפיתי ממך להרבה יותר...

הנהנתי בהסכמה, המשגיח כאילו קרא את מחשבותי...

והאמת, חייך המשגיח את חיוכו הטוב, וקולו נעשה רך... האמת, שאתה תראה משהו אחר לגמרי... אתה תראה את הקב"ה מביט בך בכזו אהבה, בכאלו רחמים של סבא טוב... והוא יאמר לך בעיניו, יוסי שלי... אין לך מושג איך אני מרוצה ממך... אין לך מושג איזו נחת רוח, אתה, כן אתה יוסי! עושה לי בעולם המטורף והמבולבל שסביבך... חזק ואמץ יוסי... המשך כך!

יוסי היטיב לתאר את קולו של המשגיח, ובחדר שררה דממה של התבוננות, כולם הפנימו את הדברים...

אז, אם זה באמת נכון, הקשה יוני, אם כן למה רק בפורים, למה לא כל השנה?

בדיוק את הנקודה הזו התכוונתי להבהיר, אמר שאול.

אנחנו מצווים, אמר שאול, על שמחת הפורים בציווי גמור של הגבלה חמורה: "ולא יעבור"!!! שמעתי שהגר"א היה דואג להדגיש את הדבר על ידי אכילת סעודה חלבית במוצאי פורים, כי באמת כל השנה זה ממש לא מתאים לאבד את הדעת, וזה גם מסוכן!!! מאד מסוכן במהלך השנה לא להבהל מהרע, זה לא שייך בכלל למערכת של העוה"ז שהטוב הוא טוב - והרע הוא רע, רק בפורים מותר בהגבלה לטעום את הטעם הזה של החוויה הרגשית והעצמתית מהטוב לבדו.

ניתן לומר, סיכם יוסי את דבריו של שאול, שבעצם יום הפורים מהווה סוג של "מבחן" לאדם כמה פועמות בליבו חוויות רגשיות עוצמתיות של חיבור להשי"ת וליידישקייט...

נכון אמר שאול מהוסס... זה וודאי גם מבחן אבל זו גם הזדמנות.

הזדמנות למה? שאלו יוני ויוסי בצוותא.

מקרים אלו, להביא על עם ישראל את הישועה, ורק אחרי הכרה זו שהיא "למפרע", יכולים לברך בשם ומלכות הרב את ריבנו. יפה מאד החמיא המשגיח, רעיון יפה. בסיום הועד ביום שני קבעו החמישיה שהם יתחברו כקבוצה ללכת ולהתרים יחד עבור המגבית של הת"ת בישיבה.

פרקי הרחוב של פורים

פורים בשעות הצהריים. החמישיה היתה דבוקה במטרה, להצליח ולגייס עוד ועוד כסף על מנת להביא לרווחתם של ידידהם עמלי התורה שבישיבה.

הרחובות המו אדם והעיר בני ברק צהלה ושמחה, כזה בלאגן יש רק בבני ברק, העיר יוני הירושלמי.

הם טיפסו אל הקומה העליונה שם גר בוגר הישיבה הרב גולדמן, על פי הרישומים זו "כתובת שמינה" והם לא חשבו לרגע לפספס אותה.

אוף!!! רטן איציק, למה תמיד בוגרי הישיבה שלנו גרים בקומה הכי עליונה?

כולם צחקו.

משדפקו ושוב דפקו בדלת ולא נענו, סבו על עקבותיהם באכזבה קלה.

למטה כאילו "שכחו" מהצרות, האוירה הפורימית כבשה אותם ורוממה את מצב הרוח.

אתה יודע, פנה יוסי לשמוליק, יש כאן משהו לא נורמלי, אנחנו הולכים כאן ברחובות בני ברק, מסביבנו עשרות שיכורים, ואנחנו לא מפחדים בכלל שיאונה לנו כל רע, שמעתי מסבתא שלי שהתגוררה באמריקה, שבימי ראשון בהם היו נוהגים הגויים להשתכר, היה זה פחד מצמית להסתובב ברחוב, הם גנבו שברו חמסו והכו כל מי שנקרה בדרכם, ופה זה ממש שונה, הלא דבר הוא.

כן, השיב שמוליק, קראתי פעם מאמר בעיתון בו סיפרו על משרתת גויה שהיתה דבוקה לחלון הבית בימי הפורים ולא הצליחה להעתיק עיניה מן החלון, כאשר התענינו בני הבית לפשר סקרנותה, היא השיבה, שהמחזה שהיא רואה איננו נתפס בדעתה, כיצד יכול להיות שמסתובבים כל כך הרבה שיכורים למטה, ואין אלימות ברחוב?

אני חושב הוסיף יוני לדיון המרתק, שאנחנו חווים עכשיו את ההתגלות היפה ביותר של מדרגת עם ישראל, שגם כאשר הם מאבדים את הדעת, בעצם בעצם הם באמת מחוברים חזק ליהדות ולכל העדינות שמאפיינת את העם היהודי.

וזה בעצם כל מה שדיברנו בוועדים, התלהב שאל, שהרע בפורים מאבד אחיזה ויציבות ורק הטוב מתגלה בכל הדור!!!

זו גם הסיבה, הוסיף יוסי כאשר הוא מתנשם ומתנשף מהעליה המאומצת של רחוב מיימון, שלכן הקב"ה הציל את עם ישראל בזמן נס פורים כי מבואר בגמרא שהקב"ה ידע שמה שכלל ישראל חטאו באותה התקופה לא נבע ממקום אמיתי בלב, אלא מן השפה ולחוץ, וכאשר אנחנו מסתובבים בבני ברק רגועים בין יהודים שיכורים זה הוא הגילוי העוצמתי והיפה ביותר של יהדותו של עם ישראל ומעלתו האמיתית.

כנראה, שזו היתה השיחה האחרונה הרצינית שלהם ביום הפורים, כי לאחרמכן הם כבר צללו אל מצות היום כדבעי, והפעם שאל כבר לא היה זה שהחזיק בפנקס הקבלות, כי משום מה הוא היה פשוט דבוק ממש - בשירת "שבת בבית השם כל ימי חייו"...

הזדמנות להצליח לחוות רגשות של חיבור לידישקייט בעוצמה גדולה מכל השנה, אמר שאל.

אני נזכר, אמר שמוליק, שכאשר הודיעו לי שמרן ר' חיים נפטר, והייתי אז שיכור כדבעי בסעודת פורים, ופשוט "התפרקתי" מבכי, בטוח שלא הייתי בוכה כל כך ביום רגיל, אבל החוויה הזו של לזכות לבכות את נפשי על פטירתו של ר' חיים מלווה אותי כבר כמה שנים...

נכון מאד, אמר יוני, וכך גם כל חוויה אחרת שקשורה לתורה או לכל ענין של רוחניות שבעצם נותנת לאדם הזדמנות לזכות לחוות אותה בעוצמה גדולה בימי הפורים.

שאל, סיים את ה"ועד", ונאנח אנחת רווחה, הנה הוא "עשה את זה", לטעמו הועד היה מוצלח, והחברים הגיבו בהתאם.

האם יהיה ועד נוסף לפני פורים? שאלו כולם במקלה.

פורים חל ביום חמישי, אולי נקדים באופן יוצא דופן את הועד ליום שני הקרוב? הציע יוני.

מי מתנדב להכין בזמן כל כך קצר? נשאלה השאלה משומקום...

יוני התנדב, והחבריא התפזרה למנוחת צהריים חטופה.

פרק ט מגילת הסתר

את שבת זכור העליזה שבישיבה ניצל יוני להעמיק חקר, על מנת להכין ועד ליום שני הקרב.

את הועד הוא בחר לייחד לקריאת המגילה, והוא ציין לעצמו את הנקודה אותה הוא רצה בעיקר לברר, מדוע לא מוזכר שם שמים במגילה, ועוד בכזו התעלמות מופגנת, הלא מוזכרים דברי הצומות והתפילה, אבל לא מוזכר שהיא היתה להשם, וזה ממש פלא, חשב יוני לעצמו, הרי כל ענין המגילה היא לפרסם ולהלל על הנס, וא"כ מדוע לא מוזכר שם שמים במגילה.

בצר לו הוא פנה אל המשגיח, והרצה בפניו את שאלתו.

המשגיח הושיבו לידו, והסביר:

נס המגילה איננו דומה לכל הניסים שנעשו לישראל היה בו משהו יחודי, המיוחד שבו הוא שהמציאות בעצמה צועקת מציאות השם, נכון היא מתפרסת לאורך שנים, ויתכן מאד שכותבי ההסטוריה הלא הם כתובים על דברי ימי פרס ומדי, הם "קראו" את הסיפור בדרך אחרת, אבל כאשר אנחנו קוראים סיפור שהתפרס לאורך שנים, ומציינים את הנקודות הרלוונטיות, הרי שהנס מתגלה מאליו, וזו כל ההתגלות של נס הפורים, שגם בתוך ההסתרה נמצא השם יתברך.

הדבר רמוז בשמה של "אסתר", המשיך המשגיח, וכפי שדרז"ל שאסתר נרמזה בדברי הפסוק ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא, כי - דוקא הגילוי שמתוך ההסתרה זה הוא ה"סיפור" של מגילת אסתר.

אולי זה קשור לכך שהרע עצמו התגלה שהתהפך לטובה, כי מתברר שגם ההסתרה בעצמה מגלה את מציאות השם הפשוטה, שאל יוני.

בוודאי שכן! התלהב המשגיח. היה פה בשבוע שעבר אחד הבחורים שהגדיר מאד יפה, את נס ההצלה של פורים שהוא בבחינת עולם הבא בו יתברר שכל רע נהפך לטוב וכל מר למתוק.

אולי אפשר להעזיז, אמר יוני, ולהוסיף, שזה הרמז בהלכה שלאחר קריאת המגילה חוזרים וגוללים אותה לתחילתה ורק אז מברכים "הרב את ריבנו", כד להורות שאחרי שהתבהרה הישועה אנו חוזרים ומבינים לאחר כל פרט ופרט שארע במגילה עד תחילתה כיצד היה כאן צירוף

פורים כדוגמה לראיה המשלימה

האירועים שהיו נראים כקשים ומכאיבים היו אבני דרך בדרך להצלה. כך היה המשתה הראשון שבעקבותיו נלקחה אסתר לבית המלך. כך היה כשהמן החליט שכולם צריכים להשתחוות וכך היה כשמרדכי סירב וכולם מן הסתם הטיפו לו מוסר על כך שמתגרה הוא ברשעים. כך היה כשמרדכי הציל את המלך הרשע מההתנקשות והתעלמו מתרומותיו. וכמובן מעל הכל כשנגזרה הגזרה ואסתר בבית המלך אינה עושה מאומה ולא עוד אלא שמזמינה את הצורך למשתאות... לבסוף התברר שהכל היה במסגרת תפירת התהליך ליצירת הנס ולא עוד אלא שהדברים הקשים ביותר היו אבני הבנין היסודיות ביותר לבניית המגדל של נס פורים.

כשאומרים "כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד" לא בהכרח מתכוונים שזה מתגלה כאן ועכשיו אלא שהכל הוא חלק מהתהליך שבסופו של דבר יביא להצלה ולגאולה ואז נראה כיצד הכל היה מהלך אחד גדול ו"אודך ה' כי אנפת בך".

כדי לראות את התהליך צריך להיות מסוגל לראות "ראיה משלימה" לראות את כל ההפכים משתלבים לתהליך אחד ואף כי בנתיים קשה עד בלתי אפשרי להבין זאת מכל מקום לדעת שזה אפשרי ולמעלה מזה - זאת האמת.

לימד אותנו החפץ חיים שגילויי המדע והמצאות הטכנולוגיה מותאמים לצרכי האמונה של הדורות המשתנים. כשהאמינו שמדברים כאן ושומעים הרחק מכאן, לא היה צריך המחשה וכשנחלשה האמונה הומצא הרדיו וכן שאר ההמצאות בהתאם לצורכי ההמחשה המתחדשים.

ישנה בפיסיקה תיאוריה שנוסחה על ידי פייסקאי בשם נילס בוהר שכונתה על ידו "תיאורית הקומפלמנטריות": כיון שהמציאות נקראת כפולה ובעלת תכונות סותרות. כל חלקיק הוא גם חומר וגם אנרגיה ואלה (החומר והאנרגיה) סותרים זה לזה כי לחומר יש מאסה והוא כפוף לחוקי הגרואוויטציה ולאנרגיה אין מסה ואינה כפופה לחוקים אלה. (ועוד סתירות רבות) וממילא האדם בן המאה העשרים והעשרים ואחת עומד נבון מול המציאות.

כותב על כך הפרופ' אהרן קציר: "בוהר החל לראות באור חדש את מגבלות הכרתנו ואת אי יכולתנו ליישבת את כל הסתירות בהן אנו נתקלים בנסותנו לתאר את תופעות הטבע. בהדרגה הוברר לו, כי הסתירה בין החלקיקיות לגליות היא סתירה מדומה שמקורה בצורות האופק של תפיסתנו וכי ביסודה - במעמקי ההווה - אין ההתנהגות החלקיקית או הגלית מנוגדת אלא משלימה, קומפלמנטרית. בגלל מגבלות הכרתנו אנו תופשים רק אנפין חלקיים וחד צדדיים של המציאות, ואילו ההווה עצמה אינה חומרית או אנרגטית, פרודטית או גלית, אלא משהו אחר ומושלם יותר שאיננו נתפש בכליני המחשבתיים". (קציר הי"ד בכור המהפכה המדעית עמ' 84).

מי שמסוגל לראות ב"ראיה משלימה" יוצא מן המבוכה באותה מידה מי שמסוגל לראות מעבר לטוב ולרע המתגלים בעולמנו ולצפות בעזרת חז"ל והנביאים אל עבר "היום ההוא" יוכל להבין שיבוא היום שיודה גם על ה"אנפת בך" ולשמוח כבר עתה. כי ראיה משלימה מביאה לשמחה כי שמחה היא שלמות.

ממשיך אהרן קציר וכותב: "קשה להשתחרר מן ההרגשה, שהקומפלמנטריות של בוהר נובעת משורשים עמוקים יותר שהגיעו לכלל ביטוי בהשקפתה הקלאסית של היהדות"

מי שמסוגל לראות ראיה רחבה ולהרחיב את הפרספקטיבה שלו ולהשלימה, הוא המאמין והוא השמח כי המאמין שמח ומי שלא שמח כנראה אינו מאמין מספיק בדברי הנביאים שלמדונו שהכל מתוקן לסעודה והכל מתוכנן לגאולה ו"כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד" גם אם בדרך יש חבלי לידה כואבים.

בהגיע פורים לגטו ורשה פנו חסידיו של הרבי מפאסצ'נה, רבי קלמן קלונימוס שפירא הי"ד, בשאלה: איך אפשר לשמוח בפורים בגטו? כשכולם אבלים וחפויי ראש עובדים בפרך שבורים ורצוצים בגוף ובנפש ואין רואים כל קרן אור בקצה המנהרה האפילה?

אמר להם הרבי: "אם אדם קם ביום הכפורים בלי מצב רוח לצום, מה יעשה, לא יצום? - יצום בלי מצב רוח. הוא הדין בפורים אם אין לו מצב רוח לשמוח שישמח בלי מצב רוח"

בהקשבה שטחית נראים הדברים אבסורדיים שהרי נראה בעליל שאין הנידון דומה לראיה, צום ביום הכפורים הוא ענין טכני ולמעלה מזה, לא צריך לעשות שום מעשה, לעומת זאת שמחה היא הרגשה שבלב, נראה ששמחה היא היא סוג של מצב רוח ואם אין מצב רוח לשמוח מאי משמע "ישמח בלי מצב רוח".

"אין אדם שר שירה אלא מתוך שמחה" (רש"י ערכין דף י"א ע"א). ידועה האמרה המרטיטה לב ונפש של רבי מאיר אלתר הי"ד שאמר לסובבים אותו תוך שלמדו תורה מתוך הדחק בבונקר בגטו ורשה: לאלוקים מותר לא להקשיב לשירה שלנו, אנחנו מציידנו לא נפסיק לשיר" ודומה אמירה נשגבה זו לתשובת הרבי מפאסצ'נה, שהרי כאמור "אין אדם שר שירה אלא מתוך שמחה" ושוב נשאל: כיצד יתכן שהיו בשמחה?

מהר"ל מגדיר שמחה כחווית שלמות, הרגשת השלמות היא היא השמחה, וזהו שנאמר "אין שמחה כהתרת הספקות" כי כשהספק מנקר אדם מרגיש חצוי וכשהותרו ספקותיו מרגיש הוא שלם. וכן "אין שמחה אלא בבשר ויין". אין הכוונה שבשר ויין כשלעצמם עשויים לגרום לשמחה אמיתית אבל יש לצרף את הגוף לשלמות כי אם שמחה פירושה הרגשת שלמות צריך שגם הגוף יצורף ויקבל את חלקו או אז יהיו גוף נפש רוח ונשמה חטיבה אחת של שלמות והיא היא השמחה.

ולכן "אין הנבואה שורה אלא מתוך שמחה" כי אדם מגיע לנבואה עת הגיע לשלמות (וגם הגוף שותף ולכן לקחו מנגן כדי שתשרה על הנביא רוח הנבואה כמעשה דאלישע).

מהר"ל מסביר את חטאו של משה רבנו במי מריבה בכך שלא היה בשמחה. כיון שכעס על עם ישראל מוכח שלא שמח. אמנם התורה אומרת שהיתה כאן בעיה הקשורה לאמונה (בהתאם למצופה מאדם כמו משה רבנו) שנאמר "יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל" ואומר מהר"ל שהמאמין שמח ומי שאינו שמח סימן שאינו מאמין.

להבין דבר זה: אדם החולה במחלה קשה העלולה לגרום למותו, ויודע שרק במרכז רפואי אחד ניתן לרפאו וזאת בתהליך ארוך וכואב, ואולם קשה מאד להתקבל לטיפול באותו מרכז רפואי. הוא מפעיל עסקנים, מפזר כסף רב לכל כיוון אפשרי, ובסוף מתבשר שהוא התקבל לטיפול ועליו להתכונן להתחיל את התהליך. הדאגה מפנה את מקומה לשמחה. משלם הוא את מחיר הניתוח בשמחה גדולה ומתחיל את התהליך. התהליך ארוך וכואב ויש בו עליות ומורדות, (בעיקר מורדות) והוא מקבל את כל השלבים ואת כל היסורים בשמחה. וזאת מפני שהוא רואה את התהליך כולו וסוף המעשה נמצא אצלו כבר בתחילת המחשבה.

המאמין שהכל מתוכנן לפי צרכי "התיקון השלם" ויודע את שאמר ישעיהו "ואמרת ביום ההוא אודך ה' כי אנפת בך" יכול להמשיך לשיר גם כשהוא בעיצומו של תהליך כמו שאמר רבי מאיר אלתר ויכול לשמוח בפורים בכל מצב ובכל תנאי.

כי זה הספור הגדול של חג הפורים. אירועי המגילה היו אירועים טבעיים, לא השתנה הטבע למען הצלת העם, השמים לא נפתחו, והשמש והירח לא נעצרו, הים לא נקרע ועשר מכות מופלאות לא נחתו על ראש הרוצחים. אבל אנחנו שרואים את התהליך כולו יודעים שכל

מה שבוזת טובה

מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה

גליון 77

למה כדאי להשקיע דווקא בימי הבחרות

שנים חשובות, ולצבור פער גדול מול היכולות האמיתיות אליהן ניתן להגיע ע"י השקעה מלאה. (עיין מאירי משלי ח לד).

ב) ההזדמנות המיוחדת של ימי הבחרות. החינוך נאמר בלשון נערות - 'חנוך לנער'. מבאר המלבי"ם שהוא מלשון התנערות - בעת שכוחותיו של האדם מתנערים ויוצאים החוצה מן הכוח אל הפועל, אז הזמן לטעת שורשים של ישרות לכל החיים. יתרה מזאת כתב החזו"א במכתב לגבי לימודים חיצוניים - "מנויה וגמורה בסודם של רבותינו גדולי הדורות, שלא להרשות לימודי חיצוניות לבני הישיבה בזמן שקידתם בתורה בהתלהבות נעורים". ימי הבחרות מלאים הזדמנויות שלא יחזרו על עצמם, הן מבחינת המרץ והרענונות והכוחות המיוחדים, והן מבחינת המסגרת המיוחדת שלא תמצא כמוה בהמשך הדרך. הישיבה וההורים מספקים את רוב הצרכים הגשמיים ללא עול, ויש לבחור פניות להשקיע בעצמו ובעתידו, וחבל להפסיד שנים יקרות אלו.

ג) שידוכים - אמרו חכמים "אין מזווגין לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו" (סוטה ב). ולכן אין ספק שאיכות השידוך מושפעת מהרמה האישית והרוחנית של הבחור. הבינוניות תיתן בך את אותותיה והמחיר שבצידה יקר מידי מכדי לזלזל בכך.

ד) דחייות אינה נעצרת. המציאות מוכיחה כי הקו שמתחילים ללכת בו, ממשיך והולך גם בהמשך. תמיד יש תירוצים מדוע כדאי מאד לדחות את ההתחלה למועד מאוחר יותר. לפעמים זה התאוששות של תחילת זמן, ולפעמים דווקא סוף הזמן מהווה סיבה לדחיה. פעם טרודים ב'שנה ראשונה', אח"כ מגיע בברכת שמים עול גידול הילדים. וכן על זה הדרך, בכל תקופה בחיים מופיעות סיבות מיוחדות ומשכנעות למה עדיף להמתין עוד קצת ואז להתחיל בכל הכוח. השנים עוברות חולפות, הרוגע המיוחל אינו מגיע, והיצר מכך את ידי בהנאה.

ה) הרגל. בהמשך לדברים, גם כוח ההרגל מאד משפיע, כוח זה חזק מאד באדם לטוב ולמוטב. כל תנועה שהאדם עושה מכל סיבה שהיא, ככל שיעשה אותה פעמים רבות היא תיעשה לחלק מאישיותו, ויהיה לו קשה מאד להשתחרר ממנה ולהימנע מלעשותה. אם תתרגל ל'חיים קלים', גם אם תרצה לשנות בתקופה מאוחרת את דרכך, תיתקל בקושי רב על כל צעד ושעל. לעומת זאת אם תתרגל לחיים של השקעה, גם אם ההתחלה תהיה קשה, בהמשך תתרגל בכך ותנועה זו תהיה חלק ממך ורוב הקושי יעלם.

שנן לעצמך את דברי התנא הקדוש הלל (אבות א יד) שכלל דברים אלו במילים קצרות - 'אם אין אני לי מי לי, וכשאני לעצמי מה אני, ואם לא עכשיו אימת'. ורבינו יונה (שערי תשובה סוף ש"ב) מבאר בדבריו ט' טעמים, (הדברים הנ"ל מבוססים על דבריו) ונעתיקם בקצרה: 'והנה נחתום הענין הזה במאמר נכבד אשר לחכמי ישראל זכרונם לברכה: היה הלל עליו השלום אומר... ביאור הדברים: ...ואם לא עכשיו אימת' - אין ראוי לי לאחר יום או יומים השתדלותי בתיקון נפשי ובקביעות עתים לתורה, כי אם אומר אקוה לעת הפנאי ועד היות בידי כסף די ספוקי, הנה טרדות העולם אינן פוסקות... והשנית אחרי אשר יאסוף ויכנס, עוד יספוק לאסוף... והשלישית הזמן מתמעט והמלאכה מרובה, מלאכת התורה ותיקון הנפש והשגת המעלות... הרביעית כאשר יאחר תקון נפשו יקרהו עון ויכשל בעבירות תמיד. החמישית: באיחור תיקון הנפש, היצר הולך ומתגבר ויקשה עליו לתקן נפשו אחר כן... ואמרו במוסרים: ההרגל על כל דבר שלטון. השישית: אולי לא ימשכו ימיו וימות טרם ישלים חוק התשובה... התשיעית בימי הזקנה, בהעדר כח ההרגשות, איננו עוצר כח לחדש מסילות בלבבו ולערוך מחשבות להלחם בהן ביצרו, ולהשיג המעלות, ולטרוח ולעמול בתורה ובפעולות. "וכ"כ הרמב"ם (אבות שם) 'לא אקנה המעלות עתה בשנות הבחרות, מתי אקנה אותן, הבשנות השיבה והזיקנה? - לא, כי יקשה להסיר התכונות אז, הואיל והקניינים כבר התחזקו והתיישבו, אם מעלות ואם פחיתויות.

רבים וטובים מוכנים לשלם הרבה כדי לחזור לימי הבחרות ולנצל אותם כראוי, אלא שאת הנעשה אין להשיב, אבל הפנייה אל מי שעדיין לא החמיץ את הימים היקרים הללו לשים לב לגודל האחריות הנתונה בידיו - אל תתן לימים אלו לחמוק ממך, תהיה חכם הרואה את הנולד ותשקיע בזמן הנכון במקומות המתאימים ועי"כ יהיו כל חיך איכותיים ובעליה תמידית בסייעתא דשמיא.

בשבוע שעבר עסקנו בתשובה לשאלה 'למה כדאי להשקיע', ונגענו בנקודה יסודית המצויה בנפש כל אדם - שהוא מיועד וגם רוצה - להצליח. הבחירה המסורה בידו - במה רואה את ההצלחה האישית שלו, וממילא באיזה תחום ישקיע את כוחותיו ומרצו להפיק מהם את המקסימום. אכן, כל זה לאחר הנחת יסוד שהאדם מודע לצורך הזה ומעוניין לממש אותו, ועליו למצוא את האפיק הנכון לזרימת האנרגיה והוצאתה מן הכוח אל הפועל.

ננסה להתייחס לצד נוסף בשאלה - 'למה להתחיל כבר עכשיו'. ההרגשה של בחור שהחיים עוד לפניו, ונכוננו לו בעז"ה תקופות עמוסות של החיים אחרי החתונה בניהול בית ובגידול ילדים וכו', ואם לא ינצל עכשיו את הזמן לחיות ברוגע ובשלווה, אלא יכנס לעול של סדר יום תובעני והספקים וכל המסתער, מתי יספיק להנות מהחיים?

אתחיל במילה אחת על המושג 'להנות מהחיים'.

עצם המושג צורם לאוזן שומעת, אך נוסף הסבר. הנאה אינה מטרה כשלעצמה, אע"פ שדברי המס"י אודות תכלית האדם בעולם 'להתענג על ה'" ידועים לכל, אין הכוונה לתענוג בו נשב כביכול בחיבוק ידים ונהנה בהנאות שיוגשו אליו. תכלית זו אינה אלא בעולם הבא כמו שאמרו חז"ל 'מחר לקבל שכר', אך אין קבלת שכר ללא 'היום לעשותם'. התהליך של קנין הזכות לקבל שכר הוא ע"י שהאדם יוצר את עצמו - ונעשה אדם שלם, הדומה לבוראו וראוי ליהנות מזיו שכירתו. תהליך זה הכרחי לגמרי מעצם מציאות האדם, היות והאדם נהנה מיצירה ועשייה, ורק כאשר הוא מגיע לשלימות, הוא יכול להתחיל ליהנות. אין שמחה כשמחת היצירה והחידוש, ואין סיפוק גדול מאדם שהיצירתיות שלו מתמקדת בבניית האישיות העצמית כפי הראוי לה.

הנאות חיי העולם הזה שהאדם חווה ללא עשייה אינן מביאות לסיפוק כלל אלא הן ריגושים חולפים. לאחר שמתרגלים אל סוג ההנאות הללו, מתקבעת הרגשה בנפש, כאילו יש לאדם צורך אמיתי בהן ('אני חייב לצאת'... או 'חייב לעשן'... וכו') 'חובות' נרכשות), והתוצאה היא שהן ממלאות את מקומו של הסיפוק האמיתי שהנפש באמת זקוקה לו. ככל שממלאים את הצורך ביותר חוויות לא אמיתיות, כך גדל הצורך הדמיוני בהנאות, והגלגל ממשיך ואינו מסתיים....

הנאה אמיתית היא כאשר השכל הרצון והמעשה שותפים יחד באותה עשייה, ולכן רק הצלחה של האדם בדברים החשובים לו באמת יכולה להביא אותו ל'יהנות מהחיים'. מבט רחב על החיים, ויכולת ליהנות מהעשייה של 'היום לעשותם' בלי לקבל עדיין את מלוא הגמול של 'מחר לקבל שכר', מתוך בגרות ורצון בריא וחזק של אדם שמממש את תכניותיו, הם הנאת החיים שאינה נפסקת ואינה מתפוגגת בתום הריגוש...

סדר יום תובעני אולי מאיים עליך, אך הוא המתכון האמיתי והחזק להנות מהחיים. חיים מלאי עשייה הם גם מלאי שמחה סיפוק וריגושים, ואין בהם סתירה לרוגע ושלווה. גם בתקופות עמוסות בחיים, בהם צריך לתמרן בין המטלות, האדם מרגיש הנאה עצומה כשהוא שבע, וקם עם מרץ לקראת האתגרים של היום הבא.

לשאלתך - 'למה עכשיו'.

רבי ישראל סלנטר למד ולימד כי 'כל עוד הנר דולק - אפשר לתקן'. כל עוד יהודי חי הוא יכול להתחיל לרכוש נכסי נצח, וגם בגיל ארבעים או אפילו שמונים. אך יפה שעה אחת קודם, מכמה סיבות:

א) אדם שחוסך בכל חודש סכום מכובד במסלול השקעה ריווחי (ללא סיכונים ובמסלול כשר...), בסופו הוא אמור לצאת עם רווח מכובד מאד, ובמשך כמה שנים החליט להימנע מהפקדה חודשית לטובת אי אלו הנאות קטנות. אין ספק שבסופו של דבר יחסרו ממנו כל אותם הפקדות אותם יכל להשקיע כל אותם שנים והתבזבז לחינם. כל השקעה רוחנית נושאת רווחים עתידיים. חבל על כל הפסד של כל יום בו אפשר להשיג רווחים מכובדים. מובן מאליו, שההפסד אינו רק הסכום שלא הצטבר ונשמר, אלא גם הרווחים והריביות המתווספים לקרן מידי חודש בחודשו ומגדילים את אחוזי הרווח יותר ויותר (מה שנקרא 'ריבית דריבית'), והקרן שהושקעה בשנים הראשונות מניבה רווחים גדולים הרבה יותר מאשר ההשקעה בשנים מאוחרות יותר. ההשקעה בעבודת ד' בשנים הראשונות בהם ההתקדמות גדולה יותר, אינה דומה כלל להתקדמות שמשגים בשנים מאוחרות, וללא שימת לב אפשר לאבד

{ אז נדברו }

פרשת תצוה - זכור תשפ"ה | גליון מס': 683 | לסדר: "ושכנתי בתוך בני ישראל"

להצטרפות לרשימת

התפוצה במייל:

a8447168@gmail.com

רבנות... תרומות...

חסרים כמה 'חצאי שקלים'

למימון והדפסת גיליון זה...

ניתן להקדיש לרפואה להצלחה,

לעילוי נשמות... וניתן גם לתרום

בלי הקדשה... צנעת הפרט

מובטחת...

רוצים להיות שותפים

בהוצאות העלון?

בבנק: בנק פאגי

סניף 182

חשבון 747815

ע"ש: שב שמעתא (ע"ר)

באשראי: "נדרים פלוס"

(שם קופה: עלון אז נדברו)

בטלפון: 0799-654321

בדואר: פולק, גאולה 15 חיפה

למענה אנושי:

052-7683095

תודה מראש!!!

מה הקשר בין מלכו של עולם למלך אחשוורוש? זה... זה לא יפה...

יש את הכלל שמפורש במדרש: שרבי יוחנן אומר: שכל פעם שכתוב במגילת אסתר 'המלך' זה רומז למלכו של עולם!!!! אמנם נכון שע"פ פשט הכוונה היא לאחשוורוש, אבל עפ"י רמז הכוונה היא למלכו של עולם... ואני אף פעם לא הסתדרתי עם הכלל הזה: לא יודע... מבחינתי אחשוורוש הוא לא דמות כ"כ סימפטית שהייתי משתמש בו כרמז לקב"ה... אני לא צריך להגיד לך שאחשוורוש עושה הרבה שטויות לאורך המגילה... אז למה אני אמור להציב את הקב"ה על המשבצת הזו? מילא היית אומר שכל מקום שכתוב מרדכי, הכוונה היא לצדיקו של עולם - ה'... נ... זה מקובל עלי... סו"ס הצדיקים מקיימים 'אנווהו' הוי דומה לו מה הוא רחום וכו' ולכן כשאתה רואה הנהגה של צדיק, זה מזכיר לך את מידותיו של ה'... אבל לא!!! מרדכי זה לא הקב"ה... רק מי? אחשוורוש!!!! אני קורא את כל המשיגאסען של אחשוורוש וזה אמור להזכיר לי את הרבש"ע... למה?? למה בדיוק?? במה אחשוורוש דומה לרבש"ע שיש לי סיבה לחשוב שסתם 'המלך' זה ה'???

והתשובה היא חדא כתער:

אומר הקב"ה... אתה צודק בני היקר... אני באמת לא אחשוורוש... ממש לא בכיוון...

אבל מה אעשה שככה אני מרגיש!!! אני מרגיש בדיוק מה שאחשוורוש הרגיש!!!

זו הנקודה היחידה שבה יש כביכול דימיון בין מלכו של עולם למלך אחשוורוש,

אומר הקב"ה: אני מרגיש את מה שאחשוורוש מרגיש!!! מה אחשוורוש מרגיש??

אז בקצרה ממש: אני אגיד לך כעת את הסיפור של המגילה בקיצור נמרץ: לאחשוורוש יש אשה חוצפנית... ותמאן המלכה ושתי... מה אחשוורוש עושה? זורק אותה מכל המדרגות... כעת הוא מחפש אישה אחרת... דא עקא שאף אחת לא רוצה... כולם בורחים ממנו... אמנם כולם רוצים להתחנף לאחשוורוש... לקבל ממנו גו'בים... אבל להתחתן איתו? לא!! עד כאן!!! אף אחד לא נותן בו אימון... (ובצדק... תאמין לי... אני איתם...) והנה סו"ס אחרי חמש שנים של שידוכים אינטנסיביים, סו"ס אחשוורוש מצא אישה כלבבו... אסתר המלכה... אחשוורוש שמח שמחה גדולה... משתה אסתר... והנחה למדינות עשה... אבל איפה... השמחה הייתה מוקדמת... 'לא הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה', אסתר לא נפתחת לפניו רגשית... משדרת לו חוסר עניין... היא כל הזמן מעבירה לו מסר סמוי... כן אחשוורוש... אני פה בעל כרחי הכרחת אותי להיות כאן ולכן אני תקועה פה!!! אמנם לא טיפשה כמו ושתי... אני לא אתחצף ואמרה את פיך כמו ושתי כי סו"ס אתה יותר חזק... לכן אני אענה לך על ראשון ראשון ואחרון אחרון... כל מה שתבקש תקבל... אבל אותי? ! ? אותי אתה לא תקבל!!! אני אף פעם לא אזום קשר איתך... אני אף פעם לא 'אגיד' לך מעצמי על עמי ומולדתי. אתה תשאל? אני אענה! אתה תיזום? אני לא אסרב... אבל אתה לא באמת מעניין אותי

ואחשוורוש מתפוצץ... אחרי כל מה שעברתי עם ושתי... אחרי חמש שנים שאני מחפש שידוך וסו"ס מצאתי מישהו... ותכל'ס אני מוצא את עצמי מול חומה בצורה!!! והפעם זה הרבה יותר מפוצץ מ-ושתי... כי ושתי לפחות התחצפה... היה פה לפחות איזה מעשה מוגדר שהייתי יכול להחליט להבליג... לסלוח... להגיע להבנות... אבל כאן? ! ? אין לי אפילו מה!! אסתר היא גלאט!! היא מתנהגת למופת!! אני לא מצליח לתפוס אותה על שום חריגה מהנהלים, ותכל'ס, היא לא מתנהגת כמו אישה... היא מתנהגת כמו מזכירה שעונה לי בטלפון קצרות... מתייחסת אלי כנותן פקודות ולא מוכנה להיות המלכה שלי... אחשוורוש היה ממממזה מתוסכל... עד כדי כך מתוסכל... שלא הייתה לו ברירה... מרוב תסכול הוא גזר על עצמו בידוד שלוש יום... אני ברוגז!!! אף אחד לא יכול להיכנס... רק מי שיושיט לו המלך את שרביט הזהב... (מה קרה?? למה המלך מסתגר? פשוט מאוד: זה בדיוק כמו שכשהייתי ילד והייתי נורררר רוצה שיענקי יתייחס אלי אבל הוא לא ספר אותי ממטר... ונורררר רציתי שהוא לפחות יסתכל לכיוון שלי ולא!! מה עשיתי?? עשיתי ברוגז... אני ללללל רוצה לדבר איתך... לא!!! כדי לגרום ליענקי שיעלב וישאל... למה?? ואז אני 'אסכים' לעשות לו טובה' לדבר איתו... האם זה עבד?? לפעמים כן, לפעמים לא, ואצל אחשוורוש זה במקרה עבד, אבל לא בגלל אסתר אלא בגלל הציווי של מרדכי מחמת הגזירה... מה שבטוח... אחשוורוש עד היום בטוח שהתרגיל שלו הצליח ודו"ק) בקיצור: מרוב שאחשוורוש מתוסכל שאסתר לא מביעה בו עניין... מה הוא עושה? 'ואנוכי אסתר אסתר'!! במקום לתת לה את התחושה שהוא נורא רוצה שהיא תתייחס אליו... במקום זה הוא מעניק לה את התחושה שהיא בכלל בכלל לא מעניינת אותו...

ומה האמת?? האמת היא שאחשוורוש באמת באמת לא מעניין אותה!!!

ולמה אחשוורוש לא מעניין אותה?? כי אני לא המלכה שלך!!! אני המלכה של ה'!!! אני אשתו של ה'!!! בורק בו אני מתעניינת... אצלו אני שופכת את הלב... ואני היא איילת השחר שכולי התרפקות והשתפכות לאבי שבשמים... אליו אני קוראת יומם וגם לילה ולא דומיה לי... עליו השלכתי מלידתי... הוא ממלא אותי עד הסוף... ולכן אתה האחרון שמעניין אותי...

ופה הקב"ה נכנס לתמונה!!! הקב"ה מגיש לנו את מגילת אסתר ואומר לנו: אני לא אחשוורוש!!! אני מלכו של עולם!! הייתה לי פעם אסתר אחת ש-לאחשוורוש היא הוציאה קרנים, ואילו אלי היא נשאה עיניים... אז לאחשוורוש באמת יצאו קרנים... הוא הרגיש שאין לו מלכה... אבל לי-השם יתברך... לי כן הייתה כלה!! הייתה לי מלכה שנקראת אסתר!!!

אבל כעת באחרית הימים? ! ? אומר הקב"ה- חזרתי להרגיש כמו אחשוורוש...

בדיוק מה שאחשוורוש מרגיש זה מה שאני מרגיש... האם אני מעניין מישהו?

ההמשך בעמוד 6 בגיליון זה...

רבותי: העלון עדיין לא לגמרי שבע...

בשבוע שעבר פנינו בבקשה לתרומות... ואכן תודה מעומק לב לכל התורמים והמסייעים... אם כי עדיין אין הבור מתמלא מחוליותיו וזקוקים אנו לעוד קצת תרומות,

אמנם צר לנו להודיע אבל מי שיתרום כעת, כבר לא נוכל להכניס את שמו אל הקודש פנימה להזכיר שמו אצל הבינה מלאכותית... לא נותר לו אלא לישא עיניו השמימיות אל מי שבו בטחו אבותינו בטחו ותפלטמו... ולקבל ישירות את ישועתו מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה... ואת הישועה הפרטים שלו הוא יקבל יקבל בין אם יתרום לנו ובין אם לא... אל תבטחו בנדיבים בן אדם שאין לו תשועה, לא בבינה מלאכותית, וגם לא בן אדם שנהיה הדובר של בורא עולם ומחלק ישועות... אשרי שקל יעקב בעזרו... מה שכן... עכ"פ בשבוע זה נכתב מאמר על הבינה מלאכותית, עיין בדף 3-4 בגיליון זה.

מתנה מתאימה למשלוחי מנות...

לפניך שני נושאים שקשורים לחג הפורים...

אם זה קבלת התורה ברצון... הדר קבלה באהבה... ולזה מאוד יכול להתאים הספר 'המסולאים בפ' שכל עניינו איך להפוך את עסק התורה לעסק רשום שלי...

אוי!!! לחילופין... להודיע שכל קוויר לא יבוש ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך... הנושא של תפילה שהרמב"ם כבר מתבטא באופן יוצא דופן בסיום ההקדמה ליד החזקה ז"ל "וצו לקרות המגלה בעונתה כדי להזכיר שבחיו של הקב"ה ותשועות שעשה לנו והיה קרוב לשועינו, כדי לברכו ולהללו וכדי להודיע לדורות הבאים שאמת מה שהבטיחו בתורה כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראנו אליו" עכ"פ ועל כך מותאים מאוד הספר **אהבתי** (כי ישמע ה' את קולי תחנוני)

בין כך ובין כך, מיותר לציין ששורות אלו נועדו נטו לצורך שיווק הספרים... רק על הדרך זה גם יכול להביא תועלת למי שרוצה להתחזק בתכנים אלו...

ספר אחד (מבית או נדבר) **בדאי לא מתאים בכלל בכלל לפורים**, הלא הוא ספר '**אהבת** (אתה' אלוהיך) ספר זה מדבר על קבלת יסורים באהבה, ואין מתמודדים עם תפילות שלא התקבלו... וזה בדיוק הניגוד הגמור של פורים! כל עניינו של פורים זה נצח!! עד הנצחון הסופי... כל הפושט יד נותנים לו. היכולת של יהודי לשדד מערכות ולזעזע את כסא הכבוד ולמחוק גזר דין ולהפוך את הקערה על פיה ולגרסו בשלילה ההוא נדדה שנת מלכו של עולם ויאמר מה קול הגדיים האלו באזניי...

אז נכון אמנם שלא כל יום פורים... ולאורך השנה כן צריך לדעת שלא כל תפילה מתקבלת ולפעמים ה' מצפה מאיתנו להתנהל מולו ולקבל אותו... אבל בכל זאת יש כן יום אחד שקוראים לו פורים וזה ההההיום של התפילה...

הטסט של התפילה!!!! עד כדי כך שיש שיטות בראשונים שיש עניין להגיד תחנון בפורים... כי פורים זה התזכורת השנתית ל'דברי הצומות וזעקתם', אז למייעשה אנחנו מייחדים את יום תענית אסתר לתזכורת הזו, אבל בהחלט פורים זה יום של אלע ישועות... לא דווקא פורים עצמם!!! פורים הוא יום התזכורת השנתית שסו"ס יש פה אבא שהוא מבין ומאזין מבט ומקשיב... יש! יש לנו את הקלף הזה!!! כה' אלוהינו בכל קראנו אליו...

עכ"פ לרכישת שני הספרים הנ"ל ניתן לפנות למוקדי המכירה של גיליון זה ובפלא':
0527683095 0548446691

ההלו... אתה נראה כמו שששק...

פרשת תצווה מדברת על בגדים!!! אז נכון שמדברים על בגדי כהונה... אבל סו"ס הנושא הוא בגדים. כן... לא רק אנחנו עושים עסק בבגדים... התורה כבר עושה עסק גדול מבגדים... בגדי כהונה הם **סמל ודוגמא לבגדי כבוד ותפארת** כיאה לכהן משרת לדר במעון... לעומת זאת: מה הוא הבגד שמסמל ביזיון והזנחה?? **לבוש ש ש ש !!!** לבוש שק משמש כסמל ודוגמא בדיוק כמו בגדי כהונה!! כמו שבגדי כהונה מסמלים כבוד ותפארת... ככה לבוש שק מסמל ביזיון וקצף... ולכן כשמרדכי ידע את אשר נעשה... וילבש שק ואפר ויעק עזקה גדולה ומרה... **מה יש בלבוש שק? למה לבוש שק הוא כ"כ ביזיון?** התשובה היא: שהפרט הכי חשוב ומכריע ביופי של בגד **זה המידות!!!!** עד כמה זה תפור עליך... יושב עליך... מדוד עליך... כשרוצים לצייר חייט... הסמל של חייט זה מידה... כל הפואנטה של בגד שהוא מותאם למידות שלך... ולכן בתורה המילים מידה-- ובגד זה שמות נרדפים... ולבש הכהן מדו- בד... הבגד נקרא מדים!! כי כל הרעיון שלו זה מידה!!!

אז זהו ששק ? ! ? שק זה בדיוק הדוגמא ההפוכה למידה מדודה... הרי מה זה שק?? שק זה סוג של מזוודה!!! שאין לנו שום עניין למלאות את השק עד הסוף... לפעמים קורה שאנחנו ממלאים את המזוודה עד הקצה ובדרך כלל זה חצי מלא... שלוש רבעי, ריק לגמרי, ועל זה מגיע המושג המיתולוגי בסדר טהרות שנקרא: 'מה שק מיטלטל מלא וריקן' (שכל הכלים למידים משק שהוא כלי שינוע למעט כלי העשוי לנחת שלא עשו לטלטל אותו מרוב כבד) שק הוא כלי איכסון... שק הוא לגמרי לגמרי לא מידתי... וזו בדיוק הסיבה שכל פעם שהייתי קונה חליפה לבד בלי אמא שלי ע"ה... הייתי חוזר הבייתה והיא הייתה אומרת לי: אוי אוי אתה נראה כמו שק!! כי... כי בגד אמור להיות מידתי! ואם אתה רחב החליפה צריכה להיות רחבה ואם צר אז החליפה צריכה להיות צרה... אבל ברגע שקניתי חליפה רחבה ואני בעצמי הייתי כמו איזה רבע עוף... זה היה נראה כמו שק מהלך!!! ראית פעם שק הולך? זה היה אני... ואכן באמת... כהן שהמידה שלו 18... והוא החליט להתלבש עדכני!!! עם כתונת צמודה במידה 16... הוא חייב מיתה ביד שחם בדיוק כדן זר שנכנס לקודש הקדשים... ולמה?? לא בגלל שזה מודרני... אלא בגלל שהבגד שלך לא מידתי!!! זה נראה עליך כמו שק... מי שהבגד שלו לא מדוד עליו נחשב מחוסר בגדים!!! ומחוסר בגדים חייב מיתה בידי שמים...

אז זהו שניתן לציין שגם בדור שלנו הביגוד תופס מקום מרכזי בחיים... רק מה??

יש איזה וירוס או התקפת סייבר ששיבשה לנו משהו בהגדרות של בגדים... משהו השתבש לנו **במידות!!!!** יש לנו איזה באג שאנחנו חורגים בשיטיות מהמידות... (זה כמו שאתה שומע איזה זיפן ששר ואתה שואל את עצמך: תגיד לי: איך הוא יודע כל פעם לזיף את אותו זיף באותו מקום?? מה... יש לו את התוים של הזיף) אם פעם המידות של הבגד תפסו את עיקר האומנות של הביגוד!!! אז היום יש איזשהו פרנציפ שלא... להיות אנטי מידתי... כובע קטן, משקפיים גדולות, מכנסים צרות... וקצרות- ברוגז עם הנעליים... משהו שם לא סימטרי לאורך כל הדרך!!! היום כשאני מגיע לחתונה ואני רואה את הצעירים המיופייים... תסלח לי אבל הם נראים בדיוק כמו הילדים של בית היתומים דסקין... תסתכל על התמונה של הרב לאו בשחרור טרבלניקה... זה ממש מזכיר את המראה של הצעירים שלנו! (הדבר היחיד שחסר זה חור בברך... אני בטוח שזה עניין של זמן... כי אתה כבר רואה את המכנסים עם הטלאי בברך... וזה נקרא דוגמא עדכנית... חבל שהיתומים לא ידעו את זה...) מיותר לציין ששום דבר פה לא בטעות!! יש פה משהו שדואג לוודאות שהבגדים לא יהיו מידתיים!! האנטי מידתי זה הגיזרה!! זה מה שהולך היום...

עכשיו: מה הבעיה?? שבדרך כלל כשיוצא לנו להעיר לאותו צעיר שמתלבש עדכני מדי או רחובי מדי... בדרך כלל זה נשמע בנימה כאילו אוי... לא בסדר... אתה מתלבש יותר מדי יפה... יותר מדי פידנט... והתחושה שמתקבלת היא שביהדות יש עניין של אי טיפוח חיצוני... כביכול יש לך אפשרות לבחור: או להיות יפת אלוקים ליפת או להיות באהלי שם... כלומר: או להיראות יפה? או להיראות חרדי אבל יאכנע... וזה פשוט לא נכון!! זו עלילת דם! ואדרבה, זה גופא מה שנח מברך את שם שאמנם יפת אלוקים ליפת, אבל ישכון באהלי שם!! כל היופי של יפת ישכון כבוד באהלי שם... לשם יהיה את כל היופי של יפת... ומשם בדיוק מגיע כל האנטי- שמויות... יפת מתוסכל... שם שם... למה גנבת לי את היופי?? הרי לפי הסיכום אתה מקבל את האמת ואת הנצחיות ואת 'אהלי שם', ואילו אני מקבל את היופי?

אז זהו שלא!!! שם מבחיר ליפת... ש"ל פועל ה' למענהו, כל דבר יפה ומושלם שיש בעולם נועד בשביל לשרת את ה'... ואם יש אצלך יופי וכבוד ותפארת... אני אוטומטית לוקח את זה לכבוד ה'... בפרשת תרומה ותצווה אני אגלה בקיאות גדולה ביופי ופאר והדר כדי לתת לו את העידן שלו... בשביל מה הוא יפה ומכובד אם לא בשביל ברוך אלוהינו שבראנו לכבודו... ממילא העלילת דם הזו שיופי ונוי לא מוכרים אצל היהודים זה פשוט לא נכון!!! רק שתבין: הייתה לשכה מיוחדת בשער העזרה שנקראת לשכת פנחס המלביש, וישבו שם אנשי מקצוע עולמיים הכי מומחים בענף והתאימו לכל כהן את בגדי השרד הכי תפורים עליי... ואם יש ענין בתספורת יפה של כה"ג... אז בן אלעשה מבזבז על זה עשרות מיליוני שקלים בשביל ללמוד את התספורת המקצועית הזו... (אין לי שמץ של מושג מה כבר יש לשלם או ללמוד בנושא של תספורת... אבל יש כמה ישיבוחרים שמבינים בזה יותר ממני... ויש כמובן מישהו שמבין יותר מהם... הלא הוא בן אלעשה חתנו של רבי... כך שאל תחשוב שתספורת ויופי וביגוד זה התחום הפחות מוכר ליהודים...) אז כן!!! שתדע שיש עניין ללבוש בגדים נאים ומכובדים... רק מה??? **מידתיים!!!!** למען ה'... שיהיה מידתי!! ברגע שזה לא מידתי... אז זה כבר לא שייך לענף הטכסטיל... זה סתם שק...

וברגע שהשק נהיה הבגד העדכני והיפה... זה כבר לא קשור בכלל לסוגיה של יופי... זה קשור לזיכרון!! זה קשור למשהו עומק במידות... לא רק במידות של הבגד אלא במידות ובתפיסה של כל החיים... לדוגמא: כשאני רואה יהודי נשוי באמצע החיים שהוא עדיין מגולח... אין לי שום בעיה... מצידי שיהיה מגולח עד סוף החיים... דא עקא: ש-לו בעצמו ברור שיום אחד הוא יגדל זקן, כי... כי סו"ס הוא חרדי, וכמו שחרדי הולך עם כובע וחליפה ככה יש לו זקן... נו... אז למה לא התחלת לגדל? כי... כי אני עדיין מתקשה לעכל שאני בן אדם מבוגר, אני מתקשה להיפרד מהפנים הצעירים והמונמיות... במילים אחרות: כמו שילד מתקשה להיפרד מהמוצץ... ככה הוא מתקשה לעכל שהוא בן אדם מבוגר... ההלו... התעורר... אתה בן אדם מבוגר... אתה באמצע החיים... אתה אבא לילדים... הנה לך בעיה במידות! חוסר הפנמה באומדן של מידות... ההלו... אתה עדיין תקוע במידות שרופא ילדים מדד אותך... ההלו... גדלת מאז... תפנים שאתה גדול... אתה מבין לבד שכן אדם שמפנים שהוא גדול יש לזה השלכות מעבר לזקן... זה לאמוד את המידות האמיתיות שלי... לדעת שהייתי ילד והיה טוב אבל אני כבר לא...

אחשוורוש ת.נ.צ.ב.ה...

מי רוצה גם להצטרף?

אם תשים לב... לאורך כל המגילה אחשוורוש הוא פסיבי!!! הוא כמעט ולא מתערב בניהול הממלכה... בשביל זה יש לו חברי קבינט כרשנא שתר אדמתא תרשיש והם מתעסקים עם כל הכאב ראש... ואילו אחשוורוש?!? הוא עסוק רק במשתאות... ולהראות את עושר כבוד מלכותו... שם הוא כל היום בוחש... להתעצבן על ושותי... להרוג אותה... לחפש גברת אחרת... זה הנושאים היחידים שמעסיקים אותו... אה... אבל סו"ס הוא טראמפ... סו"ס מישו פה צריך לנהל 127 מדינות... אה... בשביל זה?!? בדיוק בשביל זה גידל המלך אחשוורוש את המן... וישם את כסאו מעל כל השרים את אתו... מה קרה?!? למה אחשוורוש מוסר כ"כ הרבה סמכויות ועמדת כח ושליטה בידים של מישו אחד זר??? מה התשובה??

כי... כי... כי תעשו טובה... תעזבו אותי... אני באמצע לאכול... אתם לא רואים שאני כעת ישן... אתם חושבים שיש לי סבלנות ועצבים לטפל בכל הבעיות ולאשר את התקציב...?? מה... אני עובד אצל מישו??

אני רוצה לישון!!! אני רוצה לאכנס לכל... זה מה שאני רוצה... ונא לא להפריע לי... אה... אבל תכל'ס... אדוני המלך, אתה פה המלך!!! ומישו פה צריך לקבל החלטות?!? אה... אין בעיה... אני אמצא מישו... אחשוורוש מחפש 'עשירי למנין' והוא 'נפל' על המן... אוהו יופי... המן תקשיב: מהיום התפקיד שלך הוא אחד יחיד: לא להפריע לי לאכול ולישון!!!! אל תשכח שקוראים לי אחשוורוש, ויש לי ארמון מאוד מפואר ואני מאוד אוהב לאכול ואח"כ לישון ואח"כ שוב לאכול ואח"כ להראות את עושר כבוד מלכותי... ואני לא רוצה שיפריעו לי... ולכן קח!!! קח את הכל... את כל המפתחות... את כל הסמכויות... אני שם אותך מעל כל השרים אשר איתך... ואת כל זה אני נותן לך בתנאי אחד: אל תשאל אותי אפילו... כי... כי שש... שקט... אני רוצה לישון...

אומר המן: תודה המלך... בשמחה... אבל יש לי בעיה... כי במילים אחרות אתה מוסר בידים שלי את כל הסמכויות של המלך בו בזמן שאני לא המלך וממילא אף אחד 'לא סופר אותי', נו... אומר אחשוורוש: נו... אז מה אתה רוצה עכשיו? אני רוצה שכולם יכירו וישתחוו לי...

אה... זה מה שאתה רוצה?? בכין... אני מיד מוציא צו שכל עבדי המלך כורעים ומשתחוים להמן כי כן ציווה לו המלך... העיקר לא להפריע לי לנוח... ואז המן מתחיל לזמום תכנית שלימה של 'הפתרון הסופי' להשמדת עם ישראל... הוא מגיע מוכן ומתוכנן עם כל סוגי הטיעונים ולשכנע את המלך ולשחד אותו עם עשרת אלפים ככר כסף... ואכן המן נוקש על הדלת... והוא מוצא את אחשוורוש באמצע... באמצע מה??

לא יודע... או באמצע לאכול... או באמצע לישון... או באמצע ליהנות...

אחשוורוש מזעיף פנים... מה... מה אתה רוצה?? הרי אני באמצע לקרא עיתון... סיכמנו שאתה לוקח על עצמך את כל הסמכויות ונותן לי שקט...

כן... אומר המן... אבל... אבל יש פה משהו מיוחד... ישנו עם אחד מפוזר ומפורד... המן מתחיל לדבר יותר מידי ארוך... (עיין תרגום שני של המגילה) בשלב מסוים פוקעת סבלנותו של אחשוורוש... טוב טוב טוב... אתה מדבר יותר מידי... אני באמצע לאכול... ואני גם רוצה לישון... בא נקצר הליכים... ויסר המלך את טבעתו ויתנה להמן... הכסף נתון לך... קח את החותמת שלי... קח מה שאתה רוצה... תחתום מה שאתה רוצה... העיקר תן לי לשתות וודקה... בסייד... והמלך והמן ישבו לשתות והעיר שושן נבוכה... נו... העיר שושן נבוכה... ומה אחשוורוש?? הוא סיים לשתות והלך לישון והוא כבר הספיק לקום ולהמשיך לאכול...

אם תשים לב: לאורך כל הדרך אחשוורוש מאוד קצר רוח בייחס לכל דבר שדורש ממנו ניהול או מאמץ של מלך... הוא מאוד מהר משחרר את הטבעת שלו... הוא מאוד מהר נותן 'יפוי כח' וממנה ממלא מקום שיעשה את הכל במקומו... איפה אחשוורוש נהיה דומיננטי? בסעודות... ביצרים... בקשקושים... וכמובן... לילה אחד קרה משהו דרמטי... אחשוורוש לא נרדם!!!! כשאחשוורוש לא נרדם כולם במתח... כי הוא כל הזמן עסוק בעצמו... בכרית שלו... בין שלו... בכוסו כיסו וכעסו...

אחשוורוש הוא ההתגלמות של גלות פרס!!!! כשהקב"ה מראה לדניאל במראה הנבואה את הד' מלכויות... אז מלכות בבל נראית אריה, ואילו מלכות פרס נראית כמו דוב... ותני רב יוסף: אלו פרסיים, שאוכלין ושותין כדוב, ומסורבלין בשר כדוב, ומגדלין שער כדוב, ואין להם מנוחה כדוב"

תן ניחוש מה המאפיין של דוב?? שהוא דובי!!!! לדוב יש טבע שהוא רוצה כל הזמן לנוח... רוצה כל הזמן לאכול... כל היום חי את עצמו... הוא לא כמו אריה שיש לו מאבקי שליטה ויצר של כבוד... הוא לא מחפש להשמיע את קולו... שום דבר... דוב רוצה להיות דובי!!!! לשבת כל הזמן כמו דובי שמן על המדף ופשוט לאכול... רק מה???

מה שמוזר בכל זה שלמרבה האבסורד דווקא לדוב... יותר מכל שאר הבעלי חיים... אין לו מנוחה!!!! הוא כל הזמן מסתובב כארי בסוגר...

שמת לב?? אמרתי שהדוב מסתובב כמו-ארי בסוגר!! אבל לא!! יש הבדל בין ארי לדוב... אריה, רק כשאתה שם אותו בסוגר הוא מסתובב סביב עצמו בחוסר מנוחה... אבל כשאתה משחרר אותו והוא יצא למסע ציד והשיג מה שהוא רוצה... זהו! הוא חוזר מלא סיפוק למאורה שלו וכעת הוא יושב במנוחה... כרע רבץ כארי וכלביא מי יקימנו...

אבל דוב...?!? זה בדיוק הפוך!!! הוא לא יוצא למסע ציד... אין לו עצבים לזה... הוא רוצה רק לנוח כל הזמן... יופי... אין בעיה... רצונו של דוב זהו כבודו...

אתה רוצה לנוח?? נדאג לך... נביא לך את כל האוכל שלך לתוך הכלוב... יופי... קבלת מה שרצית... אתה עצלן כמו דוב... מסורבל בבשר כמו דוב... כבד כמו דוב... ולא מוכן להזיז את עצמך... אז הנה... בספארי יש כמה פראיירים שדואגים לך... הביאו לך את הכל עד לתוך הפה... ועכשיו תשב בנחת... אבל לא!!! אין לו מנוחה כדוב!!!!

מצד אחד הוא לא רוצה להזיז את עצמו... כי הוא רוצה רק לנוח... ומצד שני... דווקא הדוב... אין לו טיפת מנוחה... הוא כל היום מסתובב סביב הזנב של עצמו!! לא יותר... הוא לא יצא למסע ציד... כי... כי הרי הוא רוצה לנוח... אז תנוח?? לא!! אין לו מנוחה... וזה בדיוק אחשוורוש... מצד אחד הוא מפזר סמכויות כי הוא לא רוצה להזיז את עצמו... ומצד שני הוא כל היום עצבני... מסתובב סביב עצמו... כל המגילה אחוזת תזזית... יש פה בן ששולח אגרות חסרות פשר... כסא שלמה... ככה יעשה... משגע את העיר שושן... כל יום קריזה אחרת...

כעת קורא יקר: אחרי שתיארתי לך את אחשוורוש ואת הדוב ואת המכנה המשותף ביניהם!!! כעת בא נראה אותך מנחש...

איפה אתה פוגש את הדוב הזה בדור שלנו??? נו... תנחש???

הסיפור של אחשוורוש זה בדיוק הסיפור של הבינה המלאכותית!!!!

אוהו... סוף סוף... כמה חיכיתי לרגע הזה... זה יושב לי בגרון כבר חודשיים... אם אתה זוכר לפני חודשיים כתבתי מאמר על הבינה מלאכותית והדגשתי שאני מדבר נטו מנימה אישית... מה יש לי באופן אישי נגד הבינה... והדגשתי שהמטרה שלי היא בסה"כ לפרוק את התסכול האישי שלי... וקויתי שזה יעזור לי... אבל אל תשאל!!! לא רק שלא הצלחתי במאמר הזה לפרוק את העצבים... אלא כשהגיעו התגובות התעצבנתי רק יותר... כי התברר שלא הסברתי את עצמי טוב ורק דגרו לי על הייבלת האישית יותר ויותר...

אז הנה!! הגיע יום פקודה!!! אני אגיד את התקציר-בקצרה:

אני טענתי שהבינה מלאכותית פיטרה אותנו!! נהיינו מיותרים!! הבינה עושקת מאיתנו את הביטוי האישי ומתמקמת במקומנו... ואני לוקח את זה באופן אישי... מישו רצה לתת לי מכתב ברכה... במקום להביע את רגשותיו... הוא שלח את הבינה שתכתוב לי תודה... זהו... אין לי כבר חברים... אני כבר לא שווה כלום כי הבינה עושה הכל במקומי...

זה פחות או יותר מה שכתבתי... והתגובה לא איחרה מלבא שכולם השתתפו בצערי על 'אובדני' היקר... צר לנו שאתה נהיית מיותר... אבל מה לעשות... כמו שהעגלון והכובס והבלן והקדר והאורג... כמו שכל אלו פינו את מקומם לטובת הטכנולוגיה ואנחנו לא מצטערים לרגע אחד... כי זה בסה"כ חסך לנו זיעה מיותרת... אז הנה... הגיע הבינה מלאכותית וגם היא

מושיטה את ידה לתמוך אותנו בימין צדקיה... ברוכה הבאה...

וסוג התגובה הזו הוציאה לי את כל האויר מהמפרשים!!! פשוט נכנסתי למשבר!!! יותר נכון: נכנסתי ללחץ... ולא נעים לומר... אתה יודע מי התקווה שלי?? לא יפה לומר... אבל ביבי!!! ביבי מבין אותי!!!

ביבי בחיים לא ישתמש בבינה מלאכותית... בחחחחחיים לא!! הוא לא יבקש ממנה שתעזור לו להיות ראש ממשלה... אתה יודע למה לא?? כי אתה יודע כמה אנשים כבר הציעו לביבי לנוח... אתה יודע כמה אנשים הציעו לו בשיא אדיבות... אנחנו רואים שאתה עובד מאוד קשה... אנחנו מוכנים להחליף אותך בכל רגע נתון... ואיך הוא הגיב??

הוא הסתער כמו חיה פצועה... התייחס אליהם כמו אויבים... ועל זה נאמר: כל האומר לי רד ממנה- משררה, הריני כופתו ומניחו לפני ארי...

ואני שואל אותך: באמת... ביבי לא עובד קשה?? ברור שהוא עובד קשה... נו... אז למה הוא ממשיך?? למה הוא לא נענה להצעה המפתה ללכת קצת לנוח?? מה התשובה?? כי זו המנוחה שלו!!! המנוחה שלו זה ליזום... ליצור... להיות ראש הממשלה... להחזיק במושכות... ולכן ביבי בחיים לא ישאל את הבינה מלאכותית... כי אז היא תחשוב במקומו, תחליט במקומו... היא מפנה אותו הצידה ועושה בשבילו את העבודה והוא מוותר על התענוג הזה!!! לפחות הוא מבין עניין!!!!

תסלח לי... מרוב יאוש מצאתי את ביבי... הוא בטח יבין אותי מה הנימה האישית שיש לי נגד הבינה מלאכותית... וכעת אני קצת אסביר:

הדור שלנו- מתברר... שהוא סובל עמוק עמוק מתסמונת הדוב!!! תקוע לנו בראש יעד קסום שנקרא מנוחה!!! כל דבר בעולם שיכול להשאיר אותי תקוע במקום ולא צריך לזוז... מתקבל אצלנו בברכה... בשבילנו זה הישג לכל דבר!!! בדיוק כמו שיש שההישג שלהם זה כבוד... ויש כאלו שההישג שלהם זה כסף... אז בדור שלנו... אחד ההישגים הגדולים זה להצליח להיות תמיד במנוחה!!! וכל צי'פ נוסף או שלט נוסף שיכול לקדם אותי לעוד רביצה יותר וקימה פחות... זה נחשב אצלנו הישג!!!

עכשיו: מה הבעיה הכי גדולה?? שזה לא לגמרי טעות!! סו"ס יש הרבה טירחה בחיים שהייתי בהחלט רוצה לחסוך אותה... אי אפשר להתעלם מהעובדה שלנסוע בסוס ועגלה מחיפה לירושלים זה מסע ששובר את העצמות ולנסוע ברכב שרד זה עולם אחר... אי אפשר להתעלם שלשאוב מים מהבאר או לפתוח ברז בבית זו ברכה... ולכן בדרך כלל רוב המתנות הטכנולוגיות שה' נתן לנו שהקלו לנו את החיים... בסוף בסוף זה מתנה... תודה לך ה' על המכונת כביסה ועל המקרר והתנור והבויילר והברז והמזגן והרכב וכו'... אבל!!! כאן מגיע האבל הגדול!!!

בסוף בסוף לכל אחד יש את מקום ההתפתחות שלו!!! את המקום שבו הוא מבטא את עצמו...

ושם!!!! שם הוא רוצה לטרוח... רוצה לעבוד... רוצה להזיע... כי שם הוא מתבטא... ואם תקח לו את זה... לקחת לו את עצם החיים... ואני אתן לך דוגמא הכי פשוטה: מעשה במלך שהיו לו הרבה עבדים שככולם דואגים לו... זה מוזג לו את הכוס... זה מכין לו את האוכל... זה מגיש לו את הכתר... צוות שלם של עבדים שהתפקיד שלהם להקל מהמלך שלא יצטרך לטרוח... שיהיה לו הכל נגיש... ובאמת מדובר בצוות עבדים מאוד מסור... וכל הכבוד להם... והנה!! אחד מהעבדים היה קצת תמים... אותו עבד שם לב... שאחרי כל מה שאנחנו דואגים למלך... עדיין המלך טרוד מאוד בענייני הממלכה (סו"ס הוא לא אחשוורוש...) מה עשה אותו עבד?? ניגש למלך בצורה מאורגנת ואמר למלך: היות ואני רוצה לעזור למלך... רציתי להציע לך לפנות את הכסא... תלך לנוח... ואני אנהל את המלכות במקומו... יש לי פה תכנית מפורטת, הופה!!! בבת אחת המלך נזעק מכסאו והתיז לו את הראש!!!

אה... מה קרה?? עד אותו יום העבד היה כ"כ מסור למלך ודאג להקל מהמלך את הטירחת... וגם עכשיו הוא בסה"כ רצה לעזור למלך... אה??

מה התשובה?? כן!!! תעזור לי בכל המסביב... כל עוד אתה עוזר לי בכל המסביב... אתה בהחלט עוזר לי... אבל כשאתה נוגע בנקודת השטייגן שלי?? בנקודת ההתפתחות שלי... זה אומר שאתה לא רוצה לעזור לי!! אתה רוצה לפטר אותי!!! כנ"ל בכל דבר... יש הרבה אנשים שעובדים קשה... היו רוצים חופשות... רוצים הקלות... רוצים אזור יותר קרוב... אבל בשורה תחתונה... כשמגיע סו"ס היום שיוצאים לפנסיה... תשאל את כל האנשים המבוגרים... והם יגידו לך פה אחד... שיום היציאה לפנסיה הוא יום מר!!! הוא לא יום טוב!!! למה?? כי עד כמה ש'אהבתי את המלאכה' והיה לי שום ביטוי עצמי... אז לצאת לפנסיה זה לקחת לי את הביטוי האיש... זה קצת למוות!!! לעומת זאת... מאידך גיסא... אמה שלי ע"ה רצתה לצאת לפנסיה... למה?? כי עיקר מקום ההתפתחות שלה היה בבית... ואילו העבודה הייתה באמת טירחה בשבילה... ולכן בשבילה פנסיה זה היה הקלה... כי בבית חיכתה לה הממלכה!! מאידך בדור שלנו יש כאלו שההיפך... הבית הוא הטירחת... והעבודה זה מקום ההתפתחות... תכל'ס... מה באתי לומר בכל זה??

שזה מאוד נורמלי שאנחנו רוצים להקל ולחסוך מאמצים מיותרים... אבל!!! עדיין לכל אחד יש את המקום המסוים שלו... שאל תקח לי את המאמץ... אל תוציא אותי לפנסיה... כי אתה לוקח לי את עצם החיים...

בא ניקח אותי בתור דוגמא: כשאני כותב את העלון שלי... אין לי זמן לכלום... אני מאוד אשמח אם מישהו יכין לי ארוחת בוקר... או כוס קפה... אני אשמח שמישהו יקח אותי ברכב... כי אני עסוק!! אין לי זמן לשום דבר... אבל אם מישהו יבא ויציע לי... בא אני אכתוב את העלון במקומו... זה יהיה ספק נפשות... כי זה ממש הבא להרגך... אתה רוצה להרוג אותי?? זה הביטוי האיש שלי!!! ואת הנקודה הזו אנחנו לא כ"כ קולטים... והיה עוד מישהו שלא קלט... הלא הוא אחשוורוש הדובי...

היות ואחשוורוש היה אדם מאוד מאוד עשיר... מטבע הדברים ניתן לומר שהוא היה האדם היחיד

מלפני 2500 שנה שיכל לחיות בפינוק כמו כל ילד בדור שלנו (תחזור שוב על המשפט, הארכתי בזה שנה שעברה) והוא התרגל להיות מפונק... שהוא פותח ברז ויוצא מים... הוא לוחץ על כפתור ונהיה רוח... בטח... יש לו מספיק עבדים בשביל לתת הוראה והם עושים בשבילו את הכל... וכאן הגיע הבלבול!!!! אם יש לי עבדים שיכולים לעשות לי הכל... אז קדימה... בא נחפש עבד שגם יהיה מלך במקומי... וזה מה שהוא עשה!!! הוא מינה את המן שיהיה במקומו... ומאז אחשוורוש נהיה מטורלל לגמרי... מצד אחד הוא דוב!!! יש לו את כל מה שהוא רוצה... הוא לא צריך לטרוח... עושים לו כל מה שהוא רוצה, אבל מצד שני הוא נהיה רק יותר עצבני ומסתובב כארי בסוגר... ולמה?? כי סו"ס הוא בן אדם!!! והוא לא קולט שהמן פיטר אותו!! המן שלח אותו לפנסיה מוקדמת!! ובן אדם נורמלי לא רוצה לצאת לפנסיה... כי מה אני אעשה עם עצמי... אני רוצה להרגיש שווה...

וזו הנקודה שהבינה מלאכותית שונה מכל הטכנולוגיות הקודמות!!! כל הטכנולוגיות עד כה... הקלו עלינו נקודתית בייחס לטירחה מסוימת... אז נכון שביום שהמצלמה יצאה זה היה יום האבל הפרטי של הציירים... אבל בשבילנו זה חסן עבודה... סו"ס אני עצמי לא צייר... ואם אני רוצה תמונה... אז פעם הייתי צריך לטרוח הרבה והיום פחות... תודה מצלמה... עזרת לי... וככה זה בכל סוגי הטכנולוגיות החל מכביסה וכלה ברכב... אבל הבינה מלאכותית מציעה משהו אחר... היא מציעה לפטר אותך!!! להפוך אותך למיותר!!! שאתה תסתובב כמו אחשוורוש שיש לו הכל והוא מרגיש חסר כל... אז נכון... הבינה מלאכותית תעשה אותך דובי... שעושה בשבילך את הכל... אתה יכול להישאר באותו מקום בלי לזוז... אבל שם... איפה שתהיה... לא היה לך מנוחה אפילו רגע... כי... סו"ס קמת הבוקר, ואתה מרגיש צורך להתבטאות, אבל אין לך מה, כי מסרת להמן ולבינה את כל הסמכויות... אתה מיותר!!! ואני לוקח את זה בנימה הכי אישית שיכולה להיות!! רוצים להוציא אותי לפנסיה מוקדמת... רוצים לעזור לי לא במסביב אלא לקחת אותי ולפנות אותי עם מלגזה ולהיות במקומי... ומאוד מלחיץ אותי שאנשים לא מבינים את זה... מלחיץ אותי לשמוע בן אדם שמסביר לי בשיא הרהיטות שמה הבעיה שהבינה מלאכותית תכתוב במקומו את העלון... כדאי לך... יהיה לך הרבה יותר קל... נו... ואם יהיה לי קל... אז מה אני אעשה עם עצמי?? אני כבר לא אהיה אז נדברו... אני אחזור לספור אוטובוסים... למה לשלוח אותי לפנסיה מוקדמת?? מה עשיתי?? הסגידה ל'מנוחה נכונה' בכל מחיר זה דפקט!!! מי שלא מבין את זה הוא מפגר!!

ואני אסיים בדוגמא אחת קולעת והפעם לבחור... תאר לעצמך שקניית 400 גרם גרעיני אבטיח ומישהו ראה ששבת שלימה אתה נאבק עם זה והוא החליט להקל עליך... הלך ופיצח לך את כל הגרעינים... מגיש לך מאתיים גרם גרעינים מפוצחים... קח... בביס אחד תגמור אותם. הבנת את הרעיון?? זו הבינה מלאכותית!!! לפצח במקומו את החיים... תנצבה.

התאנה חנטה פגיה... וקול התור נשמע בארצנו...

יענקי יצא מהבית לכיוון החידר... אמא מסכמת בסיפוק... סו"ס לפחות היום הוא יגיע בזמן לחידר... לאחרונה המלמד טוען שהוא מאחר... כנראה שאורך לו קצת יותר זמן ללכת... אבל לא חלפו שתי דקות ולפתע יענקי נכנס בסערה הבייתה... וצועק: אבא... אבא... מיש... שושי... בואו תראו... אמא נבהלה... מה קרה?? התאנה!!! התאנה ביכרה!! עכשיו ראיתי תאנה קטנטונת מציצה החוצה... התאנה חנטה פגיה, בחודש האחרון, כל בוקר כשאני יוצא לחידר... אני מוכרח לעשות איזה בדיקה קצרה... אני עושה סיור לאורך כל הפרדס... גם של הרימונים... של התאנים ושל הענבים... אני בודק אם יש איזה פרי שביכר... אני רוצה להיות הראשון שמגלה!!! והנה... היום!!! התאנה ביכרה... איזה התרגשות... כל הילדים התעוררו לחיים... אבא... אמא... כולם יצאו... אבא לקח גמי וקשר את התאנה ואמר בהתרגשות: הרי זה ביכורים... יענקי חזר הבייתה כמובן להחליף בגדים... יום כזה שאנחנו זוכים לעשות את ההנחת אבן פינה לביכורים זה יום טוב לפחות כמו ראש חודש... ביום שכזה לובשים בגדי שבת... כמו שבר"ח הלבנה בסה"כ נולדה... אבל זה מספיק סיבה בשביל להיקרא ר"ח... אז 'יורד אדם לשדהו ורואה רימון שביכר תאנה שביכרה' זה יום טוב... שתיבין: השמחה העיקרית בבית שלנו היא... שבדרך כלל התאנה שמבכרת היא יריית הפתיחה לקראת התקופה המתוקה של ימי ניסן... אם זו העליה לרגל ואם זה כל התהליך של הקציר ומתנות עניים ואח"כ חג השבועות... העיקר מתחיל להיות שמח... והדפיקה וההכרזה הרשמית על תחילת תקופת ניסן זה במעמד המרגש של התאנה הראשונה שביכרה... שעל זה נאמר: ענה דודי ואמר לי קומי לך רעייתי יתני ולכי לך, כי הנה הסתיו עבר הגשם חלף הלך לו... התאנה חנטה פגיה והגפנים סמדר נתנו ריח קומי לך... אז אכן ברגעים אלו אנחנו שומעים את הפניה האישית מאבא שבשמים שקורא לנו להתחיל לארוז חפצים ולהתארגן לקראת העליה לרגל... נו... עכשיו אתם מבינים למה ליענקי כ"כ חשוב להיות זה שמגלה את זה ראשון? זה להיות ה'קול מבשר' שמבשר על 'קול התור נשמע בארצנו...' אמא עשתה נו נו נו ליענקי... עכשיו אני מבינה למה בשבועיים האחרונים הגעת מאוחר לחידר... לפחות מעכשיו תגיע בזמן...

יש לציין שהשנה התאנה ביכרה קצת יותר מוקדם מתמיד... בדרך כלל זה לקראת סוף חודש אדר... אבל הגיוני שהשנה זה היה מוקדם יותר (סו"ס לאחר שנה מעוברת...) על כל פנים... כעת בימים אלו, יענקי חוזר מאוחר הבייתה לאחר החידר כולו בוך... וכעת גם אבא נזקק לעזור לו... מה יש???

העניין הוא: שיענקי מידי יום אחרי החידר, צריך ללכת למקווה!! סו"ס החידר שלנו מעורב... יש בו את כל השכבות... גם הילדים של עמי הארץ לומדים יחד עם הבנים של החבריים... (מה לעשות... עדיין אין בזה כדי חלוקה) והיות והישוב שלנו צמוד ממש לנהר הירדן... (כן... אנחנו מתגוררים בנחלת מנשה בעבר הירדן המערבי, מעבר לירדן מתגוררים שבט גד) והחידר ממוקם ממש במרחק של מטרים ספורים משפך הירדן... כשיש שקט בכיתה אנחנו שומעים את קול המים המפכים... לכן ביום יום יענקי מעדיף ללכת לטבול בירדן... כן... תתפללו לשמוע... גם בימי החורף הקרים... התרגלתי לטבול במים קפואים... יש לי את המומחיות לעשות את זה בצורה שלא תהיה מסוכנת... (צריך למצא מקום נמוך שהרגלים יכולות לעמוד אחרת אסור מחמת סכנה)

אבל עכשיו... שמתקרבים ימי ניסן... הזרם של הירדן חזק מאוד ומים שופכים וקוצפים וזה אומר ש-רבו הנוטפים על הזוחלין... כלומר: זה אומר שאם ננסה לקחת את כל המים שזורמים כעת בירדן, וננסה למפות אותם, כמה מים מגיעים מהירדן עצמו וכמה ממי הגשמים... יתכן שרבו הנוטפים- גשמים, על הזוחלין, ואם ככה, במצב שכזה אי אפשר לטבול בירדן על תקן של מעין... אלא רק על תקן של אשבורן... (העניין הוא כך בצורה: יש שני מסלולים של טבילה כשרה, או לטבול במים קוויים ועומדים מכוונים בבור כמו המקווה המוכר שלנו, או במים זוחלים, אבל בתנאי שזה מי מעין, אבל ברגע שרוב המים בירדן הם לא מי מעין אלא מי גשמים, אז הם כשרים לטבילה רק אם הם מכוונים בתוך בור- אשבורן, ולא זוחלים במרוצה כמעין) ולכן בימים אלו אנחנו- כל השמונה ילדים של החבריים, יוצאים מידי יום אחרי החידר, וחופרים בור ארבעים סאה צמוד לירדן... באופן שיכנסו מים מהירדן ישירות לבור... כשנסיים לחפור את הבור, נקרא לאבא, והוא יטיח את הבור, יסתום אותו בסיד!!! וזה יהיה בור הטבילה בחודש הקרוב... עד ששוב נראה את הזרימה של הירדן נרגעת ואז נדע ששוב רבו הזוחלים ואפשר לטבול בירדן עצמו... עכ"פ זה עוד אחד מהסמנים והמשימות הקבועות שמסמלות את בוא האביב...

ואחרון חביב... מיד במוצאי פורים... אבא חוצה את הירדן לצד המזרחי- עבר הירדן מזרחי ומביא משם שם עדר ענק של בהמות... כן... זה בהמות שלנו!! רק בארץ ישראל אסור לגדל בהמה דקה ולכן אנחנו מגדלים אותם רק בעבר הירדן או בסוריה... לאבא יש את הרועים שלו שהוא סומך עליהם (עד כמה שאפשר לסמוך עליהם... חלקם רועים שכירים שאפשר לסמוך עליהם, אבל חלקם רועים שיש להם בהמות משלהם ואבא לוקח אותם כבייסטר על הבהמות שלו... עליהם פחות אפשר לסמוך, הם פסולים לעדות) האמת היא שאבא כבר סיכם עם אחד מהרועים, שמדיי יום חמישי הוא מגיע אלינו עם שני כבשים!!! אחד לכבוד שבת, והשני לכבוד מלווה מלכה... אנחנו שומרים את הכבשים כאן... בתוך החצר הסגורה וגם זה יותר מידי הרבה בשבילנו... מאוד קשה לשמור על כבש בלי לשלוח אותו לרעות... וברגע שהוא רועה בשדות אחרים זה גזל גמור ולכן אסור לגדל עדר בא"י...

עכ"פ שלושים יום קודם החג מותר להביא כמויות של בהמה דקה לצורך המועד... ואצלנו זה עוד יותר מזה... אנחנו פה בהיערכות לקראת מעמד המעשר בהמה!!! בכ"ט באדר זה התאריך הרשמי של מעשר בהמה... עד אז אנחנו צריכים לאסוף את כל הבהמה דקה שיש לאבא... חלק מיערות אפרים במרחק של 40 ק"מ מכאן, וחלק בכלל בסוריה, מסקרן מאוד כמה כבשים נולדו במשך החורף האחרון... בשנה האחרונה הופתענו!!! התברר שנולדו יותר מ-400 כבשים... המשמעות הייתה שהיה לנו 40 כבשים רק בתור מעשר בהמה!!! אבא הודיע חגיגתי לכל אנשי העיר שהשלמי חגיגה בפסח הזה של כולם עלי... 40 כבשים זה מספיק לכל הישוב שלנו ולא סתם אלא פעמיים... (קרוב אחד ביום ט"ז בניסן, נאכל לשני ימים ולילה אחד, ואז שוב מקריבים, ושוב שני ימים ולילה אחד) רק תעזרו לי לשנע את כל העדר הזה לירושלים... מעניין כמה הפעם יש...

מה שבטוח: אנחנו מתעכבים כאן בישוב עד כ"ט באדר רק בגלל המעשר בהמה!!! כי ברגע שאבא מסיים את המעשר בהמה... אנחנו מיד מתקפלים... אמא מסיימת לנקות את הבית לפסח... אבא עושה בדיקת חמץ וכבר בר"ח ניסן אנחנו יוצאים לירושלים... מגיעים לשם ב' בניסן ברוגע... מי שחושש מתחיל למנות ז' ימי טהרה לחומר... ו... וכבר מתחילים לאכול מלקוח במעות מעשר שני של כל התפוחים והאשכוליות והפומליות שקטפנו וכמובן הזיתים שקטפנו בחורף האחרון והיות והם פירות, אז הם עדיין שייכים לשנה שעברה והפרשנו עליהם מעשר שני... (אל תשכח שהשנה זה מעשר עני... ולכן כל ה**פרקות** של החצי שנה האחרונה הלכו למעשר עני כי הולכים בייקוח אחרי לקיחה, אבל **פירות** החורף מתייחסים לחגגה שזה היה בשנה שעברה שהייתה שייכת למעשר שני) כך שבפסח זה עדיין שני לנו לא מעט מעשר שני... אבל בשבועות כבר כמעט לא יהיה... ובסוכות כבר הכל יהיה מעשר עני... פורטים נוספים בשבועות הבאים... נצעד יחד ונשמח באומרים לי בית ה' גלך...

הפעלה יצירתית בניהוח 'משנכנס אדר'...

כידוע: באחד באדר משמיעין על השקלים... ומכ"ה באדר תתכוננו!!! כל השלעפערים שעדיין התעכבו ולא נתנו מחצית השקל... לפתע דפיקה בדלת... שליח ב"ד מגיע וממשבן!!!!

כן... בחור יקר... תתכונן... בעוד שבועיים, אם לא תתן מחצית השקל... לפתע ידפוק לך בחדר איזה לוי בריסקער חמור סבר וידרוש ממך לתת לו איזה חפץ!!! איזה משהו בתור משכונ...

עכשיו ככה: המשכון פה הוא קצת מסובך... סו"ס לא מדובר פה בהלוואה משמעותית של אלף שקל... שאתה צריך להביא משכון בשווי של אלף שקל... כי סו"ס מחצית השקל זה כסף יחסית קטן... במושגים שלנו זה מקסימום שלושים שקל... כך שהמשכון פה הוא לא כמו המלווה שבאמת רוצה להיות משורין ובטוח בכסף של ההלוואה...

לא! פה המשכון הוא באמת 'מגנת דחף' כדי לזרז אותך ולהפעיל עליך לחץ שתזדורז לתת כבר מחצית השקל כדי שיהיה לך חלק בקרבנות ציבור, ולכן אנחנו נחושבים להצמיד אותך לקיר כדי שתפסיק לדחות ותביא כבר... ולכן שליח ב"ד שממשכן... מצד אחד הוא לא מחפש לקחת משכון גדול... כי לא מדובר בכסף גדול... אבל הוא כן יעמוד על כך שזה יהיה משהו כזה ש... ש'כואב לך' להיפרד ממנו!!! משהו שאתה תרגיש את חסרונו וזה יפעיל אותך ויגרום לך להתארגן ולהזדורז ולהביא מחצית השקל בשביל להחזיר לעצמך את המשכון ה'עשוי'!!! וכאן 'ברוב טוב' אני רוצה לעזור לשליח בית דין... ולתת לך ולו כמה רעיונות איזה 'פריט' קטן יהיה אפשר לקחת ממך שמצד אחד זה משהו סמלי ומאידך בשבילך זה יהיה מספיק חשוב ונחוץ כדי לגרום לך להזדורז להסדיר את התרומה... אז לצורך העניין. בחור יקר או אבדך: הבאתי פה רשימה של פריטים מסוגים שונים ומגוונים. תעבור על הרשימה ונא להקפיד בעיגול איזה פריט מכל מה שהוזכר כאן יכול להפעיל עליך את הלחץ הנדרש ובמקביל תסמן באיזו מה לא יזיז לך בכוחו זה... נא למלא את הפתק ולהחזירו לפני כ"ה באדר...

ובכן:

עיתון, רב קו, אשראי, תעודת זהות, מגהץ... פלאפון, סים, מכונת גילוח, מחזיק מפתחות, כרטיס קופ"ח, כרטיס מקווה, נרגילה, שואב שוטף, מקרנצ'יק, שמפו שודלרס, (-בעצם למה כולנו צריכים לסבול???) ריטלין, מסרק, מפזר חום, מד חום, נעלי בית, מגני כניסה לתנעקי, חסימת לקוח בנדרים, כירה חשמלית, מטען נייד, ספינר, אונקיי, קוביה הונגרית, קיסמי אוניים, מלטולין, בקבוק חם, קרם ידיים, לוח עיתים לבינה, שרוול כוסות, שקית חלב 'שלימה', מגני מרור, לצמא, סיגריה אלקטרונית, שעון, שעון שבת, הגדה של פסח גדי פולק, באר הפרשה, מגבונים לחים, חסימת מגני לסיטי קאר, חסימה מקו קורונה, חת"ת, עוגת גרליץ, גרביים עדכניות, יוצרות המבואר, שואב אבק, שלט של מזגן, ציפית כרית, אוצר החכמה. אוצרות יהודים,

וורט קצר:

ואתה תצווה... מקובלנו שהיות ומשה רבינו אמר לה': ואם אין מחיני נא מספרך... לכן זה התקיים לכה"פ בפרשה הזו ששמו של משה רבינו לא הוזכר בפרשה זו אפילו פעם אחת

השאלה הנשאלת: למה דווקא בפרשה הזו??

והתשובה היא: שמשה רבינו הוא הניגוד הגמור לבגדי כהונה!! משה רבינו הוא העניי מאד מכל האדם אשר על פני האדמה... משה רבינו לא מכין מה העניין ללבוש בגדי כבוד ותפארת... זה הרי ככלל לא אני!!! ונחמנו מה!! אני בסה"כ ידא אריכתא של הרביש"ע או מה שייך ללבוש בגדי כהונה... ואכן בפרשה שלנו משה רבינו משמש בשבעת ימי מילואים... אבל בלי בגדי כהונה... אלא באצטלות לכן משלו... הבגדי כהונה לא שייכים אלי!!! כביכול זו לא הפרשה שלנו... אם להיעדר מפרשה בתורה... זה פרשת תצווה...

מה הקשר בין מלכו של עולם לאחשוורוש??

(המשך-) אומר הקב"ה: גם אני מחפש שידוך!!! אני מחפש מישהו שמוכן להיות שלי!!! וכולם בורחים ממני... כמובן שכולם רוצים להתחנק אלי... להסתדר איתי... סו"ס אני מלך העולם ואני הכתובת לכל ה'חור' כרפס ותכלת אחוז בחבלי בון', אנשים בדור שלנו רוצים הנאות וחומרות... ויפה מצידם שלכח"פ הם מבינים שהכתובת היא הרבש"ע... ולכן מבקשים ממני... מנסים להפעיל עלי פרוטקציות... שולחים לי כל מיני צדיקים... מדליקים להם נרות ושולחים אותם שינסו להוציא ממני מה שהם רוצים מהדלת האחורית... כולם מבינים שאני הכספומט... אבל תכל"ס... אני מעניין את מישהו?? למישהו איכפת ממני?? מישהו מוכן להוציא לשון לאחשוורוש ולהגיד לו 'אני אשתו של הקב"ה'??

שבתין: אסתר מצד אחד מאוד מעצבנת את אחשוורוש!!! אבל מאידך היא לא נותנת לו שום קלף... כי היא מאוד בסדר איתו... היא מתנהגת מאוד יפה... אבל תכל"ס... הוא פשוט לא מעניין אותה... הוא בשבילה לא מוקד התעניינות... הוא מנסה למשוך תשומת לב... הוא מנסה להראות לה את כל ה'חור' כרפס ותכלת', בקיצור: את כל מה שהוא הראה לכולם במשך 180 יום והעניינים שלהם יצאו מהחורים... והוא מנסה גם להלהיב את אסתר... את רוצה לראות את עושר כבוד מלכותי?? ו... והיא 'מסכימה' לראות... הוא שואל אותה: את רוצה לראות גם את...? והיא עונה לו בנימוס עצום!!! **אם אתה רוצה** להראות לי בבקשה...

אבל לא... אני לא רוצה ש-אני ארצה להראות לך... אני רוצה **שאת תרצי**... אתה רוצה שאני ארצה... אין בעיה... אז **אני רוצה**... אבל לא!!! אני לא רוצה שאת תרצי **כי-אני רוצה**... אני רוצה שתרצי באמת **כי את רוצה**... אין בעיה... אתה רוצה שאני ארצה כי אני רוצה ולא כי אתה רוצה שאני ארצה... אז אני מסכימה... מצידך אין בעיה לרצות באמת... אני מוכנה לרצות באמת כי אני רוצה ולא כי.....

אני יכול להמשיך עם 'המשחקי מילים' האלו בלי סוף ועוד היד נטויה...
אין אחד מאיתנו שלא מכיר את המשפטים האלו... אם זה כשהמשיגה בישיבה קטנה ניסה בכח שאני אהיה מחובר ללימוד וזה לא הלך... ואם זה כשההורים רוצים משהו מסוים מהילד והוא לא בקטע... ובעוד כמה צמתים בחיי הז'... שאתה תלוי בשני! והשני לא בקטע!!!!!! לא!!!
אומר הקב"ה: זה בדיוק מה שאני מרגיש בדור 2025...

אתם כל היום עסוקים בלשאל: מה הבעיה???
רבש"ע: מה הבעיה... אני רוצה גם להיות חרדי וגם להיות מחובר לכל העולם... אני רוצה להיות איתן בחדר יחוד... אבל שיהיו שם מלא חלונות וגם פלאזמה כדי שלא יהיה לי משעמם איתך. ואנחנו ממה מוצלחים!! אנחנו עושים לקב"ה בדיוק מה שאסתר עשתה לאחשוורוש... רבש"ע: אני אהיה איתך פערפלקט!!!! אתה לא תוכל לתפוס אותי על שום עבירה! אני אברר שתי וערב אצל כל הרבנים ואוציא מהם אישורים שמוותר לי... צרכי פרנסה וכו'... אני אעבור את כל המחסומים והבידוקים ההלכתיים ואני אצא חלק... אבל אותי? ! ? אותי אתה לא תקבל!
אומר הקב"ה: מה אני אעשה שאני מרגיש לאחשוורוש...

זו הסיבה שפורים זה יום מצחיק... עם הרבה יין... והרבה תחפושות, הסיבה שזה ככה כי פורים נוגע בנקודה הכי הכי עמוקה ביהדות!!!! וכמו שלא כל יום פורים... ככה לא כל יום אפשר להעביר כאלו מסרים עדינים, **פורים זה היום היחיד שהקב"ה מצביע לנו ישר ללב של הנקודה** והיות והמסר הזה לא יכול להגיע מצידו של הקב"ה... רק מצידנו... זו הבנה שחייבת להגיע מאיתנו... אבל מה לעשות שאנחנו לא מבינים עניין... לכן יש יום אחד שבו הקב"ה מוכן לשחרר לנו רמז עדין ודק מה באמת באמת הוא רוצה מאיתנו... והיות וזה נושא כ"כ רגיש... אז היום הזה עטוף בהמון המון תחפושות וליצנים ושיירים וריקודים... ותכל"ס... ביום הזה מועבר המסר הכי עוצמתי בעולם!

רעיתי היקרה: אל תעשי לי מה שאסתר עשתה לאחשוורוש!!!!

אל תשחק איתי ראש קטן!!! אני רוצה אותך!!!! תבין את זה...

אז נכון שבמגילת אסתר כשכתוב אחשוורוש, על דרך הפשט הכוונה לאחשוורוש, אבל על דרך הפנימיות, יש פה רמז למלכו של עולם!!! אל תגרום למלכו של עולם, להרגיש מה שאחשוורוש הרגיש בייחס לאסתר... אסתר מן התורה מני?? ואנוכי הסתר אסתיר פני... אומר הקב"ה: באחרית הימים תהיה הסתרת פנים... למה?? לא בגלל ושת!!! אלא בגלל אסתר!!! פעם!!! פעם עם ישראל חטאו... עם ישראל התחצפו כמו ושת... ולכן כעסתי עליהם וגרשתי אותם... אבל בדור שלנו... באחרית הימים... זה כבר לא הסיפור של ושת... זה משהו הרבה יותר עמוק... זה אסתר!!! הכל בסדר... אתה חרדי גמור!!! אתה עושה הכל!! מדקדק קלה כבחמורה... ותכל"ס... אתה כל היום מרגיש נטע זר ושואל... כן... בורא עולם... מה אתה עכשיו רוצה מהחיים שלי?? תגיד לי בדיוק בדיוק מה אתה רוצה... ואני אעשה בדיוק מה שתגיד העיקר תרד לי מהוריד... בינינו לבין עצמנו: בייחס לפגעי הטכנולוגיה... זה פחות או יותר השיח!!! יש מין שיח מנותק!!!! (תסלח לי על הביטוי... אבל לקראת פורים מותר לדבר ככה...) אנשים עומדים ומתפלספים יומם ולילה... מה מותר ומה אסור?? מה גדולי ישראל התירו ומה הם אסרו?? וזה נהפך למין פולמוס כזה מה בדיוק הגדרים... זה פשוט מעצבן אותי לשמוע את זה... כי... זה בדיוק כמו ההתנהגות של אסתר אבל לא מול אחשוורוש אלא מול מלכו של עולם... רבש"ע: מה שתגיד!!! אני אהיה בסדר איתך... מה שאסור אני לא אעשה... אבל תגיד לי בדיוק מה אני אמור לעשות ומה לא??

ולכן- לכל השואלים: למה כשאני מדבר על פגעי הטכנולוגיה... למה אני לא מביא את המכתבים של גדולי ישראל והוראות הרבנים וכו' וכו'?? כי זה לא הנושא!!! כל הסיפור של הטכנולוגיה בדורנו זה בבחינת אסתר בארמון אחשוורוש... ובשביל להישאר הדסה צדקנית ושושנה בין החוחים בתוך המבול של החומריות של ארמון אחשוורוש היא חייבת לקבל החלטה מאוד פנימית ועמוקה... מי הבעל שלי... ומי הבוס... למי אני מחוברת בכל לב ונפש... ועם מי אני צריכה להסתדר ולדפוק

כרטיס... אצל אסתר זה לא יכול להסתכם בשפראך הלכתי... כי זה חייב להיות משהו הרבה יותר עמוק מבפנים... ואסתר בוחרת להיות המלכה של ה' (ותלבש אסתר מלכות) ואילו מול אחשוורוש היא מסמנת כל הזמן וי משתדלת לישר איתו קו ולהסתדר איתו... ורק ככה אפשר להיות בעלת רוח הקודש בתוכי ארמון אחשוורוש!!! על אותו משקל אנחנו: השיח ההלכתי היבש הוא טוב ונכון כשאתה יושב במקום מבטחים ויש פה שאלה לגופו של עניין... איזה מכשיר לרכוש ואיזה חסימה לחסום... אבל כשאתה חי בשושן הבירה מוקף בפתיונים מכל הכיוונים... השפה אמורה להיות הרבה יותר פנימית ועמוקה: למי אני מחובר בכל לב ונפש?? מה אני רוצה?? את מי אני מחפש לרצות?? כי... כי אם השפה תהיה הלכתית נטו!!! מהי החסימה הנדרשת ומה מותר ואסור, אז הקב"ה ירגיש כמו אחשוורוש... הקב"ה ירגיש שאני רוצה רק להסתדר איתו ושלא יבא אלי בטענות... ואני תקוע אצלו... ואני לא רוצה!!! אני לא רוצה שהקב"ה ירגיש בדור שלנו כמו אחשוורוש... אני רוצה שאבא שבשמים ידע שאני שלו!!!! שידע שאיכפת לי ממנו... שהסיבה שאני משתדל לפרוש מכל המדיה זה בגלל שאני נושא עיניים אליו... ואני מלכה שלו ורק שלי!!!

אל תשכח שמרדכי היהודי בכבודו ובעצמו הוציא מכתב שהסעודה כשרה למהדרין!!! ולכן מה? לכן הקב"ה לא נעלב אישית מהבנים שלו למה עזבתם אותי...?? וכי אינטרנט זה משהו שאסור כי מרן הרב וואזנר זצ"ל אסר?? זה הנושא?? וכי זה נושא הלכתי?? מה עם אבא שבשמים שכ"כ רוצה תקשורת איתנו ואנחנו עושים לו ראש קטן בדיוק כמו אסתר מול אחשוורוש... **(עכשיו: שלא תבין)** השיח שכל היום מתמקד בהוראות הרבנים זה שיח שבהחלט מתאים למי שאף פעם לא נחשף למדיה והוא רוצה להמשיך להיות כזה ולכן הנושא הוא מאוד טכני... (זו הסיבה שאצל הגה"צ צבי מאיר שליט"א ושאר העומדים בחרו החזית זה השפראך מתחילה ועד סוף) בשביל השכבה המומתת זו כל השיח סביב אינטרנט מסתכם בהוראות גדולי ישראל והפסק של הרב וואזנר... ממש דיון הלכתי לכל דבר ועניין...

אבל הההלל... עמך בית ישראל שכבר מתמודדים ביום יום מול הפיתוי הזה וקששה לי... אותה אשת אברך בדורנו שהיא בחזקת 'אסתר בארמון אחשוורוש' שצריכה כל פעם מחדש לשלם את המחיר ולהחזיק מעמד, פה הסוגיה היא ממזמן לא הוראות ופסקים... הנושא פה הוא לא **מהי החסימה של גדולי ישראל**... אלא- זו החסימה שלי!!! אני הוא זה שחוסם את עצמי... אני הוא זה שלא הגידה אסתר את עצמה ואת מולדתה... אני בבחירה האישית שלי בוחר להתייחס בניכור וקיריות לכל מה שיש לאחשוורוש להציע... כי... כי אני בוחר לשים את אבא שבשמים בראש מעייני ומאתר תהילתי בקהל רב... ושמ צריך לשים את מלא כובד המשקל... לתת לי כח לחסום את עצמי (כמובן ע"פ ההוראה של גדולי ישראל) פה!!!! בזוית הזו צריך לשים את עיקר השיח!!! ולא לברור כל הזמן לפלומבא של ההכשר... מה מותר ומה אסור... כי לעשות ככה **זה לחזור בדיוק על הטעות של עם ישראל בסעודת אחשוורוש!!!**

שבתין: מרדכי היהודי הוציא שני 'קול קורא' סותרים...
'קול קורא' אחד הוא כתב **מהמבצעת של רב** שהכל כשר... עלי החסה שטופים כראוי... כל הבשרי בהכשר... והסירים הוכשרו כדן בהגעלה וכו'... ואילו בקול קורא השני הוא כתב **מהמבצעת של איש יהודי היה בשושן הבירה**... ושם הוא כתב טיידע יידן... אנחנו הרעיה של ה'... ואנחנו לא יכולים להיות שם כי זה לירוק בפנים של הרבש"ע... זה לא מתאים... זה לא יהודי... אשת איש לא מסוגלת לשבת בסעודה שיושב בראש השלחן אורח זר שולוש את הבגדים של אבא שלה ומתנחל במקום שלו... **וכעת!!! במערכת העיתון** ה'נפוך' אז נדברו... באותם ימים הייתה התלבטות מאוד גדולה... איזה 'קול קורא' לבחור ולשים ב'עיתון'?? האם לבחור בקול קורא של מה מותר ומה אסור, מה פסול ומה כשר? או לבחור בקול קורא של החיזוק והתעוררות של מרדכי שזה פאסט נישט??
ואדון אז נדברו בשעתו כנראה נפל בטעות המוכרת... והיות וכיום הציבור מאוד אוהב לשמוע דברים ברורים!!! מה מותר ומה אסור... כשר או פסול... לכן הוחלט לפרסם את הפסק של מרדכי שהסעודה כשרה!!! ואכן כולם הלכו לסעודה... ומה התברר?? התברר שאת הקב"ה זה לא היה מעניין בכלל... גם אחרי שמרדכי פסק שכשר... ה' ציפה מאיתנו להבין שזה לא מתאים... וה' כעס עלינו כעס איום ונורא עד שישאל נתחייבו כליה למקום... כל התירוצים שסמכנו על מרדכי ובסה"כ עשינו על פיו זה לא עניין את הרבש"ע ולא התקבל... כי נכון... מרדכי אמר שהסעודה כשרה... אז מה... איפה אתה פה בסיפור? ! ? איפה אתה... איפה הנימה האישית... איפה מערכת היחסים ביך לבית ה'...

שיחיה לך ברור: כל השיח סביב הנושא של פגעי הטכנולוגיה... כל עוד זה מתמקד בחלק ההלכתי היבש... לא רק שזה לא מחזק את המתמודדים... אלא זה רק מרחיק!!! זה בדיוק כמו שאסתר לא מתעניינת באחשוורוש ורק דופקת אצלו כרטיס... ותחשוב שמישהו היה מגיע ומעדכן את אסתר... לא כדאי לך להתחיל איתו... כי ושת מיאנה לבא והוא הרג אותה... ולכן מה?? לכן מהיום הוא כן מעניין אותי??
אדרבה... רק שכנעתם אותי עוד יותר להתרחק ממנו ורגשית!!! זה שהקב"ה לא מרשה אינטרנט וזה אסור ואוי ואובי... את זה אנחנו כבר יודעים... כל מה שחסר לנו זה התעצמות נפש... למה להתגבר??

וכאן העבודה היא מאוד פנימית!!! זה עניין של החלטה... גברת של מי אני... למי אני נושא עיניים...?? את מי אני מחפש לרצות??
אם אני הרעיה של הרבש"ע... אז אבא שבשמים לא אוהב כשאני פוזל לכל המקומות האלו שהוא שונא... אבא שבשמים מרגיש בגידה שאני נהנה מסעודתו של אותו רשע... והחלטתי שאני נאמן אליו!!! ומהמקום הזה אני פורש... מתנתק... לא כי אסור... לא כי אני מיישר קו עם הרבש"ע... אלא כי זה עניין אישי שלי!!! תאר לעצמך שאסתר הייתה מאוד מתעניינת בכל 'עושר כבוד מלכותו' של אחשוורוש... רק מה לעשות... שהיא בוגרת סמינר ולימדו אותה שאסור... נו... זה היה מחזיק מעמד? ברור שלא!!! וכי אשת אברך בדורנו שמחזיקה מעמד בעבודה מול ניסיונות זה בגלל שלימדו אותה בסמינר שאסור? מה פתאום! זה בנפשה... זו החלטה אישית שלה איפה היא ממקמת את עצמה... שם!!!! שם צריך לשים את מוקד החזית!!! אני נחוש שמלכו של עולם יקבל את המלכה שלו!!! הלא היא אני בעצמי...

בקוסמים ומנחשים ומכשפים.

האם מותר לשאול לקוסמים לצורך רפואה

המהרש"ל (שו"ת סי' ג וביש"ש חולין פ"ח סי' יג) דן אם מותר לשאול בקוסמים לצורך רפואה, ומדייק את לשון הרמב"ם שכתב - "אסור לקסום ולשאול לקוסם, אלא שהשואל לקוסם מכין אותו מכת מרדות, אבל הקוסם עצמו אם עשה מעשה מכל אלו וכיוצא בהן לוקה", ומשמע דשניהם בכלל הלאו, אלא דאין השואל לוקה מדאורייתא לפי שאין בו מעשה, ובכל זאת לוקה מכת מרדות. ומחלק המהרש"ל בין מי שהולך ושואל את הקוסם או את המכשף, שעובר על לאו כדרך שהשואל אוב וידעוני עובר על לאו. ובין מי שאינו שואל ודורש בהם אלא מתעניין בהם בסתמא ומאמין בהם, שאינו עובר על לאו, אלא מבטל עשה ד"תמים תהיה עם ה' אלוקיך", המחייב שלא להאמין בהם ולחשוב שהן אמת. ומסקנתו דאין לשאול בקוסמים כלל והשואל עובר על איסור קסמים ולא רק מבטל עשה ד"תמים תהיה". מלבד חולה שיש בו סכנה, דמותר משום פיקוח נפש.

וכ"כ הלח"מ (שם) דהיכא דהשואל עשה מעשה על פי הקוסם, נעשית שאלתו כלאו שיש בו מעשה ולוקה עליו.

האם הקוסם שליח של השואל בקסמים

וצ"ב מפני מה אין השואל עובר על לאו, דהלא הקוסם עושה את מעשיו ומנחש מחמת השואל ולצורכו. וכ"ת דאין השואל עובר משום דאין שליח לדבר עבירה, אך הכא שאני משאר שליח לדבר עבירה, דהקוסם נוטל שכר על קסמיו, ולדעת כמה אחרונים (מחנה אפרים הל' שלוחין ושותפין סי' יד ועוד) היכא דהשליח הוא פועל של המשלח ומקבל שכר על עשייתו, איכא שליחות לדבר עבירה. וא"כ השואל שותף למעשה הקסם ואמאי אינו עובר על הלאו עצמו ואינו לוקה.

מה מהות האיסור -

פעולות הקסמים או החקירה אחר העתידות

עצם האיסור מורכב מב' חלקים - פעולת הקוסם שרוקע ברגליו ועושה שאר פעולות לעורר את הדימיון, ובנוסף עצם הגדת העתידות שלעיתים עולה בידו לומר דבר אמת ולעיתים לא, כמש"כ הרמב"ם. והדבר פשוט דמצות "תמים תהיה עם ה' אלוקיך" אינה אוסרת את עצם המעשים של הרקיעה ברגליים וכיו"ב, אלא עצם החקירה אחר העתידות והפניה לקוסמים נאסרה, ונצטוינו לקבל את מעשיו של הקב"ה כמות שהם בלי

האיסור לקוסם - והשואל את הקוסם מגונה

נאמר בפרשת שופטים - "לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש, קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף" (דברים יח י), ומבואר ברמב"ם (בסה"מ) ענין הקסמים, שאלו מגידי עתידות האומרים את הדבר שיתחדש קודם היותו, ע"י כוח דימיון חזק המתעורר באמצעות פעולות שונות, וז"ל הרמב"ם - "יש שִׁיפָה במטה אשר בידו בארץ הכאות תכופות ויצעק צעקות משונות, ויעזוב מחשבתו ויביט לארץ זמן ארוך עד שימצאהו כמו ענייני חולי הנופל ויספר מה שעתיד להיות...", ומפרט עוד מעשים כגון אלו המביאים להתעוררות הדימיון, אשר לעיתים יצדקו בדבריהם ולעיתים לא.

הקוסם העושה אחד מכל אלו עובר בלאו ולוקה, אבל השואל את הקוסם אינו לוקה, ומ"מ מגונה הוא מאד. ובהלכות (פי"א מהל' ע"ז ה"ז) הביא הלכה זו והוסיף דהשואל לקוסם מלקין אותו מכת מרדות. ויש לפרש את גדר עונש המלקות לשואל.

אולם בספר המצוות הקצר (לח"ח ל"ת קסז) כתב דהשואל לקוסם, אסור מדרבנן. ולא נתפרש בדבריו מהו האיסור ומה מקורו.

השואל מבטל עשה - "תמים תהיה עם ה' אלוקיך"

בסוף הפרק (הט"ז) מפרש הרמב"ם את גנות הקוסמים והמכשפים על כל סוגיהם, שהמאמין בדברים האלו וכיוצא בהן ומחשב בליבו שהן אמת ודבר חכמה אלא שהתורה אסרתן, אינו אלא מן הסכלים ומחסרי הדעת, וציוותה התורה והזהירה על כל אלו ההבלים "תמים תהיה עם ה' אלוקיך". וכעין זה כתב החינוך (מצוה תקי) שהביא את דברי הרמב"ם, ופרש דהשואל את הקוסם מגונה מאד, כי לאשר חננו האל דעה והנחילו דת האמת לא יאות לו לחשוב בהבלים אלו, רק שיקבע מחשבותיו בעבודת הבורא יתעלה ולא יירא דברי קוסם. דאחר שאנו עם הקודש, אין אנו תחת כוכב ומזל, אלא ישראל שהם בני יעקב הם שרים על שרי מעלה, על כן ראוי להם שלא לעבוד בלתי ה' לבדו. וכ"כ להדיא הרשב"א (בתשובות המיוחסות לרמב"ן תשובה רפג) דהשואל עובר על מצות עשה שנאמר - "תמים תהיה עם ה' אלוקיך" (שם פסוק יג). ואף הריב"ש (שו"ת סי' צב) והתרומת הדשן (סי' צו) כתבו דהשואל עובר באיסור עשה דתמים תהיה.

גם הרמ"א פסק כן להלכה (יו"ד קעט א) וכתב על דברי השו"ע דאין שואלים בחוזים בכוכבים ולא בגורלות, שהוא משום שנאמר "תמים תהיה עם ה' אלוקיך", וכ"ש דאסור לשאול

דוגמא לדבר - באיסורי שבת יש שגגת מלאכות ויש שגגת שבת. ובחילוק המלאכות נתבאר בדברי התוס' רי"ד (שבת קלח.) דחשיב כמו שנכתב לאו על כל מלאכה ומלאכה כלאין של איסורי חלב ודם שהן חלוקין זה מזה, וצריך להתרות על כל אחד ואחד. וא"כ נאמר בתורה לאו כללי על איסור מלאכה בשבת, ומלבדו נאסרו עוד ל"ט מלאכות בל"ט לאוין שהם פרטי הלאו הכללי של איסור מלאכה.

וא"כ האיסור הוא שלא לעבור על 'תמים תהיה עם ה' אלוקיך', והעושה מעשה עובר בלאו, ואין בלאו עשיה כלל אלא הוא ביטול של העשה, ואהכי לא שייך בו שליחות מצד השואל, דאין מעשה מסוים שעליו נעשה הקוסם שליח של השואל, אלא הוא מתעניין אצל הקוסם והקוסם משתמש בדרכי חקירה של קסמים.

ומ"מ כתבו המהרש"ל והלח"מ דבאופן שמבטל את העשה ע"י מעשה, עובר בלאו ולוקה, דאינו חקירה בלב אלא ע"י מעשה. וכ"כ הרדב"ז (שו"ת ח"א סי' תפה) דכשעושה מעשה ע"פ הקוסם עובר בלאו ע"י מעשה ולוקה.

היוצאים מן הכלל

ואולי יש לחלק בין איסור קסמים לחוזים בכוכבים, שאינם באים לחקור אחר העתידות, אלא מביטים בגרמי השמים ולפי הסימנים שמוצאים בהם, מפרשים את הדברים כהגדת העתידות. משא"כ הקוסמים מעוררים ע"י מעשים שונים ומשונים את הרוח שתנוח עליהם לומר דברים שיקרו בעתיד (ויעוין בדרכי תשובה יו"ד קעט סק"ב).

וכמו כן דברים הנעשים לרפואה אין בהם איסור, דאחר שנחקרה ונבדקה הסגולה שהיא מועילה, אין בה איסור אלא היא כשאר דרכי הרפואה, דבכדי לרפא אין צורך להכיר את שורשי פעולות והטבעים של כל תרופה ותרופה, ואף אם אין יודעים כיצד הסממנים והתרופות מביאים את הרפואה בפועל, הם מועילים ומותרים, וה"נ הסגולות והדרכים שנבדקו והתבררו כמהימנים מותר לעשותם. מאידך הסגולות שבדו מליבם רודפי ממון, אין בהם ממש בין אם נעשו ע"י נכרי ויש בהם משם קסמים ובין אם הומצאו בידי ישראל, ואינם אלא הבל ורעות רוח.

נמצא - קוסם קסמים הוא החושב מחשבות אודות ידיעת העתידות וחוקר אחריהן, ובזה מבטל את הלאו שנאמר 'תמים תהיה עם ה' אלוקיך'. ואע"פ שהוא גם שם איסור כללי לכל המנחשים, נאמר בו איסור על עצם החקירה ואסור לשאול בקוסמים אך אין לוקין מפני שהוא לאו שאין בו מעשה, אולם באופן שהשואל בקוסמים עשה מעשה ע"פ הקוסם נחשב כלאו שיש בו מעשה ולוקה.

לנסות לדעת בדרכים שונות את העתידות. ויש לדון האם הלאו מכוון אל החקירה אחר העתידות, או שבא לאסור את עשיית הפעולות האמורות. דכלפי החקירה עצמה בוודאי לא שייך שליחות, דאין העושה פועל את החקירה עבור השואל. אך אם הפעולה היא שנאסרה, יש מקום לאסור מדין שליחות.

שיטת הרמב"ן והאב"ע - 'קסם' כולל את כל עניני הניחוש

בתורה נאמר איסור הקסם בפרשת שופטים, ומפרש הרמב"ן דהקסם הוא שם כולל לכל עניני מחשבה ומחקר לדעת את העתידות, ובהמשך הפסוק מפורטים כל פרטי האיסור - מעונן מנחש ומכשף. ומפרש את מהות האיסור - "הנה אסר לך השם המעשים האלה הנזכרים בעבור שהם תועבות לפניו ובגללם הוריש הגוים ההם מפניך, ואסר לך הנחשים והקסמים בעבור שעשה לך מעלה גדולה לתיתך עליון על כל גוי הארץ שייקים בקרבך נביא ויתן דבריו בפיו, ואתה תשמע ממנו מה יפעל א- ל ולא תצטרך אתה בעתידות אל קוסם ומנחש, שיקבלו אותם מן הכוכבים או מן השפלים בשרי מעלה שאין כל דבריהם אמת ולא יודיעו בכל הצריך, אבל הנבואה תודיע חפץ השם ולא יפול דבר מכל דבריה, וכו'". וכן מפרש האבן עזרא דהקסמים הם שם כללי לכל החוקרים חותכי המשפט, האומרים כי כן יהיה בלא ספק.

ולדעתם בפשטות אין איסור על הקסמים בפני עצמן אלא לוקה רק כשעובר על אחד מן הפרטים כגון המנחש והמכשף. וכ"כ להדיא בקרית ספר (על הרמב"ם פ"א מהל' ע"ז) שהעמיד את הקסם כשם כולל לכל החקירות אחר העתידות ואינו איסור בפני עצמו.

מאידך במנין המצוות מנה הרמב"ם את הקסמים כאיסור בפני עצמו, ולא השיג הרמב"ן ולא פליג עליו, הרי דס"ל דאף אם הקסם הוא שם כולל, יש איסור בפני עצמו על הקסמים.

לאו דקסמים - באופן שמבטל עשה 'תמים תהיה'

בספרי (שופטים קעא) כתב "קוסם קסמים, אחד קסם מרובה ואחד קסם מועט לחייב על כל קסם וקסם", ויש לפרש את דבריו מאי קמ"ל. דאם התרו בו בכמה התראות בוודאי חייב על כל קסם וקסם, ואם התרו בו התראה אחת אינו חייב אלא אחת, ומה נתרבה בדברי הספרי.

אך נראה דקמ"ל דהגם שהקסמים הם שם כולל לכל הניחושים וידיעת העתידות, אך מ"מ הקסם אסור מצד עצמו, ושם האיסור שלא לערוך מחקר אחר העתידות. מלבד עצם האיסור נתפרטו בתורה כמה סוגים של קסמים - המעונן והמכשף וכדו', שהם דרכים כיצד להשיג ולהגיע לידיעת העתידות, אולם עצם החקירה אסורה באיסור בפני עצמו של קוסם קסמים שהוא הלאו הכללי.

עטרת המועדים

שיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

פורים משולש - ז' נפק"מ להלכה בקריאת המגילה בשנה זו במוקפין

זה חובת מגילה דרבנן בתורת תשלומין אלא זכר בעלמא שלא תשתכח, דכיון דלא מטא זמן החיוב ממילא לא שייך תשלומין קודם וכמש"כ הר"ן סברה זו לענין סעודת פורים דלא שייך לאקדומי ליום ו' בחל בשבת משום דלא מטא זמניה ולכן מאחרים ליום ראשון ובזה נחשב לתשלומין כמש"כ האשכול ותשב"ץ, וזהו דהכריחו דע"כ אין בזה משום חובת מגילה דפורים כי אם תקנת זכר שלא תשתכח וכמש"נ.

ור' יהונתן בתירוץ האחד כתב ד"ל 'כיון דחזינו מקראי דיש בו זמנים הרבה חששו להם חכמים, שמא למוקפים ועיירות גדולות עבד קרא תקנתא'. וזהו כהבנת הרש"ש וחשק שלמה בהאי ענינא, מ"מ לא בריא לר' יהונתן אף בתירוץ זה דכתב דחששו חכמים שמא וכו'.

ובטעמא דמילתא בפשיטות הראשונים והטורי אבן דההקדמה בפורים משולש לא נכלל בזמנים הרבה תקנו, י"ל או משום דיסוד הדין דזמנים הרבה היינו דקיים עיקר החיוב ד"ל במקומו ורק נוספו עוד זמנים לקיים בהו חובת י"ד יעיי' לשון הריטב"א ריש מגילה דבן כפר מקיים חובת י"ד בהקדמה זו, אכן בחל פורים בשבת דבאנו לדון דע"י זמנים הרבה לגמרי נעקר החיוב דט"ו ממקומו זה לא נתחדש בזמנים הרבה תקנו, או בנוסח אחר לפמ"ש בקובץ הערות סי' ס"ט דע"י דאסרו בשבת יש כח לחכמים לעקור עיקר החיוב כגון כשפטרו סדין מציצית נעקרה מצות ציצית מסדין ונעשית טלית פטורה מן התורה, או י"ל אף לפמ"ש כ"ה הגרע"א בדו"ח מערכה ח' דבשופר בשבת לא עקרו החיוב אלא אסרו והוי שבות ואם תקע יצא כ"ז נכון לענין שופר ולולב דשייך בהו שבות, אכן לענין מגילה הרי שרי ללמוד במגילה אף בשבת לכל הפוסקים חוץ מהפ"ח וע"כ בזה לכו"ע עקרו החיוב, ומעתה י"ל כיון דלאחר גזירה דרבה נעקר עיקר החיוב דט"ו ממילא לא שייך לפטור חובה זו ע"י ההקדמה וממילא לא נתחדש בזה זמנים הרבה תקנו, ורק בכפרים דנשאר חובת י"ד בזה יש עוד זמנים דיכול לפטור חובת הי"ד.

חידוש הפמ"ג מי שאין לו מגילה וט"ו החל בשבת קורא את ההלל

הפמ"ג סי' תרצ"ג סק"ב בא"א כתב דמי שאין לו מגילה יקרא ההלל כמו"כ ט"ו החל בשבת י"ל ההלל, ושוב כתב ד"ל לא פלוג ולעולם אינו אומר ההלל. השערי תשובה סי' תרצ"ג הכריע דמי שאין לו מגילה חייב לקרוא את ההלל כמש"כ הברכי יוסף בשם המאיר דהרי לתירוץ הגמ' דלא אמרינן ההלל בפורים מטעם דקריאתה זו הלילא נמצא דבקריאת המגילה מתקיים חובת ההלל, ולכן באין לו מגילה, קורא ההלל, ורק כתב בלא ברכה משום דיש טעם אחר בגמ' דלא אומרים ההלל, והנה לפי פשיטות הפמ"ג דכמו מי שאין לו מגילה קורא ההלל כמו"כ בחל ט"ו בשבת יש לומר ההלל בשבת, וחד דינא מי שאין לו מגילה עם פורים החל בשבת. ורק נסתפק שם דאולי לא פלוג ולעולם לא אמרינן ההלל, עכ"פ לפום הכרעת השע"ת בדין ט"ו החל בשבת ג"כ צריך לומר ההלל.

ויל"ע בפשיטות הפמ"ג דט"ו החל בשבת נדון כאין לו מגילה, והרי חובת קריאה היא ביום ו' ואין לומר דאף דקרא המגילה ביום ו' מ"מ הרי חובת ההלל תלי' בט"ו וכל ההקדמה אינה אלא לענין הקריאת מגילה ולא ההלל, אמנם ז"א דהרי לענין כפרים המקדימים ביום י"א אף דחובת סעודה ומשתה

פלוגת האחרונים האם ההקדמה בפורים שחל בשבת מדברי קבלה או חיוב מחודש מדרבנן

הנה מפורסם פלוגת האחרונים בענין פורים משולש, לדעת הרש"ש והחשק שלמה חובת הקריאה ביום ו' למוקפין מדברי קבלה ונכלל בזמנים הרבה תקנו כמו בני הכפרים המקדימים ליום י"א או היוצא בשיירא, ודעת הטורי אבן דלא נכלל בקרא דזמנים הרבה תקנו, וממילא אין חיוב הקריאה ביום ו' מדברי קבלה כי אם מדרבנן. ויש בזה כמה נפק"מ להלכה כדיבואר.

מהראשונים מבואר כדעת הטורי אבן דהוא חיוב חדש מדרבנן

מדברי הראשונים מבואר כפשיטות הטורי אבן דבשנה זו אין חיוב קריאת המגילה ביום ו' מדברי קבלה כי אם דחיובו אינו אלא מדרבנן.

הכל בו ה' פורים עמוד שט, ביאר בטעמא דמילתא דלא קובעים י"ד אדר שיחול בשבת, כיון שלא קוראים בשבת משום גזירה דרבה שמא יעבירנה ד' אמות ברה"ר, 'לפיכך' בזמן הזה נזהרים בחשבון העיבור שלא יהיה פורים בשבת, ולבני כרכין לא חששו לפי שהן מועטין ואם יזדמן אין קוראים'.

מבואר מדברי הכל בו דכיון דלא קוראים בשבת נמצא דנעקר הקריאה מדברי קבלה, ומה"ט לא קבעינו שיצא י"ד בשבת משום דתתבטל החיוב מדברי קבלה. ולכאורה מדוע תתבטל הרי זמנים הרבה תקנו וממילא מתקיים החיוב מדברי קבלה ביום ו', אשר מוכרח ומבואר מזה דדעת הכל בו דפורים החל בשבת אינה בכלל 'זמנים הרבה תקנו' הנשנה לענין הכפרים וזהו כדעת הטורי אבן.

ר' יהונתן מלוניל מגילה דף ב' ע"ב והמאירי מגילה דף ד' ע"א הקשו דבג' דוכתי נשנה גזירה דרבה שמא יעבירונו לענין ר"ה שחל בשבת יו"ט ראשון של סוכות ופורים, ומצינו רק לענין פורים דתקנו דמ"מ יקרא ביום ו', ומדוע לא עבדי תקנתא אף לענין ר"ה החל בשבת שיתקעו ביום ו' וכן לולב שיטלו ביום ו'.

ותירץ ר' יהונתן בתירוץ השני ועד"ז במאירי, דבשלמא בר"ה הרי לא ישתכח הר"ה שהרי יש פסוקי מלכיות וכו' בתפילה, וכן בסוכות מ"מ יש מצות סוכה, וממילא לא משתכח ענין סוכות משא"כ בפורים הרי בשבת אין שום עשיה, ובמאירי כתב קצת בנוסח אחר דבר"ה מ"מ הרי תוקעים ביום השני, וכן בלולב מ"מ נוטלים בחוה"מ.

ולכאורה קושייתם תמוהה, דהרי גזירה דרבה אינו אלא דלא ניתן לקיים המצוה בשבת, ומ"מ לענין מגילה מדין זמנים הרבה קורא ביום ו', אשר מוכרח ומבואר מדבריהם דלא נאמר זמנים הרבה תקנו בפורים החל בשבת, ורק לענין כפרים ויוצא בשיירא נאמר קולא זו וזהו כדעת הכל בו והטורי אבן, ולזה הקשו דע"כ יש כאן תקנה מחודשת מדרבנן שלא תשתכח.

ומתחדש עוד בדבריהם ביותר דאף תקנת חז"ל לקרוא ביום ו' כל ענינו משום זכר שלא תשתכח, אשר מה"ט דנו דבשופר ולולב יעשו זכר כדי שלא תשתכח ע"י שיתקעו בשופר ביום ו' ויטלו לולב ביום ו', ורק כתבו דלא בעי זכר משום דנזכר המצוה באופן אחר. וכפה"נ פשיטותם בזה דאין

(א) ויש בזה חידוש דבפשוטו י"ל דעקרו 'הקיום' ולא החיוב.

אין לברך שהחיינו בקריאת המגילה ביום ו' בשחרית

ה. לענין ברכת שהחיינו דפסק הרמ"א כדעת התוס' ורא"ש דאע"פ דבירך שהחיינו בקריאת הלילה מ"מ ביום מברך שוב שהחיינו, ובראשונים כתבו מפני דעיקר קריאת ביום. והנה הטורי אבן כתב דהעיקר קריאתה ביום מפני דהחוב מדברי קבלה היא רק ביום ואילו בלילה אינו אלא מדרבנן, וממילא שהחיינו על חובה דרבנן אינו פוסט מגילה של יום דמחויב בה מדברי קבלה, אשר לפ"ז בשנה זו בפורים משולש דהקריאה ביום ו' אינו אלא דרבנן בזה שוב שהחיינו של קריאת לילה פוסט אף של יום ואינו מברך שהחיינו על קריאת של יום. ונראה דאף למשמעות התוס' דעיקר קריאתה ביום לא הזכירו הענין דדברי קבלה מ"מ הרי כתבו דעיקר קריאת ביום מפני שיש בה משתה וסעודה והיא עיקר פרסומי ניסא, הרי תלו זאת במשתה ושמחה, ולפ"ז בשנה זו דהמשתה ושמחה אינה ביום ו' אלא ביום א' בזה שוב בדין דשהחיינו של לילה פוסט קריאת היום. וכן לפמ"ש המאירי דף ד' דשהחיינו דלילה על המגילה ואילו שהחיינו ביום משום התורת יו"ט של פורים דעיקרו ביום וראה דהסעודה היא דוקא ביום ומזה יליף המאירי לעיקרו של יו"ט ביום, לפ"ז הרי בפורים משולש התורת יו"ט היא או בשבת או ביום א' [עוד יבואר בעזה"י] עכ"פ לא ביום ו' וממילא אין לומר שהחיינו בקריאת המגילה של יום.

ברכת שהחיינו בשבת קודש על עיצומו של יום

ו. המ"ב סי' תרצ"ב סק"א הביא דעת המור וקציעה דראוי לברך זמן על היום מפני תקפו של נס שהיה בו וכיון דמזמן לזמן קאתי הרי הוא ככל מועדי השנה שמברכין עליהן זמן, ובביאור הלכה דן שאף המג"א מודה בזה, ולכן אף מי שאין לו מגילה יברך שהחיינו מחמת עיצומו של יום, והנראה לדון לפ"ז דבשנה זו בפורים משולש בדין שיברכו בשבת שהחיינו דזהו עיצומו של יום הפורים, ואף דברכו על קריאת המגילה בערב שבת, [לפי הנפק"מ הקודמת היינו בליל שישי על המגילה] ולפמ"ש"כ התוס' בסוכה דשהחיינו דמברך על עשיית סוכה פוסט שהחיינו דחג משום דקאתי מחמת החג, וא"כ י"ל כן אף לינן מגילה, מ"מ זהו משום דהחג מחייב סוכה דאורייתא ודי בזה דבירך על חיוב החג, אכן לפמ"ש"נ הרי עצם הט"ו נתבטל קריאת מכח גזירה דרבה, ואין הקריאה ביום ו' כי אם תקנה מחודשת מדרבנן ולא מדברי קבלה נמצא שעדיין לא בירך שהחיינו על חיובי היום מדברי קבלה ושוב במאי יפסור שהחיינו על עיצומו של יום.

ואימתי יברך שהחיינו בשבת, לדעת המאירי יברך רק ביום משום דעיקר היו"ט ביום, ואילו לדעת הפנ"י במגילה דף ד' דלעולם שהחיינו בקריאת הלילה על היו"ט ושהחיינו דיום על חיוב המגילה יש לברך שהחיינו בכניסת היום.

כולל פורים בפורים המשולש

ז. נתבקשתי לשאול מהגה"צ ר' שמעון גלאי שליט"א אימתי עושים כולל פורים בפורים משולש מהו הזמן המסוגל ביותר שראוי ללמוד בו לזכות הנדיבים בהצלחה וכו', ואמר בזה - ביום ו'. וכמדומה שזהו תמוה ובמיוחד לפמ"ש"נ דהקריאה ביום ו' אינה אלא דרבנן ועיקרו של יום מדברי קבלה זהו בשבת, או ביום ראשון לכמה שיטות, ולדברינו נראה בשבת קודש זהו הזמן הראוי לכולל פורים רק צריך שיהיה בהבלעה כמובן מצד שבת, יש עוד להאריך טובא לענין שתית יין בשנה זו ובקריאה שלא בזמנה ביום ו' והסעודה שמשמעות האשכול שיש קיום גם בשבת וגם ביום א' ובעזה"י בגליון הבא.

שמחה ב"ד מ"מ לא הוזכר בשום דוכתא דאומרים הלל ואף הפמ"ג העמיד חידושו רק לענין ט"ו החל בשבת דנדון כאין לו מגילה, וע"כ דהקדמת קריאת המגילה מהני אך להלילה, א"כ מ"ש ט"ו החל בשבת דלא מהני קריאת המגילה ביום ו' לפסור חובת הלל.

ונראה לומר דקסבר הפמ"ג כמ"ש"כ הראשונים וטורי אבן, דהקדמת בט"ו החל בשבת אינה קיום דדברי קבלה כי תקנה מחודשת דרבנן, ובזה לא נתקיים הלילה, דרק קריאה דחובתו מדברי קבלה מתקיים קריאת ההלל ועדש"כ הכל בו ה' פורים סי' מ"ה דכל מאי דנדון דקריאתה זו הלילה משום דכן נתקן בעיקר המחייב דקריאת המגילה שיתנו בזה שבח והודאה, ואין זה מידי דממילא, והארכנו בדבריו בעטרת המועדים סי' ס"ז, ולכן בכפרים דבכלל זמנים הרבה תקנו ממילא קריאתם הוי קיום דעיקר חובת המגילה מדברי קבלה ובזה מתקיים קריאתה זו הלילה, ולא במוקפין הקוראין ביום ו' דאין זה אלא דין מחודש דרבנן, וכמ"ש"נ.

באופן דמשמעות הראשונים והכרעת הטורי אבן בהך שמעתתא דפורים משולש, יסוד חיוב הקריאה ביום ו' אינו אלא מדרבנן ולא מדברי קבלה, ולר' יהונתן והמאירי זהו אף רק בתורת זכר שלא תשתכח הפורים בשנה זו.

ויש בזה כמה נפק"מ להלכה בשנה זו לבני הכרכים

ספק בקריאת המגילה

א. ספק בקריאת המגילה, לדעת המ"ב בשם הפמ"ג ספק דברי קבלה לחומרא, א"כ בשנה זו במוקפין דין הקריאה אף ביום אינה אלא מדרבנן וספיקו לקולא.

אשה מוציאה איש

ב. לדעת הטורי אבן מגילה דף ד' בטעם הבה"ג אשה אינה מוציאה איש מפני דאיש חיובו מדברי קבלה ואילו אשה חייבת רק מדרבנן דאף הן היו באותו הנס וממילא חיוב דרבנן אינו פוסט חיובא דדברי קבלה, לפ"ז בשנה זו אשה יכולה להוציא איש. ויתכן דאף קטן מוציא איש אף לשיטות דתרי דרבנן אינו מוציא חד דרבנן מ"מ אליבא דר' יהונתן והמאירי חיוב קריאה זו אינו אלא מדין זכר שלא תשתכח ובזה י"ל דקטן מוציא וצ"ע בזה משום ד"ל דאף דסיבת התקנה שלא תשתכח מ"מ גדר התקנה חובת מגילה בפנ"ע.

בן כרך אינו מוציא בן עיר

ג. בן כרך אינו יכול להוציא בן עיר בקריאתו ביום ו' דהרי בן עיר מחויב מדברי קבלה ואילו הבן כרך אינו חייב אלא מדרבנן. ונראה דלא מיבעי לשיטות דהבבלי פליג על הירושלמי וקסבר דבן ט"ו אינו מוציא בן י"ד כל שנה, אלא אף אם מוציא, י"ל דבשנה זו גרע טפי משום דהא דפוסט חובתו ב"ד היינו דפוסט חובת 'הט"ו' ב"ד ומה"ט בין עיר שקרא ונעקר לכרך נתחייב כאן וכאן, משא"כ כשבן ט"ו דוקא ב"ד הרי פטר חובת הט"ו ולכן אינו קורא שוב, וממילא כשפורים חל בשבת אי נמא כמ"ש"כ בקובץ הערות דעקרו החיוב ממילא אין חובת ט"ו משום דנעקר ובזה לא שייך לקיים ב"ד חובת הט"ו דלא קיים מחמת דנעקר, ומה"ט בשנה זו נקרא קריאת המגילה שלא בזמנה בעשרה, ובעזה"י בגליון הבא נאריך יותר.

אמירת הלל בשבת

ד. בשבת אמרין הלל בלא ברכה לפי הכרעת השערי תשובה בצירוף פשיטות הפמ"ג דט"ו החל בשבת דינו כאין לו מגילה. אמנם המ"ב לא

(ב) ומטעם זה פסק המ"ב דספק בקריאה של לילה לקולא ואילו ספק בקריאת יום לחומרא

(ג) ובלאו הכי שיטת הבית מאיר או"ח סי' תרמ"ה דכל דברי התוס' בסוכה דשהחיינו דסוכה פוסט שהחיינו דהיו"ט משום דקאתי מחמת החג, כ"ז נכון לענין סוכה אכן בבירך על עשיית לולב שהחיינו אינו פוסט שהחיינו דחג, וביאר או דרך סוכה חיובו מחמת החג ואילו לולב אינו תלוי בחג דהרי אין חיובו רק ביום א' אלא תלוי ביום הראשון, ובאופן אחר דרך סוכה דזהו האופן לחוג בו את החג ואין זה רק ממצות החג כי אם חלק מהמקרא קודש של החג ורק בזה חידשו התוס' דברכת שהחיינו על עשיית סוכה פוסט שהחיינו של החג. ולפ"ז להאופן השני, מגילה דומה ללולב ולא סוכה דהרי פעמים מקדימים המגילה וע"כ אינו האופן לחוג בו ולהירושלמי כל החודש כשר, ובפשוטו מחמת זהו חזין דקריאת המגילה אינה מכח היו"ט של פורים כמו משתה ושמחה וממילא אף להאופן הראשון דומה ללולב ולא לסוכה וראה דשייך לקיים חובת המגילה ביום אחר, ולפ"ז אף בלא מ"ש"כ אין שהחיינו דמגילה ביום ו' פוסט שהחיינו של עיצומו של יום הפורים דחל בשבת, ובעי לברך שהחיינו בפנ"ע מחמת היום לדעת המור וקציעה.

גיליון מס' 471

בס"ד, יום ג' פרשת תצוה, ד' אדר תשפ"ה

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

דבר העורך

נתרפאו כל החולים

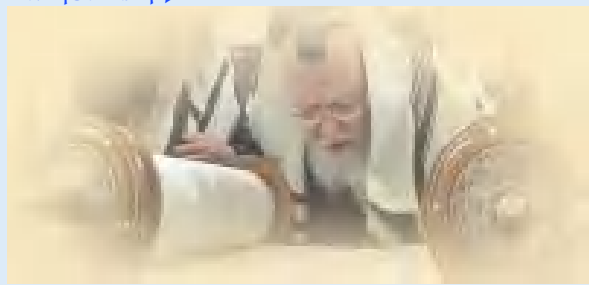
על הפסוק (שמות פרק כ פסוק טו) וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת, מִפְּרֹשׁ רִשׁׁי וּמִקּוּרֵי בִמְכִילֹתָא (שמות פרק יט פסוק יא) מלמד שלא היה בהם אחד סומא. ומנין שלא היה בהם אדם, תלמוד לומר וַיַּעֲנוּ כָּל הָעָם (שמות פרק יט פסוק ח). ומנין שלא היה בהם חרש, תלמוד לומר וַיַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁמָע (שמות פרק כד פסוק ז).

עוד מבואר **ברש"י** (עבודה זרה דף כב:) ישראל שעמדו על הר סיני ונתקנו מכל מום **דכתיב** (שיר השירים פרק ד פסוק ז) כָּלֶךָ יָפֵה רַעֲיָתִי וּמוֹם אֵין בָּךְ. וכתב בספר **סגולות ישראל** (אות ע) סגולה נפלאה לרפואה, לכוון בשעת קריאת עשרת הדברות כאילו שומע עתה את קול ה' מתוך האש במעמד הר סיני, ואז מתחדש הענין של 'במתן תורה נתרפאו כל החולים'. ויש אומרים שכעין ענין זה יש גם בקריאת עשרת הדברות בפרשת יתרו, ואולי גם בפרשת ואתחנן.

ואפשר לבאר, לפי מנהג העולם לעמוד בעשרת הדברות, לזכר מה שהיו אז באימה ויראה, כך כיום אנו עומדים באימה ויראה, וממילא מתעורר גם ההשפעה של כל החולים נתרפאו.

ומפורסם **שמרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל** היה רגיל לומר שזמן קריאת עשרת הדברות בחג השבועות הוא זמן מסוגל לפעול רפואות וישועות לחולי עמך ישראל, וידוע **שועד הרבנים לענייני צדקה בארץ הקודש**, היו מכניסים לפניו שמות התורמים, לתפילה במעמד הנשגב של קריאת התורה בחג השבועות. ומאידך היה סובר שאסור לעמוד בשעת קריאת עשרת הדברות, מוכח שאין הדברים תלויים זה בזה.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי



נושא הגיליון

'עמידה בעשרת הדברות'

מִן הַשָּׁמַיִם דְּבַרְתִּי עִמָּכֶם

תקציר: סדרת הגיליונות בנושא קריאת התורה, גיליון מספר 468 בנושא 'חיוב קריאת התורה'. גיליון מספר 469 בנושא 'השלמת קריאת התורה'. גיליון מספר 470 בנושא 'עמידה בקריאת התורה'.

בגיליון הנוכחי מספר 471 בנושא 'עמידה בעשרת הדברות', יבואר לפי הנוהגים שהציבור לא עומד בקריאת התורה, האם אסור לעמוד בעשרת הדברות, משום תרעומת המינים שיאמרו שרק זה ניתן בסיני, או שמותר לכתחילה לעמוד, ומדוע?

ומה הדין בשאר קריאות מיוחדות, כגון פרשת שירת הים, פרשת זכור, פסוק האחרון של החומש, האם נכון וראוי לעמוד בקריאתם, או שיש חשש שמראה בכך כאילו חלקים מסוימים בתורה חשובים יותר משאר חלקי התורה?

1. עשרת הדברות בצ'בור

תרעומת המינים: מבואר בגמ' (מסכת ברכות דף יב.) שבבית המקדש קוראים עשרת הדברות, שמע, והיה אם שמוע, ויאמר, אמת ויציב, עבודה, וברכת כהנים. ורצו לקבוע אף בגבולין קריאת עשרת הדברות יחד עם קריאת שמע, אולם ביטלו את קריאת

עשרת הדברות
מפני תרעומת המינים.

ופירש רש"י
(ד"ה מפני תרעומת)
כדי שהמינים
לא יאמרו לעמי
הארצות, ששאר
התורה אינה אמת,
מכר שקוראים רק



את מה שהקב"ה אמר בסיני ושמעו ממנו כל ישראל.

וכעין זה מבואר ב**ירושלמי** (מסכת ברכות פרק א הלכה ה),
בדין היה שיהיו קורין עשרת הדברות בכל יום, ומפני מה אין

3. מותר לעמוד

מנהג העולם: מאידך הרבה פוסקים, מצדיקים את מנהג העולם הקדום לעמוד בשעת קריאת עשרת הדברות, וביארו בכמה אופנים את טעם המנהג, מדוע אין בזה חשש תרעומת המינים;

וכתב בשו"ת דבר שמואל (סימן רעו) שאין כאן מקום למינים לטעות, כי הכוונה בעמידה מפורסמת וגלויה, לתת אל לבנו בזמן הקריאה, כאילו עכשיו מקבלים את פני השכינה במעמד הגדול והנורא של קבלת התורה, ולכן עושים קימה שיש בה הידור.

ומוכיח מהגמ' (סנהדרין דף מב.) לגבי ברכת הלבנה, שהוא כקבלת פני השכינה, ולכן צריך לאומרו מעומד, מפני כבוד השכינה שמקבל. ורואים שיש בכך תוספת קדושה ואמונת הלבבות משום הכון לקראת אלקיך ישראל, ולכן אין חשש של תרעומת המינים, וכל החשש שייך רק במקום שאין טעם מפורש מדוע מבדילים וקוראים כל יום רק עשרת הדברות, ולא את שאר חלקי התורה.

אין חשש: לדעת החיד"א (בספרו שו"ת טוב עין סימן יא), אין כל חשש במנהג שהוזקו בו כמה שנים לעמוד בעשרת הדברות, שהרי בכל שבת קוראים בתורה, וגם בשבת זו קוראים עוד חלקים בתורה חוץ מעשרת הדברות, אין כאן חשש של תרעומת המינים, שמוכח שהכל אמת אלא שעומדים בקריאת יסוד התורה שנכתבו בלוחות הברית, ואמרם הקב"ה לכל ישראל ויחרד כל העם באמירתם, ורוצים לעשות זכר לדבר.

ודימה זאת למה שכתב המטה יהודה למהר"י עייאש (סימן א אות ו), על דברי הבית יעקב שאסור לקרוא את עשרת הדברות פסוק בפסוק משום תרעומת המינים, ונחלק עליו שמותר, כיון שתערומת המינים זה רק על מה שקוראים, ולא על צורת הקריאה.

והוסיף החיד"א, שכיון שכך נהגו כמה שנים, מוטל על כל אחד לקום, ואם יושב בין העומדים נראה כמזלזל, ואמרו חז"ל שלא ישב בין העומדים.

על פי דברי החיד"א כתב בשער אפרים (שער ז הלכה לז, פתחי שערים אות כז), בשעת קריאת עשרת הדברות נהגו העולם לעמוד, ואין ליחידים מן הציבור לשנות המנהג. והוסיף בהגהת שערי רחמים (על השערי אפרים אות לד) שבזמן הזה לא חוששים לתערומת המינים, כמבואר בלבוש (סימן תצד), ובמחצית השקל (סימן תכט), ולכן אין חשש לעמוד בשעת קריאת עשרת הדברות. וכתב בלקוטי מהרי"ח

קורין אותן, מפני טענות המינים, שלא יהו אומרים אלו לבדן ניתנו לו למשה בסיני.

רק ביחיד: נפסק בשו"ע (אורח חיים סימן א סעיף ה) טוב לומר לפני שחרית פרשת עשרת הדברות. והגיה הרמ"א בשם שו"ת הרשב"א (סימן קפד) שדוקא ליחיד מותר לומר עשרת הדברות בכל יום, אבל אסור לאומרם בציבור משום 'תרעומת המינים'.

והטעם מסביר המשנ"ב (ס"ק טז) מפני הכופרים שלא יאמרו שאין עוד תורה חוץ מזה, ובפרט בימינו, ולכן גם לא כותבים אותו על קונטרס מיוחד לציבור. ויש אומרים שאסור לקובעו בין הברכות כמו קריאת שמע, אבל קודם ברוך שאמר מותר אף בציבור. ולמעשה בציבור תמיד אסור, וביחיד שלא בתוך התפילה מותר, אבל בתוך התפילה אסור. (עולת תמיד, ארצות החיים).

2. אסור לעמוד

תרעומת המינים: אין מקור בגמ' למנהג העמידה בקריאת עשרת הדברות, ולא לשאלה האם יש חשש איסור משום תרעומת המינים, אולם בראשונים מצינו פולמוס בנושא.

מפורסם מה שכתב בשו"ת הרמב"ם (סימן רסג, מהדורה חדשה ספר אהבה סימן מט) במענה לשאלה, לגבי מקום שנהגו לעמוד בקריאת עשרת הדברות, ובא לשם רב חדש והנהיג שישבו בשעת הקריאה, והוכיח כדבריו מכך שביטלו את קריאת עשרת הדברות בציבור מחמת תרעומת המינים שיאמרו שרק עשרת הדברות מן השמים, ולכן עומדים רק בעשרת הדברות. והשיב הרמב"ם, שאכן צדק הרב החדש שצריך לשבת בקריאת עשרת הדברות, ויש למנוע את העומדים כי מגיע מזה הפסד באמונה.

ומה שטען חכם אחד, שמנהג בגדד ועוד ערים לעשות כן, אינו כלום, לפי שאם נמצא אנשים חולים, לא נחלה אנחנו את הבריא בסיבתם כדי שיהיו שוים, אלא נשתדל לרפאות את החולה אם נוכל.

וכך כתב בספר חסד לאלפים (הלכות ספר תורה סימן קלה סעיף יד) שאין לעמוד בשום קריאה לא בעשרת הדברות ולא ב"ג מדות. וכן כתב בספר חיים להגר"ח פאלאג'י (סימן יז אות ג) לעמוד בקריאת התורה בעשרת הדברות יש יוהרא, וכל שכן בשאר קריאת התורה, שהרי לפי דברי גורי האריז"ל אין לעמוד כלל בשעת קריאת התורה.

והגר"ר ליבלי שפירא זצ"ל אב"ד קובנא (תולדות עיר קובנא עמוד רכט) ביטל המנהג לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות, מחשש תרעומת המינים.

(חלק ב עמוד נט) מנהג העולם לעמוד בשעת קריאת עשרת הדברות.

וכתב הג"ר **צבי הירש גראדזינסקי זצ"ל מחבר ספר מקראי קודש** (קובץ ישורון תשנז עמוד רב) בכל המקומות הגדולים באירופה כגון וילנא קובנא ונובהרדוק ושאר מקומות בליטא וזאמוט, נהגו כל הציבור לעמוד בקריאת עשרת הדברות באימה וביראה, ולא פקפקו על זה הרבנים או שאר אדם.

והוסיף **החיד"א** (בספרו לדוד אמת סימן ז אות ה), בשם **האמת ליעקב** (הגרי"י אלגזי, סימן ז אות ה מהדורה חדשה עמוד פח) שלפי **השו"ע** (סימן א סעיף ה) לציבור אסור לעמוד, וליחיד מותר, כי אין ביחיד חשש תרעומת המינים. וכתב על זה **המחזיק ברכה** (סימן א ס"ק ח), **שבאריז"ל** מוכח שגם ביחיד אסור, שהרי אמר **למהר"ו** שלא לומר עשרת הדברות, ואם כן גם ליחיד אסור לעמוד, ומכל מקום יש מקומות שנהגו שכל הקהל עומדים.

ובכף החיים (סימן קמו אות כג, סימן תצד אות ל) הביא את דברי החיד"א בשני ספריו. והביא מספר **שלמי ציבור**, למרות שלפי האריז"ל אין עומדים בשעת קריאת התורה, מכל מקום יש לעמוד בשעת קריאת עשרת הדברות, דוגמת קבלתם מסיני, וכן נהג רבו. ומסיים הכף החיים, שלא ראה נוהגין כן לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות, ואפשר לתת טעם למנהג, משום שיותר יש לאדם ישוב הדעת להבין כשיושב מאשר כשעומד.

עומדים בעוד קריאות: כתב **האגרות משה** (אורח חיים חלק ד סימן כב) לגבי הטעם שכתב הדבר שמואל מצד שיש סיבה ברורה מדוע עומדים זכר ל'ויעמדו מרחוק', ודחה שהרי גם לקריאת עשרת הדברות כל יום יחד עם קריאת שמע יש סיבה ברורה, ולמרות זאת חששו לתרעומת המינים.

וכן הטעם שכתב החיד"א שקוראים עוד חלק בתורה חוץ מעשרת הדברות, הוא דחוק, שהרי גם בתפילה קוראים עוד פרשיות מהתורה, קריאת שמע ופרשת ציצית, ובכל זאת חששו.

ומסיק שיש טעם שהוא נכון, וטעם זה נקט גם **בשו"ת משנה הלכות** (חלק יא סימן קיח), והגר"נ **קרליץ זצ"ל** (אליבא

דהלכתא גליון כב עמוד ה טור ג), שמותר לעמוד בעשרת הדברות ואין חשש לתרעומת המינים, כיון שעומדים בעוד קריאות, כגון בשירת הים בפרשת בשלח ובשביעי של פסח וי"ג מדות ופסוק אחרון בתורה, ולא רק בעשרת הדברות, לא שייך תרעומת המינים, כי ניכר שהעמידה בעשרת הדברות היא מטעם אחר.

אין לחדש גזירות: הסבר נוסף כתב **באגרות משה**, שהחשש לתרעומת המינים אינה סיבה לבטל את קריאת עשרת הדברות קודם קריאת שמע, ולכן בתחילה קבעו קריאתם בכל מקומות מושבותיהם, כמבואר **בתפארת ישראל** (תמיד פרק א משנה ה), אלא שמחמת מעשה שהיה שהמינים הטעו את עמי הארצות במקום שאין תלמידי חכמים, לכן ביטלו אמירתם. אבל לגבי עמידה שלא ראינו שטעו בכך, אין לנו כח לגזור חששות חדשים על ידי דימוי סברות, ולשנות מהמנהג, ואפילו מי שבא ממקום שלא נהגו כך, אל ישנה מפני המחלוקת.

מנהג קדום לעמוד: **בציץ אליעזר** (חלק יד סימן א אות ז, חלק יז סימן כו) מקיים את המנהג לעמוד בעשרת הדברות, ומעיד שהתפלל עשרות שנים בבתי כנסיות וישיבות בארץ ישראל, עם גאונים וצדיקים קדושי עליון זיע"א, וכולם נהגו ברית במנהג הזה, וגם הקפידו שיחידים לא יפרשו מהמנהג. וכן נוהגים בהרבה בתי כנסת של ספרדים.



ומה שמביאים בשם שו"ת הרמב"ם שלא לעמוד בעשרת הדברות, יתכן שאין לתשובה כל כך תוקף, כיון שנמצאה באיזה גניזה לאחר כמה מאות שנים שהיתה גנוזה ועלומה, וכמו שכתב **החזון איש** (סדר מועד סימן לט אות ו) שאין לסמוך על כתבי יד שמוצאים, ויש בהם הפסק מסורת מדור דור, וממילא יתכן שנפלו טעויות במלאכת העתקה, ועבודת התרגום מהשפה הערבית ללשון הקודש.

וכעין זה כתב הג"ר **צבי הירש גראדזינסקי זצ"ל מחבר ספר מקראי קודש** (קובץ ישורון תשנז עמוד רב) שאין להוכיח משו"ת הרמב"ם שיש שם כמה דברים שסותרים את דברי הרמב"ם ביד החזקה, וכנראה שתלמיד טועה כתבו.

ישאר לעמוד: ולדעת **הגר"ש דבליצקי זצ"ל** (אליבא דהלכתא גליון כב עמוד ה טור ג), והגר"א **נבנצל שליט"א**

הילכתא) אסור לעמוד בעשרת הדברות ולא בכל קטע אחר כמו שירת הים וי"ג מדות בתענית ציבור וכדומה, ומי שלא רגיל לעמוד בקריאת התורה לא יעמוד בקטעים מסוימים, כי מראה כאילו חלק של התורה קדוש יותר משאר התורה.

וביאר, שעיקר טעם הרמב"ם שאוסר אינו מחמת תרעומת המינים, אלא משום שמחשיב חלק מהתורה יותר מחלקים אחרים, והרמב"ם רק הביא ראיה לדבריו מתרעומת המינים. וגם כאשר רוב הציבור עומדים, אין לו לעמוד, כי הם נוהגים שלא כדין כמפורש ברמב"ם. ולגבי העצה לעמוד מתחילת קריאת התורה, כדי שלא יהיה ניכר שעומד לכבוד עשרת הדברות, וגם לא יהיה שונה מהציבור, השיב שלא צריך לחפש עצות.

וכך היה נוהג בעצמו שהיה יושב תמיד בקריאת התורה, גם בקריאת המיוחדות כמו עשרת הדברות ופסוק האחרון של החומש, והיה יושב גם בברכו ובברכות התורה. אכן, כאשר הגיע למקום שנוהגים לעמוד בקריאת התורה, היה עומד כל קריאת התורה גם כאשר הדבר היה כרוך במאמץ מיוחד.

מאידך מוטו בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל (אשרי האיש אורח חיים חלק ג פרק סו אות ד, ישא יוסף אורח חיים חלק ב סימן עד, הלכות חג בחג דיני חג השבועות פרק ח סעיף מה סוף הערה צב עמוד קנד), דאף שהעיקר כדעת הרמב"ם שאין



לעמוד בקריאת עשרת הדברות, ושאר הפוסקים לא ראו את דברי הרמב"ם ולכן התיירו, מכל מקום במקום שנהגו לעמוד אין לבטל מנהגם, ויש להם על מה שיסמוכו, וכל אחד יעשה כמנהג אבותיו. ואם נמצא במקום שכולם עומדים, יעמוד בכל הפרשה או כמה פסוקים קודם, שלא יהיה יושב בין העומדים.

ולכאורה פסקי הגרי"ש סותרים זה את זה, ויש ליישב, שהגרי"ש עצמו סבר שאין לעמוד והעומד נוהג שלא כדין, אולם לאותם שיש להם מנהג אבות לעמוד, יש מקום למנהגם, ולכן כאשר נמצאים במקום שעומדים רשאים לעמוד (הרב פ.ד.).

מנהג החזון איש (עדות הגר"ח קניבסקי ישא יוסף אורח חיים ב עמוד עד) שהיה יושב בקריאת עשרת הדברות.

יש למחות: לדעת הגר"ר עובדיה יוסף זצ"ל (יחווה דעת חלק א סימן כט חלק ו סימן ח, יביע אומר חלק ח או"ח סימן

(ירושלים במועדיה, שבועות עמוד רא אות ו), ותשובות ונהגות (כרך א סימן קמד), כיון שיש מפקפקים במנהג העמידה, יש עצה פשוטה לצאת כל השיטות, שיעמוד לפני קריאת עשרת הדברות, וישאר לעמוד גם בשעת קריאת עשרת הדברות, וכך אינו נראה שהוא עומד דוקא בעשרת הדברות, וכמו שמבואר לגבי קריאת שמע, שהיושב אסור לו לעמוד, אבל העומד קודם קריאת שמע רשאי להמשיך לעמוד כשקורא קריאת שמע.

והקיף את הנושא הגר"ר יוסף זונדל שוב שליט"א (אליבא להלכתא גליון כב עמוד ה טור ג) במאמר מיוחד בו מביא שיטות פוסקי זמננו בענין.

4. קריאות מיוחדות

שירת הים: מבואר באגרות משה (אורח חיים חלק ד סימן כב) שנהגו לעמוד בקריאת התורה של שירת הים, בפרשת בשלח ובשבועי של פסח. טעם המנהג כותב בקצות השולחן (סימן פד בדי השלחן אות כב) שהרי מבואר בגמ' (סוטה דף

כז:): שבים סוף כשמשא אמר 'אז ישיר', בני ישראל ענו לו כמו בקריאת הלל, ומבואר לגבי קריאת הלל, שצריך לאומרו בעמידה, ולכן עומדים מ'ויושע' עד סוף השירה.

י"ג מדות: כתב בדבר שמואל (סימן רע"ו) נהגו בקצת קהילות לעמוד בקריאת י"ג מידות של רחמים.

פסוק האחרון: והביא במשנה הלכות (חלק יא סימן קיח) שמנהג העולם לעמוד בפסוק האחרון של החומש כשקוראים 'חזק חזק ונתחזק', וכן ב'אז ישיר' מ'ויושע' עד סוף השירה.

פרשת זכור: בספר מועד לכל חי (עמוד כט) יש אומרים שטוב לעמוד בעת שמיעת קריאת פרשת זכור משום שמקיימים בשמיעתה מצות עשה, ולמעשה לא נוהגים כן, וכל אחד יעשה כמנהג אבותיו.

ובספר שערי ימי הפורים (עמוד כה) הביא בשם הגרי"ש פישר זצ"ל שצריך לעמוד בקריאת פרשת זכור, ואצל הספרדים יושבים גם בקריאת פרשת זכור.

5. מחלוקת פוסקי זמננו

אסור לעמוד: לדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל (שיעורי הגרי"ש א ברכות דף יב. עמוד צג צד, יבקשו מפיהו חלק ב שער ג פרק ב אות יא, הליכות האיש עמוד נב-נג, גיליון שואלין ודורשין מספר 239 עמוד 2, עדות נכד הגרי"ש לרבני

עמידה בשנים מקרא של עשרת הדברות

ידיעה נפלאה: מובא בשו"ת גם אני אודך להג"ר גמליאל רבינוביץ שליט"א (ענייני שנים מקרא ואחד תרגום, סימן קיג) מנהגים שונים האם לעמוד בקריאת שנים מקרא של פרשיות יתרו ואתחנן שיש בהם עשרת הדיברות, שיש מהדרים לעמוד, ולדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל אסור לעמוד, ולדעת הביכורי חיים (פרק ג הערה 55) צריך לעמוד כי כשקורא ביחיד אין חשש של תרעומת המינים, ויש אומרים שאין סיבה לעמוד כי כשקורא ביחיד אין לזה דמיון לקבלת התורה, אלא רק השלמת פרשיותיו עם הציבור.

והשיב הגר"ח קניבסקי זצ"ל (גם אני אודך שו"ת הגר"ח קניבסקי עמוד כט), שהנוהגים לעמוד כשקוראים עשרת הדיברות בקריאת שנים מקרא ואחד תרגום, לא צריכים לעמוד גם בקריאת התרגום.

ניתן לקבל במערכת הילכתא את הקובץ המלא עם השיטות השונות, בענין עמידה בקריאת שנים מקרא ואחד תרגום של עשרת הדיברות.

ח"ו, בכבוד התורה בין ההמון, ואף למי שרוצה לנהוג מחדש, אין בידינו כח למונעו, לא ע"פ הפשט, ולא ע"פ הקבלה.

וכן נקט **בשמש ומגן** (חלק א סימן נז) שהמנהג לעמוד בעשרת הדברות הוא מנהג עתיק יומין במרוקו, שהיו מקפידים לעמוד וראוי לחזק המנהג.

קריאות חובה: חידוש נפלא כתב בתשובות והנהגות (כרך ד סימן מג) לגבי מה שנחלקו הפוסקים האם צריך לעמוד בקריאת התורה (כפי שהוא בגיליון הקודם), המדובר רק בקריאות של שני וחמישי ושבט, שהקריאה היא חובת ציבור ומצות הציבור לשמוע.

אבל בקריאות שהמטרה שלהם להזכיר ענינו של יום, כגון ארבע פרשיות וראש חודש וחנוכה וכדומה, נראה שיש בזה חובת יחיד, וכל אחד מהשומעים יוצא מהבעל קורא מדין שומע כעונה, בזה באמת ראוי לעמוד. אך העולם נהגו שלא לחלק, ותמיד יושבים בקריאת התורה, אך נראה שאין להקל ויש לעמוד בקריאות אלו.

מנהגים חלוקים: וכתב בספר כתר שם טוב (חלק א עמוד שטו אות פא) מנהג לונדון ואמשטרדם שהציבור עומד בשעה שקוראים עשרת הדברות, י"ג מדות, הנסתרות לה' אלקינו, אבל בארץ ישראל המנהג לשבת.

וכתב בספר **אשי ישראל** (פרק לח סעיף כ), יש נוהגים לעמוד בקריאת עשרת הדברות ושירת הים, ויש שכתבו שאין ראוי לעמוד. ומכל מקום כשנמצא בציבור שעומדים יעמוד עמהם.

וכתב **בנטעי גביראל** (שבועות פרק כה סעיף ו) המנהג לעמוד בשעת קריאת עשרת הדברות. וברוב קהילות הספרדים המנהג לישיב, ובמקום שמנהג לעמוד אין ליחיד לשנות ולישיב.

טו אות טז, חלק ט או"ח סימן פג אות יז, סימן פח אות ז, ילקוט יוסף קיצור שו"ע או"ח סימן קמה סעיף יב, סימן תצד סעיף טו טז) אסור לציבור או ליחיד לעמוד בשעת קריאת עשרת הדברות, ויש למחות במי שעומד בקריאת עשרת הדברות. ומכל מקום הנוהגים לעמוד במשך כל זמן הקריאה, אין איסור במה שממשיכים לעמוד גם בעת קריאת עשרת הדברות. ואם נמצא בבית כנסת שכולם עומדים, יש חשש שיהיה נראה כמזלזל חס ושלום, ולכן יקדים ויעמוד מתחילת העליה של עשרת הדברות.

ראוי לעמוד: מנהג הג"ר יעקב ישראל קניבסקי זצ"ל (ארחות רבינו מהדורה חדשה חלק א עמוד רכו אות ד, עדות הגר"ח קניבסקי ישא יוסף אורח חיים ב עמוד עד) שעד סוף ימיו היה עומד בעשרת הדברות, אך לא עמד ב'אז ישיר'. וכן היה נוהג הגר"ח קניבסקי זצ"ל (אלא עמוד סז, קיב, דולה ומשקה עמוד שעז) שהיה עומד בקריאת ויכולו, אז ישיר, קריאת שמע בשתי הפרשיות הראשונות, ועשרת הדברות. וכן המנהג **בבית הכנסת לדרמן** (מנהגי לדרמן עמוד מט) לעמוד ב'אז ישיר' ובעשרת הדברות.

ולדעת הגרש"ז **אויערבאך זצ"ל** (הליכות שלמה תפילה פרק יב עמוד קנ דבר הלכה ל, שבועות פרק יב סעיף ח, ס"ק ח), וכעין זה נקט בשו"ת **בצל החכמה** (חלק ה סימן א אות ז) המנהג לשבת בקריאת התורה, אך בעשרת הדברות המנהג לעמוד, ואפילו שלדעת הרמב"ם אין לעמוד משום תרעומת המינים, מכל מקום בזמננו כולם יודעים שעומדים רק לזכר המעמד הנבחר בהר סיני. ועוד שהרי עומדים גם בשאר קריאות, כמו שירת הים וכדומה.

צריך לעמוד: וכתב בישיביל עבדי (חלק ב או"ח סימן א, סימן ב, חלק ז או"ח סימן א, סימן מד שאלה י), כחה דהיתירא עדיף, בפרט במקום שכבר נהגו, שלא יבוא הדבר לידי זלזול

משיב כהלכה

**הפרס השבועי 100 שקל מזומן
הזוכה בפרס גיליון 470 בסך 100 שקל מזומן
הבה"ח אלעזר חשין הי"ו
ישיבת 'מעייני חכמה' טלזסטון
שאלה: מה המקור והטעם להגבהת ספר
תורה?**

ביאור ומקורות: האם זמן ההגבהה היא קודם הקריאה או אחריה. איזה עמודים צריך לפתוח. מה מוטל על הציבור לעשות בשעת הגבהת התורה, לראות את הכתב, לכרוע, להושיט אצבע/זרת, לומר פסוקים?

מסכת סופרים (פרק יד הלכה ח), רמב"ן (דברים פרק כז פסוק כו), שולחן ערוך מגן אברהם ומשנ"ב (סימן קלד סעיף ב), שיירי כנסת הגדולה (הגהות בית יוסף אות ב), לבוש (סימן קמז סעיף א), שערי אפרים (שער י אות יג-יד), שלחן הטהור (סימן קלד סעיף ב).

במדור זה מופיעה שאלה בנושא הגיליון הבא, כל השולח תשובה נכונה, בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), יכול לזכות בפרס. בחירת הזוכה על דעת רבני הילכתא ולפי החלטתם הבלעדית. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

- **ניתן להגיש תשובות באחת מהאפשרויות הבאות.**
- קו 'הילכתא' טלפון 02-5377085-02 שלוחה 4
- עמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' - 'עומק הפשט'
- חדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
- בפקס מספר 1532-6507823
- במייל 5047867@gmail.com

זכות התורה תעמוד לרפואת

**הילד כמור אברהם דוד בן אסתר מלכה שיחי'
לרפואה שלימה בתוך שאר חולי ישראל**

דינים העולים

א. תרעומת המינים: חכמים ביטלו את קריאת עשרת הדברות כל יום בתפילה מפני תרעומת המינים שיאמרו שרק עשרת הדברות אמת. טוב לומר בכל יום עשרת הדברות ביחיד, אבל לא בציבור מפני תרעומת המינים.

ב. אסור לעמוד: לדעת הרמב"ם אסור לעמוד בקריאת עשרת הדברות משום תרעומת המינים, ויש למנוע גם את העומדים. וכמה פוסקים נקטו כן שהיושב בקריאת התורה לא יעמוד בעשרת הדברות, כי מראה כאילו חלק זה קדוש יותר משאר חלקי התורה.

ג. ראוי לעמוד: מאידך הרבה פוסקים מצדיקים את מנהג העולם הקדום, שעומדים בקריאת עשרת הדברות כקבלת התורה שהיתה באימה ויראה, ולא חוששים לתרעומת המינים מכמה טעמים, כפי שהתבאר בגיליון.

ד. עמידה מקודם: העצה לצאת ידי כל השיטות, לעמוד לפני שמתחיל עשרת הדברות ונשאר לעמוד ולא נעמד במיוחד לעשרת הדברות. ויש אומרים שלא צריך לחפש עצות לקיים מנהג שלא כדין.

ה. קריאות מיוחדות: המנהג לעמוד בשירת הים מפני שהיא כמו הלל. יש נוהגים לעמוד בויכולו וקריאת שמע בשתי פרשיות ראשונות, וי"ג מידות, ובפסוק האחרון של כל חומש כשקורין חזק.

ו. חובת יחיד: יש שכתב לחלק, שבקריאות שהם חובת ציבור לא צריך לעמוד, אבל בקריאות שהם חובת יחיד, כגון ד' פרשיות, או פרשת ר"ח או חנוכה וכדומה, צריך לעמוד.

נושא הגיליון הבא:

'הגבהת ספר תורה'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

**טנא ברכות ואיחולים לידיד הילכתא הג"ר אברהם משה בקר שליט"א,
לרגל שמחת נישואי בנו החתן החשוב הג"ר יהושע יהודה שליט"א עב"ג
בת הג"ר דוד מינצברג שליט"א בשעה טובה ומוצלחת, יהי רצון שיזכו
לבנות בית נאמן בישראל דורות ישרים מבורכים ובנין עדי עד.**

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

גיליון שבועי עומק הפשט
שיעורים וימי עיון
בית הוראה טלפוני
בידורי הלכה אקטואליים
קו מידע הלכתי
חברות הדרכה

מכון הילכתא

מענה אנושי: 02-5350-535 פקס: 02-6507-823

לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פנינו הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 310

תצוה - זכור

תשפ"ה

אם ספק מצות מקרא מגילה דוחה קיום מצוה דאורייתא ♦ הרב אורי יצחקי
אם בן כרך מוציא בן עיר בקריאת המגילה בפורים המשולש ♦ הרב אליסף פרלמן
קורא המגילה ארבע פעמים ובכל פעם חוזר ומברך שהחיינו ♦ הרב זאב פראנק
קרא מגילה בפורים המשולש ע"ד שהוא פרוז ונמצא מוקף ♦ הרב אברהם זנגר

הרב אורי יצחקי

אם ספק מקרא מגילה דוחה מצוה דאורייתא

השנה הפורים המשולש בירושלים, וקריאת המגילה ב"ד ערב שבת, והסתפקתי במי שהתעורר בבוקר 5 דקות לפני סוף זמן ק"ש, ואם יקרא ק"ש יפסיד את תחילת קריאת המגילה בציבור, ויודע שלא ימצא מנין אחר לקריאת המגילה בציבור, האם יקדים קריאת המגילה ויפסיד ק"ש או איפכא. ונקדים לבאר את שורש הספק בעלמא ומה התווסף בספיקא דידן, והמסתעף לעוד נידונים דומים.

א. שו"ע סימן תרפ"ז ס"ב: מבטלים תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה, קל וחומר לשאר מצות של תורה שכולם נדחים מפני מקרא מגילה, שאין לך דבר שנדחה מקרא מגילה מפניו חוץ ממת מצוה שאין לו קוברים (כדי צרכו), שהפוגע בו קוברו תחלה ואח"כ קורא: הגה - וכל זה לא מיירי אלא בדאיכא שהות לעשות שתיהן, אבל אם אי אפשר לעשות שתיהן אין שום מצוה דאורייתא נדחית מפני מקרא מגילה (ר"ן וב"י בשם תוספות ומהר"א מזרחי). והא דמת מצוה קודם, היינו דוקא בדאפשר לו לקרוא אח"כ (מהר"א מזרחי), ע"כ.

הנה הרמ"א הכריע דאם אי אפשר לעשות שתיהן אין שום מצוה דאורייתא נדחית מפני מקרא מגילה, [ודברי השו"ע סתומים לכאורה], אבל המשנ"ב בס"ק י"א כתב לעיין בט"ז שהביא בשם רש"ל וב"ח דתמיד מקרא מגילה קודם משום פרסומי ניסא והגר"א בביאורו ג"כ סובר הכי ע"ש, ע"כ.

ב. מעתה ניחזי בנידו"ד, הנה ראיתי מי שכתב שמי שנתאחר ורואה שאם ישמע מגילה בציבור יאחר זמן ק"ש, יקדים לקרוא ק"ש שהיא מצוה דאורייתא ומצוה עוברת, ואח"כ ישמע מגילה. וביאר שלא מבעי לשיטת הרמ"א שמצוה עוברת דאורייתא דוחה קריאת מגילה, אלא אפי' לשיטת הט"ז שמגילה דוחה אפילו מצוות דאור, הא כבר כתב הפמ"ג שהיכא שאפשר לקרות המגילה אח"כ והמצוה דאורייתא עוברת, ודאי שיעשה המצוה דאורייתא ואח"כ יקרא המגילה, ע"כ.

ולולא דבריו ה"א דיש לפקפק בזה קצת, דהא כל יסוד שיטת הט"ז וסיעתו תלויים במחלוקת בביאור הגמרא במגילה דף ג' ע"א: תניא נמי הכי כהנים בעבודתן ולוים בדוכנן וישראל במעמדן כולן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה וכו' קל וחומר מעבודה ומה עבודה שהיא חמורה מבטלין תלמוד תורה לא כל שכן, ע"כ, ונחלקו מהו גדר ה"ביטול" כאן, שיטת התוס' והר"ן [וכן מצדד הריטב"א] שפסק הרמ"א כוותיהו דאין כאן ביטול ממש אלא שינוי הסדר, אבל אם תתבטל המצוה דאור' אין קוראים את המגילה אלא יעשה המצוה, אבל הט"ז וסיעתו פליגי וס"ל דמבטלין לגמרי, ועיין בחידושי הריטב"א שכתב [אפילו לשיטה הראשונה] **דמשום פרסומי ניסא עשאוהו כק"ש דאורייתא**, ע"כ, וכיון דעיקר הביטול משום פרסומי ניסא מסתבר דגם אם יכול לקרוא אח"כ ביחיד תתבטל המצוה דאור' לשיטה זו דאם לא יקרא בציבור ליכא פרסומי ניסא, ועיין.

ג. הנה כ"ז בשנה רגילה, אך בשנה זו יתכן שיודה הפמ"ג, דיעוין בסימן תר"ץ כתב השו"ע בסעיף י"ח - מגילה ב"ד ובט"ז צריך לחזור אחר עשרה, ואם אי אפשר בעשרה קורים אותם ביחיד, ע"כ, וכתב המשנה

ברורה בס"ק ס"א דאי מתרמי יום ט"ו בשבת דצריכין המוקפין להקדים ולקרותו בע"ש כדאיתא שם בס"ו בודאי צריך לקבץ עשרה לקריאתו, ובזה עוד חמיר יותר דאי ליכא עשרה לא יברכו המוקפין עליה, עכ"ל, וביאר בשער הציון ס"ק נ"ט דכן מוכח בגמרא דזהו גם כן בכלל שלא בזמנה, אף דבזה הכל קורין בערב שבת, מכל מקום הואיל ודחוי הוא מזמנו המיוחד לו לא הוציאוהו חכמים משאר שלא בזמנו, ע"כ. [ועיין בשער הציון ס"ק ס"א בטעם הקריאה בלא ברכה, דזה תליא בדעות הראשונים אם לדברי רב וכן לרב אסי דשלא בזמנה קורים בעשרה הוא לעכובא או לכתחלה למצוה, עיי"ש].

נמצא שמש"כ לעיל בשם הפמ"ג שהיכא שאפשר לקרות המגילה אח"כ והמצוה דאורייתא היא עוברת, ודאי שיעשה המצוה דאורייתא ואח"כ יקרא המגילה, בנידו"ד לא שייך דא"א לקרוא אח"כ דליכא עשרה דמעכב לכמה שיטות, וא"כ לשיטת הט"ז והגר"א חשיב כא"א וא"כ לכאורה יקדים להמגילה אף שיפסיד ק"ש.

ד. אך ידוע שדברי המשנ"ב תלויים במחלוקת ראשונים, גם החזו"א חלק על המשנ"ב [עיין שו"ת הלכות שם דין ב'], ובספר אגרת הפורים להגר"ח ספטימוס שליט"א הביא מכמה גדולי ירושלים שחלקו - הגר"ח זוננפלד זצ"ל בשלמ"ח השלם ס' שצ"ד בשם ס' בני בנימין בשם חכמי ירושלים, [ועע"ש ס' ת"ד או' ג' בסוגריים שכתב להחמיר בזה, וצע"ק], וכ"כ בס' פורים המשולש להגר"ש דבליצקי פ"ב ס"א בשם הרבה פוסקים, וכ"כ בס' הליכות שלמה ח"ב פכ"א ס"ד בשם הגר"ש אויערבך זצ"ל, גם בכה"ח שם כתב דבמקום שנהגו לברך אין למחות דבמקום מנהג לא אמרינן ספק ברכות, עכ"ל.

נמצא לכאורה בנידו"ד דאם יקרא ק"ש ויפסיד את הקריאה בציבור, הוא ספק הפסד מצות מגילה, וצ"ע לשיטת הט"ז וסיעתו אם מקרא מגילה דוחה גם בספק.

[שוב התבוננתי שלכאורה בלאו הכי יש להסתפק להלכה איך הדין בדחית מצוה דאור' לדידן דמשמעות המשנ"ב שפלוגת הרמ"א והט"ז והגר"א היא ספיקא דדינא, צ"ע איך לדיניה דינא להך דינא, אם חשינן לדברי הט"ז לבטל מצוה דאור' אע"פ דאין מוכרע אצלנו דלא כהרמ"א רק מספק, וצ"ע].

ה. עוד התבוננתי שכעין ספק דידן יש לדון בעיירות המסופקות דעיקר קריאת המגילה מסופקת, אם נימא לפי הט"ז דספק מקרא מגילה נמי דוחה מצוה דאור' או דלמא דוקא ודאי מקרא מגילה אבל בספק גם הט"ז מודה דאמרינן הנח את הספק ותפוס את הודאי, ולכאורה כן נראה בפשיטות, אך לפ"י קצת צ"ע שבעוני לא מצאתי כעת התיחסות בפוסקים לנידו"ד אם דברי הט"ז שייכי גם בעיירות המסופקות, ולכא' סתימת הפוסקים משמע שדין עיירות המסופקות שווה לשאר העולם לכה"פ ביום י"ד שהוא יום קריאה לרוב העולם ומברכים בו בעיירות המסופקות, והיה להם לפוסקים להזכיר שכל דיני הקדימה והדחיה שבסימן תרפ"ז ס"ב לא שייכי התם, וצ"ע.

ואם באנו לקיים בסברא הך צד דדיני הקדימה והדחיה שייכי גם בעיירות המסופקות, יש אולי לבארו ע"פ דברי הריטב"א שהבאנו לעיל שכתב - **פי' כדי לקרותה בציבור וכו' דמשום פרסומי ניסא עשאוהו כק"ש דאורייתא**, ע"כ, דמשמע קצת דיש תקנה מיוחדת במקרא מגילה משום פרסומי ניסא חשיבא טפי משאר מצות או שווה להם, ולפ"ז יש לדון דכל היכא שקורא מגילה יש בזה פרסומי ניסא ובלבד

הרב אליסף פרלמן

בן כרך להוציא בן עיר בפורים המשולש

א] כתב הש"ע סי' תרפ"ח ס"ו יום חמשה עשר שחל להיות בשבת אין קורין המגילה בשבת, אלא מקדימים לקרותה בערב שבת, עכ"ל והנה כתב המשנ"ב סי' תרפ"ח סק"ח מי שדינו לקרוא בט"ו אינו יכול לקרוא ולפטור לבני י"ד ב"ד וכן להיפך כיון שאינו מחוייב עתה בדבר [פר"ח] והפמ"ג כתב דבדיעבד אם בן כרך קרא לבן י"ד ב"ד יצא. עכ"ל ודנו בזה האחרונים בשנה זו דגם בני הכרכים מקדימים לקרות ב"ד אם יכול הבן כרך להוציא בקריאתו את בן העיר שהרי דינם לקרוא באותו היום.

ולכא' היה נראה לתלות זאת, במה שיש לחקור בגדר הא דבני הכרכים קורים ביום י"ד, האם הגדר הוא דקבעו רבנן דבשנה זו שאי אפשר לקרוא את המגילה בשבת, א"כ עיקר זמנה נקבע ליום י"ד ונמצא דלענין קריאת המגילה שוה זמן קריאתה לזמן קריאה דבני העיר, וכיון דזמן קריאתה הוא באותו יום שפיר מוציאים זה את זה, או דילמא דלעולם עיקר זמן קריאתה נשאר ביום ט"ו כמו בימי מרדכי ואסתר, אלא דאחר שתקינו רבנן שלא לקרא ביום ט"ו שחל בשבת, א"כ קבעו תשלומין לקריאתה ביום י"ד, ואין זה אלא כתשלומין לעיקר זמן קריאתה, ולפי"ז יש לדון דכיון דאין זו קריאה שעולה לעיקר זמן קריאה של יום זה, א"כ עדיין אין יכולים להוציא את בני העיר שזוהו עיקר זמן קריאתה.

ב] ולכא' יש להביא ראיה דמה שקובע הוא עיקר זמן הקריאה, ובהקדם הדנה כתב הרמב"ם פ"א מהלכות מגילה ה"ו בני הכפרים שאינם מתקבצים בבתי כנסיות אלא בשני ובחמישי תקנו להם שיהיו מקדימין וקוראים ביום הכניסה, ע"כ והב"י סי' תרפ"ח הביא את דברי רש"י מגילה דף ב. שכתב וז"ל והכפרים אינם בקיאים לקרות וצריכין שיקראנה להם אחד מבני העיר ולא הטריחום חכמים להתאחר ולבוא ביום ארבעה עשר וכו' עכ"ל, ובפשוטות מבואר בדברי רש"י דמועיל שאחד מבני העיר יוציאם בקריאה אע"ג דזה אינו יום הקריאה שלו שהרי יום הקריאה של בני העיר הוא ב"ד.

אמנם תוס' ביבמות יד. כתבו דאי אפשר שאחד מבני העיר יקרא להוציא את בני הכפרים דה"ל אינו מחוייב בדבר, והביאו את המבואר בירושלמי דבן עיר אינו מוציא בן הכרך דכל שאינו מחוייב בדבר אינו פוטר את הרבים, וכ"כ הרא"ש ספ"ק דיבמות דאמר בירושלמי פ"ב מגילה ה"ג דבן עיר אינו מוציא בן כפר מטעם דנקרא אינו מחוייב בדבר, ע"כ, ובתוס' רעק"א על המשניות כתב בש"י רש"י לבאר דהבן עיר קורא ויחד עמו קורין בני הכפרים בפיהם מה ששומעים אבל הוא אינו מוציאם, אך הקשה הקה"י מגילה סי' א' דא"כ ה"ל קריאה שלא מן הכתב שהרי כל כפרי אינו רואה אלא שומע, וצ"ע.

וכתב הקה"י ליישב שיטת רש"י, דהא דבן כרך אינו מוציא את בני העיר היינו משום דדיני י"ד ודיני ט"ו הרי הם כשני שמות, שזה נלמד מקרא דפרזים וזה נלמד מקרא דשושן, וכל אחד לגבי חברו נקרא שאינו מחוייב בדבר כיון דלאו מהך מקרא הוא חייב, משא"כ בני הכפרים המקדימים ליום הכניסה, אין זה י"ט חדש אצל הכפרים, אלא הוא כתשלומין עבור מצות הפורים ד"ד, שהרי אע"פ שהקדימו להם את המקרא מגילה, מכל מקום עיקר מצות פורים משלוח מנות וימי משתה ושמחה חייב ב"ד, ומעתה כיון דקריאה זו אינה אלא תשלומין ליום י"ד, שפיר נקרא הבן עיר מחוייב בדבר בכדי להוציא בקריאה זו את הבן כפר, ואע"ג דאין זה יום קריאה ידידה, עכ"ד.

המבואר בדברי הקה"י במה שביאר בש"י רש"י דאם באנו לדון כלפי הנידון של להוציא זה את זה בקריאה, הרי שיסוד הנידון הקובע הוא איזה שם קריאה וחייב יש על שתיהם האם תרווייהו מתורת אותו שם קריאה, או דילמא תרי דיני קריאה אית להו ואין אחד מחוייב בחיוב קריאה דחבריה, וקביעה זו יותר קובעת מאשר זמן קריאתה אם עולה באותו יום, ועל כן אע"ג דיום הכניסה הוא אינו זמן קריאה כלל לבן י"ד אפי' בתורת תשלומין, ואינו יוצא בו אפי' בדיעבד, אבל הא מיתה כיון דשם החיוב של הקריאה שוה בשניהם שהרי גם הבן כפר קורא כתשלומין ליום י"ד, על כן הוא דיכול הבן עיר להוציא, והנראה לדון בזה דגם תוס' והרא"ש לא פליגי בהא אלא משום דס"ל דבעינן גם לכך שיהא זה יום קריאה עבור שתיהם, אבל עיקר הדבר הוא מה שיהא אותו דין קריאה לתרווייהו.

ולפי"ז אם נבא לדון מה הדין בבן כרך שעיקר קריאתו היא ביום ט"ו והוא בא להוציא את בני הכפרים הקורין ביום הכניסה, ולכא' היה אפשר"ל דשפיר יוציאם דמה לי בן עיר שמוציאם אע"ג שאין זה יום קריאתו ומה לי בן כרך שיוציאם אע"ג דאין זה יום קריאה ידידה, אכן כתב הקה"י שם דלפי סברתו ה"ל הרי דוקא בן עיר יכול להוציאם שהרי בשם קריאתם דין אחד להם ולא אכפ"ל מהא דהם קוראים מקודם כהשלמה לדין הקריאה של י"ד, אבל בן כרך הלא שונה הוא

שקורא ע"פ תקנת חז"ל, דכיון דמחוייב בקריאת המגילה מאיזה טעם שיהא שייך בה פרסומי ניסא, דהיינו דאפילו בספק חיוב שייך ביה ודאי פרסומי ניסא, וממילא כל דיני הדחיה הנגזרים מהדין המיוחד של פרסומי ניסא שייכי ביה שפיר, וצ"ע.

ו. וספיקא דידן יהא נוגע גם לשכונות החדשות בירושלים במקום שלא הוכרעה ההלכה אם עיקר הקריאה [בשנה רגילה] ב"ד או בט"ו, ואה"נ מי שמוכרעת אצלו ההלכה מעיונו או מרבותיו ואעפ"כ מחמיר על עצמו לקרוא מספק בשני הימים, פשיטא שלא תידחה קריאה לחומרא שום מצוה דאור' ואפילו דרבנן, ולאידך גיסא כל דיני הדחיה ופולוגת הרמ"א והט"ז יהיו שייכים אצלו ביום שמוכרע אצלו שהוא יום הקריאה העיקרי, אך אם ההלכה מסופקת אצלו כספיקא דדינא, הדרינן לספיקא דידן.

ז. הנה גם אם נאמר שספק מקרא מגילה אינו דוחה ודאי מצוה דאור' [כמו שנראה יותר בסברא], אך אכתי יל"ע בדין קדימה, דהיינו באופן שיכול לקיים שתיהן גם המצוה דאור' וגם מקרא מגילה, שהכריע השו"ע והרמ"א שבה"ג לכו"ע מקרא מגילה קודם, אם גם כשמחוייב מחמת הספק קודמת מקרא מגילה [כגון בעירות המסופקות או שארי ספיקות וכו'ל], ואפילו במת מצוה יש להסתפק בכגון שכתב הרמ"א בסוף הסעיף דהא דמת מצוה קודם, היינו דוקא בדאפשר לו לקראה אח"כ, אבל אם הוא סמוך לחשיכה יקרא המגילה דהא מת מצוה אפשר לקוברו בלילה [משנ"ב ס"ק י"ב], אם נימא דיקדים קבורת מת מצוה דהוי ודאי מצוה דאור' או שמא כיון שאם לא יקרא עכשו יפסיד ספק מקרא מגילה פרסומי ניסא עדיף ומת מצוה יקבור בלילה.

ולכאורה יש לדון דכיון דמן הדין מצוה דאור' קודמת אי לאו משום פרסומי ניסא, ה"ה דמקרא מגילה יקדים אפילו כשעיקר חיובו מחמת הספק, משום פרסומי ניסא, אך נראה שדוקא בספק גמור כגון עירות המסופקות או ספיקא בשכונות החדשות, אבל לכאורה פשיטא דאם קריאתו רק לחומרא בעלמא יש לו להקדים את המצוה, וצ"ע.

ח. כתב הכף החיים בשם הנהר שלום, שאם עומד בסוף היום ולפניו תפלת מנחה ומקרא מגילה, אם יש שהות לשניהם יקדים לקרוא המגילה ואח"כ יתפלל מנחה, ואם אין שהות לשניהם, יקרא המגילה אעפ"י שע"כ יפסיד תפילת המנחה, דקריאת המגילה שיש בה פרסומי ניסא עדיפא על מנחה שהיא דרבנן, ובפרט שמנחה אפשר בתשלומים, ע"כ. [ועיין בשלמי תודה מש"כ לדון בדבריו].

והסתפקתי אם גם בעירות המסופקות ובשכונות המסופקות נמי דינא הכי, או דלמא נימא דכיון שמחוייב במנחה בודאי אין ספק מקרא מגילה דוחה ודאי מצוה דרבנן, ויש לצדד דאפת"ל דטעם הראשון [דקריאת המגילה שיש בה פרסומי ניסא עדיפא על מנחה שהיא דרבנן] לא שייך בספק, אבל לפי הטעם השני דמנחה יש לה תשלומין יש להעדיף מקרא מגילה, וצ"ע.

ט. עוד הסתפקתי באופן שמגיע לביהכנ"ס והציבור עומד בתחילת ברכות המגילה ואם יקרא ק"ש יפסיד הברכות, איך יעשה עם הברכות, דהכא לכאורה לכו"ע גם לפי הט"ז והגר"א יקרא ק"ש אפילו יפסיד הברכות דזה לא מצינו שברכות המגילה דוחות מצוה דאור', אך הספק הוא דלמא יקרא ק"ש ואח"כ יברך את הברכות בלחש אף שבעת הזאת מפסיד מהקריאה, ואח"כ יתחיל לקרוא בלחש ובמרובה קצת [מחומש או מגילה כשרה] עד שיגיע למקום שאוחז הש"צ, ומשם והלאה יכוין לצאת בקריאתו, כמבואר בסיומן תר"צ ס"ג ובמשנ"ב ס"ק ז' דעד חציה יכול לקרוא בע"פ [ואפילו תחילתה, דלא מיחשיב "מחסר במילתא" רק בכתב ולא בקריאה].

אלא שגם עצה זו תלויה בפולוגתא, דכיון שנתבאר שלפי המשנ"ב הוי קריאה שלא בזמנה ובעיני עשרה, צ"ע אם כשקורא בלחש לעצמו חשיב קריאה בעשרה.

י. שו"ר שנחלקו בזה מרנן החזו"א והגר"ז זצ"ל, דבספר תשובות והנהגות [ח"ב סי' שמ"ט] הביא שהרב מבריסק הקפיד שלא לקרוא בעצמו במגילה עם הקורא, משום שחשש שאם יקרא בעצמו אפשר שלא ישמע את קריאתו ולא הבעל קורא, ומה שקורא בעצמו יש לחשוש שיוציא כיחיד ולא בציבור. ובספר פורים המשולש (להגר"ש דבליצקי) [פ"ב הערה כ"ו] כתב ששמע, שבפורים המשולש (להגר"ש המשנ"ב נחשבת הקריאה כקריאה שלא בזמנה) היה מצוה הרב מבריסק להכריז לפני קריאת המגילה שכולם יקפידו לשמוע בשתיקה את הקריאה מפי הבעל קורא.

אבל דעת החזו"א א"ש [סו"ס קנ"ה] שאפילו אם קורא ממגילה שלו נחשב כקריאה בציבור הואיל וקורא בעשרה, כי דין עשרה אינו דוקא באחד קורא ותשעה שומעים אלא אפי' כאשר כל אחד קורא במגילה שלו. ולפי"ז יש לקיים את העצה הנ"ל שיברך בלחש כמושגת"ב. ובפרט למש"כ החזו"א שם בטעם הרביעי דלמש"כ הרמ"א דיחיד שלא שמע א"צ עשרה כיון דכבר נתפרסם בקריאת עשרה בציבור נראה דגם שלא בזמנו הדין כן, יש לדון דכל שאנוס בשמיעת המגילה מהש"צ [וכנ"ד] יוצא אף בלחש אפילו אם נחשיבו ליחיד, ועיין.

בעיקר דין קריאתו, וכיון דהכי כשם שאינו יכול להוציא את בן העיר כך אינו יכול להוציא את בן הכפר, וע"ש דהביא שכן כתב הריטב"א בשם מורו הרב.

ג] מעתה עלינו לחזור ולדון בעיקר החקירה שפתחנו בה היאך הוא גדר הקריאה ביום י"ד לבני הכרך כשחל ט"ו בשבת האם הוא כהשלמה להקריאה של ט"ו, וכעין דחזינן לגבי הכפרים דעיקר הימי משתה ושמחה דידהו לא נעקר ליום הכניסה, ומכח זה הוא דהוכיח הקה"י דאין קריאת המגילה באה אלא כהשלמה לדין הקריאה של י"ד, ולכאן הכי נמי כיון דימי המשתה ושמחה לא נעקרו ליום י"ד ואין עושין בו משלוח מנות וסעודה ביום י"ד, ולכאן מוכח מכך דאין זה אלא כקריאת השלמה ועיקר דין הקריאה הוא ביום ט"ו.

והנה הפר"ח סי' תרצ"ס ס"ק י"ח והמשנ"ב שם ס"ק ס"א נקטו דקריאת י"ד לבני הכרכים היא כקריאה שלא בזמנה, ובעי עשרה, ואי ליכא עשרה לא יברכו, ע"כ, ולפ"ז דחשבינן לה שלא בזמנה א"כ אינה אלא כהשלמה לקריאה דט"ו, ולכאן יש לדייק כן גם בשיטת הרמב"ם, דהנה כתב הרמב"ם פ"א מגילה ה"ג אין קוראין את המגילה בשבת גזירה וכו' לפיכך אם חל זמן קריאתה בשבת מקדימין וקוראין אותה קודם השבת, ושואלין ודורשין בהלכות פורים באותה שבת כדי להזכיר שהוא פורים. עכ"ל, והמדויק דכתב דזמן קריאתה חל ביום השבת אלא שמקדימין לקרוא קודם השבת ולא כתב דבאותה שנה זמנה הוא ב"ד, ומשמע דעיקר זמנה נשאר בט"ו ואין כאן אלא השלמה, וכמו שהמשיך דשואלין בשבת בהלכות הפורים להזכיר שהוא יום הפורים, והיינו שלא נעקר ממקומו, ולכאן ממילא דזהו נמי עיקר הזמן קריאה.

אכן האור שמח והחזו"א דייקו מדברי הרמב"ם בה"ז שכתב וכל אלו שמקדימין וקוראין קודם ארבעה עשר אין קוראין אותה בפחות מעשרה, עכ"ל, ומשמע דרק אלו חשיבי קריאה שלא בזמנה, משא"כ הקריאה ביום י"ד וביארו בזה דמאחר דהוא יום קריאה לרוב העולם על כן אינו חשיב קריאה שלא בזמנה, ע"כ.

ד] ובספר שלמי תודה פורים סי' לט' אות א' כתב דאף לדעת הפוסקים דקריאת בן כרך בערב שבת דינה כקריאה שלא בזמנה, מ"מ כיון דתרווייהו קורין היום וחייבים בקריאה היום, שפיר יכולים להוציא זה את זה, דסוף סוף תרווייהו בני חיובא נינהו היום, וגם לפי מה שכתב רש"י במגילה ה. ד"ה 'ערב' דחכמי ישראל שאחר כנסת הגדולה תיקנו לבני הכרכים להקדים קריאתן לערב שבת משום דרבה, וא"כ לכאן אין דין קריאתן מדברי קבלה כקריאת בני העיר, גם זה אינו, דמסתברא דחכמי ישראל לא תיקנו להם דין קריאה אחרת, אלא הקדימו דין הקריאה שחייבים משום תקנת אנשי כנסת הגדולה, וא"כ תרווייהו חד חיובא הוא, ושפיר מוציאין זה את זה עכ"ד שם.

והנה דבריו בזה, לכאן דלא כמו שהעלינו עפ"י מהלך דבריו של הקה"י, דלדבריו אין היום קובע בדין מוציאין זה את זה אלא שם החיוב קובע, וממילא דהכא כיון דמה דחשיב כקריאה שלא בזמנה היינו דאין זה אלא כהשלמה להחיוב של ט"ו, והוא דומה להקריאה של הכפרים שמקדימין לקרוא ביום הכניסה, וא"כ אינו בדין שיוציאו זה את זה בן הכרך את בן העיר מאחר שהם שתי דיני קריאה דזה קריאתו מדין הפרזים וזה קריאתו מדין שושן, וכמו שביאר הקה"י בביאור הירושלמי.

ה] ומה שנראה לדון בזה ולבאר, דהנה עיי"ש בקה"י שכתב בכלל דמילתא לחלק, דהכא דשתיים בני חיובא באותה המצוה, אלא שקיומא של המצוה שונה אצל המוציא מאשר אופן הקיום אצל היוצא, בזה מוציאין זה את זה, כיון דעכ"פ בני חיוב חד נינהו, משא"כ כאשר חיובא דהאחד אינו כעיקר חיובו דהשני, שבזה חשיב האחד לאו בר חיובא בחיובו דהשני, ואינו יכול להוציא, ודן שם לומר דבן כרך אצל בן העיר אינו בחד חיובא, וכדאמרן לעיל שמשני שמות הם.

והנראה לומר, דלעולם בן כרך ובן עיר אע"ג דהם משני שמות, אמנם לא בהכרח משום כך חשיבי חלוקים בעיקר חיובם, שהרי עיקר תקנת המגילה היתה לפרסום הנס אשר עיקרו היה נס אחד שוה לכולם במה שנתהפכו גזירות הראשונות של להשמיד וכו' ועתה ישלטו היהודים המה בשונאיהם, ונמצא דשפיר הוי מחייב אחד, וכל עיקר חילוקם הוא לענין קביעת הזמן שבו ינהגו את היום משתה ושמחה ופרסום הנס, מצד שנשתנה יום ה'נוח מאויביהם' בכל אחד, ולענין קביעת היום נתחלק שם המחייב שלהם, דסו"ס הוא חיובא דיומא וכאשר החיובא דיומא שונה הרי ששם החיוב שונה.

ונמצא דבכל שנה, דמשום כך חילקו את עיקר קביעת זמנם, על כן לא חשיבי תרווייהו כחיוב אחד והוא משום חילוק החיוב שלהם שנחלק בשמות ובזמן, אבל י"ל בהא דקבעו אנשי כנסת הגדולה לקרוא ביום י"ד, גדר הדבר דקבעו דמאחר דעיקר המחייב דקריאה הוא מחמת הנס השהו שבשתיים, הרי שיום זה שהוא יום קריאה ו'נוח מאויביהם' לכל העולם, שפיר הוי יום קריאה גם עבור בני הכרך, כאשר אינם יכולים להיחלק ביום קריאתם מבני העיר, ומעתה יתבאר

דמחד גיסא הרי הוא כהשלמה לקריאה דט"ו דהיא עיקר הקריאה מצד ה'נוח מאויביהם', אך מצד שני בנוגע לשם חיוב הקריאה שלהם מצד עיקר הנס, העמידו אותו על שם המחייב שמחייב את כל העולם כאחד, דהלכו בזמן הקריאה אחר שם המחייב של הקריאה, והרי הוא כהשלמה מבחינת המחייב של קביעת היום אבל הוא עיקר חיוב מבחינת עצם הנס.

ולא דמי לבני הכפרים דמקדימין ליום הכניסה, דהתם יום י"ד הוא ודאי זמן הקריאה ואין כאן תורת זמן קריאה לאותו יום כלל, אלא יום השלמה בלבד, ובזה יתיישב נמי שי' רמב"ם דמחד גיסא דייקנו דלא חשיב לה כזמנה, והיינו משום דאין זה זמן מצד ה'נוח מאויביהם' אבל מחד גיסא חשיב לה כזמנה לענין עשרה כמו שדייקו האר"ש והחזו"א, והיינו משום דקבעו להשלמה יום שיש בו זמן קריאה מצד עיקר הנס.

הרב זאב פראנק

קורא המגילה ארבע פעמים ובכל פעם חוזר ומברך שהחיינו

הנה בשנה זו שיחול יום ט"ו אדר בשבת מקדימים לקרות המגילה בערב שבת, ושמא יש לדון דמשכחת לה שדינו לקרות את המגילה ארבע פעמים ובכל פעם חוזר ומברך שהחיינו, ושייך בעיקר טעם וגדר קדימת הקריאה בע"ש כדלהלן בס"ד.

קריאת ערב שבת מתקנת חכמים או מדברי קבלה

דהנה איתא במגילה (ד' ב') דכולי עלמא מיהא מגילה בשבת לא קרינו, מאי טעמא אמר רבה הכל חייבין בקריאת המגילה ואין הכל בקיאים במקרא המגילה, גזירה שמא יטלנה בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירנה ד' אמות ברה"ר וכו' רב יוסף אמר מפני שעניניה של עניים נשואות במקרא מגילה וכו'.

ויש לברר אם היא תקנת רבנן בתראי שלאחר דור מרדכי ואסתר, אבל מדברי קבלה זמן קריאת המגילה בשבת, או שכן היתה קביעות הזמן מימי מרדכי ואסתר, שכשיחול פורים בשבת תהא מצות הקריאה בערב שבת, אי משום דרבה אי משום דרב יוסף.

והדבר מבואר בפירש"י (ה' א' ד"ה ערב) שהזמן הקבוע מימי אנשי כנסת הגדולה בשבת, וחכמי ישראל שאחר כנסת הגדולה הם שתיקנו להקדים משום דרבה, וכ"כ התשב"ץ (ח"ג סי' רח"צ). אלא שבטורי אבן (ה' א' ד"ה ערב, ג' א' ד"ה כהנים) כתב לחדש דזהו דוקא לטעמא דרבה, דאע"ג דאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו וכו' בזה שיש דררא דאיסורא וסייג לתורה שפיר דמי לעקור אפילו דבר תורה, אבל לרב יוסף שהטעם מפני שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה ואין כאן דררא דאיסורא על כרחין שאנשי כנסת הגדולה עצמם קבעו חובת הקריאה בע"ש מהאי טעמא.

ועיווי"ש דאיכא בינייהו לענין לצאת בשמיעת הקריאה מאשה שחיובה מדרבנן, דלרבה כשחל פורים בשבת ומקדימים לקרות בע"ש כן יוכל איש לצאת מאשה, כי גם לאנשים אינה אלא מתקנת חכמים, וגם לענין ספק קרא דמצות מגילה שמדברי קבלה כשל תורה דמי להחמיר בספיקו, אבל בקריאת ע"ש אליביה דרבה ספיקא לקולא.

אמנם הרש"ש (קונטרס אחרון לטורי אבן אות כ"ב) כתב על דברי הטורי אבן 'ולענ"ד י"ל כיון דאנשי כנסת הגדולה רמזו שיש רשות להקדים מ"א כדילפינן בריש מכילתין מבזמניהם או מכימים, ואטו כפרים רמיזי הכא, אע"כ מסרו הדבר לכל חכמי דור ודור שכאשר יראו צורך בדבר להקדים הרשות בידם' וכו', ולזה בין לרבה ובין לרב יוסף אחר שתיקנו רבנן בתראי להקדים הקריאה לע"ש מתקיימת בה המצוה מדברי קבלה דומיא דכפרים המקדימים ליום הכניסה.

בד' הטו"א והרש"ש יש לדון מתו"ד הראשונים

ולכאן יש לדון מדברי הראשונים כדעת הטורי אבן, דהנה כתבו התוס' (שם ד"ה ורב) דרב יוסף נמי מודה לגזירה דרבה, דהא היינו טעמא דשופר ולולב, אלא דלרבה בביהמ"ק קורים המגילה בשבת דהא אין שבות במקדש, ואתא רב יוסף למימר שגם במקדש מקדימים משום דעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה. ואילו לדעת הרש"ש לכאן אינו בגדר שבות וגזירה מחודשת, אלא דמעיקרא רמזו מרדכי ואסתר להקדים הקריאה לפי הצורך כראות חכמי הזמן, ונמצא ע"ש זמן הקריאה מעיקר דברי קבלה, ומה מקום לחלק בזה בין המקדש למדינה משום כללא דאין שבות במקדש.

עוד יש להעיר מחידושי המאירי (ד' א' ד"ה מקרא) שעמד במה שמצוות

בשבת זו דלמש"כ הטורי אבן יהא תלוי בפלוגתת רב יוסף ורבה, דלרב יוסף שקביעות זמן הקריאה בע"ש כבר יצא במה שקרא אתמול משום חינוך, אבל לרבה שזמן הקריאה בשבת רק שעקרוה משום גזירה, בקטן שהגדיל שהוא אדם אחד לא גזרו כמש"כ הראשונים לענין מילה בשבת שלא גזרו אלא במצוות שהכל טרודים בהם ולא מדבר חד לחבריה, ויצטרך לחזור ולקרות המגילה בשבת, וגם בציץ הקודש (ח"א סי' נ"ה אות ג') כ"כ בשם הגר"ח זוננפלד, ומצד אחר דקטן שהגדיל בשבת ה"ל מילתא דלא שכיחא ולא גזרו בה רבנן, דומיא דכלי שנטמא ב"ט שמטבילין אותו מהאי טעמא, וכן מטו משמיה דמהר"ל דיסקין (יעוין בשבט הלוי ח"ה סי' פ"ג) שקטן שהגדיל בשבת זו יחזור ויקרא בתורת בר חיובא.

אמנם אם כשיטה זו לכא' לא יהא צריך לקרות בערב שבת, דכל ענין קדימת הקריאה בע"ש מתוך שלא יקראו בשבת משום גזירה דרבה, אבל בקטן שידוע שעתיד לקיים מצות הקריאה בשעתה אינו בכלל תקנת חכמים כלל, ושוב אין כאן ארבע קריאות של מצוה, וכי תימא הלא כשיהא גדול ויחול פורים בשבת יהא חייב לקרוא בע"ש ויתחייב בזה גם עתה משום חינוך, מסתברא דכיון שגם בגדול כל מחייב הקריאה בע"ש הוא מה שלא יקרא בשבת, א"כ בקטן שעתיד להגדיל בשבת ולקרות בה אין טעם להצריכו לקרות גם בע"ש משום חינוך.

ועצם דברי החשק שלמה צריכים ביאור, דקטן שהגדיל בשבת לכא' הוא בכלל גזירת חכמים על כל ישראל שלא לקרות המגילה בשבת, ומאיזה טעם יהא נידון לעצמו להיחשב כאדם יחיד שאין גוזרים בו. ומהאי טעמא גם צ"ע בדברי הגר"ח זוננפלד שדימהו לכלי שנטמא ב"ט שמטבילין אותו כיון שהוא מילתא דלא שכיחא, דהתם תחילת האיסור רק בנטמא מערב י"ט שהיה לו להטבילו מבעוד יום, אלא שהיה ראוי לגזור נטמא ב"ט אטו נטמא מערב י"ט, ועל זה אמרין דטומאה ב"ט מילתא דלא שכיחא היא ולא גזרו בה רבנן (ביצה י"ח א' ופירש"י ד"ה אין), אבל כאן הגדיל בשבת בכלל שאר גדולים שגזרו אכולהו כחדא שלא לקרות המגילה בשבת משום שמא יעבירנה והא מילתא דשכיחא הוא.

מסקנת הדברים

א] פורים שחל בשבת אין קורים בו המגילה, והיא תקנת רבנן בתראי כמש"כ רש"י והתשב"ץ, וכתב בטורי אבן דתליא אבן בפלוגתת רבה ורב יוסף בטעם הקדמת הקריאה, ולרב יוסף כן מתקיימת בקריאת ע"ש המצוה מדברי קבלה, ואיכא בינייהו לענין לצאת מאשה ולענין ספק קרא. ב] ולדעת הרש"ש אחר שתיקנו רבנן בתראי להקדים הקריאה לע"ש לכ"ע מתקיימת בה המצוה מדברי קבלה, ומתו"ד הראשונים יש לדון כדעת הטורי אבן. ג] לרבה שהטעם משום גזירה כתבו התוס' שבמקדש כן קוראים המגילה בשבת, ואם בע"ש היה במדינה וקרא ליל י"ד ויומו ובליל שבת נכנס למקדש, לכא' נתחייב שוב לקרות המגילה ליל ט"ו ויומו, ולמנהגינו כהרמ"א יש לדון שגם חוזר ומברך שהחיינו על עיקר המצוה שמדברי קבלה. ד] יש לעיין אם כדי שיחזור להתחייב לקרות בשבת צריך שיהא בדעתו לשהות בביהמ"ק בתחילת היום כענין מוקף בן יומו, או שמא אפילו נכנס למקדש באמצע היום חייב לקרות, ותלוי בגדר הגזירה כמבואר בפנים. ה] למאי דק"ל כטעמא דרבה נמצאת קריאת ע"ש ב"ד מדרבנן בעלמא, ומ"מ לדעת הגר"א והפמ"ג דבן כרך שקרא ב"ד יצא מתקיימת בקריאה גם המצוה מדברי קבלה. ו] קטן שהגדיל בשבת יש שחידשו לדון שחוזר וקורא בשבת, יעוין בפנים, ואם כשיטה זו לכא' לא יהא צריך לקרות בע"ש.

הרב אברהם זנגר

קרא מגילה בפורים המשולש ע"ד שהוא פרוז ונמצא שהוא מוקף

בשנה זו שחל ט"ו אדר בשבת נוהג פורים משולש במוקפים, ובקריאת המגילה מתאחדים הפרזים והמוקפים וקוראים כולם את המגילה ב"ד. והנה בגליון הקודם הארכנו לבאר דאע"פ שכולם קוראים את המגילה ביום י"ד, מ"מ יש ביניהם כמה חילוקי דנים, ויסודם בכך שבני המוקפים עיקר חיובם הוא בט"ו, וקריאת י"ד היא בגדר תשלומין לחיוב ט"ו, או עכ"פ בגדר קריאה שלא בזמנה, ונמנה שוב בקצרה את הנפ"מ שנתבארו שם, ועוד כמה נפ"מ שניתוספו עליהם;

א. לדעת רוב הראשונים המוקפים חייבים לקרא את המגילה בעשרה כדין קריאה שלא בזמנה (וכ"כ המשנ"ב סי' תר"צ ס"ק סא-סו).

ב. דעת הטורי אבן דלדעת רבה חיוב המוקפים בשנה זו אינה מדברי קבלה כי אם מדרבנן, ויש כמה נפ"מ בין דברי קבלה לדרבנן, עי'

שופר ולולב משום גזירה דרבה עקרום וביטלום חכמים לגמרי, ואילו קריאת המגילה הקדימוה לערב שבת, וכתב דשאני שופר ולולב שיש להם מצוה ביום אחר - שופר ביום ב' דר"ה ולולב בשאר ימי החג, משא"כ במגילה שאינה נוהגת ביום אחר, ולמש"כ הרש"ש מאי קושיא, הא במגילה אינה גזירת חכמים בעלמא כבשופר ולולב, אלא דכן תיקנו מרדכי ואסתר מתחילה שבמקום צורך תוקדם הקריאה לערב שבת, ואין מקום להשוות בין התקנות.

רק לכא' משמע מדברי התוס' והמאירי כדעת הטורי אבן, דעכ"פ לרבה היא תקנת רבנן בתראי בעלמא לעקור מצות הקריאה בשבת שמדברי קבלה משום גזירה שמא יעבירנה ד' אמות ברה"ר כמו בשופר ולולב, רק דמגילה כיון שאינה נוהגת ביום אחר תקנו לקרותה בע"ש כמש"כ המאירי, ובביהמ"ק שאין השבותים נוהגים בו אכן קוראים בשבת כמש"כ התוס'.

בערב שבת היה במדינה וקרא המגילה ובליל שבת נכנס למקדש

ועכ"פ למדנו מדברי התוס' דלרבה שהטעם משום גזירה שמא יעבירנה ד' אמות ברה"ר, בביהמ"ק כן קוראים המגילה בשבת, ולזה משכחת לה שבע"ש היה במדינה וקרא המגילה ליל י"ד ויומו כתקנת חכמים, ובליל שבת נכנס למקדש דלכא' נתחייב שוב לקרות המגילה ליל ט"ו ויומו, שהרי הוא הוא יום הפורים דמוקפין, רק שבמדינה ביטלו מצות הקריאה מחמת הגזירה אבל במקדש שאין בו שבות נשאר החיוב כדמעיקרא, ומה שכבר קרא בע"ש לכא' אין בו טעם לפוטרו מחובת המצוה בשעתה.

ולענין ברכת שהחיינו הנה מנהגינו כהרמ"א (תרצ"ב ס"א) שגם על קריאת היום מברך שהחיינו, והטעם במ"ב (סק"ב) דעיקר מצות קריאתה ביום הוא, וא"כ בנידון דידן שקרא בע"ש וחוזר וקורא בשבת יש לדון כיון שקריאת המגילה בע"ש אליבא דרבה היא רק מתקנת חכמים ובשבת חוזר וקורא למצות דברי קבלה, הרי הקריאה דדברי קבלה בשעתה ביום ט"ו היא עיקר לגבי קדימת הקריאה ב"ד מדרבנן ויש לו לחזור ולברך שהחיינו על הקריאה בלילה וביום, הרי דמשכחת לה שקורא המגילה ארבע פעמים ובכל פעם חוזר ומברך שהחיינו.

נכנס לביהמ"ק באמצע היום אם נתחייב לקרות

ובזה יל"ע אם כדי שיחזור להתחייב לקרות המגילה בשבת צריך שיהא בדעתו לשהות בביהמ"ק בתחילת היום כענין מוקף בן יומו, או שמא אפילו נכנס למקדש באמצע היום חייב לקרות.

ולכא' הדבר תלוי בגדר הגזירה שלא לקרות המגילה בשבת, ד"ל שהוא רק בגדר איסור שלא לקיים מצות הקריאה שמדברי קבלה, אבל עצם החיוב כדקאי קאי, אך י"ל שהוא בגדר הפקעה שחכמים עקרו והפקיעו המצוה לגמרי. ונפק"מ לנידו"ד שאם הוא איסור בעלמא, כל שנכנס למקדש אפילו באמצע יום השבת צריך לקרות, שהרי גם בהיותו במדינה חלה עליו חובת הקריאה כמו בפורים שחל בחול, רק שאסרוהו חכמים מלקיים המצוה, וכל שעה שנכנס למקדש שלא נוהגים בו השבותים יש לו לקרות, אך אם במדינה הפקיעו חכמים את מצות הקריאה, א"כ דומה לבן עיר שהלך לכרך וכדי שיתחייב במקדש צריך שיהא בו בתחילת היום.

קריאת ערב שבת גם מדרבנן וגם מדברי קבלה

והנה לדינא העתיק הרמב"ם (פ"ג ה"ה) לטעמא דרבה, וכתב בהגה"מ (אות נ') שהוא דלא כרב יוסף, וא"כ למש"כ הטורי אבן נמצאת הקריאה דע"ש מדרבנן בעלמא ולא קיום המצוה מדברי קבלה. אבל הרי דעת הגר"א והפמ"ג (בשעה"צ תרפ"ח סק"ח) דק"ל כהירושלמי דבן כרך שקרא ב"ד יצא, וממילא דבט"ו שחל בשבת שמקדימים לקרות בע"ש כיון שהקריאה ביום י"ד מתקיימת גם המצוה מדברי קבלה, וביותר דאחר שהדבר ידוע שלא נוכל לקרות בשבת מגזירת חכמים לכא' חייבים לכתחילה להקדים ולקרות ב"ד לצאת לכה"פ כבני העיירות, ונמצאת קריאת ע"ש משני פנים: האחד מצות קריאה מדרבנן שתיקנו להקדים ולקרות תחת מצות הקריאה בשבת משום גזירה דרבה, והשני המצוה מדברי קבלה משום בן כרך שקרא ב"ד שיצא, [וזה לא יתכן שתקנת ההקדמה נסמכת על מה שיוצאים בקריאת י"ד גם מדברי קבלה, דהלא גם בפורים י"ד שחל בשבת כשהיו מקדשין ע"פ הראיה מקדימים וקורים בע"ש שהוא י"ג, ועל כרחין שהיא מצות קריאה מחודשת מדבריהם].

קטן שהגדיל בשבת אם קורא בשבת ובע"ש

והנה בזמן הזה דליכא מקדש גם למאי דק"ל כרבה לא ישוויך שיחזור ויתחייב לקרות בשבת ע"י כניסה לביהמ"ק, אבל מ"מ משכחת לה בענין אחר למה שחידש החשק שלמה (ה' א') לדון בקטן שהגדיל

קרא לשם מגילה של לילה ונתברר שהוא יום

והנה בספר שלמי תודה (פורים סי' י' סק"א) נסתפק בספק דומה, מי שקרא מגילה בסוף הלילה והיה סבור שהוא לילה ונתברר שכבר הגיע עלות השחר, האם יצא בזה יד"ח קריאת המגילה של יום. והנידון הוא משום מצוות צריכות כוונה, אם קריאה של לילה וקריאה של יום נחשבים כב' מצוות נפרדות לענין זה, או דאיתה מצוה היא, אלא דמחויב במצוה זו בב' זמנים.³

וכן מצאנו בשו"ת פרי יצחק (ח"א סוסי' א' ד"ה אולם לפי מה) לענין ק"ש, דלמ"ד דאין יוצאים יד"ח ק"ש של ערבית לאחר עלות השחר, מי שלא ידע את הדין וקרא אז ק"ש לשם ק"ש של ערבית לא יצא בזה יד"ח ק"ש של שחרית, דק"ש של ערבית וק"ש של שחרית נידונים כב' מצוות נפרדות, והוסיף דלא מיבעיא למ"ד מצוות צריכות כוונה דלא יצא יד"ח, אלא אף למ"ד מצוות אין צריכות כוונה הו"ל כמכיון להדיא שלא לצאת יד"ח ק"ש של שחרית].

אמנם בספר אפיקי מגינים (סי' נ"ח סק"ב) כתב דמי שקרא ק"ש של שחרית לאחר עלות השחר ולא קרא עדיין ק"ש של ערבית יצא ממילא ק"ש של ערבית אף שנתכוין לשל שחרית. ונראה דס"ל דנחשבים כאותה מצוה, ודלא כד' הפרי יצחק.

התפלל שחרית ונתברר שהגיע זמן מנחה

וכן דנו האחרונים לגבי תפלה, אם כוונה לתפלה אחת מועלת לתפלה אחרת, כגון מי שהתפלל תפלת שחרית ולאחר התפלה נתברר שכבר הגיע זמן מנחה, האם יצא בזה יד"ח מנחה, ורובם נקטו מסברא דלא יצא יד"ח, אולם הביאו ראיה דיצא יד"ח מדברי המג"א (הובא במשנ"ב סי' רס"ח סק"ז) דהמתפלל שחרית בשבת וטעה והתפלל נוסח של מוסף יצא יד"ח מוסף אע"פ שהתכוין לשם שחרית, וכן ממשי"כ בשו"ת זרע אמת (הובא במשנ"ב סי' תכ"ב סק"ד) דמי ששכח יעלה ויבא בשחרית ברו"ח ונזכר באמצע תפלת מוסף קודם שהתחיל ברכה באמצעות, יכול להמשיך בברכה אתה חונן לשם שחרית, ותחילת התפלה תעלה לו לשחרית אע"פ שכוון לשם מוסף, אולם יש אחרונים שכתבו כמה חילוקים בין המקרים.⁴

כיוון לשם תקיעה דתשר"ת אינה עולה לתש"ת

וכן מצאנו דעת הר"ן (ר"ה לג: והובא בשו"ע סי' תקצ"ז ושיע"צ סק"ג) דאם תקע לשם תקיעה אחרונה של תשר"ת אין התקיעה יכולה לעלות לו לשם תקיעה ראשונה של תש"ת, דהו"ל כמצוה אחרת, והוסיף דגם למ"ד מצוות אין צריכות כוונה הו"ל כמכיון להדיא שלא לצאת יד"ח ע"ש. ויש לבאר דאע"פ שאינו מתכוין למצוה אחרת, שהרי אין כאן אלא מצוה אחת של תקיעת שופר והוא מכיון למצוה זו, מ"מ ס"ל לר"ן דכוונה לחלק אחר של המצוה הוא ג"כ חסרון בדין מצוות צריכות כוונה, ואכמ"ל].

שמע מגילה בירושלים בליל פורים המשולש ונסע לב"ב האם ראוי שישמע שנית

1. בן כרך שקרא המגילה בליל פורים בכרך ואח"כ הלך לעיר ע"ד להשאר שם עד הבוקר, לד' המשנ"ב נעשה פרוז בן יומו, ולפ"ז י"ל דעליו לקרא המגילה שנית, כי קריאתו בכרך היתה רק דמרבנן ולא נפטר בזה החיוב שחל עליו אח"כ מדברי קבלה [וכדן קטן שהגדיל הני"ל]. אולם דין זה תלוי בפלוגתת האחרונים אם גם חיוב המגילה בלילה הוא מדברי קבלה.

2. כגון פרוז ששהה בכרך והיתה דעתו לחזור לעירו לקראת שבת, והיה סבור שדינו כמקוף בן יומו, ולא ידע שהלכה כד' רש"י דרק אם נשאר שם עד יום ט"ו נעשה מקוף בן יומו, או מקוף שהלך לעיר בליל י"ד ע"ד להשאר שם ביום, והיה סבור שדינו כפרוז בן יומו, ולא ידע שלד' החזו"א אינו נעשה פרוז בן יומו אא"כ שהה שם בכניסת הלילה, וכיו"ב.

3. אמנם בשלמי תודה שם דן בזה מטעמים אחרים, חדא, דכיון דהמצוה של היום היא מדברי קבלה והמצוה של הלילה אינה אלא מדרבנן (לדעת טורי אבן מגילה ד. ונוב"י סי' מ"א, וכן"כ בשעה"צ סי' תר"צ סקמ"א וסי' תרצ"ב סק"ז), על כן י"ל דכוונה למצוה דרבנן אינה מועלת למצוה מדברי קבלה (להדעות דכונה למצוה דרבנן אינה מועלת למצוה דאורייתא, עי' חלקת יואב או"ח סי' ל"ג וספר אלה המצוות לבעל פתח האהל כלל ב' סוסי' ה'), ועוד דן שם דכוונה לקריאה בזמן אחר י"ל דהוי כמו כוונה למעשה מצוה אחר ע"ש.

4. עי' שואל ומשיב (מהד"ק ח"ג סי' קע"א) חסד לאברהם (תאומים סי' כ"ג) טוב טעם ודעת (מהד"ת קונ"א סי' ב') וחכמת שלמה (סי' תרכ"ג), ועי' שו"ת בצל החכמה (ח"ה סי' כ"ב) דעת נוטה (תפלה עמ' ר"מ) דרך שיחה (ח"א עמ' תקל"ט) שו"ת מנחת פרי (ח"ב סי' י"ז) בר אלמוגים (סוסי' ב') פירושים משולחן רבינו הגר"א גנוזבסקי (גליון ויצא תשע"ה) שיח הלכה (ח"ב עמ' 11) צפוני דודי (ח"ב סי' ע"ג) שומר אמת (סי' פ"ד ענף ג') ועוד.

בהערה¹.

ג. יש שחידשו דגם בשנה זו בן עיר ובן כרך אינם מוציאים זא"ז בקריאת המגילה לפי שב' חיובים נפרדים הם, או עכ"פ בן כרך אינו מוציא בן עיר, דחיוב מדין תשלומין אינו אלים להוציא חיוב גמור, (ומובא בשם הגר"ח גריינמן והגר"י בויאר זצ"ל שהורו כן למעשה).

ד. יש שחידשו דגם בשנה זו מצות מתנות לאביונים היא מפרוז לפרוז וממוקף למוקף מטעם זה, (ומובא בשם הגר"ח גריינמן שהורה כן למעשה).

ה. הגרש"א זצ"ל צידד דאין חובת חינוך על קריאת המגילה ב"ד לקטן מוקף שעתיד להגדיל בשבת.

ו. המהר"ל דיסקין והגר"ח זוננפלד זצ"ל חידשו דקטן מוקף שהגדיל בשבת יקרא המגילה בשבת, מפני שאינו בכלל גזירה דרבה.

ז. מוקף שלא נתן מתנות לאביונים בערב שבת, הורה הגרש"א זצ"ל דיקיים המצוה בשבת ע"י מאכל חשוב, והגר"ח זוננפלד זצ"ל הורה שיקיים המצוה ביום א'.

ח. הגר"ש דבליצקי זצ"ל האריך לדון דמוקף אינו יכול לקרא המגילה מבע"י לאחר פלג המנחה של י"ג אפי' בשעת הדחק.

ט. יוצא לדרך שהקדים וקרא המגילה ב"א אדר, אם נזדמנה לו מגילה ביום י"ד עליו לקרא שנית בברכה מפני שלא קיים מצות קריאת המגילה בזמנה (שו"ע סי' תרפ"ח ס"ז ומשנ"ב סק"ב), אולם אם הוא מוקף כתב בספר חידושים וביאורים (מגילה ד:) דאינו קורא שנית, כי אינו מרויח בזה מצות קריאת המגילה בזמנה.

י. לד' הירושלמי בן כרך שעקר לעיר בליל ט"ו נפטר מזה ומזה, וד' החזו"א דה"ה בן כרך שנעשה פרוז בן יומו בט"ו נפטר משניהם, ויש שחידשו דגם בשנה זו הדין כן, דבן כרך שנעשה לשבות בעיר נפטר משניהם, והפסיד גם מצות קריאת המגילה ומתנות לאביונים ב"ד, הואיל וכל חיובם הוא כתשלומין לט"ו (כן מובא בשם הגר"ח זצ"ל).

יא. מובא בספר שלמי מועד בשם הגרש"א זצ"ל דבעל קורא שקרא את המגילה בערב שבת בכרך ואח"כ נפטר לפני שבת, השומעים צריכים לחזור ולקרא המגילה, כי נתברר שהבעל קורא הוא לאו בר חיובא, כי החיוב של ערב שבת הוא כתשלומין לשבת.

יב. לד' המאירי (מגילה יד.) מי שאין לו מגילה חייב בקריאת הלל, והובא להלכה בשע"ת (סי' תרצ"ג ס"ג), ובשנה זו מוקף שאין לו מגילה חייב בקריאת הלל בשבת ולא ביום ו', [כן"כ בהגהות חכמת שלמה (סי' תרפ"ט) פורים משולש להגר"ש דבליצקי זצ"ל (פ"ה סי') ושלמי תודה (עמ' רל"ט), ועי' בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' י"ז)].

ועי' פ' האמור יש להתבונן בדבר החדש, מה דינו של מי שטעה והיה סבור שדינו כפרוז ושמע את המגילה ואח"כ נתברר שדינו כמקוף, או להיפך, ד"ל שלא יצא יד"ח, כי מצוות צריכות כוונה, והוא כיוון לשם מצות הקריאה של פרוזים ולא לשם מצות הקריאה של מוקפים. [ספק זה שמעתי מידידי הגר"מ קאופמן שליט"א].

י' הנפ"מ בין חיוב מדברי קבלה לחיוב דרבנן

א. מי שיש לו ספק בקריאת המגילה, אם הוא מדברי קבלה דינו לחומרא, ואם מדרבנן דינו לקולא, כמבואר משנ"ב (סי' תרצ"ב סק"י יד-ט).

ב. לד' הרדב"ז מצוה דרבנן א"צ כוונה, אולם דברי קבלה כדאו' לענין זה כמבואר בשעה"צ (סי' תר"צ סקמ"א) בשם הישועות יעקב.

ג. ד' הטורי אבן דחיוב דרבנן אינו מוציא חיוב מדברי קבלה, ולפ"ז בן כרך אינו מוציא בן עיר בקריאת המגילה בשנה זו.

חידושו של האדר"ת דבפורים המשולש אין לברך

שהחיינו בקריאת המגילה ביום

ד. האדר"ת זצ"ל נקט דהטעם דמברכים שהחיינו שנית על קריאת המגילה ביום לד' הרמ"א הוא משום דקריאת הלילה היא רק מדרבנן וביום הוא מדברי קבלה, ולפ"ז כתב דהמוקפים בפורים משולש אין מברכים שהחיינו ביום כי קריאה זו היא מדרבנן, וסיים בזה"ל; 'דבר זה עלה ברעיוני ביום ו' עש"ק פורים לפרזים תרס"ג בתוככי ירושלים עה"ק תוב"ב (א.ה.) והיה אז פורים המשולש בירושלים), ושלחתי לשאול להמורה הזקן שבפעה"ק הגר"ר שמואל סלאנט נ"י, ונתפלל מזה ולא הוה בידיה להשיב על סברותי וכי' ונ"ל ד' ברור למעשה' עכ"ל. [נדפס מכת' האדר"ת בגליון אליבא דהלכתא אדר תש"פ]. אולם חידוש דין לא נזכר בשום מקום, ובספר חוג הארץ סדר פורים המשולש כתב בפשיטות לברך גם ביום, וכן המנהג.

ה. קטן שקיים מצוה בקטנותו ואח"כ הגדיל נקטו רוב האחרונים דלגבי מצוה דרבנן יצא יד"ח ולגבי מצוה דאו' עליו לקיימה שנית, ולפ"ז כתב הגרע"א (בהגהותיו על ספר יום תרועה ר"ה כח:) דקטן שהגדיל ברו"ה והביא ב' שערות באמצע היום עליו לשמוע תקיעת שופר שנית, ולענין קריאת המגילה בשנה זו נראה דתלוי אם הוא פרוז וחיובו מדברי קבלה או הוא מוקף וחיובו מדרבנן, וכ"כ בשו"ת הר צבי (ח"ב סי' קצ"ז).

מסוים, עכ"ד⁵.

וה"נ נראה בניד"ד דמצות הקריאה של יום י"ד ויום ט"ו חדא מצוה היא, ורק זמניהם שונים, והרי זה כמו מי שקידש על היין בשביעי של פסח והיה סבור שהוא יו"ט ראשון או להיפך, דפשוט שיצא יד"ח, דאותה מצוה היא של קידוש ביו"ט, והוא מחויב בה בשווה בב' זמנים אלו. [ואף שיש מקום לחלק, מ"מ כן נראה מסברא].

בגדר חילוק הזמנים די"ד וט"ו

ויש להוסיף בביאור הדברים, דהנה יש לחקור בטעם חילוק הזמנים של י"ד וט"ו, אם תקנת י"ד הוא על הנס של הפרזים ותקנת ט"ו הוא על הנס של שושן, או דתקנת ב' הימים היא תקנה כללית על ישועתן של ישראל, וחילוק הזמנים הוא רק לזכר בעלמא.

ומצאנו חילוק טעמים אלו ברמב"ן ור"ן ריש מגילה, דהרמב"ן הקשה בזה"ל: 'אני תמה מאד מה ראו על ככה ומה הגיע אליהם לעשות ישראל אגודות במצוה הזו וכו' למה חלקום לשתי כתות, ועוד היכן מצינו בתורה מצוה חלוקה בכך, והתורה אמרה אחת ומשפט אחד יהיה לכם, וכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון' וכו'. וביאר הרמב"ן בהרחבה דהפרזים היו בסכנה גדולה יותר מן המוקפים והנס שלהם היה גדול יותר [ובש"ת תשב"ץ (ח"ג סי' רצ"ז) הוסיף דהפרזים נלחמו ונעשה להם נס שנצחום, אבל המוקפים לא נלחמו כי היו בתוך חומותם], ולכן מתחלה נהגו רק הפרזים לעשות יום משתה ושמחה בל"ד, והמוקפים לא עשו כלום, ולאחר זמן עמדו מרדכי ובית דינו ותקנו פורים לכולם לפי שהנס היה לכולם, אולם חילוקם לב' זמנים הואיל והנס של הפרזים היה גדול יותר והם כבר נהגו לעשות יו"ט מעצמם, ולכן תקנו יום נפרד למוקפים ע"ש. ומשמע מדבריו דביסוד התקנה היתה זו תקנה כללית של חובת פורים לכל ישראל על ישועתם.

אולם הר"ן שם ביאר דמתחלה עשו כל היהודים יו"ט מאליהם, כל אחד לפי יום מנוחתו, הפרזים בל"ד ושושן בט"ו, ולכן כשקבעו חז"ל תקנה לדורות תקנו לכל אחד ביום שנח בו, והשוו את המוקפים לשושן מפני שבשושן היה עיקר הנס ע"ש. ומבואר דהחילוק היה ביסוד התקנה, דיום המנוחה הוא סיבת התקנה של פורים באותו היום כמו שהיה קודם תקנת חז"ל שנהגו בכל מקום יום משתה ושמחה ביום מנוחתם.

והנה לפ"ד הר"ן ל"ל דב' מצוות נפרדות הם ולא שייכי זל"ז כלל, וכמו ב' עיירות שאירעו בהם ניסים וקבעו פורים בכל עיר ביום שאירע שם הנס (כמבואר במשנ"ב סי' תרפ"ו סק"ח 'יכולים בני עיר לתקן בהסכמה ובהסכמה עליהם ועל הבאים אחריהם לעשות פורים ביום שנעשה בו נס'), דפשוט דלא שייכי זל"ז כלל, וה"נ בזה החיוב של פריז לקרא את המגילה הוא כדי להזכיר את הנסים שנעשו בפרזים, והחיוב של מוקפים הוא כדי להזכיר את הנסים שנעשו בשושן, וא"כ בודאי ב' מצוות נפרדות הם, וצריך כוונה בכל אחד מהם למצוה שלו.

אך באמת הבאנו במק"א ראיות רבות דמצוה אחת היא לכולם, וחילוק הזמנים הוא רק חילוק בזמני קיום המצוה, וכגון מהא דאיתא בירושלמי דבן כרך שקרא בל"ד יצא בדיעבד (הובא במשנ"ב סי' תרפ"ח סק"א), ואם חיוב בן כרך הוא להודות על הנס דשושן שנעשה בט"ו אינו מובן מאיזה טעם יצא יד"ח בדיעבד אם קרא בל"ד, והלא כל חיובו הוא רק בט"ו משום הנס שאירע בט"ו.

וכן מהא דהקשה ר"ל לר' יוחנן (יבמות ג'): איך תקנו חז"ל זמנים חלוקים לקריאת המגילה, והרי יש בזה איסור 'לא תתגודדו' דדרשינן 'לא תעשו אגודות אגודות' ופרש"י דמחזי כב' תורות. וצ"ב מה שייך איסור לא תתגודדו בזה, והלא ב' מצוות נפרדות הם, דפרזים נתחייבו במצוות הפורים בל"ד לזכר הנס שנעשה לפרזים בל"ד ומוקפים נתחייבו במצוות הפורים בט"ו לזכר הנס שנעשה לשושן בט"ו, ומה ענין זל"ז, דהא פשיטא דאם היה לחלק מהעיר נס, ועשו פורים לזכרו, וחלק אחר שלא היה להם נס לא עשו פורים, לא שייך בזה איסור לא תתגודדו, דאי"ז חילוק אגודות, אלא כל מי שהיה לו נס עושה זכר לנס, וכמו מי שיש לו ד' כנפות מטיל בהם ציצית, וה"נ בזה הפרזים עושים לזכר הנס של הפרזים, והמוקפים לזכר הנס של שושן.

ובע"כ דגם לפ"ד הר"ן עיקר התקנה היא על ישועתן של ישראל בכללות, וחובת ההודאה של כולם היא על הנס של כל המקומות, והחילוק הוא רק בזמני הקיום אשר קבעו לפי זמן הנצחון של כל מקום בפנ"ע, ומשום כך שייך בזה אגודות אגודות, דחלק מישראל מקיימים חיוב זה בל"ד וחלק מישראל מקיימים אותו בט"ו.

ואמר עשרים וארבע ובאמת המנין היה עשרים וארבע, מסתבר שלא יצא יד"ח, כי הוא היה סבור שסופר עשרים ושלוש, וכמש"כ המשנ"ב (סי' תפ"ט סק"ה) בשם המג"א דמי שאינו מבין הלשון אפילו אם ספר בלשה"ק לא יצא 'דכיון דלא ידע מאי קאמר אין זה ספירה', וה"נ אם היה סבור שהוא סופר מנין אחר. ויש לדון דה"ה בניד"ד, אם היה סבור שסופר את יום ראשון ובאמת הוא יום שני לא יצא יד"ח, והרחבנו בזה במק"א.

אם יוצאים יד"ח קידוש בתפלה בלא כוונה

[והנה נחלקו המחצה"ש והפמ"ג (סי' רע"א סק"ב) אם בתפלת שבת יוצאים יד"ח קידוש דאו' למ"ד מצוות צריכות כוונה, דהפמ"ג נקט דאין יוצאים יד"ח, אולם המחצה"ש כתב דאף שנתכוין לשם מצות תפילה ולא לשם מצות קידוש, מ"מ כיון שבירך מקדש השבת ונתכוין להזכיר את יום השבת יצא יד"ח, דזהו המצוה להזכיר את יום השבת, דהא לא כתיב בתורה 'לעשות קידוש' כי אם 'זכרהו' להזכיר יום השבת והרי נתכוין לזה, ובש"ת הד"ר (סי' ז', שנת תרנ"ד) השיג ע"ד המחצה"ש וז"ל: 'זה אינו, דהרי הפ' מצוות צריכות כוונה שיכוין לצאת בזה המצוה שצינו הקב"ה לקדש השבת בזכירה, ואם דהוא מתכוון לזכירה הרי אינו מתכוון לצאת בזה ידי מצות זכירה ותו לא מיד' עכ"ל. ונראה שנחלקו אם מצוות צריכות כוונה היינו דצריך לכוין למעשה המצוה או לציווי, ואכמ"ל.

ולכא' ספיקא דידן הוא רק לפ"ד שו"ת הד"ר, דהכוונה הנצרכת היא לכוין לציווי, ולפ"ז יש להסתפק אם הציווי של י"ד וט"ו נחשבים כב' ציוויים או כאותו ציווי על ב' זמנים שונים, וכן לגבי מגילה של לילה ושל יום וק"ש ותפלה, אבל לד' המחצה"ש דהכוונה נצרכת היא רק לעשות את מעשה המצוה, א"כ הרי אותו מעשה מצוה הוא. ואולי יש לחלק דהזמן הוא ג"כ חלק מגדר מעשה המצוה, כגון 'קריאת המגילה בלילה' ו'קריאת המגילה בט"ו', וכן בק"ש, ולכן גם בניד"ד שכולם קוראים בל"ד, מ"מ גדר המצוה של בני ט"ו הוא להקדים את 'קריאת המגילה בט"ו' ולקיימו בל"ד, וצל"ע היטב בזה].

נטל לולב והיה סבור שהוא בן א"י

ונתברר שהוא בן חו"ל

ועד"ז נסתפק מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל באחד שהיה סבור שהוא בן א"י ונטל לולב ביום א' דחזה"מ ואח"כ נתברר לו שדינו כבן חו"ל, האם מחויב ליטול לולב שנית למ"ד מצוות צריכות כוונה הואיל ולא כיוון לשם מצות יו"ט ראשון, [הובא בספר היובל שומר אמת סי' תרנ"ח].

אך לא דמי, דשם באמת הם ב' מצוות נפרדות, דביו"ט ראשון הוא מצות 'ולקחתם לכם', ובחזה"מ הוא זכר למקדש שהיה בו מצות 'ושמחתם', ויש חילוקי דינים ביניהם לגבי אתרוג שאול וחסר, אבל בניד"ד היא אותה מצוה והחילוק הוא רק בזמנים.

ספר ספירת העומר של יום אחד ונתכוין לשם

מצות ספירה של יום אחר

ומסברא היה נראה דבניד"ד פשוט דיצא יד"ח, ואינו דומה לכל שאר הנידונים, מפני שאותה מצוה ממש היא של קריאת המגילה ביום, וחילוק הימים של יום י"ד ויום ט"ו אינו חילוק בגוף המצוה אלא רק בזמני החיוב.

ודוגמא לזה במה שדן מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל לגבי ספירת העומר, האם מי שספר ספירת העומר של יום אחד וכיוון לשם מצות ספירה של יום אחר יצא יד"ח, כגון מי שספר בבין השמשות והתכוין לספור את היום הקודם (מחמת שהסתפק אם ספר אתמול בלילה) וטעה וספר את מנין הימים של היום הבא, האם עלתה לו ספירה זו למצות הספירה של היום הבא, ונפ"מ שלא יוכל לחזור ולספור בלילה עם ברכה, או דספירת ב' ימים נידונים כב' מצוות נפרדות, וכיון שהתכוין למצות הספירה של יום אחד אינה עולה לו ליום אחר. וכתב הגר"א גנחובסקי זצ"ל דמדברי שו"ת באר משה (ח"ג סי' פ') נראה שנקט דיצא יד"ח ע"ש. [מובא בפנינים משולחן רבינו (אחרי קדושים תשע"ה) בני ראם (סי' מ"ד סק"ג) וקובץ אליבא דהלכתא (פ"ט עמ' י"ט)].

וביאר בשם הגר"מ ועקנין שליט"א דאף להדעות דהמכוין לשם תפלה אחת לא יצא יד"ח תפלה אחרת, הכא מהני לכר"ע, דהא כר"ע מודו דמי שהתפלל לשם מנחה וכסבור שהיום יום שני ונמצא שהיום יום שלישי יצא יד"ח אע"פ שחייב להתפלל הן ביום שני והן ביום שלישי, דסו"ס אותה מצוה ממש היא, ורק כל יום מחייב להתפלל שוב, וה"נ כשנתכוין למצות ספירה דיום ה' ונמצא שספר של יום ו' יצא לכר"ע דהא אותה מצוה ממש היא, והתכוין לקיים מצות ספירה של היום שעומד בו אלא שהוא סבור שהיום יום ה' ונמצא שהיום יום ו', ואין לחלק ולומר דכיון שכל יום סופרים מספר אחר, כמצוה אחרת היא, שהרי המצוה היא ספירת היום שהוא עומד בו ולא המצוה על מנין

⁵ אמנם יש להעיר, דלכא' י"ל מטעם אחר דלא מהני, לא מצד כוונת המצוה אלא משום כוונת הספירה, דאם הוא סבור שהיום יום ראשון כ' בניסן והוא מתכוין לספור יום זה, אי"ז נחשב ספירה כלל לגבי יום שני כ"א בניסן, דלגבי יום זה הו"ל כנתכוין לספור ענין אחר לגמרי ולא ספירת ימי העומר.

דוגמא לזה, מי שהתכוין לספור עשרים ושלוש ימים ואיתקל מילוליה

דיני פורים שחל להיות בערב שבת בערי הפרזים - ופורים המשולש בירושלים - תשפ"ה

א. אסור לקבוע בערב שבת סעודה חשובה שאינו רגיל בימי החול וכל היום בכלל האיסור ואפילו ביום שישי בבוקר אסור (שו"ע סי' רמ"ט ס"ב), **ויש ג' טעמים** בטעם האיסור **א. מפני כבוד השבת** כדי שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכול (שו"ע שם), **ב. שמתוך טרדת הסעודה לא יתעסקו בצרכי שבת** (מ"א בשם ר"ת מובא במ"ב שם סק"י ובשעה"צ סק"יד), **ג. מפני שמזלזל בזה בכבוד שבת** שעושה ערב שבת שוה ליום השבת (פמ"ג מובא בבאור"ל שם ד"ה מפני כבוד השבת).

ב. כשחל פורים בערב שבת כמו השנה בפרזים **מותר לעשות סעודה גדולה וחשובה בערב שבת** אלא שיש לעשות את הסעודה **קודם חצות היום** [שעה: 11:49] כדי שיוכל לאכול את סעודת ליל שבת לתאבון (רמ"א סי' תרצ"ה ס"ב), ויכול להמשיך את הסעודה אחר חצות, ומ"מ לא ימלא כריסו ויניח מקום לשבת (ערוה"ש סי' רמ"ט ס"ז ולשונו שם שיתחילו הסעודה לפני חצות, ואולם לשון היוסף אומץ לעשות עיקר הסעודה בבוקר).

ג. אם לא התחיל את הסעודה קודם חצות יכול להתחיל אחר חצות, ומ"מ יתחיל את הסעודה קודם **שעה עשירית** [שעה: 2:48] ש"א שאפשר לכתחילה להתחיל את הסעודה עד שעה עשירית (יד אפרים בשם המהרי"ל ע"י מ"ב סי' תרצ"ה סק"י), ואסור להתחיל את הסעודה אחר חצות **עד שיתפלל מנחה** ואפילו שומר לא מהני (מ"ב סי' רל"ב סק"ל).

ד. מי שנתעכב ולא התחיל את הסעודה קודם שעה עשירית [שעה: 2:48] אין לדחותה מפני כבוד השבת דסעודת מצוה שזמנה בערב שבת מותר לקובעה עד בין השמשות, וזהו **זמנה** של סעודת פורים (רמ"א סי' רמ"ט ס"ב ומ"ב שם סק"יג).

ה. י"א שאין ראוי בפורים שחל בערב שבת לאכול ארוחת בוקר על פת כיון שבאופן זה לא יוכל לקיים אח"כ סעודת פורים כתיקונה בבשר ויין שהרי יצא ידי חובת סעודת פורים בסעודת שחרית ואסור לקבוע סעודה גדולה בערב שבת (ע"י ט"ז סי' תרצ"ג סק"ב והובאו דבריו במ"ב סק"טו דבסעודה ראשונה של פת יוצאין ידי חובה), **ואולם נראה** דכל מה שאוכל באותו היום הוא בכלל סעודת מצוה **דבכל היום יש מצוה במשתה ושמחה** כדכתיב "ימי משתה ושמחה" ואף אם קיים מצות סעודה בשחרית יכול לסעוד אח"כ סעודה גדולה ויש בזה תוספת קיום של ימי משתה ושמחה והוי כמו מצות אכילה בערב יום הכיפורים שהיא כל היום (ע"י רמ"א ריש סי' תרצ"א שכתב "מצוה להרבות בסעודת פורים ובסעודה אחת יוצאין", ובתוספת מעשה רב כתב וז"ל "ואדמו"ר החסיד עשה סעודתו מיד אחר התפילה ואחר כך ישב על שולחנו כל היום ואכל ושתה הרבה למאד לקיים חובו עד דלא ידע ולעת ערב פג יינו ובירך ברכת המזון", וע"י יסוד ושורש העבודה שער י"ב פ"ו שיש לכון בסעודת שחרית לשם מצוה אע"פ שעיקר הסעודה עושים לפנות ערב, וכן נהג מרן הסטייפלר זצ"ל).

ו. בן כרך הנוסע בערב שבת להוריו או לחמיו שבבני ברק אסור לו להשתתף בסעודת פורים, כיון שאסור לקבוע סעודה גדולה בערב שבת אלא בסעודת מצוה ואצלו הרי זה איננה סעודת מצוה ואינו חלק מבני הסעודה שהרי בני הכרכים סועדים השנה את סעודת פורים ביום ראשון ורק יכול לטעום ממטעמי הסעודה (הוראת מו"ר הגרא"ל שטיינמן זצ"ל).

פורס מפה ומקדש

ז. נמשכה סעודתו עד בין השמשות [שעה: 5:48] או מי שהתחיל סעודתו אחרי פלג המנחה [שעה: 4:33] **ימשיך סעודתו לתוך שבת באופן זה**: מיד שמגיע בין השמשות **יפסיק סעודתו** ויביא לחם משנה ויפרוס עליו מפה - **ויקדש על היין** כמו בכל שבת (שו"ע סי' רע"א ס"ד וערוה"ש שם ס"ג), אבל לא יברך בורא פרי הגפן שכבר בירך על היין בשמחת פורים אלא יאמר "ויכולו" ומיד אח"כ יקדש (מ"ב שם סקכ"א ושעה"צ אות כ"ה), ויש עצה שלא ישתה יין רק משקאות חריפים שברכתם שהכל ואז יוכל לברך על היין בקידוש, ואחר הקידוש יבצע את הלחם משנה בלי נטילת ידים וללא ברכת המוציא שהרי הוא בתוך הסעודה (מ"ב סק"יח).

ח. כשפורס מפה ומקדש כשמסיים הסעודה ומברך ברכת המזון יזכיר 'רצה' ולא 'ועל הנסים' (מ"ב סי' תרצ"ה סקט"ו).

ט. מנהג זה של 'פורס מפה ומקדש' נהגו בכמה מקהילות הספרדים כמו שמביא הב"י (סי' תרצ"ה), וכן מביא המאירי בכתובות דף ז' ע"ב וז"ל 'וואף אנו נוהגים בפורים שחל להיות ערב שבת לפרוס מפה ולקדש' (וכן נהג הגרא"ז מלצר זצ"ל בקלעצק כמו שהעיד הגרא"מ שך זצ"ל, וכן נוהגים בכמה מחצרות האדמו"רים), ואולם ע"י מ"ב (סי' רע"א סקכ"א) שכתב שאין ראוי לכתחילה לעשות כן.

י. אותם המתחפשים בפורים וצובעים או מורחים איפור על פניהם יזהרו להסירם לפני שבת, ואם לא הספיקו להסירם אם יש רק צבע על הפנים מותר למוחקו (ע"י אורחות שבת פט"ו הלכה נט וש"כ פ"ד הערה פג עמוד קצ"ד), אבל אם יש להם אותיות או ציורים על הפנים אסור להסירם (ע"י רמב"ם פ"א משבת ה"ז שכתבה על גופו אסורה מן התורה וא"כ יש במחיקתו איסור תורה של מוחק).

יא. מותר להסתפר ולגזוז צפרנים למוקפין ולפרזים משום כבוד שבת (ע"י שלמי תודה פורים סי' מ"א אות ד').

יב. כשחל פורים בערב שבת יש להיזהר ביותר למשמש בבגדי קודם שבת כיון שהולכים עם בגדי שבת בפורים ומצוי שמניחים כסף וחפצים בכיסים (ע"י שו"ע סי' רנ"ב ס"ז ומ"ב סקנ"ה).

יג. יש לזהר מאוד בפורים שחל בערב שבת שעוסקים בסעודת פורים שלא לשכוח לעשות את כל ההכנות הנצרכות לשבת קודש וטבילה במקוה, וכן שלא לשכוח להדליק נרות שבת עקב טרדות היום ובפרט אלו שאוכלים סעודת פורים בסוף היום.

יד. אף שבכל שנה יש לבני הפרזים מצוה קצת לעשות משתה ושמחה גם ביום ט"ו (רמ"א תרצ"ה ס"ב "וחייב במשתה ושמחה קצת בשני הימים י"ד וט"ו) ושמעתי ממו"ר הגרא"ל שטיינמן זצ"ל שראוי לבני פרזים אף לאכול פת בט"ו, מ"מ כשחל ט"ו בשבת שאף בני כרכים אין עושים סעודת פורים בשבת ודוחים את הסעודה ליום ראשון אין בני פרזים צריכים לעשות קצת משתה ושמחה ביום ראשון (שיום ראשון אינו אלא יום תשלומין לסעודה ואין תשלומין רק לבני כרכים שחייבין בסעודה גמורה).

טו. י"א שעל בני הפרזים לתת מתנות לאביונים רק למי שהוא מבני פרזים למרות שגם בירושלים נוהג ביום זה מתנות לאביונים כיון שמתנות לאביונים הוא לצורך סעודה ומוקפין עושים את הסעודה ביום ראשון (הג"ר שריה דבליצקי זצ"ל), **ואולם י"א** דכיון שזמן החיוב של מתנות לאביונים לכרכים הוא בי"ד יכולים בני פרזים לתת להם מתנות לאביונים (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

טז. מעיקר הדין מצוה לרחוץ בערב שבת את פניו ידיו ורגליו במים חמים, ויש מצוה נוספת לרחוץ את כל הגוף במים חמים, ובפורים שחל בערב שבת אם לא הספיק לרחוץ את כל הגוף במים חמים, **לפחות ירחוץ לכל הפחות את הפנים וכפות הידים במים חמים**, לקיים את עיקר הדין שמספיק לרחוץ את הפנים וכפות הידים (מ"ב סי' ר"ס סק"ב).

יז. מי שהיה **שיכור** ולא עשה קידוש בליל שבת, ולא אכל את סעודת ליל שבת, והתעורר למחרת ביום שבת, **צריך לעשות קידוש של ליל שבת**, וצריך לאכול שלוש סעודות ביום שבת (שו"ע סימן רע"ח ורמ"א סימן רצ"א, א).

יח. מי שהיה שיכור **ולא עשה קידוש בליל שבת**, והתעורר למחרת ביום, י"א שאסור לשתות לפני התפילה מים, או כוס קפה, כיון שחל עליו חיוב קידוש של כניסת שבת (שו"ת האלף לך שלמה והביאו בשו"ע פרק נ"ב בהג"ה אות לב), **אבל נראה** דחיוב קידוש של לילה פקע ומתחייב חיוב קידוש נוסף של לילה מחמת קדושת היום ואת זה מתחייב אחר התפילה ויכול לשתות מים או קפה לפני התפילה (וכן הכריעו בשו"ת שערי דעת ח"ב סי' ב' ובארץ צבי תאומים סו"ס כ"א ובשו"ת פסקי תשובה ח"א סי' פ"ב וע"י שיעורי ליל שבת).

דיני פורים המשולש לבני כרכים – בני ירושלים

יט. השנה שחל ט"ו באדר בשבת קודש נחלק פורים לשלושה ימים באופן זה: **א. יום שישי י"ד באדר** מקרא מגילה ומתנות לאביונים, **ב. שבת קודש ט"ו באדר** קריאת התורה "ויבא עמלק" ואמירת "על הנסים", **ג. יום ראשון ט"ז באדר** סעודת פורים ומשלוח מנות (שו"ע סי' תרפ"ח ס"ו ומ"ב סק"ז), ויש הסוברים שכל **שלושת הימים הם כמו חטיבה אחת** ויום ארוך של פורים.

כ. בשנה זו מוציאים בן עיר ובן כרך זה את ידי חובת קריאת המגילה כיון שלמעשה שניהם חייבים לקרוא בי"ד (הוראת מרן הגר"ש אלישיב והגר"י קרליץ זצ"ל דאף שבסיבת החיוב הם חלוקים דלפרזים חיוב הקריאה הוא משום י"ד ולכרכין משום ט"ו מ"מ כיון שיום הקריאה בפועל לשניהם הוא בי"ד יכולים להוציא אחד את השני), ואולם י"א דבן כרך אין מוציא בן עיר ידי חובתו, וראוי להחמיר בזה (מקראי קודש סי' נ"א לפי דברי הטו"א מגילה דף ה' דבשנה זו בן עיר חייב בקריאת המגילה **מדברי קבלה** ובן כרך **מדרבנן**).

כא. בן ירושלים הנוסע לעיר בערב שבת זו ע"מ לשבות בעיר **ספק אם חייב בפורים משולש כדין מוקף, ועל כן יש להמנע מזה** (הגר"ש אלישיב זצ"ל דיש לחשוש שעוקר שאר מצוות הפורים שעדיין לא קיים), ואם צריך להיות בשבת בפרזים עליו לצאת מירושלים **בליל שישי** קודם עלות השחר ולהחזו"א צריך לנסוע ביום חמישי לפני צה"כ (והגר"ח קניבסקי זצ"ל אף הורה לגרים בב"ב דלדעת החזו"א צריך לקיים בה פורים המשולש שלא לנסוע לאופרוף מחוץ לב"ב אלא א"כ יצאו בליל שישי), אבל במקום הצורך יכול לצאת מן הכרך לעיר ויאמר "על הנסים" בשבת וביום ראשון יאכל סעודת פורים וישלח מנות (הגר"י קרליץ זצ"ל).

כב. בן עיר שנסע לכרך בערב שבת זו ספק אם מתחייב בפורים המשולש כדין המוקפין, ומ"מ בשבת יכול לומר על הנסים, אבל לא יוציא את בן ירושלים בקריאה והפטרה (ע"י מנחת שלמה סי' כ"ג), וביום ראשון יאכל סעודת פורים וישלח מנות, ואפי' אם חזר לעירו במוצאי שבת חייב לקיים מצוות היום בעיר ביום ראשון, שכבר נתחייב בהן בשבת בהיותו בכרך (הגר"י קרליץ זצ"ל).

האם בני ירושלים צריכים לקרוא דווקא בעשרה?

בקריאת המגילה הכלל הוא, שבזמנה, לכתחילה צריך עשרה, ובדיעבד קוראין אותה אפילו ביחידות עם ברכה, ושלא בזמנה צריך דווקא עשרה, וכשאין עשרה קורין בלא ברכה.

כג. כאשר המוקפין מקדימין לקרות מגילה בער"ש **דעת המ"ב** (סי' תר"צ ס"ק ס"א), דנחשב קריאה **שלא בזמנה**, ולכן אם אין עשרה אי אפשר לברך שום ברכה (כה"ח ס"ק ק"יח), **ומשום כך בירושלים כאשר קוראין לנשים או לחולים, יש להקפיד לקרוא דווקא למנין של עשרה**, ואפשר לצרף למנין גם אנשים שכבר יצאו ידי חובתם, **אולם דעת מרן החזו"ן איש** (סי' קנ"ה ס"ק ב'), שבני כרכין הקוראין בערב שבת, נחשב הדבר לקריאה **בזמנה**, ואף כשקורא ביחידות מברך.

גדר קריאה בציבור

כד. דעת מרן החזו"ן איש זצ"ל שגדר קריאה בציבור אינו דווקא כאשר שומעים את הקריאה מאחד, אלא אפילו אם כל אחד קורא במגילה שלו במעמד של עשרה ג"כ נחשב בציבור (חזו"א סו"ס קנ"ה), **אולם דעת מרן הגר"י זצ"ל**, שאם כל אחד קורא במגילה שלו ואינו שומע הקריאה מהש"ץ, נחשב הדבר לקריאה ביחיד ולא בציבור, וכיון שחשש שמא קריאת המגילה בי"ד למוקפין נחשבת שלא בזמנה דצריך עשרה לעיכובא **הקפיד מאוד לשמוע כל מילה מבעל הקורא והיה מחזירו פעמים רבות.**

עיירות המסופקות

כה. בעיירות המסופקות אומרים בשבת "על הנסים" ואין קוראין בתורה בפרשת "ויבא עמלק" וביום ראשון ראוי לעשות סעודה וי"א אף לשלוח מנות (הליכות שלמה פורים פכ"א ס"ב), ויש נוהגים להחמיר בזה אף בבני ברק (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

כו. בעיירות המסופקות אין אומרים תחנון ולמנצח ביום ראשון ט"ז אדר כיון שנוהגין בו משתה ושמחה אבל בפרזים אומרים תחנון ולמנצח (מרן הגר"י קרליץ והגר"ש וואזנר זצ"ל, ואמנם בלוח א"י כתב שאין אומרים תחנון), ומ"מ נוהגים בהרבה מקומות שלא לומר תחנון משום **כבודה של ירושלים** (הג"ר שריה דבליצקי זצ"ל פורים המשולש פרק ט' הערה א').

כז. בב"ב שהיא סמוכה לספק מוקפין לדעת החזו"א י"א שאין אומרים תחנון ביום ראשון ט"ז אדר (וכך המנהג בבית הכנסת לדרמן וכפי הוראת מרן הסטייפלר ובנו הגר"ח זצ"ל), **ואולם י"א** שאומרים תחנון אפילו בבני ברק (הוראת הגר"ח גריינמן זצ"ל ששמע מהחזו"א שיום ט"ז באדר אינו אלא **יום תשלומין לסעודה** ולא יותר ואף הירושלמים צריכים מעיקר הדין לומר תחנון וכן נהגו בבית מדרש הגדול רוב השנים).

שמעתא עמיקתא

גליון תרמ"ג | פרשת תצוה וזכר | תשפ"ה | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תוכב"א

הלכות מצויות לפורים משולש

משיעורי

הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א

מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

עיריות המסופקות

בעיירות המסופקות אם הם מוקפות מימות יהושע בן נון (עי' לעיל בדיני קריאת המגילה מי הם), נוהגות כל מצות היום ביי"ד. [פרי"ח (סי' תרפח). וכן הביא בלוח אר"י (שם)]. אלא שראוי לירי"ש להחמיר בהם בכל דיני פורים משולש המבוארים להלן. [הגרשז"א זצ"ל (הלכ"ש פכ"א אות ב והגה ד) אף דלדינא יש כמה צדדים להקל, וי"א שגם במקופין עושין הכל בער"ש, מ"מ ראוי להחמיר. ודעת הגרשז"א זצ"ל (קיצור דיני פורים עמ' לד) שבענין משלוח מנות יש מקום להקל לנהוג בו רק בער"ש, כיון שלדעת החזו"א גם בכרכים המוקפים משלוח מנות הוא בער"ש. ובלוח אר"י (חודש אדר) כתב שעיריות המסופקות עליהן לנהוג ביום ו' ככל דיני הפורים]. ואומרים על הניסים בשני ימים. [מ"ב (ס"ק יז)]. ויש שנהגו גם לקרוא ויבא עמלק ולהפטיר פקדתי, אולם למעשה לא נהגו כן, אלא קוראים ומפטירים בפרשת השבוע גם לא לומר על הניסים. [לוח אר"י (שם)].

סעודת פורים בערב שבת

אסור לקבוע בערב שבת סעודה שאינו רגיל בימי החול, מפני כבוד השבת, שיכנס לשבת כשהוא תאב לאכול. [שו"ע (סי' רמט ס"ג)]. ומכל מקום סעודת מצוה שזמנה ערב שבת מותר. [רמ"א (שם)]. ועל כן פורים שחל בערב שבת יעשה סעודה, אלא שלכתחלה יעשה קודם חצות היום. [רמ"א (סי' תרצה ס"ג) ומ"ב (ס"ק ה), ועיי"ש במ"ב שצ"ן לד אפרים בשם המהרי"ל (סי' ט) שנקט שעד שעה עשירית מותר לכתחלה]. ובדיעבד יסעד אף אחר זמן זה עד בין השמשות. [נ"ע ברמ"א (סי' רמט ס"ג) ובמב"מ (ס"ק יג)]. ודעת הגרשז"א זצ"ל (הלכ"ש פ"י"ט הגה' 81) שאין לקבל שבת מבעו"י ואח"כ לסעד, שלא ניכר שהסעודה לכבוד פורים, ע"כ. וכ"כ השואל במהרי"ל (סי' ט אות ח)]. ויש נוהגים לכתחלה להתחיל הסעודה מבעו"י עד שיקדש היום ופורסין מפה ומקדשין. [נ"ע בספר מנהגי אר"י להר"י גליס בשם נהר מצרים, ובספר פורים שחל בשבת]. ועי' בסמוך בענין אכילה קודם התפילה.

המשך סעודתו

נמשכה סעודתו עד הלילה, אע"פ שהתחיל מבעו"י, צריך להפסיק, שאסור לטעום (אפי' מים) קודם שיקדש. [שו"ע (סי' רעא ס"ג ד)]. ואפי' לא קבל שבת, כי מחמת שנעשה ספק חשיכה ממילא חלה עליו שבת, וכן הדין אם קבל עליו שבת אפי' עדיין היום גדול. [מ"ב (ס"ק יא)].

פורם מפה ומקדש

אם רצונו להמשיך אכילתו, עליו לפרוס מפה ולקדש, כלומר עליו לכסות הפת עד אחר הקידוש ואח"כ יסירנה, כי היכי דתתראה דאתא הסעודה השתא ליקרא דשבתא. [שו"ע (שם) ומ"ב (ס"ק טו)]. ועי' בכה"ח (סי' רעא אות כב) דלפי האר"י לא נכון לעשות כן אלא יקדש אחר תפלת ערבית].

ברכת היין בקידוש

אם היו שותים יין תחלה, אינו אומר אלא קידוש בלבד בלא ברכת היין. (ואם אין לו יין ומקדש על הפת, אינו מברך המוציא כמבואר להלן) [שו"ע (שם)], מחמת שכבר בירך בתחלת שתייתו, וה"ה שא"צ לברך על היין שבתוך הסעודה, כי אין היסח הדעת בין שתיית הכוס של קידוש לשתיית היין שבתוך הסעודה. [מ"ב (ס"ק טו)].

ברכת המוציא

אחרי שקידש יש אומרים שאף אם היה באמצע סעודת פת עליו לחזור ולברך ברכת המוציא. [שו"ע (סי' רעא ס"ג ד)]. כי אינו יוצא בברכת המוציא שבירך בתחלת הסעודה, לפי שהקידוש שבתניים שהיה צריך לאומרו (מפני שנאסר באכילה עד שיקדש) הוא הפסק לפיכך צריך לברך שנית ברכת המוציא. ובהמ"ז יברך רק פ"א בסוף הסעודה (משא"כ כשאין לו יין ומקדש על הפת, שזמן ברכת המוציא שלו קודם קידוש, ולא היה עדיין הפסק שהיה צריך מחמת זה לברך שנית, א"צ לברך המוציא לכו"ע). [מ"ב (ס"ק יז)]. וי"א שאינו מברך המוציא. [שו"ע (שם)]. דס"ל דקידוש לא הוי הפסק. וכיון דספק ברכות להקל יש לתפוס כשיטה זו. [מ"ב (ס"ק יח)]. ולמעשה אינו מברך דספק ברכות להקל. [מ"ב (שם)].

עצה לצאת לכל הדעות

על מנת להמנע מהלכנס במח' לענין ברכת המוציא, יש לתת עצה, להשאיר לחם שלא לפניו ולכוון בשעת ברכת המוציא בתחלת סעודת פורים שלא לפטרו בברכה, וכשפורס מפה ומקדש יברך ברכת המוציא על לחם זה. [נ"ע בפרי"ח (וי"ד סי' יט ס"ק ח) דס"ל דמהני להגביל חלות הברכה. וכן פסק בבב"מ (סי' ח על סעי' יד ד"ה וי"א). ואף התבא"ש (סי' יט ס"ק יז) שס"ל דלא מהני, אם לא היה לפניו בשעת הברכה מודה. ואע"פ שהפמ"ג (סי' קנא א"א ס"ק א) מסתפק אם מהני להגביל חלות הברכה של ברכת המוציא, היינו שלא לפטור שאר המאכלים אבל שלא לפטור פת אחר יודע דמהני, ועיין. ובלא"ה דעת הב"ח (סי' תע סוף אות י' ד"ה ולענין) דמהני להגביל חלות הברכה. ועי' בזה בשמעתא עמיקתא גליונות מ"ב ורי"ה].

על הניסים בסעודה שנמשכה עד הלילה

נמשכה סעודתו עד הלילה, חייב להזכיר של עכשיו, דהיינו רצה, וא"כ איך יאמר על הניסים דהוי תרתי דסתרי, וכיון שאין הזכרת עה"נ חמורה כי"כ לכן יאמר רק של שבת. וכי"ז אפילו כשלא התפלל עדיין, ובפרט אם התפלל מקודם בודאי אינו כדאי להזכיר אח"כ עה"נ בבהמ"ז. [מ"ב (סי' תרצה ס"ק טו)]. ואם לא אכל בליל שבת, אלא רק מברך בהמ"ז על הסעודה שאכל בער"ש, לדעת השו"ע (סי' רעא ס"ג) (מזכיר רצה ולדעת הרמ"א אינו מזכיר רצה. ואם לא התפלל מעריב יזכיר עה"נ, עיי' מ"ב (סי' קפח ס"ק לב)].

לסיים הסעודה ואח"כ להתפלל

אם רצונו לפרוס מפה ולקדש ולהתפלל תפלת מעריב מאוחר יותר, מותר לעשות כן בתנאי שיתחיל סעודתו חצי שעה קודם זמן מעריב. [מ"ב (סי' רעא ס"ק יא)]. ואם לא התחיל חצי שעה לפני הזמן יכול למנות שומר שיוזכר לו להתפלל (ויזהר שלא שיתכרך). [רמ"א (סי' רלב ס"ג), מ"ב (סי' תרכ"ט ס"ק ז ושעה"צ (שם) וצ"ח (סי' ז)]. ועי' וצי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון קצ"ה].

בן כרך, לסעוד סעודה לכבוד פורים של פורים

מותר לבן כרך לסעד בערב שבת לכבוד פורים של פורים. [נ"ע ברמ"א (סי' תרצה ס"ג) שכת' שיש חיוב משתה וסעודה ביום שיש. וכן א"ל חכם אחד שליט"א בשם הגרני"ק זצ"ל. ובפרט שנהג זו שיש סוברים שכן כרחיב בשמעתא ביום שיש].

קבל שבת ונזכר שלא שמע קריאת המגילה

מי שלא קרא מגילה בער"ש, אפי' קיבל שבת רשאי לקרותה עד הערב. [התעוררות תשובה (סי' תצ"ג) משום דהוי קבלה בטעות]. ואם נמשך עד בח"ש יקראנה בלי ברכה. [נ"ע מ"ב (סי' תרפ"ט ס"ק ח)].

תענית אסתר

הובת הצום

מתענים ביי"ג באדר ואם חל פורים בא' בשבת, מקדימין ליום חמישי. [שו"ע (סי' תרפו ס"ג)].

רחיצה בחמין

תענית זו אינה אסורה אלא באכילה ושתיה, אבל רחיצה בחמין ושאר חומרות שיש נוהגים בשאר תעניות, אינן נוהגות בתענית זו. [נ"ע בשעה"צ (סי' תקנ אותיות ח-ט) וביאור הלכה (רס"י תקנא), ומשמע שמחמירים רק בשאר תעניות ולא בתענית אסתר].

רחיצת הפה

אין לרחוץ הפה גם בתענית זו. ובמקום צער יש להתיר, ויזהר לכפוף ראשו ופיו למטה שלא יבוא לידי בליעה. [מ"ב (סי' תקסז ס"ק יא). וכ"כ בשרגא המאיר (ח"ח סי' עז אות ב)].

מעוברות ומניקות

מעוברות ומניקות, לדעת השו"ע (סי' תקנד ס"ג ה) פטורות מלהתענות. ונחלקו הפוסקים בדעת הרמ"א (בסי' תק"י שמחמיר בשאר צומות אא"כ מצטערות), יש אומרים שפטורות מתענית זו. [שו"ע"י (שם)]. ויש מחמירים אם אינן מצטערות. [א"י"ר (שם) ועי' בשעה"צ (סי' תקנד אות ג)]. ולמעשה בזמנינו שהנשים חלשות אין עליהן לצום. [נ"ע במ"ב (ס"ק ד) ובשעה"צ שכת' שהכל לפי המנהג. ועי' במהרש"ם (דעת תורה שם) ובכה"ח (אות כא) שפסקו להקל. ובדברי יציב (ח"ב סי' רצא-רצב) כת' שבדורנו יש להקל. ועי' בשו"ת עקיבה יוסף (שלינגר סי' קעד) בשם החת"ס להקל למעוברות ומניקות וזלת ביוה"כ, ולשאר נשים וזלת ת"ב ויה"כ. ועי' עוד בהלכ"ש (מועדים פ"ג הגה' 16) בשם הגרשז"א זצ"ל].

חולה שאין בו סכנה

חולה שאין בו סכנה פטור מלהתענות [שעה"צ (סי' תרצב אות כט) ושונה הלכות (אות ו)], וחולה לענין זה פירושו שנפל למשכב מחמת חולי, או שיש לו מיחוש שמצטער וחלה ממנו כל גופו שאז אף על פי שהולך כבריא דינו כאלו נפל למשכב. [אור לציון (ח"ג פכ"ט אות ה). ועי' במ"ב (סי' תקנד ס"ק יא)]. ואם התענית נדחה אף מי שחולה קצת (כגון שמחמת הצום עלול להיות חולה גמור) אינו מתענה. [נ"ע שבות יעקב (ח"ג סי' לו) וביאור הלכה (סי' תקנט ד"ה ואינו)].

חש בראשו ומצטער הרבה

בתענית זו אף מי שחש בראשו ומצטער הרבה פטור מהתענית. [נ"ע ברמ"א (סי' תרפו ס"ג) ובמ"ב (סי' תע ס"ק ב). ועי' בכה"ח (שם אות יז)].

הצום משפיע עליו שיצטער בפורים

מי שמחמת הצום יצטער ביום הפורים, כגון מחמת חולשה וכדו', פטור מהתענית. [מהרש"ם (דעת תורה שם סעי' ב' ד"ה ועי' שו"ת)]. וכענין זה מצינו במ"ב (סי' תע ס"ק ב)].

בעלי ברית, פדיון הבן, והחן בשבעת ימי המשתה

בעלי ברית (אבי הבן, אמו, המוהל והסנדק. אבל לא המכניס והמוציא וכ"ש שארי קרואים) ובעלי פדיון הבן, וכן חתן וכלה בז' ימי המשתה, המנהג להקל שלא יצומו בתענית אסתר. [נ"ע בשעה"צ (סי' תרפו אות טז). וכן פסקו הגרשז"א זצ"ל (הלכות והנהגות עמ' ד), והגרני"ק זצ"ל (חוט שני שבת ח"ב עמ' שיב) הביא בשם החזו"א שאין לחתן וכלה בימי הז' ברכות להתענות תענית אסתר. וכן הוא בארחתו רבנו (ח"ג עמ' לד) בשם הגרני"ק זצ"ל].

הקרואים לברית מילה

בתענית אסתר שנדחה נחלקו הפוסקים האם מותר לשאר הקרואים לאכול בסעודה. [מ"ב (סי' תרפו ס"ק ז) והביא שהמיקל יש על מי לסמוך]. ולמעשה המנהג לאסור. [ח"י"א (כלל קנה אות ג), קשו"ע (סי' קמא אות ג), בה"ח (אות כז) ומבית לוי (חט"ו עמ' יח)].

זכר למחצית השקל

נתינת מחצית השקל

יש לתת קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום באותו זמן זכר למחצית השקל שהיו נוטנין באדר. [רמ"א (סי' תרצד ס"ג א)]. ומאחר שג' פעמים כתוב תרומה בפרשה, יש ליתן ג' מחציתות. [רמ"א (שם)]. ומן הדין יש לתת מגיל י"ג שנים, אלא שהמנהג לתת אף בעד בניו הקטנים ואשה מעוברת בעד ולדה. [מ"ב (ס"ק ה)]. ויש נוהגים לתת אף עבור נשים והבנות. [הגרשז"א זצ"ל (שם פ"י"ח הגה' 30), הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש פמ"ב אות ג) ושבת הלוי (ח"ז סי' קפג). ועי' בכה"ח (אותיות יט - כ) שגם מנהג בני ספרד לעשות זכר למחצת"ש, ועיי"ש שכת' שמי שידו משגת לעשות זאת בשלימות דהיינו שיתן מטבע שמצוי באותו מקום ששמו מחצית ויש בו כסף מוקק שיעור מחצת"ש ועכ"פ יתן השו"י שלו, עיי"ש].

זמן נתינתה

יש לתת מחצית השקל בליל פורים קודם שמתפללים מנחה. [רמ"א (סי' תרצד ס"ג א)]. ועכשיו נוהגין ליתן מחצת"ש בתענית אסתר קודם מנחה. [מ"ב (ס"ק ד)]. ובני הכרכים שאצלם התענית אינה בערב פורים, יש אומרים שאף הם נהגו ליתנו בתענית אחר מנחה. [לוח אר"י (לגרימ"ט)]. ויש שנהגו ליתנו בליל ט"ו קודם תפלת ערבית. [הגרשז"א זצ"ל (הלכ"ש פורים פ"י"ח אות ט) והגרש"א זצ"ל (אשרי האיש פמ"ב אות ב)]. ואם לא נתן לפני פורים יתן לאחר פורים. [הגרש"א זצ"ל (הלכות והנהגות פורים)].

דיני העיירות ביום שישי

מצוות היום

ט"ו באדר שחל להיות בשבת, בעיירות שאינן מוקפות חומה נוהגים דיני פורים ביי"ד כבכל שנה. ואומרים עה"נ ביי"ד ולא בט"ו. [מ"ב (סי' תרפח ס"ק יז)]. ובענין סדר התפלה עי' מש"כ בדיני בני כרכים ביום שישי.

עשיית מלאכה

מן הדין מותר לעשות מלאכה בפורים, אלא שבני אשכנז נהגו איסור. [רמ"א (סי' תרצו ס"ג א)]. ולבני ספרד תלוי לפי מנהג המקומות (והמנהג הפשוט הוא להחמיר). [ברכ"י (שם אות ב)].

דיני הכרכים ביום שישי

בגדי שבת

לובשין בגדי שבת ביום זה כמו בכל שנה. [סדר הפורים המשולש לגריי"ח זונפלד זצ"ל (עמ' ה)].

קריאת המגילה

יום חמשה עשר שחל להיות בשבת אין קורין המגילה בשבת כי גזרו רבנן שמא ילך אצל חכם ללמדה איך לקרותה ויעבירה ד"א ברה"ר. ועל כן מקדימים לקרותה בערב שבת (ולא מאחרים קריאתה דכתיב 'ולא יעבורי'). [שו"ע (סי' תרפ"ט) ו'ומ"ב (סי' טו)].

חיובה מדרבנן או מדברי קבלה

אע"פ שקריאת המגילה עכ"פ ביום היא מדברי קבלה [ועי' בזה לעיל בדיני קריאת המגילה], מ"מ י"א שחובת הקריאה ביום שישו (ביום ובליילה) לבני הכרכים היא מדרבנן. [ועי' בטו"א (מגלה ה.) דס"ל שמפני שהקדימוה אינה דומה בחיובה לזו שבזמנה, דבזמנה היא מדי"ק מתקנת אנשי כנה"ג אבל קריאה דיי"ב בעיש אינה מדברי קבלה אלא מתקנתא דרבנן שאח"ז שתקנו וחיובו לקרותה בער"ש]. ועי"כ לכתחלה בקריאת חובת עדיף להדר שבו עיר לא יצא יד"ח ע"י קריאתו של בן כרך, אבל להיפך ודאי יוצא יד חובתו. [ועי' במקראי קדש (פורס סי' נ"א) שיצא לדון ע"פ הטו"א הנ"ל דכיון שהבן כרך אינו חייב אלא מדרבנן אינו יכול להוציא מי שחובתו מדברי קבלה. ועי' עוד בהר צבי (ח"ב סי' קכה). ועי' עוד בתורת חסד (אח"י סי' נ"ח אות ו') שהאריך מ' האם חייב המגילה מדרבנן או מדי"ק. ועי' בזה בס"ד בשמעתא עמיקתא גליון רכ"ב. ומשי"כ להדר בזה ביום בלבד היינו כי הכרתה השע"א (סי' תרצ"ב אות כז וסי' תרצ"א אות מא) שבכל שנה קריאת המגילה בליילה היא מדרבנן ורק ביום היא מדברי קבלה. וכמו כן עי' לעיל דיש פוסקים דבן כרך מיקרי בר חיובה ביי"ד]. אבל מעיקר הדין אין חשש. [דע"י ברשי"ע על הטו"א שדחה דברי הטו"א. וכן דחתו בשו"ת בנין שלמה (סי' נ"ח) ובהגהותיו חשק שלמה (מגילה ה.) ועי' בזה בהר צבי (ח"ב סי' קכה) ויש לצרף צדדים הנ"ל לקולא. וכן פסק הגריי"ק זצ"ל (חוט שני ח"ד עמ' ס"ב) שיכול להוציא].

קריאתה בעשרה

כשחל ט"ו באדר בשבת שהדין הוא שמקדימים הקריאה ליום י"ד, י"א שדין הקריאה כקריאה שלא בזמנה שצריך לקבץ עשרה לקריאתו. ואם אין עשרה לא יברכו המוקפין עליה. [מ"ב (סי' תרצ"ט ס"ק ס"א) ושע"י"צ (אות נט), עיי"ש שפסק כן מחמת שיש מ' ראשונים האם כשקוראה את המגילה בא' בזמנה אם עשרה הוא לעיכובא. וכן הביא בלוח אר"י (שס)]. ויש חולקים וסוברים שיש לברך אף בלאופן זה. [חזו"א (סי' קנה ס"ק ב' ד"ה ולענין) והגרשז"א זצ"ל (הלכ"ש סי' אות ד)]. ומנהג ירושלים שאם לא מצא עשרה מברכים. [סדר הפורים המשולש לגריי"ח זונפלד (עמ"ג), שלמת חיים (סי' ק"ב), אבני קודש (סי' מד) ועי' הקודש והמקדש לגריי"מ טוקצינסקי (ח"א פכ"ו סי' ב') ובצ"א (ח"א סי' ע"ג)]. ומסתבר שאף למחמירים אם שמע רוב הקריאה עם הצבור אלא שצריך להשלים חלק ממנה יוצא י"דח אף ללא עשרה.

קריאה לנשים

על הנשים להקפיד לכתחלה לשמוע המגילה בצבור של עשרה אנשים. [עי' לעיל בשבשה זו יש להשתדל יותר לשמוע בעשרה כמבואר לעיל]. ואם הן עשר נשים נחשב להן כקריאה בצבור. [ועי' בזה לעיל בדיני שמיעה בעשרה וברוב עם שעשרה נשים מהני לענין קריאת המגילה].

כוונה בברכת שהחיינו על מצוות הפורים

בברכת שהחיינו על קריאת המגלה ביום ששי, יכוין על כל שאר מצוות הפורים, הן הנוהגות בן ביום והן הנוהגות ביום ראשון. [הגרשז"א זצ"ל (הלכ"ש פכ"א אות ג והגה ב)].

סדר התפלה

מתפללין ערבית, ואחר שמו"ע אומרים קדיש תתקבל וקורין המגילה בברכות, ואומרים אשר הניא ושונשת יעקב, ואתה קדוש, קדיש ולא תתקבל ועלינו לשבח. [לוח אר"י (שס) וכה"ח (אות לו) דלא כהרב"י שכת' שלא אומרים ואתה קדוש]. ובבוקר מתפללין סדר התפלה עד אחר שמו"ע כשאר הימים, ואומרים חצי קדיש ואין קוראים בס"ת [מ"ב (סי' יז)], ותיכף קורין המגילה בברכותיה ואומרים שונשת יעקב אשרי ובה לציון (ולא אומרים למנצח), קדיש תתקבל. ואומרים שיר של יום. כ"כ כפרים הנוהגים כהגרי"א אומרים מזמור כ"ב. ובני כרכים אומרים שיר של יום כמו בכל יום שיש. [לוח אר"י (שס)].

על הנסים

לא אומרים על הנסים ביום ששי כי באמת לכרכין זמנם בט"ו ולא ביי"ד ורק משום גזירה קוראים את המגילה בער"ש, ומ"מ אם אמר אין מחזירין אותו. [שו"ע (סי' תרפ"ט) ו'ומ"ב (סי' ק) וסי' תרצ"ט ס"ק ו)].

מתנות לאבינונים

גובים מעות מתנות עניים ומחלקים אותם ביום י"ד. [שו"ע (סי' תרפ"ט) ו'. ומקדימים מתנות לאבינונים משום צרכי העניים]. ואף אם העני השתמש במעות בו ביום והס לא יהיו קיימים ביום ראשון (שהוא יום סעודת פורים) יצא יד"ח. [כן משמע מסתימת הפוסקים וכן פסק הגר"ח זצ"ל (פורים המשולש קארף הגה כא) דלא כספר פורים המשולש דבליצק דס"ל שהכסף צריך להיות קדם עד יום ראשון וזה ע"פ המ"א (רס"י תרצ"ב) בשם רבינו אפרים, דשאני התם שהקדים את מתנה לעני לפני הזמן שקבעו חז"ל].

שכח לתת מתנות לאבינונים

י"א שמי שלא קיים מצות מתנות לאבינונים בער"ש, יקרא אליו עניים בשבת ויתן להם מאכל חשוב וכיוצ"ב לשם מתנות לאבינונים. [הגרשז"א זצ"ל (הלכ"ש פי"א אות ה)]. או עכ"פ ביום ראשון יתן לעניים. [הגר"ח זונפלד זצ"ל].

משלוח מנות

משלוח מנות שולחים ביום ראשון. [מ"ב (סי' יח). והטעם שמאחרים ולא מקדימים הוא משום טורח צרכי שבת]. וי"א שמשלוח מנות נוהג בער"ש כמו מתנות לאבינונים. [חזו"א (אח"י סי' קנה ס"ק א) וכה"ח (אות לח) בשם כנה"ג]. ונוהגים כדעה הראשונה, ומ"מ יש נוהגים להחמיר גם שיטה זו. [לוח אר"י (שס)].

סעודת פורים

אין עושים סעודת פורים עד יום ראשון (ועי' להלן שי"א שיש לעשותה בשבת). [שו"ע (סי' תרפ"ט) ו']. וי"א שמ"מ יש להרבות קצת בסעודה ומשתה (קודם חצות היום משום כבוד שבת קודש). [לוח אר"י (שס)]. וכ"כ בסדר פורים המשולש לגריי"ח זונפלד זצ"ל (עמ' ד) בשם המאירי (מגלה ה.) המובא בברכ"י (אות יג) שמבואר דדעתו שבני הכרכים יעשו הסעודה ביי"ד. וכן הביא הדרכ"מ (אות ג) בשם הדי"ן (ג). ברי"ף ד"ה מתני' בשם יש חולקים].

נישואים

מותר לבני הכרכים להנשא ביום זה, ואין בזה משום אין מערבים שמחה בשמחה. [הגרשז"א זצ"ל (הלכ"ש פכ"א אות ט והגה שס), עיי"ש שטעם].

עשיית מלאכה

לבני כרכים אין איסור מלאכה (מחמת פורים). [פמ"ג (סי' תרצ"א א"א ס"ק ב)]. וי"א שהמנהג שלא לעשות מלאכה אלא מה שצריך לכבוד שבת. [הגרשז"א זצ"ל (אשרי האיש ח"ג פמ"ט אות ד)].

ב ש ב ת

שואלין ודורשין בהלכות פורים

שואלין ודורשין בשבת בהלכות פורים כדי שיזכרו ענין היום וכשחל בחול יוצאין עיי' קריאת מגילה. [מ"ב (סי' טו)].

אמירת על הנסים

אומרים על הנסים בשבת. [שו"ע (סי' תרפ"ט) ו'].

אמירת הלל

אע"פ שלא קוראים את המגילה בשבת מ"מ לא אומרים הלל. [ועי' בברכ"י (סי' תרצ"ג אות ד) שהביא בשם המאירי (מגילה טו) דלטעם שקריאתה זו הלילה, אם אין לו מגילה יאמר הלל. וכת': ע"ז דמסתמות הפוסקים משמע דאין בו הלל לעולם. עיי"ש. ועי' עוד במחז"ב (שם) ובשער"ת (אות ב) שכת' דיש לו לקרות הלל בלא ברכה כקורא בתהלים. ועי' בתשובה מאהבה (ח"א סי' מה), בחת"ס (אח"י סי' קצ"ב), בכת"ס (סי' ק"ב) ובשיבת ציון (סי' כ"ב). ובמנח"י (ח"ו סי' סז וח"ח סי' סד) הביא שיכון בשעת פסוקי דזמרה דאומר הלל הגדול, עיי"ש].

קריאת התורה והפטרה

מוציאים שני ספרים, בראשון קוראים פרשת השבוע ובשני קורין "ויבא עמלק". [שו"ע (סי' תרפ"ט) ו']. ומפטירין פקדתי בכרכין [אע"פ שכבר הפטירו הפטרה זו בשבת הקודמת שקראו בה פרשת זכור], אבל בעיירות מפטירין בסדר השבוע. [מ"ב (סי' טז) ולוח אר"י (שס)].

אב הרחמים והזכרת נשמות של יום

אין אומרים אב הרחמים והזכרת נשמות (גם בפרזים). [לוח אר"י (שס)]. ובענין שיר של יום, הנהוג כל שנה לומר בפורים מזמור כ"ב (במקום שיר של יום הרגיל) יש נוהגים לאמרו אף בשבת, זו מלבד מזמור של יום השבת ולהגרי"א אין אומרים אלא מזמור של שבת. [סדר פורים המשולש (עמ' ד)].

סעודת פורים ומשלוח מנות

י"א שזמן סעודת פורים בשבת, וגם משלוח מנות בשבת (במקום שיש עירוב) כי המנות הם מהסעודה. [מ"ב (סי' יח) בשם מהר"ל חב"י]. וי"א שנוהגים ביום ראשון. [מ"ב (סי' יח)]. והעיקר כדעה השניה. [כן משמע מהמ"ב (שס)]. וכן פסק הגריש"א זצ"ל (אשרי האיש ח"ג פמ"ט אות ג). וכן המנהג. [לוח אר"י (שס)]. ומ"מ יש מקום ליר"ש להחמיר לצאת יד"ח שתי השיטות. [ועי' בשע"י"צ (אות ל) בשם הפרי"ח שמצד שיעשו הסעודה בשבת וגם ביום א', וכן המשלוח מנות בשתיהן. ועי' בלוח אר"י (שס) שהביא שראוי להחמיר בזה. ודעת הגריש"א זצ"ל (שס) שראוי להוסיף איהו מאכל לכבוד פורים כמבואר בסמוך. וכ"כ בסדר הפורים המשולש לגריי"ח זונפלד זצ"ל (עמ' ד) ושם כת' שצריך לנהוג כן]. ומ"מ גם לנוהג להחמיר אין צריך להחמיר ולהוסיף סעודה מיוחדת, אלא מרבים במאכלים ובשתיית יין בסעודת שבת. [הגרשז"א זצ"ל (שם פכ"א הגה ז') והכה"ח (אות מה)].

צדקתך צדק במנחה

במנחה אין אומרים צדקתך צדק. [לוח אר"י (שס)].

קטן שהגדיל

קטן שנעשה בר מצוה בשבת זו קורא ביום ששי ויוצא ידי חובתו. [שבט הלוי (ח"ה סי' פ"ג) והר צבי (אח"י ח"ב סי' ק"ב) ועי' הליכ"ש (פכ"א הגה ז'). דלא כהמהרי"ל דסקין זצ"ל הובא בשבט הלוי (ח"ה סי' פ"ג). וכן צידד הגריי"ח זונפלד זצ"ל הובא בצ"ץ הקודש (ח"א סי' נ"ה) שנקטו דבכה"ג יקרא בשבת].

לטול המגילה

י"א שאסור לטול המגילה בשבת מאחר שאין קורין בה. [מ"ב (סס"ק יח) בשם הפרי"ח]. אבל למעשה יש להתקל בזה. [מ"ב (שס) בשם האחרונים. ובסדר הפורים המשולש לגריי"ח זונפלד זצ"ל (עמ' ד) כת' שבשבת זו אסורה משום מוקצה. ועי' בשער"ת (סי' תרצ"ג אות א) בענין טלטול המגילה בשאר שבתות השנה].

ב י ו ם ר א ש ו ן

סעודת פורים ומצוה לבסומי

עושים סעודת פורים ביום אחד בשבת. [שו"ע (סי' תרפ"ט) ו'. ועוד פוסקים הובאו במ"ב (סי' יח) דאמרין בירושלמי ויעשו אותם בשבת, א"ל ימי משתה כתיב, את ששמחתו תלויה בבי"ד יצא שבת ששמחתו בידי שמים היא]. ויש חיוב לבסומי כבשאר שנים. [לוח אר"י (שס)]. ועי' מש"כ לעיל בדין סעודת פורים בשבת.

משלוח מנות

לדעת הסוברים שעושים סעודת פורים ביום ראשון, ה"ה משלוח מנות גם ביום א' בשבת. [מ"ב (סי' יח)]. וי"א שמשלוח מנות נוהג בער"ש כמו מתנות לאבינונים. [חזו"א (אח"י סי' קנה ס"ק א) וכה"ח (אות לח) בשם כנה"ג].

על הנסים

לא אומרים על הנסים ביום זה לא בתפלה ולא בבהמ"ז. [שו"ע (סי' תרפ"ט) ו' ומ"ב (סי' ק) וסי' תרצ"ט ס"ק ו)]. ואם טעה ואמר אינו חוזר. [לוח אר"י (שס) ע"פ הפוסקים בסנין ק"ח דכשמוכר מאורע של שאר ימים בתפלה הרי זה כשח בשוגג דאינו חוזר. ועי' בסדר הפורים המשולש לגריי"ח זונפלד זצ"ל (עמ' ה) שכת' שאין למחות ביד מי שאומר עה"נ בבהמ"ז כיון שהוא סעודת פורים, עיי"ש].

תחנון

אין אומרים תחנון ולא למנצח. [לוח אר"י (שס)]. ונהוג שלא לומר תחנון בט"ז באדר אף בערי הפריזים. [הגרשז"א זצ"ל (הלכ"ש פכ"א אות ח)].

בגדי שבת

לובשין בגדי שבת ביום זה כמו בכל שנה. [סדר הפורים המשולש לגריי"ח זונפלד זצ"ל (עמ' ח)].

אבלות

אין אבלות נוהגות ביום זה כמו בכל פורים. [הגרשז"א זצ"ל (הלכ"ש פכ"א אות ז)].

עשיית מלאכה

טוב להימנע ממלאכה מחצות היום ואילך, ע"מ שיהיה פנוי לקיום מצוות היום. [הגרשז"א זצ"ל (אשרי האיש ח"ג פמ"ט אות ד). והכה"ח (סי' תרפ"ט) וכן פסקו להחמיר שלא לעשות מלאכה ביום זה שלא יבואו לטעות לעשות מלאכה גם בט"ו שחל בער"ש].

הגדרת בן כרך ובן עיר

יש מי שאומר שהגדרת בן כרך בפורים המשולש תלויה במקומו בתחלת יום י"ד באדר (לדעת המ"ב) (סי' תרפ"ט ס"ק י"ב) היינו מעמוד השחר ולדעת החזו"א (סי' ק"ב ס"ק ו') מתחלת הלילה - צה"ל, שא"ל, חלה חובת מצוות הפורים גם על בני הכרכים בשנה זו. ולפיכך פרוז הבא ביום י"ד לירושלים אין חלקו עליו דיני בן כרך, ואילו מוקף שיצא לירושלים ביום י"ד נשאר בחיובו כבני כרך. [הגרשז"א זצ"ל (הלכ"ש פכ"א אות א)]. ולפי שיטה זו בן כרך הנוסע לעיר לשבת יש מקום לומר שאינו פוטר עצמו ממצות פורים לגמרי, אלא נוהג פורים משולש. [דניי פורים המשולש (קארף הגה ס'). ועי' עוד בענין זה, ובענין האם שייך להפטר למרי ממצות פורים בשמעתא עמיקתא גליון תכ"א]. וי"א שהמחייב הוא כבכל שנה, שאם הלך לעיר תלוי ביום י"ד, ולכרך תלוי ביום ט"ו. [כן משמע מסתימת המ"ב והפוסקים שלא חילקו בזה. וכן משמע ממה שהביא המ"ב (סי' תרצ"ט ס"ק א) ושע"י"צ (אות נט) דכשחל ט"ו באדר בשבת שמקדימים קריאה ליום י"ד, שדין הקריאה כקריאה שלא בזמנה שצריך לקבץ עשרה לקריאתו. ומשמע דעיקר הקביעות הוא כבכל שנה. וכן פסקו הגריש"א והגר"ח זצ"ל (דניי פורים המשולש קארף הגה נ"ב), דלא פלוג חכמים. ועי' בהר צבי (אח"י ח"ב סי' קכה)].

✉ להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל: amikta@amikta.co.il

56 | אִסְכָּף | ש של הרב יהודה שיא בן סימה בתשח"י | שמעתא עמיקתא – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503

אוצר ביכורי הלכה

שיעורים מתוך ספרי הגאון רבי אברהם עומבק שליט"א
ראשי כולל ובעמח"ס ביכורי הלכה

גליון ב' | פרשת תצווה תשפ"ה

בגדר החיוב לקבוע עיתים לתורה

במקור ובטעם הדין דיש חיוב לקבוע לימוד התורה קודם שילך לעסקיו + במח' המג"א והמור וקציעה כשיש לו דבר נחוץ בעסקיו בזמן קביעות הלימוד אם ידחה את הלימוד לזמן אחר או דעכ"פ חייב ללמוד פרק אחד באותו זמן של הקביעות + בביאור מח' ר' אמי ור' יוחנן האם יוצא יד"ח מצות לא ימוש בק"ש דשחרית וערבית או דצריך ללמוד פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית + בביאור הא דהרמב"ם והשו"ע השמיטו את הדין דיוצא יד"ח בק"ש דשחרית וערבית + אם בת"ח שלומד כל היום שייך הדין דקביעות עיתים לתורה + בספק המשנת חכמים האם יש על קביעות הלימוד שקבע בכל יום חובת ואפשרות תשלומין או דאין חיוב זה יכול להתקיים אלא ביומו + בספק הברכי יוסף בלומד בישיבה ומקבל פרס האם יוצא בזה יד"ח קביעות עתים לתורה.

דטרודים בפרנסה, ומכאן זה ס"ל לצרפתים דצריך לומר אלו דברים וכו' כדי לצאת יד"ח ת"ת.

ועוד קשה דהא השו"ע (בסי' מ"ז סעיף ט') כתב וז"ל: י"א שאם הפסיק בין ברכת התורה ללמודו אין בכך כלום, והנכון שלא להפסיק ביניהם, וכן נהגו לומר פרשת ברכת כהנים סמוך לברכת התורה, עכ"ל. ומבואר דהשו"ע פסק כמנהג הצרפתים המובא בתוס' דצריך לצאת יד"ח ת"ת ומשום שאנו טרודין והולכים כך בלא לימוד עד אמצע היום או יותר, ולפ"ז תמוה דכאן לכאורה משמע דהוי חיוב להקדים לימוד תורה קודם שיצא לעסקיו.

אמנם בב"ח שם כתב וז"ל: אומרים לו נשאת ונתת באמונה קבעת עתים לתורה כך צריך לומר, ולא כנמצא בספרי רבינו דגרס איפכא, והוא טעות סופר, דהא בפרק במה מדליקין (דף ל"א ע"א) יליף לה מקרא והיה אמונת עתיך וגו', אלמא דשאלת נשאת ונתת באמונה היא מקמי קבעת עתים לתורה, והא דאין תחלת דינו של אדם אלא על דברי תורה דכתיב פוטר מים ראשית מדון, היינו עונש הדין שהוא תחלה על דברי תורה, דכיון דהתלמוד מביא לידי מעשה ראוי לעונשו תחלה על שלא למד שמתוך כך נכשל במעשה, אבל לענין שאלה ראוי להקדים על שאלת משא ומתן שהיא קודמת לת"ת, שכל אדם צריך לבקש ולחזור אחר פרנסתו ופרנסת ביתו בכל יום ויום מקודם וק"ל, עכ"ל.

ומבואר בדעת הב"ח דס"ל דאדרבה מחובת האדם להקדים פרנסתו ללימוד התורה דדרך ארץ קדמה לתורה ודלא כהב"י, וצ"ב במה נחלקו.

ב. במחלוקת המג"א והמור וקציעה כשיש לו דבר נחוץ בעסקיו בזמן קביעות הלימוד אם ידחה את הלימוד לזמן אחר או דעכ"פ חייב ללמוד פרק אחד באותו זמן של הקביעות

והנה יעו"ש במגן אברהם על הא דכתב השו"ע דצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעביירו אף אם הוא סבור להרויח הרבה, וכתב שם וז"ל: ואם צריך לעשות דבר נחוץ ילמוד פסוק אחד או הלכה אחת, עכ"ל.

ומבואר בדבריו דאף אם יש לו דבר נחוץ אין לו לבטל את הקביעות וילמד עכ"פ פרק אחד או הלכה אחת, ולכאורה משמע בדבריו דאף אם יש לו קביעות ללמוד שעה או יותר, די לו במה שילמד פרק אחד. וצ"ב דממ"נ דאי ס"ל להמג"א דמשום שיש לו דבר נחוץ יכול לבטל את הקביעות, א"כ מה אהני בהא דלומד פרק אחד.

אכן במור וקציעה כתב שם על הטור וז"ל: וקביעות העת צריך שיהא קבוע ותקוע בענין שלא יעביירו, נ"ל שר"ל שיהא לו שיעור אחד קבוע

א. במקור ובטעם הדין דיש חיוב לקבוע לימוד התורה קודם שילך לעסקיו

בטור בהלכות בית הכנסת (סימן קנה) כתב וז"ל: ואחר שיצא מבית הכנסת ילך לבית המדרש קודם שילך לעסקיו ויקבע עת ללמוד, דאמר רבא בשעה שמכניסין האדם לדין אומרים לו: קבעת עתים לתורה, נשאת ונתת באמונה. וקביעות העת צריך שיהא קבוע ותקוע בענין שלא יעביירו אף אם הוא סבור להרויח הרבה. עכ"ל.

ובשו"ע שם כתב וז"ל: אחר שיצא מבית הכנסת ילך לבית המדרש ויקבע עת ללמוד, וצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעביירו אף אם הוא סבור להרויח הרבה. הג"ה: ואף מי שאינו יודע ללמוד, ילך לבית המדרש ושכר הליכה בידו, או יקבע לו מקום וילמוד מעט במה שיודע, ויחשוב בעניניו ויכנס בלבו יראת שמים, עכ"ל.

ובפשטות נראה דהוי דין בקדימת לימוד התורה קודם שילך לעסקיו, וצ"ב במקור הדין.

ויעו"ש בבית יוסף דכתב וז"ל: ואחר שיצא מביהכ"נ ילך לבית המדרש וכו', דאמר רבא בשעה שמכניסין האדם לדין שואלין אותו וכו', שבת ל"א ע"א שואלין אותו נשאת ונתת באמונה קבעת עתים לתורה, ובפרק קמא דסנהדרין ז' ע"א אין תחלת דינו של אדם אלא על דברי תורה.

ונראה שרבינו סובר דאין הכי נמי דתחלת דינו אינו אלא על דברי תורה, ובפרק במה מדליקין לא נחת אלא למימר על כמה דברים שואלים אותו ולא דק בסדרא, ומפני כך הפכם רבינו וכתב קבעת עתים לתורה קודם נשאת ונתת באמונה, עכ"ל.

ומשמע בב"י דמהא דתחילת דינו של אדם הוא על ד"ת, מהא חזינן דתורה קודם לעסקיו, ומה"ט כתב הטור דצריך להקדים לימוד התורה קודם שילך לעסקיו.

ולכאורה קשה, דהנה בתוס' בברכות דף י"א ע"ב כתב וז"ל: ונשאל להרב ר' יצחק כגון אנו שאין אנו לומדין מיד לאחר תפלת השחר שאנו טרודין והולכים כך בלא לימוד עד אמצע היום או יותר, אמאי אין אנו מברכין ברכת התורה פעם אחרת כשאנו מתחילין ללמוד.

והשיב ר"י דלא קיימא לן כאותו ירושלמי הואיל וגמר' שלנו לא אמרו ואין צריך לאלתר ללמוד וכו', והצרפתים נהגו לומר פסוקים וברכת כהנים וגם אלו דברים שאין להם שיעור שהיא משנה פ"א דפאה, ואלו דברים שאדם אוכל פירותיהן כו' שהיא ברייתא מס' שבת קכ"ז ע"א מפני הירושלמי דבעי שילמוד על אתר, אבל א"צ כמו שכתבתי כבר, עכ"ל.

ועכ"פ מבואר בתוס' דאין אנו לומדים לאחר תפלת השחר משום



ויעוין ברש"י בשבת (דף ל"א ע"א בד"ה קבעת עתים) דכתב וז"ל: לפי שאדם צריך להתעסק בדרך ארץ, שאם אין דרך ארץ אין תורה הוצרך לקבוע עתים לתורה דבר קצוב, שלא ימשך כל היום לדרך ארץ, עכ"ל.

ומבואר בדבריו דיסוד החיוב לקבוע עתים לתורה הוא כדי שלא יגרר וימשך כל היום לעניניו ועסקיו ועי"ז יפסיד את המצוה דת"ת, ולהכי קבעו חכמים שיקבע זמנים קבועים לתורה כדי שיקיים בכל יום מצות ת"ת.

ולכאורה משמע ברש"י כהצד הראשון שחקרנו, דיסוד הא דצריך לקבוע עתים לתורה הוי מעצם החיוב דמצות ת"ת.

אכן בלבד (סימן קנ"ה סעיף א') כתב וז"ל: וצריך אדם לקבוע עת ללמוד, שבשעה שמכניסין אדם לדין שואלין אותו קבעת עתים לתורה וכו', וקביעות העת הזה צריך שיהא קבוע ותקוע בענין שלא יעבירוהו אפילו אם הוא סבור להרויח הרבה, עכ"ל.

ומשמע בדבריו דעיקר יסוד החיוב הוא בזה שהוא קבוע לעת הזה, ושלא יעבירוהו בשום אופן.

וכן יש לדייק מלשון השו"ע דכתב וז"ל: וצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעבירוהו אף אם הוא סבור להרויח הרבה, עכ"ל. ומבואר בדבריו דהוי דין על אותו העת שלומד שיהא קבוע לתורה בלבד, דעיקר יסוד החיוב הוא בזה שיש עת שהוא קבוע רק לתורה.

ועפ"ז, יתבאר הא דהקשינו לעיל על הרמב"ם, דלענין מצוה דקביעות עתים לתורה כתב דנוהג גם בעשיר ועני וכו', והקשינו דהא פשיטא דאי הוי חיוב פשיטא דכל ישראל חייבים בו.

אכן להנתבאר א"ש, דאיתחדש כאן דמלבד דיש חיוב ללמוד תורה, אכן מלבד זה יש הלכה נוספת דצריך לקבוע עתים לתורה, ודין זה מקורו בגמ' בשבת (דף ל"א ע"א), אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה קבעת עתים לתורה.

ולפ"ז נראה דלענין חיוב מצוות ת"ת יסוד החיוב הוא ללמוד בכל שעה שיש לו פנאי ללמוד דבגדר החיוב כבר הארכנו בביכורי הלכה חלק ב' (סימן כ"ה) יעו"ש, ואינו דומה עשיר שיש לו פנאי שמחויב ללמוד יותר מעני שעוסק בפרנסתו.

אכן בענין החיוב לקבוע עתים לתורה, הרי דבזה חייב כל אחד בכל מצב שהוא לקבוע זמן לתורה ביום ובלילה, ולפ"ז א"ש דדוקא לענין חיוב זה כתבו הפוסקים דחל גם על עשיר ועני וכו'.

עוד יש לדייק ברמב"ם, דבתחילה כתב דכל איש מישראל חייב בת"ת, וממשיך לפרט בין עני ובין עשיר וכו', ומסיים חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, ולכאורה יש בזה כפילות, דהא בתחילת ההל' כבר כתב דכל איש מישראל חייב ללמוד תורה.

ולהנתבאר הדברים מאירים, דבתחילת ההל' מיירי הרמב"ם לענין החיוב הכללי דמצות ת"ת דבא דכל ישראל חייבים בת"ת, ולענין מצות ת"ת קימ"ל דיסוד המצוה דחייב ללמוד כל זמן שאינו טרוד בעסקיו, וכדמבואר בתוס' בברכות דף י"א ע"א המובא לעיל, וכ"כ הר"ן בנדרים דף ח' ע"א וז"ל: מסתברא לי דלא דווקא דבהכי מיפטר שהרי חייב כל אדם ללמוד תמיד יום ולילה כפי כחו, עכ"ל.

ולענין זה אם הוא עני או תשוש וכו' הרי דאי"ז לפי כחו ופטור מת"ת, אכן כל זה לענין מצות ת"ת, אבל לענין החיוב דקביעות עתים לתורה, כיון דכל יסוד החיוב הוא דבאותו עת יפנה עצמו מכל עסקיו ויעסוק בתורה, הרי דחיוב זה חל גם על עני ועשיר וזקן וכו' דהא זה כל מהות החיוב, דעל אף כל טרדותיו יקבע עת לת"ת ביום ובלילה, ולהכי מסיים הרמב"ם דחייב לקבוע זמן לת"ת.

ולפ"ז יתבאר הא דביאר החכמת שלמה בדעת הרמב"ם דהשמיט את הדין זה דיוצא יד"ח בק"ש, וביאר דהרמב"ם ס"ל דאם קורא ק"ש שחרית וקורא ק"ש ערבית, כיון דק"ש זו שקרא בשחרית קורא נמי בערבית לא שייך לומר בזה אסוקי מלתא. והקשינו, דהא גם מי שחוזר על לימודו מקיים בזה מצות ת"ת.

אכן להנתבאר א"ש, דדעת הרמב"ם דיסוד הא דצריך לקבוע עתים לתורה אי"ז מחמת חובת מצות ת"ת, אלא דהוי דין עצמי שחייבו ליחד עת קבוע בכל יום שלא יעבירוהו בשום פעם, וס"ל דעיקר יסודה הוא כדי שילמדו תורה לשם קנינה וידיעתה, ולהכי לא מהני הא דחוזר על אותו ק"ש פעמים ביום, דהא אין בזה קנין ידיעת התורה וממילא אינו מקיים את החיוב דקביעות עתים לתורה.

בכל יום, כדי לקיים מצות קביעות עתים לתורה, ולא יתבטל יום אחד לגמרי מן השיעור, שא"כ אין זה קביעות, אבל אם קבע לו עת מיוחדת ללמוד שעה או שתיים, כגון שהיה רגיל ללמוד שיעורו אחר התפלה מיד, ונזדמנה לו סחורה בזול או קונים לשעתו וכל דבר האבד, יכול ביום ההוא לשנות אותה שעה, ולהשלימה אחר חצות היום או בלילה וכו' עכ"ל.

ומבואר דנחלקו המג"א והמור וקציעה כשיש לו דבר נחוץ בעסקיו בזמן הקביעות, דדעת המור וקציעה דהעיקר שיקבע בכל יום זמן לתורה, ואם יש לו דבר נחוץ ידחה את הלימוד לזמן אחר, אכן דעת המג"א דעכ"פ חייב ללמוד פרק אחד באותו זמן של הקביעות, וצ"ב במאי תליא פלוגתייהו.

ג. כביאור הא דהרמב"ם והשו"ע השמיטו את הדין דיוצא יד"ח בק"ש דשחרית וערבית

ובחכמת שלמה ביו"ד סי' רמ"ו סעיף א' הקשה על הרמב"ם בהל' תלמוד תורה פ"א הל' ח' דכתב וז"ל: כל איש מישראל וכו' חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנאמר והגית בו יומם ולילה, עכ"ל.

והקשה, דאמאי השמיט הרמב"ם דיכול לצאת יד"ח בק"ש דשחרית וערבית, וכדקימ"ל במנחות דף צ"ט ע"ב, אמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יוחי אפי' לא קרא אדם אלא קרית שמע שחרית וערבית קיים לא ימוש.

וכתב שם וז"ל: נראה דדוקא קאמר רבא אם למד פרק אחד בשחרית ופרק אחד בערב, דבזה אם לומד דבר חדש מה שלא למד בשחרית שייך לומר דאסוקי מלתא הוא וכו', אבל באם קורא ק"ש שחרית וקורא ק"ש ערבית הרי ק"ש זו שקרא בשחרית קורא נמי בערבית ואיך שייך לומר בזה אסוקי מלתא כיון דהוי ענין אחד ממש כעין מה שעשה תחלה ולכך אף לרבי יוסי לא מהני וכו', לכך דוקא פרק אחד בבוקר ופרק אחד בין הערביים דהוי ענין חדש, אבל בדבר הזה שלמד בשחרית לא מהני בלילה ולכך אנן קיימא לן כרבא וכנהרדעי, ולכך השמיט הרמב"ם ק"ש, עכ"ל.

ודבריו צ"ב דהא פשיטא דגם מי שחוזר על לימודו מקיים בזה מצות ת"ת, ואדרבה יעוין בהקדמה לשו"ת בית הלוי דחידש דכל מצות ת"ת שייך רק לאחר הידיעה יעו"ש, ונמצא דהחזרה על לימודו הוי עיקר מצות ת"ת, וצ"ב בדבריו.

והנראה בזה ובהקדם, דהנה הרמב"ם בהל' ת"ת (פרק א' הל' ח') כתב וז"ל, כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורין בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כחו, אפילו היה עני המתפרנס מן הצדקה ומחזר על הפתחים, ואפילו בעל אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר והגית בו יומם ולילה, עכ"ל. וכן כתב בשו"ע יו"ד הל' ת"ת סי' רמ"ו סעיף א' יעו"ש.

והנה באה דהרמב"ם והשו"ע כתבו דהחיוב חל גם על עשיר ובעל יסורים וזקן וכו', קשה דהיכן מצינו דצריך לפרט דחיובי התורה חלים על עני ועשיר וכו' כאחד, דהא פשיטא דאם יש חיוב לקבוע עתים לתורה הרי דכל ישראל חייבים בו.

ה. חקירה ביסוד החיוב דקביעות עתים לתורה אם הוא מצורת ושיעור מצות תלמוד תורה או חיוב חדש בפני עצמו

ואשר נראה בזה, דהנה יש לחקור בגדר החיוב דקביעות עתים לתורה, דאפשר דהוי מדין חובת מצות ת"ת, דאף דמצות ת"ת אין לה שיעור וכל שצריך להתעסק בעניני דרך ארץ פטור מת"ת, מ"מ יש חיוב לקבוע זמנים ביום ובלילה שעי"ז יקיים כל יום את המצוה דת"ת, אכן אפשר דמצד מצות ת"ת חייב ללמוד כל רגע שיכול ואינו טרוד בעסקיו, וכל שטרוד בעניניו ואינו יכול ללמוד אינו חייב ללמוד, והא דצריך לקבוע עתים לתורה הוי חיוב חדש שאי"ז כלל מדין מצות ת"ת, אלא דאף דמצד מצות ת"ת צריך ללמוד בכל זמן שיכול, מ"מ יש חיוב ליחד זמן קבוע בכל יום שלא יעבירוהו בשום פעם, דעצם זה שקובע זמן לתורה דבזמן זה לומד בכל אופן ומצב זה יסוד החיוב דקביעות עתים לתורה.



ה. אם בת"ח שלומד כל היום שייך הדין דקביעות עיתים לתורה

והנה יש לדון בבני תורה שתורתם אומנתם ויושבים בישיבה האם יש עליהם חיוב גם לקבוע זמן קבוע ללימוד התורה.

ולכאורה נראה דת"י בהני תרי צדדי שחקרנו לעיל, דלהצד דכל החיוב דקביעות עיתים לתורה הוא כדי שיקיים מצות ת"ת בכל יום, לפ"ז נראה דמי שתורתו אומנתו ולומד בכל זמן שיש לו מה שייך בו הדין דקביעות עתים לתורה.

אכן להצד דיסוד החיוב הוא בעצם הקביעות, דצריך ליחד עת קבוע בכל יום שלא יעבירנה בשום אופן, לפ"ז שייך דין זה גם בת"ח שלומד תורה כל היום, מ"מ יש חיוב שיהיה לו זמן קבוע שבזמן זה לומד בכל מצב שהוא.

ויעוין בערוך השולחן (סימן קנ"ו סעיף ב') דכתב וז"ל: ומ"מ לא יעשה מלאכתו עיקר ותורתו עראי אלא יעשה תורתו קבוע ומלאכתו עראי וזה וזה יתקיים בידו. ויראה לי דזהו בת"ח שעיקר עסקו בתורה כמבואר ביו"ד סי' רמ"ו, אבל בבעל בית סתם לא שייך זה, ועל סתם בעל בית אין מוטל חיוב רק לקבוע עתים לתורה, ואותם שואלים ביום הדין קבעת עתים לתורה, דלת"ח שעיקר עסקו בתורה לא שייך לומר קבעת עתים, שהרי החיוב עליו ללמוד תמיד כל היום וכל הלילה לבד מה שמוכרח לפרנסתו וכמ"ש ביו"ד שם, עכ"ל.

ומבואר בדבריו דס"ל דיסוד החיוב דקביעות עתים לתורה הוא כדי שלא ימשך אחר עסקיו ונמצא מבטל מצות ת"ת, וכמ"ש רש"י, ומאחר דכל סיבת החיוב הוא כדי שלא יבטל מצות ת"ת, לפ"ז בת"ח שכל עיסוקו בתורה לא שייך בהו האי חיובא דקביעות עתים לתורה.

ויעו"ש במשנה ברורה (סימן קנ"ה) דכתב וז"ל: דעיקר מצות ת"ת אין לה שיעור וחיובה הוא כל היום כ"ז שיש לו פנאי, וכדכתיב לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך וכו', אלא הכונה בקביעות עתים לתורה הוא שצריך האדם ליחד עת קבוע בכל יום שלא יעבירנה בשום פעם, ואם אירע לו אונס שלא היה יכול להשלים הקביעות שלו ביום יהיה עליו כמו חוב וישלמנו בלילה, עכ"ל.

ומבואר בדבריו דאף מי שלומד היום מ"מ חל עליו החיוב ליחד עת קבוע בכל יום שלא יעבירנה בשום פעם.

ולכאורה נראה מדבריו דיסוד הא דצריך לקבוע עתים לתורה אי"ז מחמת חובת מצות ת"ת וידיעת התורה כלל, אלא דאף ת"ח היודע את כל התורה מ"מ חייב ליחד עת קבוע בכל יום שלא יעבירנה בשום פעם, דעיקר החיוב הוא בעצם הקביעות, ודו"ק.

ולפ"ז יתישב הא דהקשינו על הרמב"ם דהשמיט הא דיכול לצאת יד"ח קביעות עתים לתורה ע"י ק"ש דשחרית וערבית, והקשינו מהגמ' בנדרים (דף ח' ע"א), דהאומר אשכים ואשנה פרק זה אשנה מסכתא זו נדר גדול נדר לאלהי ישראל, ולא חשיב למושבע ועומד מטעם דאי בעי פטר נפשיה בקרית שמע שחרית וערבית. ומבואר להדיא דהגמ' נוקטת בפשיטות דע"י ק"ש שחרית וערבית יוצא יד"ח מצות ת"ת.

אכן להנתבאר א"ש, דדעת הרמב"ם דיסוד הא דצריך לקבוע עתים לתורה אי"ז מחמת חובת מצות ת"ת וידיעת התורה כלל, אלא דאף ת"ח היודע את כל התורה מ"מ חייב ליחד עת קבוע בכל יום שלא יעבירנה בשום פעם, דעיקר החיוב הוא בעצם הקביעות, והא דאינו יוצא בק"ש דשחרית וערבית הוא כדביארנו בדעת ר' יוחנן דעיקר יסוד המצוה הוא לשם ידיעת התורה וקנינה.

ולפ"ז לא קשה מידי, דהא בנדרים מיירי לענין זה דע"י ק"ש יוצא יד"ח בדיעבד ונמצא דכבר אינו מושבע ועומד, משא"כ לענין חובת קביעות עתים לתורה ס"ל כר' יוחנן דאסור לאומרו לעם הארץ, וכדביארנו דכשמקיים את חובתו ע"י ק"ש חסר בזה עיקר ענין המצוה שילמדו למען ידיעת התורה וקנינה.

ולפ"ז א"ש הא דכתב הרמ"א דרק בשעת הדחק ס"ל כר' יוחנן דאף דבדיעבד יוצא יד"ח בק"ש שחרית וערבית מ"מ עיקר החיוב הוא ללמוד לשם ידיעת התורה דהא מה"ט אסור לאומרו לעם הארץ.

ו. בספק המשיגת חכמים האם יש על קביעות הלימוד שקבע בכל יום חובת ואפשרות תשלומין או דאין חיוב זה יכול להתקיים אלא ביומו

ויעוין בפתחי תשובה ביורה דעה הל' תלמוד תורה (סימן רמ"ו סעיף א') דכתב וז"ל: עיין בספר משנת חכמים הלכות ת"ת דף מ"ד שהביא בשם אביו הגאון ז"ל, שנסתפק במי שיש לו שיעור קבוע ללמוד כל יום איזה דפין, ולסיבת איזה אונס נתבטל יום או יומים, אי מחויב להשלים ליומא אחרא ללמוד יותר בכל יום כפי יכלתו בכדי להשלים נדרו, או נימא דדמי ממש כאילו נדר ביום זה דוקא, וכקרנן הקבוע לו זמן דאם עבר יומו בטל קרבנו, הדר פשיט לנפשיה דדוקא בלילה שאחריו חייב להשלים חובת היום ולא ליומא אחרא.

והוא ז"ל פקפק בזה ודעתו נוטה דחייב להשלים אף ליומא אחרא, וצריך ללמוד דבר זה קודם שאר למודו כדי שלא יתירשל ויבא לעבור על נדרו, עכ"ל.

ומבואר דנסתפק האם יש על קביעות הלימוד שקבע בכל יום חובת תשלומין, או דאין חיוב זה יכול להתקיים אלא ביומו וכקרנן דעבר זמנו בטל קרבנו, וצ"ב במאי תלי' האי ספיקא.

ולפממשנ"ת נראה דבהני תרי צדדי שחקרנו לעיל תלי' ספיקו דהמשנת חכמים. דלהצד דאף ת"ח שלומד תורה כל היום, מ"מ חל עליו חיוב ליחד עת קבוע בכל יום שלא יעבירנה בשום פעם, וע"כ צ"ל דאין זה מדין החיוב דת"ת, אלא דאיתחדש חיוב חדש דיסודו בעצם הקביעות, לפ"ז אפשר דלאחר שקיבל ע"ע קביעות ללמוד שעה בכל יום יש ע"ז חשש דנדר דצריך להשלימו אף ביומא אחריתא.

אכן להצד דיסוד החיוב לקבוע עתים לתורה הוא מחמת החיוב דמצות ת"ת ואין זה דין בעצם הקביעות, לפ"ז הרי דהוי חיוב דאותו היום, ולכך הוי כקרנן דלאחר שעבר זמנו בטל קרבנו ולא שייך להשלימו אלא באותו היום, דהרי החיוב שיש עליו למחר הוי חיוב ת"ת מחמת אותו היום ולא שייך שישלים בזה את החיוב מצות ת"ת דחל עליו מאתמול.

ולפמשי"כ נראה דבהא נחלקו המג"א והמור וקציעה, האם היכי דהא טרוד בזמן קביעותו האם יכול לדחות את קביעות הלימוד לזמן אחר.

דדעת המג"א כדדיקנו בשו"ע ובלבוש דעיקר יסוד החיוב הוא בהא דיש זמן שהוא קבוע רק לתורה, דכל יסוד המצוה הוא בזה שיש קביעות בעת הזאת, ולהכי ס"ל דאף אם הוא טרוד דעכ"פ לא יבטל לגמרי את הקביעות וישנה פרק אחד.

אכן דעת המור וקציעה דעיקר החיוב הוא כדי שילמדו תורה למען ידיעתה וקנינה, אלא דמשום דדרך ארץ קדמה לתורה ועסוקים וטרודים בפרנסתם להכי חייבו שכל אדם יקבע לעצמו כל יום זמנים שבהם ילמד על אף טרדתו, ומה"ט ס"ל דהיכי דהוא טרוד בפרנסתו או דיש לו הפסד כל שהוא פשיטא דיכול לשנות את אותו העת ולקבוע עת אחר, דהעיקר שילמד בכל יום ביום ובלילה שע"י יקיים מצות ת"ת בכל יום, ודו"ק.

ודאיתנא להכי, יתישב הא דהקשינו לעיל על השו"ע, דהא השו"ע בסי' מ"ז כתב דנהגו לומר פרשת ברכת כהנים סמוך לברכת התורה, ומבואר דפסק כמנהג הצרפתים המובא בתוס' דצריך לצאת יד"ח ת"ת סמוך לברכת התורה. ולפ"ז תמוה דכאן לכאורה משמע דהוי חיוב להקדים לימוד תורה קודם שיצא לעסקיו, והרי כל מה דצריך לומר פרשת ברכת כהנים הוא משום ברכת התורה, דצריך לצאת יד"ח ת"ת סמוך לברכת התורה. ולפ"ז לאחר שכבר קיים מצות ת"ת באמירת פרשת ברכת כהנים אמאי יש מצוה לקבוע עתים לתורה מיד לאחר התפלה.

אכן להנתבאר א"ש, דהא דעת השו"ע דיסוד החיוב דקביעות עתים לתורה אינו מחמת המצוה דת"ת, דהא אף ת"ח הלומד כל היום מ"מ חל עליו חיוב לקביעות עתים לתורה, דהא הוי מצוה עצמית מחמת עצם הקביעות, ולפ"ז אף דמצד מצות ת"ת קיים בזה שאמר פרשת ברכת כהנים מ"מ רמאי על"י חיובא דקביעות עתים לתורה דזה צריך לכתחילה לקיימו קודם שיילך לעסקיו.

ולפממשנ"ת אפשר דבהני תרי צדדי פליגי הב"ח והב"י. האם מהא דתחילת דינו של אדם הוא על ד"ת, מהא חזינן דתורה קודם לעסקיו, ומה"ט כתב הטור דצריך להקדים לימוד התורה קודם שילך לעסקיו.

אכן הב"ח חולק עליו וס"ל דכיון דדרך ארץ קודם לתורה וחייב אדם לדאוג לפרנסתו קודם שילמד תורה, וא"כ מה שייך לחייבו ללמוד קודם שיצא לעסקיו.

אכן להנתבאר נראה, דהב"י לשיטתו אזיל, דס"ל דיסוד החיוב

ומבואר בדבריו כדכתבנו דעיקר יסוד החיוב דקביעות עתים לתורה הוא ללמוד באופן שמפנה עצמו מכל עיסוקיו, ולהכי היכי דהלימוד הוא עיסוקו אינו מקיים בזה את החיוב.

ח. בביאור מחלוקת ר' אמי ור' יוחנן האם יוצא יד"ח מצות לא ימוש בק"ש דשחרית וערבית או דצריך ללמוד פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית

ולפמשנ"ת, אפשר לבאר את שיטת ר' אמי דס"ל דא"א לקיים מצוות קביעות עתים לתורה ע"י ק"ש דשחרית וערבית, והקשינו דאף אי נימא דיש חובה ליחד עת קבוע בכל יום שלא יעבירונו בשום פעם דיסודה משום הקביעות, מ"מ אמאי אינו יוצא בק"ש דשחרית וערבית לצאת יד"ח הקביעות עתים לתורה, דהא פשיטא דלדעת ר' אמי אף אם יקבע זמן לק"ש בשחרית וערבית אינו יוצא יד"ח.

אכן להנתבאר א"ש, דהא כל יסוד החיוב הוא בזה שמפנה את אותו הזמן מכל עסקיו וטרדותיו ומיחד אותו לתורה, ומהאי טעמא מלמד תינוקות על אף דמקיים בזה מצות ת"ת, מ"מ כיון דאינו מייחד את אותו הזמן רק לתורה דהרי באותו הזמן הוא עסוק בפרנסתו לא חשיב קביעות עתים לתורה, וה"ה במי שמקיים בזה מצות ק"ש, כיון שגם ללא המצוה דקביעות עתים לתורה חייב לקרוא ק"ש, לא חשיב כקביעות עתים לתורה, ודו"ק

וכן מבואר בתשובות והנהגות להגר"מ שטרנבוך שליט"א (כרך ד' סימן רי"ד) וז"ל: אמנם לע"ד עיקר מ"ע דת"ת פשיטא שמקיימין, ואפילו לא רצה ללמוד וכפו אותו ג"כ יצא, אי נתכוון למצוה אף שלא היה לו ברירה, וכ"ש כאן ששמח בכך שזוכה לשבת בבית ה', שכרו לעוה"ב רב מאד אף שמקבל על כך שכר.

אלא שיש ענף נוסף במצוה זו, שעליו להראות את חביבות התורה בכך שקובע עתים לתורה, וזוהי שאלה ראשונה ששואלים לאדם בשעת הדין, לא אם למד תורה כשיש לו פנאי, אלא אם קבע עתים וביטל לשם כך מעסקים כדי ללמוד תורה להראות חביבותה אצלו, שבזמן שקבע לתורה אינו מבטל לעסק אף שסבור להרויח הרבה, ואם כן יש לומר שזה לא שייך כלל בבן תורה שכולו כפוף לתורה.

אבל גם להפוסקים הנ"ל המובאים בברכי יוסף שחייבין בקביעות עתים גם בלומד בשיבה, היינו שעיקר המצוה של קביעות עתים הוא בגדר הצדק משלך ותן לו, והיינו שמנדב מזמנו וקובעו לתורה, ולכן לצורך קיום מצוה זאת ראוי לוותר זמן מסוים ביום משלו כדי לקיים מ"ע דת"ת כמצותה וכו'.

וביותר נלע"ד שאם בתוך הסדרים אינו מבטל תורה בשום אופן, זהו גופא כקביעות עתים, שאינו מבזבז זמן ומראה שאין שום דבר חשוב אצלו מלבד הלימוד, וכדאי שיקבל ע"ע זמן מסוים שיהא קדש רק לשקידה, ושלא לדבר אז כלל אלא בתורה לבד.

והדרן לדברינו שבני כולל בודאי מקיימין המ"ע, ואף שיש מעלה מיוחדת לקבוע עתים להראות חשיבות התורה, אם לומד שעות מסוימות בהתמדה, בזה גופא נחשב כקביעות עתים ושכרו הרבה מאד, עכ"ל.

ויעוין במשנה ברורה (סימן קנ"ה ס"ק ה') דכתב וז"ל: להרויח הרבה, ואיש כזה הוא מבעלי אמנה שמאמין ובוטח בה' שלא יחסר לו מזונותיו עי"ז, וכדאיתא בירושלמי סוטה פ"ט מאי אנשי אמנה, כהדא דהוו צוחין ליה בפרגמטיא, פ"י שהיו צועקים הקונים שיבא עם סחורתו למכור, והוי אמר לית אנא מבטל ענת, מה דחמי למיתי מיתי, וז"ל הקרבן עדה שם, הוי אמר אין אני מבטל השעה שקבעתי ללמוד התורה בשביל הרווחת ממון, אם ראוי שיבוא לי ריוח יבוא הוא מעצמו מהקב"ה אף לאחר שאגמור קביעות למודי, עכ"ל.

ולכאורה צ"ב מה בא הירושלמי לחדש במעשה הזה, אכן לפמשנ"ת נראה דזה כונת הירושלמי, דכל יסודו של החיוב לקבוע עתים לתורה הוא בזה שקובע זמן שבעת הזאת הוא לומד תורה על אף כל טרדותיו, דעצם הקביעות של אותו זמן שהוא משובעד רק לתורה זהו עיקר החיוב, וזה בא הירושלמי להדגיש דכיצד מקיימין האי חיובא, דאף אם באותו שעה מציעים לו להרויח הרבה בכל אופן אינו מבטל את קביעותו.

דקביעות עתים לתורה הוא בעצם זה שמיחד עת הקבוע רק ללימוד התורה, ואי"ז כלל מדין חובת מצות ת"ת, דאף דמצד חובת ת"ת דרך ארץ קדמה לתורה וצריך לדאוג לפת לחמו קודם לימודו, מ"מ לענין החובה לקבוע עתים לתורה, כיון דכל יסוד החיוב הוא בהא דקובע עת שמייוחד רק לתורה, ע"כ צ"ל דזה כל החיוב שיסיר באותו עת את כל טרדותיו, וס"ל להב"י דמאחר דגרסינן בגמ' דשואלין על קביעות עתים לתורה קודם ששואלים על עסקיו, מהא חזינן דהחיוב לקבוע עתים לתורה קודם לעסקיו, אכן לאחר שקבע עת לתורה גם לדעת הב"י אם צריך לצאת לעסקיו למען פרנסתו הרי זה קודם למצות ת"ת.

אכן בדעת הב"ח נראה דס"ל כדביארנו בדעת רש"י, דיסוד החיוב לקבוע עתים לתורה הוא כדי שלא יגרר וימשך כל היום לעניניו ועסקיו ויפסיד את המצוה דת"ת, ולהכי קבעו חכמים שיקבע זמנים קבועים לתורה, ונמצא דיסוד החיוב הוא בכדי שלא יתבטל ממנו מצות ת"ת.

ומה"ט ס"ל להב"ח דבהא הרי קימ"ל דדרך ארץ קדמה לתורה, ובדעת הב"ח צריך לפרש דהא דצריך להסמיך את לימודו לתפלה אי"ז מדין החובה דקביעות עתים לתורה, אלא דהוי מדין תורה דרבים וכדמבואר בלבוש ועוד טעמים המובאים בפוסקים יעו"ש.

ז. בספק הברכי יוסף בלומד בשיבה ומקבל פרס האם יוצא בזה יד"ח קביעות עתים לתורה

בברכי יוסף (סימן קנ"ה ס"ק א') כתב וז"ל: ויקבע עת ללמוד וכו'. דיין הממונה לדון מותר לדון בעת הקבוע לו ללמוד, ועולה לו ללמוד, דדינא היינו תורה, והיינו דוקא כשאנו נוטל שכר לדון, ומהאי טעמא נמי מלמד תינוקות בשכר אינו עולה לקביעות עתים לתורה. הרב מורי זקני מהר"א אזולאי בהגהותיו כ"י מספר זכרון משה. וכפי זה הלומד בשיבה בעת קבוע ומקבל פרס, אותו הלימוד אינו עולה לקביעות עתים, ויש לחלק קצת, עכ"ל.

ומבואר בדבריו דאם מלמד תורה בשכר, אף דמלמד בזמן קבוע מ"מ אינו מקיים בזה את חובת קביעות עתים לתורה.

ולכאורה צ"ב דהא פשיטא דאף כשמלמד תינוקות מקיים בזה מצות ת"ת, וכן ראיתי בתשובות והנהגות להגר"מ שטרנבוך שליט"א כרך ד' סימן רי"ד דהקשה כן וז"ל: עיקר מ"ע דת"ת פשיטא שמקיימין, ואפילו לא רצה ללמוד וכפו אותו ג"כ יצא, אי נתכוון למצוה אף שלא היה לו ברירה, וכ"ש כאן ששמח בכך שזוכה לשבת בבית ה', שכרו לעוה"ב רב מאד אף שמקבל על כך שכר, ע"כ. וצ"ב בזה.

עוד צ"ב במה שמסתפק לענין הלומד בשיבה ומקבל פרס האם יוצא בזה יד"ח קביעות עתים לתורה, וצ"ב במאי תלי' ספיקתו.

ולהנתבאר נראה, דדעת הברכי יוסף דאף ת"ח היודע את כל התורה מ"מ חייב ליחד עת קבוע בכל יום שלא יעבירונו בשום פעם, דעיקר יסוד החיוב לקבוע עתים לתורה הוא בעצם זה שיש זמן קבוע שהוא מיוחד רק לתורה, וכדביארנו לעיל בב"י דאף היכי דמצד מצות ת"ת יכול להיפטר מחמת דהוא טרוד בפרנסתו מ"מ יש חיוב ליחד זמן שעל אף טרדתו מיחדו רק לתורה, וס"ל להב"י דהיכי דהקביעות בא מחמת השכר שהוא מקבל דזהו פרנסתו, חסר בכל יסוד החיוב לפנות את אותו הזמן מכל עסקיו וטרדותיו.

ולפ"ז א"ש הא דכתב הברכי יוסף דמ"מ יש לחלק לענין בני ישיבה שמקבלים פרס על לימודם, דכיון דסיבת לימודם הוא מחמת החיוב ללמוד תורה והא דמקבלים תמיכה אי"ז גדר דשכר עבור לימודם, ולהכי חשיבי לימודם לקביעות עתים לתורה.

וכהנתבאר מבואר בשו"ת דברי מלכיאל (חלק ד' סימן פ"א) וז"ל: ומה שהביא ממ"ש הברכי יוסף (סי' קנ"ה) בשם מהר"א אזולאי שמי שדן או מלמד בשכר לא ידון וילמוד בשעה שיש לו לקביעות עתים לתורה, כי לא יצא בזה ידי קביעות עתים לתורה, הטעם שם כי החיוב על כל אדם לפנות בכל יום עת קבוע מכל עסקי הגוף ולעסוק בתורה, וכיון שנוטל שכר א"כ הוי זה ג"כ מעסקי גופו, ולזה לא יצא דהא קיבל על עצמו לפנות מכל עסקיו ולא לעסוק בעסקו ביחד עם לימודו, וה"ז דומה להא דקי"ל שדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, עכ"ל.

מתוך הספר החדש "דרך ישרה" הנהגות הגר"ש דבליצקי זצ"ל

כג

ישרה

פרק א' - ארבע פרשיות

דרך

פרשת 'זכור'

ד. בעניינת 'יהא שמיא רבא' על הקדיש שקודם קריאת 'זכור', נהג לכוין גם שיהא השם שלם והכסא שלם במחיית שמו של עמלק⁴.

✧ עקבי דרך ✧

בזה והראה פנים לכאן ולכאן ומסיק דנהרא נהרא ופשטיה עי"ש, הנה גם לדידיה עכ"פ אין קפידא לחוש לסברת המנהיג וכל הנך רבוותא האוסרים לעשות הוספות כדי שהקורא בשל ר"ח יהיה ג"כ משבעת החיוביים.

ועפ"ז מסיק רבינו (אם למקרא, שם) דלכתחילה בודאי ראוי להחמיר שלא להוסיף על ששה עולים, אמנם לעת הצורך אפשר להקל, ע"כ, מיהו למעשה נהג במניינו כדעת האוסרים שלא להוסיף בשום פנים ואופן, וכן כתב בספרו 'זורח השמש' (שחרית דשבת אות ז) דאפילו לצורך גדול אין מוסיפים בשבת כזו, וכמשנ"ת מלתא בטעמא [ודין זה משכחת לה בשלשה אופנים: שבת 'שקלים' ר"ח אדר; שבת 'החודש' ר"ח ניסן; ר"ח טבת שחל בשבת (רבינו בכתי)].

4. בפירוש השבח של 'יהא שמיא רבא' נחלקו הראשונים, דעת המחזור ויטרי (סי' ט') דאנו מבקשים בזה שיימלא שמו יתברך וכדכתיב 'כי יד על כס י-ה', שאין שמו שלם וכסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק, וזהו שאומרים 'יהא שמיא רבא' - שיהא שמו גדול ושלם [והמשך הבקשה הוא כבר ענין בפני עצמו, שיהא מבורך לעולם הבא] יעוי"ש, ואילו התוס' בברכות (דף ג' ע"א ד"ה וענין) פירשו דכולו בקשה אחת 'יהא שמיא רבא מברך' שיהא שמו הגדול מברך לעולם ולעלמי עלמאי, וכדמשמע מלשון הגמרא ברכות (שם) בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות וענין 'יהא שמיא הגדול מבורך' יעוי"ש.

ולענין הלכה, אף כי מהרח"ו ז"ל (שערי קדושה' ח"א ש"ד ד"ה הראשון) והרחיד"א ז"ל (מורה באצבע' סי' ב' אות לד) העתיקו פירוש המחזור ויטרי, הנה בטור ובית יוסף ורמ"א (סי' נו ס"א) משמע שציידו כפירוש התוס', וכפשטות הגמרא בברכות הנ"ל, וכן סתם המשנה ברורה (שם סק"ב) דהפירוש יהא שמו הגדול מברך עי"ש — מיהו לגבי הקדיש הנאמר כאן קודם קריאת פרשת 'זכור' המתקנת מחז"ל להפטיר בה בשבת הסמוכה לפורים כדי

הקוראים נמצא שהקורא בספר של ר"ח לא יהיה מכלל ז' הקוראים החיוביים - אף כי בלבוש (סי' תרפד ס"ג; תרפה ס"א) ושערי אפרים (שער ח' סע"ה) ועוד פוסקים מבואר דהכא נמי מותר לעשות הוספות כמו בשאר שבתות, ובעקבותיהם המשנה ברורה (שם סק"ט ושם סק"ד), כבר כתב רבינו בחיבורו 'אם למקרא' (לקט דינים אות א') דבאמת לדעת הרבה פוסקים אין ראוי לעשות הוספות בכהאי גוונא כדי שתהיה קריאת ר"ח משבעת העולים החיוביים, וכדאיתא במהר"י טירנא ז"ל (מנהגי כל השנה, ר"ח ושבט, דף לו ע"א) דקרינן בפרשת השבוע ו' גברי ולא יותר 'כדי שיקרא השביעי בס"ת שניה מפני כבוד ספר תורה', ע"כ, וכן הוא בשו"ת הלק"ט (ח"ב סי' רח) ובפסקי רבני פפד"מ (בשו"ת המאור עמ' תקל אות י'), אם כי התיירו להוסיף בשעת הצורך) ורבי בצלאל הכהן מוילנא ז"ל (בחידידשי דינים שבסו"ס 'שולחן הקריאה' על קריאה"ת) וערוך השלחן (סי' תרפד סק"ד; תרפ"ה סק"ד) ומנהגי בעלז (עמ' לד) ומשמרת שלום (קוידינוב, סי' כח ס"ד), עכ"ד רבינו שם.

ובשו"ת 'שומע ומוסיף' (בכתי) הראה רבינו דכן מבואר גם בספר המנהיג (סוף הל' חנוכה סי' קג) שכתב דבשבת ר"ח חנוכה צריכים לקרוא ה' בפרשת השבוע ו' בשל ר"ח ז' בשל חנוכה ומפטיר חוזר על קריאת חנוכה "דכל שבעה שהן חובת הקריאה יקראו בשלושתן שהן חובה ליום", ע"כ, הרי להדיא דעתו שיהיו הקריאות משבעת העולים החיוביים, ונהי שלענין מה שנקט דגם המפטיר אינו נחשב מן החיוביים [ולכן הצריך דשל חנוכה יהיה השביעי] לא נקטינן כוותיה, אלא מאחר שקבעו חז"ל שהמפטיר קורא בתורה תחילה לעולם חשבינן המפטיר מן החיוביים, אבל הא מיהא במה שכתב דקריאת ר"ח צריכה להתקיים על ידי אחד מן החיוביים - בזה ודאי יש לתפוס כדבריו ולהמנע בכהאי גוונא מלעשות הוספות בפרשת השבוע, עכ"ד רבינו שם — ואם כי מצינו בשו"ת הריב"ש (סי' נט) שדן

ה. הקורא והשומעים ראוי שיהיו בקיאים בפירוש התיבות של פרשה זו, ולעצמו הקפיד גם במקום שיש שני פירושים לחשוב על שניהם [כגון 'ולא ירא אלקים' לבוין על עמלק או על ישראל, וכן 'אשר קרך' מלשון מקרה קרי וקור]⁵.

❧ עקבי דרך ❧

תשלד ובביא שופטים סי' נט), וגם כהפירוש השני דקאי על ישראל (כ"ה במכילתא בשלח ר"פ ויבוא עמלק וילקו"ש שם רמז רסא, תנחומא פר' כי תצא אות י' לדעת רבנן, ובעקבותיהם התוס' בקידושין לג ע"ב, ובסו"פ כי תצא בדעת זקנים חזקוני אור החיים והעמק דבר, וכ"ה בחמדת ימים פ"א מפורים); ע"כ.

אמנם למעשה אמר רבינו דבאמירת אשר 'קרך' יש לבוין ג"כ כשני הפירושים הנוספים שהביא רש"י (שם), דהיינו לשון 'קרי' וטומאה - שהיה מטמאן במשכב זכור, ולשון 'קור' וחום - שציננם והפשירים מרתיחתם והניח מקום לאחרים שיוכלו להלחם בהם יעוי"ש (רשימו"ת). ועובדא הוה שבגמר הקריאה חזר רבינו וקרא מפסוק 'אשר קרך', ונימק היות ושכח לבוין את אחד מהפירושים שהביא רש"י על 'אשר קרך' [כנראה בעת שבא לחזור על הפסוק 'והיה בהניח' (כדלהלן אות יז), הקדים לחזור כבר מפסוק 'אשר קרך'] (רשימו"ת).

וברשימה מכת"י רבינו נמצא כתוב מוסר השכל מפרשה זו, על פי המבואר בגמרא סנהדרין (דף קו ע"א) דמלחמת עמלק בא להם על שרפו ידיהם מן התורה, ואף דבאותו זמן עדיין לא ניתנה להם התורה ולא נהגה אצלם מצות תלמוד תורה, מאחר שכבר היה בידם שבע מצוות בני נח ומצות שבת וכבוד או"א ופרה אדמה ודינים (סנהדרין נו ע"ב), גם ללא מצות תלמוד תורה נדרש מהם מצד הסברא לשקוד על עניני אותן מצוות כדי שידעו האיך לקיימן, וכל כך היה חמור הדבר עד שכבר נענשו כאשר נתרשלו מזה, וא"כ על אחת כמה וכמה אנחנו שיש בידינו כל תרי"ג מצוות ובכללם מצות תלמוד תורה שנצטוונו להגות בה יומם ולילה, איך וכמה יתבעו מאתנו, עכתו"ד רבינו שם.

לסמוך מחיית עמלק למחיית המן, בזה נהג רבינו לדקדק לבוין בעניית 'יהא שמיה רבא' גם כפירוש המחזור ויטרי והרח"ו והרחיד"א ז"ל דהבקשה היא שימחה שמו של עמלק ויהא השם גדול ושלם.

ועל דרך זה נהג רבינו גם בקדיש שאחר קריאת התורה בשחרית דפורים (להלן פ"ד אות כט), ובקדיש שאחר קריאת התורה דפרשת 'בשלח' ופרשת 'כי תצא' (ראה 'דרך ישרה' ח"א פל"ט אות נו), ובפרט דבשלושת אלו הקדיש נאמר בסיום קריאת ענין מחיית עמלק להדיא, ועל פי רוב היה רגיל גם להזכיר את הצבור לענין זה קודם אמירת הקדיש ההוא.

5. בענין זה כתב רבינו (בכת"י, דיני ומנהגי חודש אדר) דיין הקורא ובין השומעים צריכים לכתחילה להבין את פירוש המילות של פרשת 'זכור', דהלוא יסוד המצוה היא הזכירה [אלא שצריך לזכור מתוך הכתב דוקא], ואם אינו מבין פירוש התיבות שקורא הוי חסרון בזכירה, ולכן לכתחילה צריכים להבין פירוש הענין והמלות של הפרשה, עכ"ד רבינו שם (וראה כע"ז בס"י תפט משנ"ב סוף סק"ה, לענין ספיה"ע). ועיין בספר 'מועדים וזמנים' (ח"ב סי' קסה) שהפליג יותר דבאינו מבין פירוש המילות אפשר דלא שייך ביה גדר 'שומע כעונה' (עיין שו"ע ר"ס קצג), וגרע ממקרא מגילה וכו' יעוי"ש.

ובמהות הכוונה כתב רבינו (שם) דיש לבוין כפי הפשט: 'קרך' לשון מקרה (רש"י סו"פ כי תצא בפירוש הראשון, אבן עזרא); 'נחשלים' פירוש נחלשים (רש"י אבן עזרא וחזקוני שם); 'ולא ירא אלקים' כשני הפירושים, כפשטא דקרא דקאי על עמלק (רש"י ותרגום יונתן ואבן עזרא שם, וכ"ה בתנחומא פר' יתרו אות ה' ובפר' כי תצא אות י' לחד מ"ד, וילקו"ש בהעלותך סי'

ו. לקריאת פרשת 'זכור' שלדעת כמה ראשונים החיוב מן התורה לקרותה מתוך הספר דוקא, הקפיד שיוציאו הספר תורה היותר מהודר ומוחזק בבשרות המצוי בבית הכנסת.⁶

❧ עקבי דרך ❧

בפשיטות דהאי 'ספר' הכוונה לספר התורה, והיינו פרשת 'זכור' האמורה במשנה תורה יעו"ש, ולפי זה יבואר מפשטא דגמרא כי אמנם קריאת 'זכור' מתוך ספר התורה היא חיובא דאורייתא.

ואמנם כן עולה מבואר מדברי התוס' (ברכות יג ע"א; מגילה יז ע"ב) וריטב"א (מגילה שם) ותוס' שאנץ (סוטה לג ע"א, ועי"ע בפירושו לתו"כ שם) ורא"ש (ברכות פ"ז סי' כ') וסמ"ק (סי' קמז) דקריאת פרשת 'זכור' בבית הכנסת היא חיובא דאורייתא, וכן כתבו כמה ראשונים בדעת רש"י (ברשב"א ותו"ר ותוס' ר"י שיריליאון בברכות שם), וכן איתא בספר האשכול (הל' חנוכה ופורים, סי' י') דזכירת מעשה עמלק בעי ספר כמו דמקרא מגילה הוא מתוך ספר עי"ש, והוא מבואר מאד עם פשטות הגמרא במגילה וכמשנ"ת.

אלא שעדיין לא נתבאר לן שיעור הזמן לזכירה זו מדינא דאורייתא, והאף אמנם דמצות הזכירה הזאת נוהגת בכל מקום ובכל זמן, וכדאיתא ברמב"ם (פ"ה ממלכים הל"ה; סה"מ מ"ע קפט) וסמ"ג (עשה קטז) וספר החינוך (מצוה תרג), מכל מקום לגבי הקיום של 'תהא שונה בפיק' לא נתפרש אם הוא בכל שנה או בכל שבע שנים או אולי בכל יום, וכבר התחבט בזה בספר החינוך (שם) וחכך לומר דדי באמירה פעם אחת בשנה או פעם אחת בב' וג' שנים כשיעור שמשלימים התורה אצל בני בבל ובני מערבא (עיין מגילה כט ע"ב), דסמכו רבותינו ז"ל דבזה סגי כי היכי שלא יבוא לידי 'לא תשכח', אך שוב כתב דאפשר שהוא דוקא פעם אחת בכל שנה לכל הפחות, ושלטעם זה תיקנו חכמים לקרות פרשה זו בשבת הסמוכה לפורים בכל שנה ושנה יעו"ש, וכן הוא בפשיטות בארצות החיים (סי' א' אר"י סק"ד) דמצוותה לכל הפחות פעם אחת בשנה כשיעור שתקנו חכמים יעו"ש, ויסוד לזה נמצא כבר בלשון הפסיקתא רבתי (סו"פ יב) אמר הקב"ה אין

6. על הפסוק "זכור את אשר עשה לך עמלק וגו' לא תשכח" (דברים כה, יז-יט), דרשו בגמרא מגילה (דף יח ע"א) 'זכור' בפה 'לא תשכח' בלב, ע"כ, ומבואר דהחיוב לזכור מעשה עמלק בפה להדיא, וכעין זה במדרש (תו"כ ר"פ בחקותי) 'שתהא שונה בפיק' — ואולם לא נתבאר האיך הוא אופן קיום מצוה זו בפה, וכבר נסתפק הר"ש משאנץ (בפירושו לתו"כ שם) אם הכוונה לאמירת פרשת 'זכור' דייקא, או דמהני אף על ידי לימוד הלכות מגילה וכו', ובראב"ד (שם) נקט בפשיטות דסגי בלימוד הלכות מגילה, וכן נראה גם דעת הרמב"ם (סה"מ מ"ע קפט; פ"ה ממלכים הל"ה; פי"ג מתפילה הל"כ) והחינוך (מצוה תרג) דקיום מצוה זו אינו בקריאת פרשת 'זכור' דוקא אלא בכל דיבור שהוא המעיר ומעורר לזכירת הענין יעו"ש, וכן נראה גם מסקנת הרמב"ן (בפירושו עה"ת שם).

אולם כבר העירו הב"ח (ר"ס תרפה) והגר"א (בביאורו שם ס"ז) דמפשטות הדברים בגמרא (שם) נראה דהמצוה היא בקריאת הדברים מתוך ספר, דדרשו על הפסוק (שמות יז, יד) "כתב זאת זכרון בספר" דהאי 'זכרון' היינו קריאה בפה, ומשמע דבעינן זכירה בפה מתוך ספר, וכן הוא גם בראש יוסף (מגילה שם) ושפת אמת (מגילה יז ע"ב בתוד"ה כל) ומשיב דבר (ח"א סי' מז לסי' קכח) ומשנה ברורה (סי' תרפה סקי"ד).

ואמנם בפני יהושע (מגילה דף יז ע"ב) נסתפק אם האי 'ספר' הנזכר בפסוק שם, הכוונה לספר תורה דייקא, או דגם מתוך חומשים שפיר דמי [אך מה שפלפל בזה מדברי התוס', ראה באליה זוטא (סי' תרפה סק"ט) שדחה דבריו], וביותר מזה נסתפק באבן עזרא (סו"פ בשלח) אולי בכלל הכוונה שם לאיזה ספר מלחמות ה' שהיה להם ואבד במשך הדורות, ובתרגום יונתן בן עוזיאל (שם) כתב כן להדיא דהיינו 'ספר סבייא דמלקדמין', וכן נקט גם החזקוני (שם), ולפי דרכם לכאורה לא נמצא בזה יסוד לחיוב קריאת פרשת 'זכור' מתוך ספר תורה דייקא, מיהו ברמב"ן ובספורנו (סו"פ בשלח) נקטו

❧ עקבי דרך ❧

לכם אלא להיות קוראים פרשת עמלק בכל שנה, ע"כ.

וביתר ביאור איתא בשו"ת 'תורת חסד' (מלובלין, סי' לו סק"ג) ובספר 'בני יששכר' (מאמרי חודש אדר, מאמר ג', אות ט-י) דמצוה זו היא מן הדברים שהכתוב מסר לחכמים לקבוע איזהו שיעור שלא יבוא לכלל 'שכחה', והם אמרו דהוא לכל הפחות פעם אחת בכל שנה, ע"כ, ובספר 'מיני תרגימא' (מהג"ר ישעיה פיק ז"ל, ליקוטים מו"ק ח' ע"א) הראה יסוד לזה משיעור שכחה י"ב חודש שמצינו בגמרא לענין המת המשתכח מן הלב (ברכות נח ע"ב) ולענין אבידה המשתכחת מבעליה (ב"מ כח ע"א), דחזינן דשיעור 'שכחה' הוא במשך של שנה [אם כי שם מייירי על משך זמן השכחה מן המאורע עצמו, ולא מן החזרה האחרונה על הענין, ועיין].

נמצא איפוא, דלדעת הני רבוותא דמצות הזכירה מדאורייתא היא דוקא בקריאת פרשת 'זכור' מתוך ספר התורה, אזי הקריאה בשבת הסמוכה לפורים היא קיום המצוה דאורייתא של זכירת עמלק בפה מתוך ספר, וכן נראה להדיא בסמ"ק (מצוה קמז) יעו"ש.

[ואף שלמעשה קריאת 'זכור' מתקיימת גם על סדר פרשיות השבוע בקריאת פרשת 'כי תצא', והרי מדינא דאורייתא לא מצינו חיוב לקיום מצוה זו בשבת הסמוכה לפורים דוקא (וכמג"א סי' תרפה סק"ב), וכמו"כ אפשר שיוצאים ידי חובה גם בקריאת 'ויבוא עמלק' שבפרשת 'בשלח' הנקראת על סדר פרשיות השבוע וגם בשחרית של פורים (יעיין מג"א שם ומה שפקפק ע"ז במשנ"ב סקט"ז), מכל מקום לא רצו חז"ל לסמוך על קריאות הללו שהם כקורא בתורה ואינן לקיום מצות הזכירה ('שלחן גבוה' סי' תרפה סק"י), ומה גם דלאו כולי עלמא שומעים קריאת הפרשה בכל שבוע, וכל שכן למנהג בני מערבא שבלאו הכי לא היו משלימים התורה רק פעם בשלש שנים (כבמגילה כט ע"ב), על כן הוצרכו לתקן זמן מיוחד בכל שנה לקרות בה פרשת 'זכור' בתורת חיוב על כל אחד ואחד שיבוא לשמוע כדי להבטיח את קיום המצוה הזו מתוך ס"ת בכל שנה, וכיון שנתקן כבר הורגלו העם שאין מכוונים כלל לצאת ולהוציא ידי

חובה בפרשת 'כי תצא' ופרשת 'בשלח', מאחר ובלאו הכי ישמעוה בשבת 'זכור', ובהעדר כוונת שומע ומשמיע בודאי אין יוצאין כלל בקריאה דהא מצוות צריכות כוונה (ראה חת"ס בגליון השו"ע סו"ס סז; משנ"ב סי' תרפה סקט"ז), וסוכ"ס נמצאו הכל יוצאים ידי חובת המצוה דאורייתא בשבת 'זכור' — ואפשר גם דאחר שתקנו חז"ל את קיום המצוה הזו לשבת הסמוכה לפורים כדי לסמוך מחיית עמלק למחיית המן, מעתה כבר יש ענין לקיים המצוה באותו הזמן דייקא כתיקון חכמים (כחת"ס בגליון השו"ע ר"ס רעא לענין קידוש, וכע"ז מ"ט משמיה גם לנידוד וכדלהלן סוף הע' 23), ועיין].

ולמעשה כבר הסכימו הפוסקים לחוש לדינא לדעת כל הנך רבוותא דקריאת פרשת 'זכור' בשבת זו מתוך ספר התורה היא חיובא דאורייתא, ולאור זה כתב השו"ע (סי' תרפה ס"ז) דבני הכפרים שאין להם מנין צריכים לבוא למקום שיש מנין בשבת זו כדי לשמוע פרשה זו שהיא מן התורה, ע"כ, ובמשנה ברורה (שם סק"י) דאם אי אפשר להם לבוא עכ"פ ידקדקו לקרות זה במקומם מתוך הספר, ע"כ, ובחיי אדם (כלל לא אות טו) ומשנה ברורה (סי' קלה סקמ"ו) התירו מהאי טעמא להביא ספר תורה אצל חולה או לבית האסורים לקריאת פרשה זו עי"ש — ובכלל זה גם שהקורא והשומעים בבית הכנסת צריכים שתהיה להם כוונת שומע ומשמיע לצאת ידי חובה בקריאה זו, כי היכי שתעלה להם מצות הקריאה מתוך הספר, וכדאיתא במשנה ברורה (שם סק"ד) יעו"ש.

וכיון דחיוב הקריאה כאן היא מתוך ספר תורה דוקא, כתב בלקט יושר (סוף דרש לחנוכה, עמ' 154) דהרב בעל תרומת הדשן ז"ל הקפיד ליקח ספר תורה לפרשת 'זכור' שהיא מוחזקת שהיא מדוייקת, ע"כ, וכן הוא בשערי אפרים (שער ח' אות פה) דידקדק אחר ספר שהיא מוחזקת בכשרות מדוייקת ומוגהת ביותר, ע"כ, ובלחם הפנים (על קיצושו"ע סי' קמ) גם אחר היותר מהודרת בכתיבה נאה (ועי"ע שו"ת 'התעוררות תשובה' ח"ג סי' תעו סק"ט משכ"ב) — ובעקבותיהם נהג רבינו לדקדק שהספר היותר מהודר ונאה המצוי בבית הכנסת, יהיה בשבת זו הספר השני לקריאת פרשת 'זכור'.

ז. קודם קריאת 'זכור' נהג להקריא את דברי הרמב"ם בהלכות מלכים (פ"ה הל"ה) ובספר המצוות (מצוה קפט) אודות מצות זכירת מעשה עמלק וחובת מחייתו.

עקבי דרך

לזכור תמיד מעשיו הרעים ואריבתו, כדי לעורר איבתו, שנאמר 'זכור את אשר עשה לך עמלק', מפי השמועה למדו (מגילה יח ע"א) 'זכור' בפה 'לא תשכח' בלב, שאסור לשכוח איבתו ושנאתו, ע"כ, ובספר המצוות (מצוה קפט) זה לשונו: "שציונו לזכור מה שעשה לנו עמלק מהקדימו להרע לנו, ושנאמר זה בכל עת ועת, ונעורר הנפשות במאמרים להלחם בו, ונזרו העם לשנוא אותו, עד שלא תשכח המצוה ולא תחלש שנאתו ותחסר מן הנפשות עם אורך הזמן", ע"כ – ודברי הרמב"ם הללו העתיק רבינו לעצמו על גבי פתקא מיוחדת, ממנה היה קורא לפני הציבור בבית הכנסת לאחר הקדיש שקודם פרשת 'זכור'.

וברשימה מכת"י רבינו נמצא כתוב אודות דברי הרמב"ם הללו, וז"ל "והנה כמה מן המוסר יש בדברי הרמב"ם בזה, שבכדי שלא תחלש שנאתו אנחנו צריכים לעורר הנפשות במאמרים להלחם בו, דאם כן איך וכמה צריך להתעורר במאמרי מוסר ויראה בכל עת על ידי לימוד ספרי מוסר תמידים כסדרם, בכדי לעורר תמיד את השנאה לצר ואויב הפנימי, לעמלק הפנימי, אשר אם אנחנו מכניעים אותו כל אחד בלבבו על ידי מעשה התשובה, ממילא אנחנו מכניעים את שרו של עמלק בשמי שמים, ואם יפול שורשו בשמים אזי גם ימחה זכרו מתחת, כִּלְהַבֵּן בְּחִמָּה כִּלְהַבֵּן וְאֵינָמוּ, וכאשר האריך בזה החסיד בספר 'חמדת ימים' בפרקי הפורים, עכ"ד רבינו שם [והוסיף רבינו (שם) דואת היתה עבודת הגדולים חסידי עליון בקרב הימים האלה, משבת 'זכור' עד אחר הפורים, לעבוד בעיקר על הגברת השנאה לצר ואויב זה, עכ"ד].

ובספרו 'לנפש תדרשנו' (חלק ב, פרשת 'זכור') הוסיף רבינו לפרש בזה מאמרם ז"ל בפסיקתא רבתי (סוף פרק יב) "אמר להם הקדוש ברוך הוא, בְּנִי, אין לכם אלא להיות קוראים פרשת עמלק בכל שנה, ומעלה אני עליכם כאילו אתם מוחים שמו מן העולם", ע"כ, דעל ידי הקריאה הזו נתעורר להגביר השנאה לעמלק הפנימי ולשרו ממעל עד שיוכרע על ידינו, וממילא כבר ימחה

ויש לציין, דאף דנקטינן דקריאה זו מתוך ספר התורה היא חיובא דאורייתא, מכל מקום אם נמצא אחר כך איזה פסול בס"ת במשך השנה לא חיישינן לחזור ולקרות פרשת 'זכור', גם באופן שברור שהטעות היתה קיימת כבר מאז (מרשימות הגר"י שוב שליט"א, פרשת 'זכור' אות יז), וכן הוא בשו"ת 'פני הארי החי' (סו"ס יט) ובספר 'הליכות שלמה' (מועדים עמ' שכד) בשם הגרש"ז אויערבאך ז"ל, דלענין דיעבד סמכינן להקל בצירוף כמה סברות הנ"ל: א' דעת כמה ראשונים דלא בעינן ספר תורה דייקא; ב' אפשר דאין חיוב מן התורה לקרות בכל שנה ושנה דייקא; ג' אם קריאת התורה בשחרית דפורים היתה מס"ת אחר, יש לצרף גם דעת המגן אברהם (סי' תרפה) שיוצאין ידי חובת המצוה בקריאת 'ויבוא עמלק' [ואפשר דזה גם למ"ד מצוות צריכות כוונה שהרי כל סיבת הקריאה ההיא בפורים היא משום שנזכר בה מעשה עמלק וחובת מחייתו (ועיין משנ"ב שם סקט"ז)], וכמו"כ קריאת התורה של פרשת 'כי תצא' למאן דסבר מצוות אין צריכות כוונה, ועיין.

ועכ"פ כדי לעשות מירב ההשתדלות לצאת מידי כל חשש כזה, אזי בקריאת 'זכור' שהנהיג רבינו בבית מדרשו בתפילת מנחה גדולה (להלן אות כ) דקדק לרווחא דמלתא לקיים הקריאה ההיא בספר תורה אחר מהודר שהיה בבית הכנסת, ולא באותו הספר שקראו בו בבוקר [ובחיבורו 'מאתך תהילתי' (בכת"י) כתב רבינו דבכהאי גוונא שנמצא פסול בס"ת במשך השנה, ראוי עכ"פ לדקדק בקריאת התורה של פרשת 'כי תצא' לצאת ידי חובת זכירת מעשה עמלק, ע"כ. וראה להלן (אות כג) דלעצמו בלאו הכי היה מקפיד לכוין כן בכל שנה מטעם אחר יעוי"ש].

7. בענין זה כתב רבינו (בכת"י, דיני פרשת 'זכור') דמה טוב ונעים לפני הקריאה להזכיר דברי הרמב"ם ז"ל אשר הם היסוד והשורש לתקנת קריאת פרשת 'זכור', בהלכות מלכים (פ"ה הל"ה) זה לשונו: "וכן מצות עשה לאבד זכר עמלק שנאמר 'תמחה את זכר עמלק', ומצות עשה

הנהגות הקריאה

ח. בעת שמיעת פרשת 'זכור' השתדל להיות מעומד⁸.

ט. דקדק כי העולה לתורה לפרשת 'זכור' הוא יהיה גם הקורא [ועל כן הש"ץ הקורא היה מתכבד לעלות לפרשת 'זכור']⁹.

❧ עקבי דרך ❧

לקרות ועולים וקורים ובאמת אינם בקיאים לקרוא כדת (רא"ש שם), על כן הנהיגו שהש"ץ יקרא להשמיע לציבור בקו"ר והעולה יקרא עמו בלחש רק כדי שלא תהא ברכתו לבטלה יעו"ש, ובעקבותיהם השו"ע (סי' קמא ס"ב) דהעולה יקרא עם הש"ץ בלחש.

אמנם לגבי קריאת 'זכור' שהיא לקיום חיובא דאורייתא, אמר רבינו דראוי לדקדק בה שתתקיים כעיקר תיקון חז"ל שהעולה לתורה הוא בעצמו גם הקורא המשמיע לציבור [וראה גם במשנה ברורה (סי' קלט סקי"ג ושע"צ סק"ו) דבקריאת 'זכור' יש להחמיר יותר שיתקיים לפי גדרי קריאת התורה יעו"ש] — ועל כן הנהיג רבינו כי הש"ץ הקורא את הפרשה הוא יהיה גם העולה לתורה לקריאה זו, דממילא נמצא שהעולה המברך הוא גם כן הקורא בעצמו [וכל זה מלבד הטעם הפשוט דבמקום דבעינן כוונה להוציא הציבור ידי חובה בברכות ובקריאה (כדלהלן אות יא) מוטב שיתקיים הכל על ידי אדם אחד].

ובלאו הכי נמי יש לפקפק קצת באופן הרגיל שהש"ץ קורא בקו"ר והעולה קורא עמו בלחש, דמלבד מה שלפעמים עלול העולה להגביה קולו באופן שיכניס את הקריאה לחשש תרי קלי לא משתמע (סי' קמא ס"ב ובמשנ"ב שם), עוד יש לחוש שמא מחמת קריאת העולה יתבלבלו השומעים העומדים בסמוך ויתנו דעתם לקריאתו ולא לקריאת הש"ץ [וכדמצינו בשו"ע (סי' תרצ ס"ד ומשנ"ב סקי"ג) לענין מגילת אסתר דהאוחז בידו מגילה שאינה כשרה לא יקרא עם החזן שמא יתנו האחרים דעתם לקריאתו במקום לקריאת החזן], ובקריאת העולה גופא אין יוצאים השומעים ידי חובה דמסתמא אינו מכוין להוציאם [והא דבשאר קריאת התורה לא חיישינן שמא ישמעו מהעולה ולא מהש"ץ, ראה במלואים שבסוף הכרך (עמ' רנא) משכ"ב].

פריו מתחת — ומסיים רבינו שם "ועל כן צריך לקבוע בל"ג ששבת זו דפרשת 'זכור' תהיה לשבת חיוזק מכאן ואילך לקביעת שיעורים בספרי מוסר ויראה תמידים כסדרם", עכ"ד. וראה להלן (רפ"ד בהערה) מה שהבאנו מדברי רבינו אודות איזהו מקומן המתהוללים בשבת זו.

8. בשער הכוונות (דף יח ע"ב) כתב רבינו האריז"ל דיש לעמוד בשעה שנותן צדקה לפי שהצדקה היא מצות עשה, וראוי לעשות המצוות מעומד, ע"כ, ובספרו 'פתח עינים החדש' (ח"י לדף טו ע"ב, בנדמ"ח עמ' נו) הראה רבינו למה שכתב הרב 'בן איש חי' ז"ל ('אוצרות חיים' מהדו' אהב"ש מכת"י, מועדים ח"ב עמ' שצה) דמהאי טעמא גם בעת קיום מצות קריאת פרשת 'זכור' טוב שיהא מעומד, כי השומע יוצא ידי חובת מצות עשה זו מדאורייתא כקורא, ע"כ.

והנה למעשה רוב השנים בלאו הכי היה רבינו שומע כל קריאת התורה מעומד, וגם לעת זקנתו שכבר שמע הקריאה במיושב, היות שעל פי רוב היה הוא הש"ץ הקורא את פרשת 'זכור' (וכדלהלן בסמוך) הרי ממילא התקיימה אצלו בעמידה, אמנם בשנים האחרונות שגם לא היה קורא בעצמו אזי היה משתדל להעמד במיוחד לשמיעת פרשת 'זכור' [אם כי יתכן שהיה טעמו גם כדי להיטיב את השמיעה ביתר שאת, ועיין].

9. בעיקר תקנת 'קריאת התורה' שתקנו חכמים היה העולה לתורה גם כן משמיע את הקריאה לציבור, וכדאיתא בתוס' וברא"ש במגילה (דף כא ע"ב, וכ"ה במנחות ל' ע"א וב"ב טו ע"א בתוד"ה שמונה), אלא שמאוחר יותר התקינו הקדמונים שיהא העולה מברך והש"ץ משמיע לציבור, והוא לתקנת העולים שאינם יודעים לקרות שלא יתביישו (תוס' שם ושם), או לתקנת הצבור מאחר ויש שרואים עצמם כבקיאים

תוספת שבת

זמני הדלק"נ שבת פרשת תצווה זכור
ירושלים: 5:05 מוקדם: 4:55
בני ברק: 5:20 מוקדם: 5:10
מודיעין עילית: 5:14 מוקדם: 5:04
חיפה: 5:13 מוקדם: 5:03
טבריה: 5:09 מוקדם: 4:59

השבוע העלון
לע"נ הרבנית
שושנה רייזא
בת הג"ר יונה ע"ה
מצגר נפטרה א'
אדר תשפ"ב
ת.נ.צ.ב.ה

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

רמז להדלקת נרות בפרשת תצווה

הראשון ולכן ידליקו נרות שבת וכן שהם מצויות בבית, עיי"ש. והשנה שפורים חל בער"ש יש להיזהר שע"י השיכרות והסעודה לא יפסידו ממצוות כבוד השבת וממצוות התוספת שבת! ולנוסעים מחוץ לעיר יש להזדרז ולתכנן את הפקקים ואת המחסור בנהגי אוטובוס בימי הרמדאן...

כתב הבעל הטורים ריש פר' תצווה "תצווה" בגימטריא "נשים ציוה" רמז להדלקת הנר לנשים חובה בשבת, עכ"ל, וכן בפסיקתא (פרשת אמור) כתב: שלכן נסמכה פרשת הדלקת המנורה לפרשת שבת ומועדי ה', וכדברי המדרש וכן הטור בסי' ר"ס רס"ג שהנשים מצוות בהדלקה כיוון שהם גרמו מיתה לעולם בחטא אדם

סעודת פורים בפורים שחל בערב שבת

תרפ"ח סעיף ו' (ע"ש), מביא המשנ"ב ובשעה"צ סק"ל בשם הפר"ח שלכתחילה במקומים שט"ו חל בשבת יש עניין לעשות סעודה ומשלוח מנות גם בשבת וגם ביום ראשון.

כבר כתב הרמ"א בסי' תרצ"ה "וכשחל פורים בער"ש יעשו הסעודה בשחרית משום כבוד שבת" והמשנ"ב הסביר דברי הרמ"א, שלכתחילה יעשה קודם חצות, (אבל הביא מהרי"ל (סי' נו) שעכ"פ יעשה לפני שעה תשיעית!)

וכתב הגר"י משנר שליט"א שכשעבר חצות אסור לאכול סעודת פורים לפני מנחה שזה סעודה גדולה ושכיח שכרות, ולא מועיל שומר, (בשם משנ"ב רל"ב ל')

וכתב עוד, שאפי' שהתחילו אחרי חצות יש לסיים הסעודה בתחילת שעה תשיעית, בכדי שישפיק להיות תיאבון לסעודת שבת, וגם שישאר זמן להתארגן לשבת כראוי, אבל 'בדיעבד' ניתן לאכול עד לשבת, ויש גם אפשרות של 'פורס מפה ומקדש', אבל זה רק בדיעבד... (שער ימי הפורים עמ' קמ"ב), וה'פורס מפה' מפסיד לומר על הניסים בברכת המזון, שיש דעות שזה חיוב ממש בסעודת הפורים והיה צד לחזור על

ברהמ"ז (משנ"ב תרצ"ה ס"ק ט"ו)

הלכות פורים במקומים שחל בשבת:

רוב הלכות פורים המשולש מופיעים בסעיף אחד בשו"ע בסי'

חידושי המהרש"א בביאור "ליהודים היתה אורה זו תורה ושבת, ועל שניהם גזר המן שיתבטלו"

והתורה היא עדות לישראל, ויש גם מצוותיה שהם עדות לישראל, "שבת" שנאמר בה ביני ובינכם, וכן מצוות תפילין דכתיב בהו והיה לאות על ירך, וכן מצוות מילה שהיא אות ברית,

'ולכך גזר המן על אלו ביותר', כדפירש רש"י לפי שהם עדותן של ישראל, וכיון שנתבטלה גזירתו חזרו אלו 'עדות' ליושנן, אורה זו תורה, כמ"ש לעיל, ושמחה זו יו"ט שהוא יום שביתה, וכמ"ש שחזרו מאבל ליו"ט, וששון זו מילה שחזרו לה כמ"ש ורבים מעמי הארץ מתייהדים, דהיינו תחילה בברית מילה, ויקר זו תפילין שהוא כבודן של ישראל ע"ש כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, שחזרו לזה כמו שכתוב כי נפל פחד מרדכי וגו', עכ"ל.

וכך כתב המהרש"א בנדרים לב. גדולה מילה... שנאמר כי עפ"י הדברים האלה כרתי אתך ברית, וז"ל: שכל מצוות התורה תלויין במילה וכיון שעדיין לא נימול אינו בכלל מצוות התורה, ואדרבא למי שאינו נימול אסור ללמוד תורה ולשמור שבת כדאמרין בפרק ד' מיתות עכ"ל.

וכתב המהרש"א במסכת מגילה, על הגמ' (דף טז ע"ב) ליהודים היתה אורה וכו' וז"ל: דרשו כן דלפי פשוטו הוי ליה למכתב היה אור כמו היה אור במושבותם וע"כ דרשו היתה אורה זו תורה שנקראת בלשון נקיבה בכל מקום, ויש לכוון בדרש הזה כי התורה ניתנה בעיון כמו לימוד התורה, ובמעשה שהן המצוות,

הסבר נוסף מדוע גוי ששבת חייב מיתה? וכן מדוע המן גזר על שמירת שבת?

יכול 'לעשות השבת', וכשהוא שובת הוא מסלף את כל מהות השבת... (הגדת הגרי"ש כהנמן זצוק"ל)

בתפוחי חיים (כי תשא) ביאר שהטעם שדוקא מחלל שבת נחשב לגוי ויינו יין נסך, כי בכל עבירה אחרת שעובר היהודי עדין אין הוכחה שהוא דומה לגוי, כי שמא הגויים אינם עוברים בדוקא עבירה זו, משא"כ חילול שבת שמוכרח הגוי לעבור בשביל שלא יהיה גוי ששבת חייב מיתה, נמצא שהמחלל שבת מעיד על עצמו שהוא בבחינת גוי שנזהר מלשמור שבת, ולכן שמירת שבת היא אות יותר גדולה מכל המצוות להעיד על היהדות.

ובאמרות טהורות ביאר: שגוי לא יכול לנצל הזדמנויות להתעלות ולהמשיך להשאר גבוה... וזה שייך רק ביהודים, שנשאר אצלם כח השבת גם לאחריו... ובחידושי הגרי"ם ביאר שהרי ערב שבת זמן תשובה משום שהחטא באדם הוא מחלק הגוי שבו, ולכן לפני שבת יש לעשות תשובה כדי שלא ישאר בבחינת גוי ששבת..

הסבר נפלא מהגה"ג רבי אהרן נויבירט זצוק"ל על מטרת השבת, על תפילות השבת, ועל ביאור איסורי השבת, ולמה אסור להדליק אש? ועי"ז יבואר למה גוי ששבת חייב מיתה, וכן על שאלת טרונוסרופוס לר"ע (סנהדרין נח)

ומטרת השבת לטיפוח החיים הרוחניים ללימוד התורה ולא סתם למנוחה, וכמו שמפורש בדברי הנביאים שמטרת השבת שישפיע עלינו לפרוש גם במהלך השבוע ממעשים רעים במסחר וכד', וכמו שאמר הנביא ישעיה (נו ב' ד') אשרי אנוש יעשה זאת וכן אדם יחזיק בה שמר שבת מחללו "ושמר ידו מעשות כל רע" כי כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ובחרו באשר חפצתי ומחזיקים בבריתי, רואים שמטרת השבת שנשמר מכל רע (וכן עמוס ח' ה' ועוד)

טעם עונג השבת כדי שנלמד בשבת

ומאידך מצוה גדולה להתענג בשבת, ורק שיביא אותנו עי"ז לשבח לה', וכן מפורש בגמ' מגילה יב ובמדרש ילקוט"ש, על הפסוק ביום השביעי כטוב לך המלך ביין, אמרו חז"ל: ישראל כשהם אוכלים ושותים עוסקים במקרא במשנה בתלמוד באגדות, (ובגמ': בדברי תורה ותשבחות) אבל עובדי אלילים מזכירים העריות, ועי"ז אנו אומרים במנחה "ואני תפילתי לך ה' עת רצון" שאפי' שאני שרוי בשמחה אני מתפלל אליך (שו"ע הרב רצב), וכדברי הילקוט בויקהל המוכא בטור סי' רצ שה' ביקש ממשה שיקהיל קהילות לדרוש ברבים בהלכ' שבת, כדי שילמדו גם בדורות הבאים להורות לישראל דברי תורה איסור והיתר, כדי שיהיה שמי הגדול מתקלס בין בני.

וזה הכוונה בשחרית "וגם במנוחתו לא ישכנו ערלים", הכוונה ליהודים ערלי לב, שאינם מגיעים למטרת השבת וחושבים שזה סתם יום מנוחה וכמו שיש לנוצרים ביום א'... (שהרי גויים ממש כבר הוזכרו קודם: ולא נתתו לגויי הארצות ולעובדי פסילים) ולכן גם מזכירים בכל תפילות השבת קודם שביעה ועונג לאחמ"כ שמחה, 'שבענו מטובך' ואח"כ 'שמחנו בישועתך', 'שבעו ויתענגו מטובך' ללמדנו בחיים הרגילים כשאדם שבע כבר אינו שמח, אבל בשבת לאחר המזון הרוחני מגיע השמחה... וזה גויי הארצות לא תופסים.. ועי"ז אנו מתפללים שנזכה לזה. (תקציר מספרו הנפלא 'ישראל בשבתו' המופיע באוצר החכמה פרקים ט' - ט"ז).

כתב במדרש רבה (יא ח') וז"ל "אמרה שבת לפני הקב"ה - רבון העולמים, לכולן יש בן זוג ולי אין בן זוג, אמר לה הקב"ה כנסת ישראל היא בן זוגך". מבואר במדרש שאין השבת מצוה נוספת ככל שאר תרי"ג מצוותינו, אלא ביקשה השבת בן זוג ונתן לה הקב"ה את עם ישראל, וממילא גוי ששבת זה כמו שגונב אשת איש מישראל.

ועוד ביאר מרן הגרי"ש כהנמן זצוק"ל דשבת אינו רק איסור מלאכה, אלא שבת הוא יום מחמדים, שה' בירכו וקידשו (בראשית ב ג) והיא יצירת מציאות חדשה של שבת קודש, וקדושה זו בדומה לקדושת המשכן אשר היה אוירו מעין רשות נפרדת יחיד במינו עלי אדמות, ושבת מובדלת מכל השבוע, וישראל עם קדוש, ואפי' בנישואין אומר לאשה 'את מקודשת לי', ושכינה שרויה בניניהם שייך בשמירת שבת, ורק בעבורו נוצרה קדושת שבת, משא"כ גוי כל מציאותו סותרת 'קדושה', לכן אינו

הגה"ג רבי אהרן נויבירט זצוק"ל שכיהן רב בגרמניה וכיפו, (נלב"ע י"ח שבט תשי"ח), בהסברים נפלאים על מטרת השבת, על תפילות השבת, ועל ביאור איסורי השבת, וכן למה אסור להדליק אש? ועפי"ז יבואר למה גוי ששבת חייב מיתה, וכן ביאור בשאלת טרונוסרופוס לר"ע "מה יום מיומים" - מה שונה מנוחת השבת ממנוחת הגויים בימיהם (סנהדרין נח, וכן בדף סה ע"פ הסבר הבן יהודע), וז"ל:

מלאכות נאסרו בשבת ולא עבודות, ולכן יתכן שיש מלאכות שעשייתן בקלות והם אסורים, ומאידך עבודות קשות שהם מותרות, כי אינם מלאכה, ולכן אפי' שכיום אין בעיה בהדלקת אש, וכל ילד יכול להדליק אש, זה לא מוריד מחומרת המלאכה, וכמו שבלחיצת כפתור ניתן להפעיל פצצת אטום וזה אינו מוריד מעוצמת הפעולה... כי סוף סוף יצר פה "מלאכה" חדשה, ולכן גם נאסר כתיבת ב' אותיות, ומאידך לסחוב חפץ כבד ברה"י אפי' שיש בו מאמצים רבים, אינו בל"ט מלאכות ואינו נאסר, שאינו יצירה חדשה, ולכן התורה לא כתבה: לא תעשה 'כל עבודה' אלא "כל מלאכה", ורק בעבודות מצרים מצאנו שנקראה "עבודה" ולא מלאכה, ולא כמו הקראים שחשבו שמצוות השבת היא מנוחת הגוף, וממילא יהיה מותר עבודות קלות, אלא התורה רוצה שינוח מלייצר דברים, ולכן רק מלאכת מחשבת אסורה בשבת, וכמו שתירגם אונקלוס (שמות לה לג) מלאכת מחשבת: בכל עבדת אומנין, היינו מלאכת האומן, וכך הסביר רש"י בביצה יג את המושג מלאכה: מלאכת אומנות, והטעם שכמו שהבורא שבת מהיצירה בשבת בראשית מנוחה שלימה, גם אנו נשבות מהיצירה, וכמו שנאמר ויום השביעי שבת לה', וכן לחזקינו באמונה בה', וכמו שהיה מטרת ירידת המן במדבר, ומירידת המן נלמד איסורי הוצאה בשבת (ע"ש פ"ד),

ודמיון נוסף בין שבת למן, כמו שבאכילת המן כל אחד טעם מה שרצה כך גם שבת כל אחד כמה שמכין עצמו יותר טועם יותר... מאידך התירה התורה לחלל שבת אפי' בספק פיקו"נ משא"כ לקראים..(יג)

סדר פורים המשולש מתוך פסקי לוח לארץ ישראל

בעז"ה לרגל מאה ועשרים שנה לחופעת לוח לאר"י להגרי"מ טוקצ'נסקי זצ"ל,
עומדים אנו לקראת הוצאת ספר על הלוח שכולל את כל פסקי הלוח
עם מקורות, ביאורים, ציונים לספרי הגהמ"ח, והשוואות בין השנים.
אנו מדפיסים כאן את סדר פורים המשולש מתוך פסקי לוח לארץ ישראל עם ההערות

א. ביום ו' מתפללין ערבית ואין אומרים על הניסים, ואם אמר על הניסים אינו חוזר.

ב. אחר שמונה עשרה קדיש תתקבל וקורין המגילה בהברכות, ואומרים אשר הניא ושושנת יעקב. ואתה קדוש, (הברכ"י כ') שאין אומרים ואתה קדוש, אלא שראיתי נוהגין לאמרו גם כשחל קריאת המגילה ב"ד. קדיש בלא תתקבל. עלינו.

ג. קריאת המגילה בלילה וביום, יזהרו לקוראה בעשרה דוקא. וגם הנשים ישמעו קריאת המגילה בבית הכנסת דוקא. ומי שקורא המגילה שלא בעשרה יקרא בלא ברכה, (כ"כ הפר"ח שדינו כקריאת המגילה שלא בזמנה וכן איתא בר"ן ורא"ש ובב"י, וכ"ה גם בהה"מ). ויש מקילין לנשים כשהן עשר לקרוא לעצמן בהברכות.

(א) כ"כ הב"י שמצא כתוב שמנהג ירושלם שאין אומרים על הניסים ב"ד, והב"י תמה ע"ז למה לא לומר עה"נ ב"ד שבו קורין את המגילה. והשו"ע כתב אמירת עה"נ בט"ו, ולענין י"ד סתם בזה, וכן המנהג לומר רק בט"ו כמש"כ המהרלב"ח בת' סי' ל"ב, וכ"פ המשנ"ב ס"ק י"ד.

(ב) משנ"ב שם.

(ג) שו"ע סי' תרפ"ח ס"ו. והטעם איתא בש"ס (מגילה ד:), לר' יוסף שעניניהן של עניים נשואות לקריאה ורבה קאמר שמא ילך אצל חכם, וכתב בטורי אבן (ה' ע"א) דפליגי אם הוא מתק"ח להקדים את הקריאה שמא יעבידנו, או שהוא מדברי קבלה שזמנו ב"ד מחמת מתנות לאביונים.

(ד) וכ"ה בסדר פורים המשולש להגרי"ח זוננפלד זצ"ל ונדפס בתשובות ר' יוסף חיים סי' נ"ה ובסדר שנדפס ע"פ הגר"ח ברלין זצ"ל והועתק בספר מנהגי אר"י סעיף כ"ב. [והספרדים אינם נוהגים לאמרו כלל].

ויש מקום לעיון בזה שהרי 'אשר הניא' הוא כשאר פיוטים של יום הפורים, (וכמבואר ברמ"א סי' תרצ"ב ס"א שלכך ביום אין אומרים אשר הניא משום שכבר אמרו פיוטים), ואמירת פיוטים ודאי שייך רק בעיצומו של יום הפורים וכמו שש"י של פורים שהוא ג"כ כדי לומר מענינו של יום אומרים אותו רק בשבת, וה"נ לכאורה היה צ"ל אשר הניא ביום השבת ולא ב"ד, וצ"ע. [ובספר דיני פורים המשולש (להגר"ש דבליצקי זצ"ל) דן לפי נוסח ספרד שאומרים הפיוטים מתי אומרים בשנה זו, ובת' ר' עקיבא יוסף ח"א סי' רל"ה מבואר שפשיטא ליה שאין אומרים ביום ו'], אך שושנת יעקב ודאי ראוי לומר ביום ו' דשייך לעצם קריאה"מ וכמש"נ בשחרית בפורים בשם הגרי"ז.

(ה) הברכ"י סי' תרפ"ח סקי"ג כתב בשם המהר"ם די לונזאנו שמה שאומרים סדר קדושה אחר קריאת המגילה, הוא מחמת קדושת היום, וכיון שאי"ז יום הפורים אין לומר אותו. אך כבר נהגו לאמרו, וכן נהגו הספרדים מקדם כמש"כ בשער המפקד וכ"כ הכה"ח ס"ק ל"ו בשם ספר שם חדש.

וכתב רבינו (בהערות לסדר פורים המשולש ע"פ הגר"ח זצ"ל), שיש לבאר שמה שאומרים סדר קדושה אחר קריאה"מ הוא משום שרוצים לומר את הפסוק ואתה קדוש שכתוב אחר הפסוק דאלקי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי, דמהאי קרא דרשינן במגילה (ד). לקרות את המגילה בלילה.

(ו) כן העלה הפר"ח בסי' תרצ"ט סעיף י"ח דכיון דקי"ל דשלא בזמנה בעשרה דוקא והוא לעיכובא אף בדיעבד, ומוכח בש"ס דגם בקריאה די"ד לבני כרכין חשיב שלא בזמנה וע"כ צריך לקרותה בעשרה דוקא, וכ"פ המשנ"ב בס"ק ס"א,

ועיין בספר עיה"ק פכ"ו ס"ב שהק' שהרי הטעם שצריך עשרה שלא בזמנה הוא משום דליכא פרסום וצריך עשרה לפרסום והכא הרי הכל מקדימין, ותי' בשם הטו"א דכיון שאין נוהגין בכל מנהגי הפורים דמשתה ושמחה ליכא פירסום כ"כ.

ומש"כ בלוח 'בלילה' וביום, משום דגם בלילה בעינן עשרה וכ"מ מסתימת המשנ"ב. [ואף שלענין יוצא בשיירא שמקדים לקרות, פסק השעה"צ סי' תרפ"ח ס"ק ל"ג שיש להקל בקריאת הלילה דא"צ עשרה, התם בלא"ה י"א דא"צ כלל לקרות בלילה, לכך מיקל שא"צ עשרה בקריאה דלילה, וגם שם בלא"ה אינו מברך כמש"כ שם השו"ע].

(ז) דגם נשים צריכות לקרות בעשרה, וכ"מ מדברי הפוסקים דלקמן שדנו אם כשנשים קוראות ביחידות יכולות לברך, מבואר שאף הן צריכות עשרה. והטעם משום דהא שצריך עשרה הוא משום פרסומי ניסא וגם בנשים שייך זה.

(ח) כן פסק הפר"ח סי' תרצ"ט ס"ק י"ג, וכ"פ המשנ"ב ס"ק ס"א. [והוסיף בס"ק ס"ו דאפילו שיש עשרה בביה"כ ששמעו מ"מ היחיד לא יברך]. וכתב בשעה"צ ס"ק ס"א דמ"מ קורין לחוש להפוסקים שאי"ז מעכב בדיעבד דין עשרה.

ובספר עיה"ק פכ"ו ס"ב ס"ו האריך בזה וסיים שם שהמברך גם כשאין עשרה יש לו על מי לסמוך, אך לעיקר הדין סתם כאן וכן בספר אר"י שלא לברך ביחיד. וכ"כ בסדר פורים המשולש ע"פ הגר"ח ברלין זצ"ל שנשים לא יברכו כשאין עשרה, וכתב שם להכריז בשחרית של תענית אסתר להודיע לבני ביתו שגם הנשים יבואו לשמוע מגילה בביה"כ דוקא, וכן בשו"ת נשמת חיים להגר"ח ברלין סי' רט"ז (מכתב להג"ר אברהם אהרן פראג זצ"ל) כתב דאי אפשר להקל בזה.

ובמכתבים שכתב הג"ר אברהם אהרן פראג זצ"ל לרבינו בצעירותו לקראת פורים המשולש שנת תרנ"ו כתב לו שיעזור על ענין זה שצריך עשרה, וגם ביקש ממנו שישאל את פי מרן הגר"ש זצ"ל על אודות זה. (נדפס בירחון האוצר גליון מאה).

גם בסדר פורים המשולש להגרי"ח זוננפלד כתב שלא לברך ביחיד, אך בשו"ת שלמת חיים סי' שצ"ג התיר לברך והגרצ"פ פראנק במקראי קודש (סי' ס"א ובמהדורה ישנה סי' נ') השיג ע"ז שהעיקר שלא לברך כדעת המשנ"ב.

(ט) הרמ"א בסו"ס תרצ"ט כתב דיש להסתפק אם נשים מצטרפות לעשרה, וביאר המשנ"ב ס"ק ס"ג דכיון שמה שצריך עשרה בקריאת המגילה הוא לפרסומי ניסא אפשר שגם נשים מצטרפות. והצד שאיזו מצטרפות. יש מהראשונים שפירשו דכל דבר שצריך מניין צריך דוקא אנשים [עיינו באו"ז סי'

- ד. שחרית, אין אומרים על הניסים, אחר חזרת הש"ץ חצי קדיש, ואין קורין בתורה. וקורין המגילה בהברכות כבאמש" [וגם הנשים ישמעו קריאת המגילה בצבור כנ"ל]. ואומרים שושנת יעקב. ואין אומרים למנצח. שיר של יום כבכל יום וי".
- ה. ונותנים מתנות לאביונים של פורים". ומרבים קצת בסעודה ומשתה" קודם חצות היום משום כבוד שבת קודש, ואין אומרים על הניסים בברכת המזון. ויש מחמירין לקיים גם מצות שלוח מנות^{טו} (כשיטת כנה"ג ועוד).
- ו. ביום שבת קודש אומרים על הניסים בתפילה ובברכת המזון^{טז}.
- ז. בשחרית מוציאין שני ספרי תורה, בראשון קורין שבעה גברי בפרשת השבוע. ובשני למפטיר בפרשת בשלח (יז ח - טז) ויבא עמלק". ומפטירין שמואל א (טו ב - לד) פקדתי" (אם כי כבר קראה בפרשת זכור). ואין אומרים אב הרחמים והזכרת נשמות. שיר של יום מזמור שיר ליום השבת". במנחה אין אומרים צדקתך צדק".

ש"ע, והטעם משום שנשים אפילו עשר כחד חשובין עיין ברכות מה: וי"מ שרק לצרפם עם אנשים אי אפשר משום דמחזי כפריצותא, ולכך יש מקום להקל בעשר נשים לברך וכ"פ הפ"ח דבאיכא עשר נשים יכולות לברך.

ובש"ת צ"ץ אליעזר (ח"י"ג סי' ע"ג) השיג על הלוח, ודעתו שאף לכתח"י אפשר לסמוך ולברך במנין של נשים, משום שכל הטעם שאין נשים מצטרפות הוא רק להצטרף לאנשים ומשום פריצות אבל כשהן עשר לבד לכו"ע מצטרפות, ולא ראה את דברי הראשונים הנ"ל שמפורש טעם נוסף. גם מה שמסיק בהמשך דבריו שאפילו ביחיד יכולות לברך ע"פ מה שכתב בספר בני בנימין שכן הורו רבני ירושלם, לא נעלם דבר זה מרבינו והביאו בספרו עיה"ק, ומ"מ סובר שאין להקל בזה נגד רוב הראשונים כנ"ל.

י) דקריה"ת היא בשבת כמש"כ בשו"ע סי' תרפ"ח ס"ו, וכ"פ המשנ"ב ס"ק י"ז.

יא) מצאתי שהאדר"ת (עובר אורח מכת"י, נדפס בגליון אליבא דהילכתא - פורים) כתב שנתעורר בפורים המשולש שנת תרס"ג בתוככי ירושלם, שאין לברך שהחיינו בפורים זה ביום לכו"ע. והטעם שמברכים שוב על קריה"מ ביום, משום דקריאה של לילה היא מדרבנן, וקריאה של יום מדברי קבלה, ובשנה זו הוא רק מד"ס משום חששא דרבה. ולטעם השל"ה שמברכים על שאר מצוות היום ג"כ ל"ש בשנה זו שמקיימים רק ביום א', (וכפה"י שסובר האדר"ת דעל מתנות לאביונים אין מברכים, ובאמת במג"א סי' תרצ"ב נזכר רק משלוח מנות וסעודה, וה"ט דמתנות לאביונים ס"ל דנוהג כל השנה מדין צדקה ול"ש לברך ע"ז שהחיינו). וכתב ששלח לשאלו זה להמורה הזקן שבפה עיה"ק הג"ר שמואל סלנט ונתפלא בזה ולא היה בידו להשיב. והוסיף שם 'ואשר באמת בכל שנה לא היה מהראוי לברך בפעה"ק ירשת"ו גם ביום, מאחר שבכל המנהגים יאמרו שהולכים אחרי מרן הגר"א זצ"ל, והרי דעתו הגדולה כדעת הסוברים שלא לומר ביום שהחיינו, אמנם שא"לתי היא שגם להסוברים לברך בכל השנים, שבשנה זו אין לבני המוקפים הקוראים שלא בזמנה לברך, ונראה לי דבר זה ברור להלכה למעשה. וכ"כ בקיצור בספרו תפילת דוד (עמ' ס"ה). [ומסתמא אם היינו זוכים שהיה עובר על הלוח בשנה של פורים המשולש היה מעיר ע"ז].

והוא דבר חדש ונפלא, אך לכא"י יש לדון בזה בכמה צדדים, א' דהטו"א (ד). כתב דלר' יוסף דטעמא שמקדימין הוא משום מתנות לאביונים הוי מדברי קבלה ושפיר שייך לברך גם על קריאה של יום בשנה זו. [והגרצ"פ זצ"ל (מקראי קודש סי' ס"ב) מצדד כן אף לטעמא דרבה שמקדימין משום חשש שמא ילך אצל חכם ויוציא את המגילה, דמ"מ הקריאה שמקדימין הוי מדברי קבלה, משום דאנשי כה"ג תיקנו דכל הימים האלו ראויים לקריה"מ ומסרום לחכמים]. ב' בפמ"ג (תרצ"ב אשל אברהם סק"א) נזכר לכוין גם על המתנות לאביונים, וזה מתקיים ביום ו'.

ג' ומה דפשיט"ל לאדר"ת דלא מהני לכוין בשהחיינו של יום ו' על מצוות שביום א' הוא תלוי באשלי רברבא. שהנה הפמ"ג כתב דגם להשו"ע שמברכים שהחיינו רק בלילה, יש לכוין על המשלוח מנות של מחר, והביה"ל כתב ע"ז שלא נהירא. [ובספר מאורות נתן להג"ר נתן קופרשטוק זצ"ל (פורים סי' ל"א), סייע את דעת הפמ"ג מדברי הראשונים שדנו אם זמן שמברכים בקידוש של ליל ר"ה פוטר את שהחיינו דשופר, עיי"ש]. ומעתה יש להסתפק דלהפמ"ג אפשר דמועיל שהחיינו של יום ו' אף למצוות דיום א'. ונמצא לגאון קדמון שהסתפק בזה הוא המהר"י אלגזי זצ"ל בספריו בחוג הארץ שהסתפק אם לכוין בשהחיינו דקריאת ליל י"ד (כמנהג הספרדים שמברכים רק בלילה) על המצוות שביום ראשון, ומצדד שמועיל לכוין. ושוב נמצא ע"ז בכתובים מו"מ ארוך בין רבינו לבין הגר"א פראג זצ"ל, ודעת רבינו נראה שאין מועיל כונה כמש"נ. (נדפס בירחון האוצר גליון מאה).

ולענ"ד נראה עוד, דבשל"ה מבואר שהברכה של אשר קדשנו במצותיו וציונו דקריאת המגילה של יום, עולה גם על שאר המצוות שביום, משום דבמגילה כתיב משלוח מנות ומשתה וממחה. ונראה שכונתו שקריה"מ חשיב אתחלתא דעשייה, משום דע"י הזכירה בא לידי עשייה ולכך מועיל ברכת המצוות גם על הנך מצוות. ומעתה י"ל דה"נ מהני שהחיינו של הקריה"מ לעשיית המצוות. ובוזה י"ל דאף להיעב"ץ (המובא בביה"ל שם) שגם עיצומו של יום הפורים טעון שהחיינו, מ"מ א"צ לברך בשבת, דנפטר בשהחיינו דקריה"מ, וכמו דמצינו שיש שסוברים דשהחיינו דעשיית הסוכה פוטר אף הזמן דיו"ט, עיין בביה"ל סי' תרמ"א ד"ה אלא.

יב) דאמירת שש"י הוא לומר מענינו של יום וכמש"נ בדיני ר"ה, ולכן שיר של פורים שייך לשבת שהוא יום הפורים ובו דורשין מענינו של יום.

יג) שו"ע שם.

יד) בפשוטו הטעם בזה ע"פ מש"כ הרמ"א סי' תרצ"ה ס"א שצריך להרבות בסעודה בב' הימים. ובסדר פורים המשולש (ע"פ הגר"ח זוננפלד זצ"ל) כתב שהטעם משום שראוי לחשוש לשיטת המאירי דסובר שזמן הסעודה הוא ביום ו'.

טו) כ"כ הכה"ג סי' תרצ"ה דמסתברא דמשלוח מנות ביום ו', ותמה על הרד"ז שכתב ששולחים ביום א', וכן תמה על המהרלב"ח שכתב לשלוח בשבת שהרי יש לחשוש שמא יוציאנו לרה"ר, וע"כ מסיק שיתנו ביום ו', וכ"כ בתיקון יששכר, שדינו כמתל"א דנותנים ביום ו', שהרי כתובים שניהם יחדיו משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים.

טז) שו"ע סי' תרפ"ח ס"ו לענין תפילה, וכתב בחוג הארץ אות ז' שגם בברהמ"ז אומרים אף שאינו סעודת פורים שעצם היום הוא עיצומו של נס.

יז) שו"ע שם.

יח) בשו"ע לא הובא מה מפטירין בשבת זו, ומשמע שסובר שמפטירין הפטרת פרשת השבוע אך המהרלב"ח פסק להפטיר פקדתי ע"פ פיה"מ לרמב"ם, וכ"פ המשנ"ב ס"ק ט"ז ובפאה"ש סי' ג' סט"ז.

יט) הטעם דשיר של שבת שהוא תדיר דוחה שאר מזמורים כמש"כ במע"ר אות קנ"ח, וכ"ה בסדר פורים המשולש ע"פ הגר"ח זוננפלד זצ"ל. וקצת יל"ע דכיון דמצוה לדרוש בענינו של יום בפורים שחל בשבת וכדאיתא בגמ' (והובא במשנ"ב שם), א"כ אפשר שראוי לומר גם מזמור של פורים.

כ) שו"ע סי' רצ"ב ס"ב.

- ח. ומרבים בסעודה ומשתה^{כא}. וראוי לקיים בו גם מצות שלוח מנות^{כב} במקום שיש עירוב (כשיטת הרלב"ח והפר"ח ועוד).
- ט. ביום א' אין אומרים תחנון^{כג}, ואף בשאר ערי הפרזות אין אומרים תחנון היום^{כד} (הליכות שלמה), ולא למנצח^{כה}.
- י. ואין אומרים על הניסים לא בתפילה ולא בברכת המזון^{כו}. (ממשמעות הפוסקים בסי' תרצ"ג נראה לכאורה שאם טעה ואמר על הניסים חוזר, אולם לפי מה שכתבו האחרונים בסי' ק"ח דכשזכיר מאורע שאר יום בתפילה הרי זה כשח דבשוגג אינו חוזר הכי נמי דינו כשוגג ואינו חוזר). ואוכלין סעודת פורים וביום זה החיוב לבסומי^{כז}, ושולחין שלוח מנות כבכל פורים^{כח} (פר"ח ועוד, וראה כף החיים תרפ"ח אות ל"ח). ואין חייבין עוד במתנות לאביונים של פורים.



נשמח לקבל עדויות מגדולי ישראל אודות הלוח

(בנוסף למה שמובא במבוא ללוח תשפ"ה).

בברכת התורה

מכון הגרימ"ט

r0533138117@gmail.com

כא) בירו' איתא דאי אפשר לעשות הסעודה בשבת, דיימי משתה ושמחה כתיב מי ששמחתו תלויה בבי"ד יצא שבת ששמחתו בידי שמים, ולכך מאחרין, וכ"פ השו"ע שם. אבל המהרלב"ח האריך לומר שהבבלי אינו סובר כן, ולפי הבבלי זמן הסעודה בשבת, וכתב שהרמב"ם ג"כ לא פסק את דין הירו', ולכך מסיק לעשות הסעודה בשבת.

והמשנ"ב ס"ק י"ח הביא שהאחרונים פסקו כהשו"ע. והפר"ח סיים דיש להחמיר לעשותה בטי"ו וט"ז, והובא בשעה"צ סק"ל. ובספר חוג הארץ אות ו' מבואר שאין צריך לעשות סעודה לשם פורים בפ"ע אלא אפשר להרבות בסעודת שבת יותר משאר שבתות לסעודת פורים. [וכע"ז כתב המשנ"ב סי' תי"ט סק"ב לענין ר"ח שחל בשבת].

כב) כ"כ המהרלב"ח בסוף התשובה דומן משלוח מנות כזמן הסעודה, והפר"ח סי' תרצ"ה סק"א פסק דיש להחמיר בבי' הימים. וכן נהג מרן הגרש"ס זצ"ל לעשות סעודה ומשלוח מנות גם בשבת (ספר ע"ה"ק).

כג) כ"כ הפרי הארץ ומובא בפאה"ש סי' ג' סט"ז. והוסיף שגם במנחה אין אומרים תחנון. והטעם משום שיום זה הוא יום משתה ושמחה שנדחה משבת ליום א'.

כד) כ"כ הגרש"ז אורבאך זצ"ל בתשובה (הליכו"ש פכ"א ס"ח). ולענ"ד מסתימת הלוח משמע שרק בירושלם אין אומרים תחנון. והטעם שהרי מה שאין אומרים תחנון הוא משום שהוא יום משתה ושמחה דמהך קרא ילפינן שאסור בהספד ותענית וממילא גם אין אומרים בו תחנון (עיין שו"ת אבני קודש להגרש"ז בהר"ן זצ"ל סי' מ"ד), וכיון שהפרזים אינם נוהגים במשתה ושמחה בודאי מותרים בהספד ותענית, צריכים לומר תחנון, ול"ד ל"יד וט"ו עצמם שאין אומרים בשום מקום תחנון משום שנאסרו בהספד ותענית כדאיתא במגילה דף ה' ע"ב בתוספות שם. וכ"ה דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל שיש לומר תחנון בשאר עיירות באר"י.

וברשימות חו"י הג"ר נתן דוד פרידמן זצ"ל כתוב, מנהג יו"ט ט"ז אדר בשנת תשס"ח בבתי מדרש המתנהגים ע"פ הוראת מרן החזו"א, בביהכנ"ס לדרמן לא אמרו למנצח ולא תחנון ואבל אינו ש"צ. בבית מדרש חידושי הרי"ם א"א תחנון ואומרים למנצח. בכולל חזו"א ע"פ הוראת הגרנ"ק (שליט"א) זצ"ל אומרים תחנון. העיד הרב הכהן רוזנצוויג שראה בטי"ז אדר את בעל הקה"י נופל על פניו באמירת תחנון.

כה) כמו בפורים קטן שכתב השו"ע סי' תרצ"ז שאין אומרים למנצח, ומשמע בלבוש (מנהגים בסוה"ס סי"ג) שהטעם שהם ימי משתה ושמחה, וא"כ ה"נ דאסור שהוא יום משתה ושמחה. והפרי מגדים בנועם מגדים האריך בכלל אמירת למנצח, ולענין פורים הביא את דברי הלבוש (וכן בפמ"ג במשב"ז סו"ס קל"א), וכתב עוד טעם בשם הבית יוסף שהוא משום שהוא יום הנס. ולפי טעם זה לכאורה יש לומר בטי"ז למנצח כיון שאינו יום הנס, וצ"ע. ולקמן באיסורו חג דשבועות כתבנו שעיקר הכלל באמירת למנצח תלוי במה שמפורש בש"ס שהוא יום שאסור בהספד ותענית בו אין אומרים למנצח, ולפי זה פשוט שכיון שיום א' אסור בהספד ותענית כיון שחייבים במשתה ושמחה, אין אומרים בו למנצח.

כו) דאינו יום הנס וכן משמע בשו"ע שאמירת עה"נ היא רק בטי"ו. והנה השו"ע סי' ק"ח ס"ב פסק דאם טעה והזכיר מאורע שאר הימים אינו חוזר ולא הוי הפסקה, והמשנ"ב ס"ק ל"ח הביא דהאחרונים פסקו שדינו כשח [והיינו כשח בשוגג], שאם נזכר תוך כדי הברכה חוזר לראש, וכן בג' ראשונות או אחרונות חוזר לתחילתם, ואם סיים הברכה אינו חוזר, ועפ"י פסק הלוח שאם סיים אינו חוזר. אך צ"ע ממש"כ המשנ"ב סי' תרצ"ז סק"ו שפסק שאם פרוז אמר עה"נ בטי"ו אינו חוזר דיש קצת שייכות בימים אלו, ומשמע שאם אומר עה"נ ביום אחר חוזר.

כז) שו"ע סי' תרפ"ח ס"ו שפסק כדעת הירו'.

כח) כן סובר הפר"ח דומן משלוח מנות ג"כ ביום א' כזמן הסעודה שהם חלק מהסעודה וכ"פ המשנ"ב שם ס"ק י"ח. ובכה"ח ס"ק ל"ח כתב דיש ג' שיטות בזמן משלוח מנות אם ביום ו' או שבת או יום א', לכך ירא"ש יוצא ידי כולם ושולח בשלושתן. וכן החיוב לבסומי שהוא מדין משתה ושמחה הוא ביום א'.



מחשבה קצרה על הדף

הרב יחזקאל הרטמן

SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

סנהדרין דף סז-א

אין עוד מלבדו

"אין עוד מלבדו, אמר רבי חנינא אפילו לדבר כשפים. ההיא איתתא דהות קא מהדרא למשקל עפרא מתותי כרעיה דרבי חנינא, אמר לה אי מסתייעת זילי עבידי אין עוד מלבדו כתיב. איני והאמר רבי יוחנן למה נקרא שמן מכשפים שמכחישינן פמליא של מעלה, שאני רבי חנינא דנפיש זכותיה".

וכתב בנפש החיים (ג, יב) לבאר את דברי הגמ' "דנפיש זכותיה", שאין הכוונה כפשוטו שהרי דרך הצדיקים שלא לסמוך על זכויותיהם, וגם רבי חנינא לא סמך על זכויותיו בתורה ומעשים טובים, אלא הכוונה היא שאדם שחי חיים של אמונה, וידוע ש"אין עוד מלבדו", ממילא כל כוחות הכשפים ושאר כוחות הרע, לא יפגעו בו. ועל זה סמך רבי חנינא.

וממשיך הנפה"ח: "ובאמת הוא ענין גדול וסגולה נפלאה להסיר ולבטל מעליו כל דינין ורצונות אחרים שלא יוכלו לשלוט בו ולא יעשו שום רושם כלל, כשהאדם קובע בלבו לאמר הלא ה' הוא האלקים האמיתי ואין עוד מלבדו ית' שום כוח בעולם, וכל העולמות כלל, והכל מלא רק אחדותו הפשוט ית"ש, ומבטל בלבו ביטול גמור ואינו משגיח כלל על שום כוח ורצון בעולם, ומשעבד ומדבק טוהר מחשבתו רק לאדון יחיד ב"ה, כן יספיק הוא ית' בידו שממילא יתבטלו מעליו כל הכוחות והרצונות שלא יוכלו לפעול לו שום דבר כלל".

וידוע שהרב מברסק זצ"ל, בזמן שברח מהנאצים ימ"ש, והיה בסכנה להיתפס על ידם, ניצל מהם ע"י סגולת הנפה"ח.

הרמב"ם (פ"א מהל' ע"ז) שוטח את שיטתו בענין מעונן ומנחש ומכשף: "ודברים האלו כולן דברי שקר וכזב הן, והם שהטעו בהן עובדי כוכבים הקדמונים לגוי הארצות כדי שינהגו אחריהן, ואין ראוי לישראל שהם חכמים מחוכמים להימשך בהבלים אלו ולא להעלות על לב שיש תועלת בהן, שנא' כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל וכו', וכל המאמין בדברים האלו וכי"ב ומחשב בלבו שהן אמת ודבר חכמה אבל התורה אסרתן, אינן אלא מן הסכלים ומחסרי הדעת, ובכלל הנשים והקטנים שאין דעתן שלימה. אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת ידעו בראיות ברורות שכל אלו הדברים שאסרה תורה אינם דברי חכמה אלא תהו והבל שנמשכו בהן חסרי הדעת ונטשו כל דרכי האמת בגללן וכו'".

אמנם בביאור הגר"א (יו"ד סי' קעט, יג) השיג בחריפות על דברי הרמב"ם: "אבל כל הבאים אחריו חלקו עליו, שהרי הרבה לחשים נאמרו בגמ', והוא נמשך אחר הפלוסופיא הארורה ולכן כתב שכשפים ושמות ולחשים ושדים וקמיעות הכל הוא שקר. אבל כבר הכו אותו על קדקדו, שהרי מצינו הרבה מעשיות בגמ' ע"פ שמות וכשפים, ואמרו למה נקרא שמן כשפים וכו', והתורה העידה ויהיו לתנינים וכו', וכן קמיעין בהרבה מקומות ולחשים רבו מלספר. והפלוסופיא הטרתו ברוב לקחה לפרש הגמ' הכל בדרך הלציי ולעקור אותם מפשטן, וח"ו איני מאמין בהם ולא מהם ולא מהמונם, אלא כל הדברים הם כפשטן, אלא שיש בהם פנימיות, לא פנימיות של בעלי הפלוסופיא שזורקין אותו לאשפה שהם חיצוניות, אלא של בעלי האמת".

מו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל, היה נוהג לפרש את דברי הרמב"ם ע"פ סוגיין, והודפסו הדברים בספרנו 'נחותי ימא' (מאמר ג חלק א). דהנפה"ח יסד שאדם שחי באופן של "אין עוד מלבדו", כוחות הרע לא יכולים לנגוע בו. וזה הפירוש ברמב"ם, אין כוונתו לומר שלא קיימים כוחות כאלה מעיקרא, אלא שאין

ראוי לישראל לחיות באופן שנותן מקום לכוחות אלה. וזה סיוע דבריו שהם תוהו והבל שנמשכו בהם חסרי דעת, כלומר בחיים שחסרים את אמונת אין עוד מלבדו, יש לכוחות אלה קיום, אך מי שחי באופן שתואם לתפיסת אין עוד מלבדו, הרי שבאמת דברים אלה הם תוהו והבל ללא כוח כלל.

דף סז-ב

כישוף ושדים

מבואר מתוך הגמ' שבין כישוף ובין שדים אינם משנים את המציאות, אלא דכישוף משנה את הצורה החיצונית עד שאשה נראית כחמור וכדומה (וכשנוגעים במים חוזרים לצורה המקורית), ושדים מביאים דברים ממקומות אחרים.

ויש כאן כמה הערות הנוגעות ליצ"מ.

(א) רבי עקיבא אומר (בסוף העמ') שהיתה צפרדע אחת שיצאה מן המים והשריצה את כל שאר הצפרדעים. וראב"ע מגיב לו: מה לך אצל הגדה כלך אצל נגעים ואהלות, אלא אחת עלתה ושרקה לחברותיה. וצ"ב מה הפריע לראב"ע בדברי ר"ע. ומבאר המהרש"א, הרי כתוב במכה השלישית "אצבע אלקים היא", דלא יכלו החרטומים ליצור כינים. אולם לפי דברי ר"ע הרי כבר מכת צפרדע היתה יצירה חדשה שאין ביכולת כשפים לעשות, שהרי כמבואר כשפים יכולים רק לשנות את הצורה החיצונית של הדברים, וא"כ כבר אז היו החרטומים צריכים להכנע, ולכן מפרש ראב"ע דהצפרדע לא השריצה אלא קראה לחברותיה, ואת זה היה גם בכוח החרטומים לעשות.

(ב) הגמ' מבארת ש"להטיהם" זה מעשה כישוף. ו"לטיהם" הוא מעשה שדים. וכן אמרו שהמים מבטלים את הכישוף. והיינו שהכישוף הוא מראית עין, וכשמוגיע למים הדבר מתבטל. אולם שדים שמביאים דברים ממקומות אחרים, אין סיבה שייתבטל הדבר בנגיעתו במים.

ומבאר הבית הלוי כשכתוב שמושה הפך את המטה לנחש, עשו גם החרטומים כן, ולשון הפסוק הוא "בלהטיהם", אולם במכת דם כשעשו זאת החרטומים, נאמר "בלטיהם", וההסבר נפלא ע"פ סוגיין, שלהפוך המטה לנחש עשו בכישוף, אך להפוך את המים לדם, לא היה ניתן באמצעות כישוף, שהרי אין הכישוף שולט במים, לכן עשו זאת ע"י שדים שהביאו את הדם ממקום אחר.

(ג) הבן יהוידע מבאר ע"פ המבואר בסוגיין שהמים מבטלים את הכישוף, שזהו סוד המקוה, שע"י כניסת האדם למים מבטל מעליו את כל כוחות הרע והטומאה.

דף סח

מעשה דרבי אליעזר ביום פטירתו

במעשה דר"א שנכנסו תלמידיו לבקרו ביום פטירתו, עיין כל המעשה. ויש בענין זה הערות רבות, ונעמוד בנקודה אחת.

כשרבי אליעזר שואל את התלמידים מדוע לא באו לבקרו, והשיבו שלא היה להם פנאי. והשיב ר"א באופן חריף "תמה אני אם לא ימותו מיתת עצמן" (והם היו י' הרוגי מלכות). שאל רבי עקיבא, "שלי מהו", והשיב ר"א: "שלך קשה משלהן". ופירש"י מפני שלבך פתוח כאולם ואילו שימשתי היית למד תורה הרבה. וצ"ב חומר העונש.

והדברים מדויקים היטב, דהדורות הראשונים שהובאו כאן בסוגיין הוא תקופת אברהם אבינו (הרן), שהוא כנגד דור הפלגה שמגיע אחר המבול, וכן הובא בצלאל שנמצא בתקופת המשכן, וכלה בבת שבע שהיא בזמן דוד המלך. והיינו ש"דורות הראשונים" מתחיל בזמן אברהם אבינו ומסתיים בזמן בת שבע ודוד המלך.

דף ע

יין הוא נסתר

בן סורר ומורה הוא זה שגונב כסף וקונה בשר ויין. ובמשנה כתוב "יין האיטלקי", דהיינו יין משובח. ואילו לגבי הבשר, אמנם צריך בשר בהמה, אך מב' בגמ' שהבשר אינו מבושל כל צרכו. וכל הסוגיא עוסקת ביין שמביא את האדם למכשולות, ולא הוזכר בשר. ולולי דמסתפינא נראה לומר שבאמת עיקר החסרון בבן סורר ומורה הוא על שתיית היין, והבשר הוא רק היכי תמצוי לשותות יין, שהבשר מביא רצון לשותות.

וכן נראה ביד רמ"ה, שהסביר ד"בשר כובי" היינו בשר שאוכלים אותו בחנויות בין חביות היין, כדי שהיין יהיה מצוי להם. הרי שהבשר הוא אמצעי לשתיית היין.

ובביאור ענין זה, עי' במהר"ל בחי' אגדות על מה שאמרו "לא נברא יין בעולם אלא לנחם אבלים ולשלם שכר לרשעים", ומבאר המהר"ל שהיין הוא נסתר, ויוצא מן הפנימיות של הענב. ויש להוסיף על דבריו, שגם השמן יוצא מהזית, אך הוא מיד נקרא שמן, ואילו היין בתחילה אינו משכר, ורק בהמשך הוא תוסס, הרי שענינו פנימי ומתגלה רק אחרי כן.

והנה מב' בגמ' לקמן (צט, א) ששכר הצדיקים לעתיד לבא הוא "יין המשומר בענביו", דיין מסמל דבר נסתר, כשכר העוה"ב הוא נסתר.

בהלכות יין נסך שבסוף ספר גבורות ה' למהר"ל, מבאר הטעם של איסור יין נסך, שההבדל בין ישראל לאוה"ע אינו בגוף החיצוני, שהרי שם שניהם שוים, אלא בחלק הנסתר, בנשמה. על כן חז"ל קבעו שהיהודי צריך להפריד עצמו מן הגוי ביין, שכיון שהיין הוא דבר נסתר (יין בגימטריא סוד), זו נקודת החילוק בין ישראל לגוי.

ומבאר המהר"ל בחי' אגדות שלכן נותנים לאבלים יין, "כי המיתה נטילת נפש הוא מצד עוה"ז, והיין שהוא יוצא מפנימיות הענב מפקח אותו ומשיב את נפשו עליו כאילו היה גובר על העולם. וכן לתת שכר לרשעים שיקחו חלקם שראוי להם בעוה"ב, והם אוכלין אותו בעוה"ז, ולדבר הזה ראוי היין שהוא נסתר שהוא מעין עוה"ב, שהרי השכר של עוה"ב הוא יין המשומר בענביו ר"ל הוא טוב הצפון, והרשעים שאוכלים עולמם בעוה"ז ראוי שיהיה שכרם טוב הצפון הוא היין שיוצא מפנימיות הענב".

ובזה מובן מה שפתחנו שיעיקר קביעת בן סורר ומורה הוא מחמת היין, שהיין הוא נסתר, ומגלה דבר מכוסה, וזה ענין בסו"מ שניידן ע"ש סופו, שמגלה את הפנימיות השלילית שלו. ע"י היין מתגלה המהות האמיתית, והשוורש של העתיד (והבשר הוא רק נספח ליין כנ"ל). כך נראה לבאר עפ"י דברי המהר"ל.

דף עא-א

בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות

"בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב, דרוש וקבל שכר". הבן יהודיע מקשה דא"כ אפשר לכתוב עוד הרבה ענינים שלא היו ולא עתידים להיות, ומה מיוחד בבן סורר ומורה.

הכלי יקר (דברים כא, יח) מיישב, שיש כאן לקח לכלל ישראל. עם ישראל נקרא בנים למקום, ויכול אדם לחשוב שכיון שכך, בודאי הקב"ה יוותר לבניו. לכן נכתבה פרשה זו, להראות שיש מציאות שאב יעניש את בנו. וזהו ה'דרוש'.

הבני יששכר בספרו 'דברים נחמדים' מבאר באופן עמוק, והוא מפתח להבין את כל המעשה הזה.

ר"ע וחבריו באו לתקן בעשרה הרוגי מלכות את מכירת יוסף, והם היו הגלגול של עשרת השבטים. ראובן ניסה למנוע את המכירה, ולהכניס את יוסף לבור כדי להציל אותו. אם היו שומעים לו, לא היו באים לידי המכירה. רבי אליעזר הוא הגלגול של ראובן, ואם היו לומדים תורה מר"א, היו ניצולים מגזירת הרוגי מלכות, דכשם שאם השבטים היו שומעים לראובן לא היתה מכירת יוסף, כך אילו היו לומדים מרבי אליעזר, היו מתקנים את מה שפגמו 'השבטים'. ועל כן אמר להם ר"א, שכיון שלא באו לשמשו, אין אפשרות לכפר על מכירת יוסף אלא בהריגתם. רבי עקיבא היה גלגול של שמעון, והוא זה שהחל את התהליך של המכירה, באומרו "הנה בעל החלומות הלזה בא". ולכן היה צריך ר"ע לכפרה החמורה ביותר.

נמצא שאין כאן ענין פרטי בין ר"א לתלמידיו, אלא הכל עולה לדברים העומדים בכבשונם של עולם. ועוד יש לעיין בדבר, ובקשר של המעשה הזה לעובדא דתנורו של עכנאי.

דף סט

דורות הראשונים

המהר"ל בספרו באר הגולה באה להעמיד דברי חז"ל ולפרשם כנגד המלגלים והטוענים עליהם. בבאר השישי המהר"ל בא להשיב על הספר מאור עינים שהיו לו טענות רבות כנגד דברי חז"ל.

אחת מהטענות שמביא היא בסוגיין, דהגמ' אומרת שדורות הראשונים היו מולידים בגיל שמונה שנים, ותמה שהרי אדרבה, רואים אנו בפרשות בראשית ונח, שכלל שהדורות מאריכים ימים יותר, כך מולידים בגיל יותר מאוחר, וא"כ מן הדין שדורות הראשונים יולידו בגיל יותר מאוחר.

והמהר"ל בבאר הגולה, באר השישי (טז), מיישב את הדברים, אחרי שתוקף את הבנת המאור עינים בחריפות.

ולבאר דבריו נקדים את דברי האריז"ל המפורסמים, שדור המבול ודור הפלגה היו ראויים לקבל תורה. וביאור הענין הוא, שאדה"ר קודם החטא היה אמור להכנס לעוה"ב מיד. וכיון שחטא גורש מגן עדן וירד לעוה"ז. אך הדורות שהגיעו אז, היו במעלה גבוהה, ואם היו מתנהגים כראוי, היו מביאים את התורה לעולם. אך הם בחרו בדרך החטא, עד שהביא עליהם הקב"ה את המבול ואת בלבול הפלגה. ומאז העולם מצפה לביאת עם ישראל, שרק הם יוכלו לקבל תורה.

עד שלא היה דור המבול, היה העולם מסודר. מאז אין סדר לבריאה. הוא נחרב וצריך לבנותו מחדש מתוך התווה. עד מתי? עד שמגיעים לדוד המלך. והכוונה לגמ' יבמות (סד, ב) שבזמן דוד המלך התמעטו השנים, וחיו רק שבעים שנה (שנאמר "ימי שנותנו בהם שבעים שנה").

והטעם שאצל דוד העולם התחיל להסתדר, שמעתי ממו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל, ששידוע שית אלפי שנים קאי עלמא, ודוד המלך חי בערך בשנת ג' אלפים, באמצע העולם, ותפקידו להביא את העולם לשרשו. וזה הרמז שהמילה "אדם" הוא ראשי תיבות: אדם, דוד, משיח. דאדה"ר היה בתחילת העולם, דוד היה באמצע, ומשיח יהיה בסיום העולם. ועל כן אדה"ר נתן שבעים שנה משנותיו לדוד, כדי שיתקן את העולם ויחזירנו לשרשו.

נמצא שבזמן דוד העולם מתחיל להיתקן. ומעתה, אומר המהר"ל, מזמן אדה"ר עד דור המבול אנשים חיו שנים רבות והולידו בגיל מבוגר. כשדוד הגיע, אנשים חיו שבעים שנה והולידו בגיל "ג. אך בין זה לזה, זוהי התקופה שנקראת "דורות הראשונים", ובה העולם חסר סדר, ועל כן הולידו בגיל יותר מוקדם.

שיביא אותם לקבל שכר, דהיינו ללמוד לקח ומוסר.

הבן יהוידע מציין שכן מבואר בזוהר (פרשת בלק דף קצ"ב) שכאשר משה הוצרך לכתוב פרשת בסו"מ, שאל איך יתכן דבר כזה שאב יגרום לבנו למות. והשיב לו הקב"ה דרוש וקבל שכר. ואמר למלאך הממונה, לכתוב את הפרשה הזו, וכך דרשה: כי יהיה לאיש, זה הקב"ה שנא' ה' איש מלחמה. בן, זה ישראל. סורר ומורה, כפרה סוררה סרר שראל. וממשיך הזוהר שם לבאר את שאר הפסוקים. כלומר, המילים של הפסוק קאי על הקב"ה וכלל ישראל.

לעיל בדף ע, א אמרין שהיה ראוי שפרשה זו תהיה גם בבת, אלא שגזה"כ היא דבן ולא בת. מבאר שם הבן יהודיע, דכלל ישראל נקראים בנים, ואוה"ע נקראים בנות. וכיון שפרשה זו נכתבה בתורת "דרוש וקבל שכר", הדברים מופנים רק לעם ישראל, ואין אנו דואגים שאוה"ע יקחו מוסר.

רבי צדוק הכהן (דובר צדק אחרי מות אות עז) כתב יסוד, שכל עבירה שהזהירה עליה התורה, חייב להיות שמישהו עשה את העבירה הזו בנקודה כלשהי בהיסטוריה, כי השי"ת צופה מראשית אחרית, ואם לא יעבור עליו אדם לא היה מזהירו. ולגבי בסו"מ: "ומאן דאמר בסנהדרין בסו"מ ועיר הנדחת לא היו ולא נבראו, אידחו מהלכה, וגם לפי דעתו היינו לענין משפט העונש שבתורה יש תנאים ידועים שאין מצויים, לא על גופה של עבירה", כלומר לא היה בן סורר ומורה שנענש, אבל היה בן סורר ומורה שעשה את החטא.

ומתחברים הדברים למש"כ החת"ס אודות מה שאמר רבי יונתן "אני ראיתי וישבתי על קברו", דקשה וכי נחלקו במציאות אם היה או לא היה. אלא שגם רבי יונתן מודה שלא נענש בבי"ד, אלא שאומר שהיה בן סורר ומורה ונענש במיתה בידי שמים (וביאר דהוי אבשלום). וכידוע דגם כשבטלו ד' מיתות, דין ד' מיתות לא בטל. ולאמור בדברי רבי צדוק, אין כאן מחלוקת כלל, דגם ת"ק לא אמר אלא שלא נענש בידי בי"ד, ועם זה רבי יונתן לא מתווכח, אלא רק מוסיף שהיה מי שנענש בידי שמים.

דף עא-ב

בן סור ומורה נידון על שם סופו

"בן סורר ומורה נידון ע"ש סופו".

מקשים המפרשים, סתירה מהגמ' בר"ה (טז, ב), דכאשר ישמעאל היה מוטל בצמא, אמרו מלאכי השרת "מי שעתיד להמית בניך אתה מעלה לו את הבאר?"! והשיב להם הקב"ה, "באשר הוא שם", שאין דנים את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה. וקשה דבבן סורר ומורה דנים אותו ע"פ העתיד.

ונאמרו בזה כמה תירוצים:

(א) הרא"ם (בראשית כא, יז) מיישב, דבן סורר ומורה כבר התחיל בדרכו הרעה, משא"כ אצל ישמעאל שלא עשה שום עבירה. המהר"ל (גור אריה דברים כא, יח) משיג עליו: "וזה אינו, דבפ"ק דר"ה משמע דאין חילוק, דסתמא קאמר אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו, משמע דלעולם אין דנין אותו רק לפי מעשיו של אותו שעה". פירוש, שהגמ' בר"ה לומדת מכאן לגבי דין דר"ה דקאי גם עלאדם שהתחיל בחטא.

וכתירוך הרא"ם כתב המהרש"א (ר"ה שם) שמתרץ שאצל בן סורר ומורה נידון ע"ש סופו שלו עצמו, משא"כ אצל ישמעאל רצו להענישו על מה שבניו עתידים לעשות. והשפ"א מקשה עליו כקושיית המהר"ל, שהגמ' הרי לומדת מכאן לגבי דין דר"ה של האדם עצמו.

(ב) בשם רבי אייזיק שר זצ"ל מובא, שכאשר באים להעניש ע"פ מידת הדין, אין דנין אלא לפי מעשיו של אותה שעה. ומה שהורגים את הבן סורר ומורה, אין זה מצד מידת הדין, אלא מצד מידת הרחמים, שימות זכאי ולא חייב. והנהגה זו אינה אלא בבר ישראל, ולא היתה אצל ישמעאל שאין אנו דואגים

לכך שלא יגיע לידי חובה. וכן אין את ההנהגה הזו ביום הדין.

(ג) המהר"ל (שם, ובגור אריה בראשית שם) מיישב, שיש חילוק בין ב"ד של מעלה לבי"ד של מטה. ויש בדבר שתי נוסחאות במהר"ל: בדרך אחת מבאר שבי"ד של מטה דנים ע"ש סופו משום שהתורה צוותה בדבר, ונמצא שמכאן והלאה, אחרי ציווי התורה, לא דנים על פי סופו אלא על פי דיני התורה לפי המצב עכשיו [ואין להקשות מדוע התורה דנה ע"פ העתיד, דהתורה היא תיקון העולם ולוקחת בחשבון ענינים עתידיים].

באופן אחר משמע שם, שבי"ד של מעלה דנים כפי מעשיו של אותה שעה, ובי"ד של מטה דנים לפי העתיד. ולכא' הדברים לא מובנים, דאדרבה, בי"ד של מטה שלא יודעים את העתיד, עליהם לדון ע"פ עכשיו, ובי"ד של מעלה שיודעים את העתיד, ידונו ע"פ העתיד. אך הביאור, דמכיון שבי"ד של מעלה יודעים את העתיד לא יתכן שידונו לפי העתיד, דא"כ הדבר סותר לכל ענין הבחירה, דכל תינוק שנולד יענש ע"פ העתיד. ואילו בי"ד של מטה אינם יודעים את העתיד, ומה שמענישים ע"פ העתיד, אינו אלא במקרים מסוימים שיש עכשיו מעשים שמראים על מה שיהיה בעתיד.

דף עב

בא במחותרת

בא במחותרת נידון ע"ש סופו וכו'.

ובפשטות עולה מדברי הגמ', שהבא במחתרת נחשב כרודף. אולם בדברי האחרונים מצינו דשאני מרודף. ויסוד הדברים במש"כ הרמב"ם (רוצח פ"א ה"ו) דאדם הרודף אחר חבירו להורגו, כל ישראל **מצווין** להציל הנרדף מיד הרודף ואפילו בנפשו של רודף. ואילו גבי בא במחתרת (גניבה פ"ט ה"ז) כתב **דרשות** להרגו. ומבארים האפיקי'ם ועוד אחרונים, דכמבואר בראשונים בסוגיין (הר"ן, הרמ"ה), יש חילוק יסודי בין הבא במחתרת לרודף, דהבא במחתרת לא בא להרוג אלא לגנוב, אלא שאם בעה"ב יעמוד כנגדו יקום להרגו. והיה מקום לומר שהבעה"ב הוא זה שגורם לשפיכות דמים, אלא דילפינן מהפסוק שמותר לבעה"ב לעמוד על ממונו ואינו צריך לעזוב את ממונו ביד הגנב. ועכ"פ בתחילת מעשיו אינו בא להרוג, ולכן אינו רודף רגיל אלא רק "נידון ע"ש סופו".

עיקר המגמה בדין רודף הוא להציל את הנרדף, אך בבא במחתרת אין עיקרו הצלה לבעה"ב שהרי בידו להציל את עצמו, אלא יסודו הוא עונש. ואמנם בדברי הגר"ח הלוי מבואר (ע"פ הרמב"ם) שגם רודף הרגיל הוא עונש, אבל מ"מ הוא עונש כדי להציל את הנרדף. ועד כמה שאין הצלה לנרדף אין אנו מענישים את הרודף. ואילו בבא במחתרת כל ענינו הוא כעונש.

וכן מבואר מההוה אמינא דבא במחתרת לא נענש בשבת לפי שאין מענישים בשבת. ועוד, דבגמ' יש צד לומר שאין להרוג את הבא במחתרת אלא בסיף. הרי דבעונש עסקינן. וכן יש צד בגמ' שהיחיד שיכול להרוג את הבא במחתרת הוא הבעה"ב. חזינן מכל זה שישוד דין בא במחתרת הוא עונש על כך שהביא לידי מצב זה בכך שחתר את בית חבירו.

וביאור הענין ע"פ המצודות דוד להרדב"ז (מצוה תסב), דהבא במחתרת מסמל את כוחות הרע בעולם, וכמב' בדברי המקובלים וכידוע שעיקר ההשפעה של חיים מגיעה מהקדושה. כוחות הרע צריכים לינוק מהקדושה כדי לחיות. והם עושים זאת ע"י ש'באים במחתרת' ובהחבא גונבים מהחיים שמגיעים לעולם. כל בא במחתרת מראה את עצמו כאותם כוחות הרע, ועל זה הוא חייב מיתה, שמשמ"ד לאותו מצב. ודוגמת בו סורר ומורה. שנכנס לתוך מסלול שלילי.

ומובן גם שהשב בתשובה הקב"ה חותר לו חתירה, ובכך הוא מקבל חיים שלא כפי הסדר הרגיל, ודומה לענין בא במחתרת בכך שבא לינוק חיות ממקום אחר, ממקום שאין שייך אליו..



משינה ברורה

תסיעו ש"ה מעיר י"ב עד סידק ש"ה מעיר ד'

האם חומר שנחל יאז עם מוטות?

- א. תמיד.
- ב. רק במקרים בודדים מועטים.
- ג. רק במקרים בודדים בהתאמה מוחלטת.

באילו אופן חומר נחלז למחז נמלים באסטר?

- א. רק במקרים בודדים נמלים נכנסים באסטר.
- ב. רק במקרים בודדים נמלים נכנסים למחז.
- ג. איננו יודעים באיזה אופן נכנסים נמלים למחז.

מי שנקלה על גבי בריחה בשבת מה עשייתו?

- א. ידע לנשק את שער בעקף לידים.
- ב. לא ידע לנשק את שער בעקף לידים.
- ג. אם נכח בשבת ידע ואם נכח בשבת לא ידע.

האם חומר נחלז לנכר לחלוג בהלכות גשמות?

- א. תמיד תמיד אסור בעל חיים.
- ב. אסור.
- ג. חומר רק אם חלוג ליהודי.

האם חומר שרפה נכר ישיא מנעמו בהמות ישראל בשבת מחוץ לחומה?

- א. תמיד.
- ב. אסור.
- ג. לא ידע.

באילו אופן אסור גשמת נחלז בגופו כליות מה צריך לעשות בהם לחומר?

- א. אם אסור אסור.
- ב. אם אסור אסור.
- ג. אם אסור אסור.

באילו אופן אין חלוג נחשב שבת?

- א. רק בשבת חלוג או שבת שלם.
- ב. רק בשבת חלוג או שבת שלם.
- ג. רק בשבת חלוג או שבת שלם.

חומר הבית

החומר חלוג

האם חומר נכר ישיא מנעמו בהמות ישראל בשבת מחוץ לחומה?

- א. תמיד.
- ב. רק במקרים בודדים מועטים.
- ג. רק במקרים בודדים בהתאמה מוחלטת.

האם חומר נכר ישיא מנעמו בהמות ישראל בשבת מחוץ לחומה?

- א. תמיד.
- ב. רק במקרים בודדים מועטים.
- ג. רק במקרים בודדים בהתאמה מוחלטת.

עירובין ל"ה. עד ל"ח.

האם לפי רבי יוסי חנונים יכולים לטבול בבין השמשות דרבי יהודה?

- א. כן.
- ב. לא.

ג. בהלכה כן ובעמק לא.

מה פסק רבי יוחנן להלכה בענין זמן בין השמשות?

- א. אסור לעשות מלאכה בשבת או לכת שמה לטבול בבין השמשות דרבי יהודה ודרבי יוסי ולאכול.
- ב. אסור לעשות מלאכה בשבת או לכת שמה לטבול בבין השמשות דרבי יהודה ודרבי יוסי ולאכול.
- ג. אסור לעשות מלאכה בשבת או לכת שמה לטבול בבין השמשות דרבי יהודה ודרבי יוסי ולאכול.

האם חומר נכר ישיא מנעמו בהמות ישראל בשבת מחוץ לחומה?

- א. תמיד.
- ב. רק במקרים בודדים מועטים.
- ג. רק במקרים בודדים בהתאמה מוחלטת.

האם חומר נכר ישיא מנעמו בהמות ישראל בשבת מחוץ לחומה?

- א. תמיד.
- ב. רק במקרים בודדים מועטים.
- ג. רק במקרים בודדים בהתאמה מוחלטת.

מה חלוקה חנונה וחנונית?

- א. חומר נחלז למחז חלוג או שבת שלם.
- ב. חומר נחלז למחז חלוג או שבת שלם.
- ג. חומר נחלז למחז חלוג או שבת שלם.

האם חומר נכר ישיא מנעמו בהמות ישראל בשבת מחוץ לחומה?

- א. תמיד.
- ב. רק במקרים בודדים מועטים.
- ג. רק במקרים בודדים בהתאמה מוחלטת.

האם חומר נכר ישיא מנעמו בהמות ישראל בשבת מחוץ לחומה?

- א. תמיד.
- ב. רק במקרים בודדים מועטים.
- ג. רק במקרים בודדים בהתאמה מוחלטת.

האם חומר נכר ישיא מנעמו בהמות ישראל בשבת מחוץ לחומה?

- א. תמיד.
- ב. רק במקרים בודדים מועטים.
- ג. רק במקרים בודדים בהתאמה מוחלטת.

מה חלוקה חנונה וחנונית?

- א. חומר נחלז למחז חלוג או שבת שלם.
- ב. חומר נחלז למחז חלוג או שבת שלם.
- ג. חומר נחלז למחז חלוג או שבת שלם.

האם חומר נכר ישיא מנעמו בהמות ישראל בשבת מחוץ לחומה?

- א. תמיד.
- ב. רק במקרים בודדים מועטים.
- ג. רק במקרים בודדים בהתאמה מוחלטת.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

פרשת תצוה - זכור תשפ"ה

ישראל, ומייתן יתהון לצורך עבדתא. ומבואר דהיה זה מעשה נסים, שהעננים הביאו את אבני השם מפישון, אשר שם אבן השם אל המדבר, והנשיאים הביאום לעבודת המשכן, וכיון שכן, הלא היו אבני השם מההפקר, ואיך יהיה מסירה לציבור כדבעינן בכל נדבת הציבור לבגדי כהונה. ואפשר שלכן אמרה תורה ולקחת את שני אבני השם וגו' לומר דבעינן מעשה קיחה באבני השם דקיחה אקרי קנין כדאיתא בריש קידושין, ועל ידי זה ימסרם לציבור יפה, וזה יתכן או באופן שיוזכו הנשיאים לעצמן תחילה וימסרו לציבור, או באופן שתהא הלקיחה מעיקרא לצורך ישראל, ועכ"פ בעינן שתהא לקיחה באבנים וא"כ נמצא מבואר הדגשת הכתוב ולקחת.

והאבנים תהיון על שמות בני ישראל שנים עשרה על שמותם וגו'. (כ"ה, כ"א). הרי דצריך לכתוב על אבני החושן שמות י"ב שבטי ישראל. והנה בגמ' ביומא איתא דבכדי שיהיו בחושן כל האותיות, הוסיפו לכתוב על אבני החושן 'אברהם יצחק ויעקב שבטי ישורון'. וצריך ביאור דהרי בקרא כתיב רק שיהיו שמות השבטים, ואיך מוסיפים לכתוב עוד תיבות, ואמנם דבשביל ההיכר תימצוי שיוכלו לישאל צריך זאת, אבל צ"ע מכח איזה דין מוסיפים לכתוב עוד דברים שלא נתפרשו בקרא.

ונראה לומר בזה דהנה דעת רש"י והראב"ד בהל' בית הבחירה דבבית שני שלא נשאלו באו"ת לא היה אורים ותומים, ולא היה הקלף עם השם נתון בתוך החושן. ומבואר דעת רש"י והראב"ד דהאו"ת אינם חלק מהחושן, ואינם מחלקי הבגד, אלא הם דבר נפרד בפני עצמו, וכל עניינם הוא כדי לישאל בהן, ועל כן בבית שני שלא היו נשאלין, ממילא אין צריך לעשותן כלל.

והנה הגם דסבירא להו שהאו"ת אינן חלק מהחושן כלל, מ"מ בשביל לישאל היו נותנים את האו"ת בתוך כפלי החושן, ומשום שכן הוא דינן ועניינן לישאל בהן כשהם בתוך החושן, וע"י החושן הוא שמאיר דבריו, ומבואר מזה דאף שמצד עצם שם הבגד, האו"ת הן דבר נפרד בפני עצמו, מ"מ עניינן וקיומן הוא רק בתוך החושן, והחושן משמש לקיום ענין האו"ת, ויחדיו הוו החושן והאו"ת בקיום ענין או"ת. נמצא דהחושן תרתי אית ביה, חדא שהוא בגד מבגדי כהונה, ועוד יש בו שהוא משמש לקיום האו"ת שהוא קיום בפ"ע.

מעתה יש לומר דמה שכותבין על החושן שמות י"ב השבטים, זהו מהדין בגדי כהונה שיש בהחושן, וזהו דכתיב בקרא כאן, דמיירי מדיני צורת בגדי כהונה, ומצד זה באמת דינו שיכתב עליו רק י"ב שמות השבטים, ומה שמוסיפין לכתוב עוד דברים כדי להשלים כל האותיות, הוא מהדין הנוסף שיש בהחושן שהוא משמש להאו"ת, דכיון דהחושן

ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך וגו'. (כ"ה, א'). צריך ביאור מהו ענין ההקרבה אל משה. ונראה לבאר דהרי אין מעמידין כהן גדול אלא בי"ד של שבעים ואחד. ומשה במקום ע"א קאי כדאיתא בגמ'. ולפי"ז יש לפרש דהו ענין ההקרבה אליו, היינו שמשה ימנחו לכהן גדול, וזהו משום דבעינן למינוי בי"ד של ע"א, ומשה דבמקום ע"א קאי, הוא זה שיכול למנותו.

ועשו את בגדי אהרן לקדשו לכהנו לי, ועשו בגדי קדש לאהרן אחיך ולבניו לכהנו לי. (כ"ה, ג' ד'). מבואר דבגדי אהרן הם לקדשו ולכהנו, ובגדי בניו הם רק לכהנו, ולא לקדשו, וצריך ביאור החילוק בזה.

ונראה הביאור בזה דהנה בסוף הפרשה כתוב 'ובגדי הקדש אשר לאהרן יהיו לבניו למשחה בהם ולמלא במ את ידם', ופירש רש"י דע"י הבגדים הוא מתלבש בכהונה גדולה, והיינו דקידוש כ"ג הוא בלבישת הבגדים, וכמבואר בגמ' ביומא דקידוש כה"ג לדורות הוא ע"י ריבוי שבעה. אכן כ"ז הוא רק ככה"ג שצריך מעשה קידוש לכהונה גדולה, אבל שאר כל הכהנים כיון שנמשחו בשמן המשחה בז' ימי המילואים, ה"ה כהנים ממילא, ואינם צריכים עוד שום מעשה קידוש.

ולפי"ז מבואר היטב החילוק דבגדי כהן גדול, הם לקדשו לכהנו לי, דע"י הבגדים הוא מתקדש לכהונה גדולה, אבל בגדי בניו אינם באים לקדשו בקדושת כהונה, שהרי קדושת כהונתם ממילא היא באה, ועל כן אינם אלא לעצם הכהונה, דאין בגדיהם עליהם, אין כהונתם עליהם, וה"ה כזר, ולכן כתוב בפסוק רק שהם לכהנו לי.

ולקחת את שתי אבני שםם ופתחת עליהם שמות בני ישראל (כ"ה, ט'). הנה כתוב ולקחת, אשר משמע מזה שיש ענין מסויים של לקיחה, ולא מצינו שנאמר כן בשאר הדברים, וצריך ביאור מהו הלקיחה, ומפני מה רק כאן נצטוו בזה.

ונראה לבאר בזה דהנה מבואר בגמ' בכמה דוכתי שדין בגדי כהונה להיות משל ציבור, ואי אפשר לעשותם באופן שיהיו שייכים ליחיד, ומשום כך צריך מסירה לציבור על נדבת כל יחיד. אולם נדבת אבני השם לא הייתה ככל נדבת ישראל המפורש בפרשת ויקהל שכל נדיב לב הביא מאשר נמצא אתו זהב תכלת וארגמן וכו', דאבני השם לא היה מצוי להם כמבואר בפרשת בראשית דנהר יצא מעדן וגו' שם הבדלה ואבן השם.

ומפורש להלן (ל"ה, כ"ז) דהנשיאים הביאו את אבני השם ואבני המילואים לאפוד ולחושן, ובתרגום יונתן פירש תיבת נשיאים, דהיינו מלשון עננים, וז"ל וענני שמיא אזלין לפישון, ודלין מתמן ית אבני בורלות וחילא וכו'. ומחתן יתהון באנפי מדברא, ואולי רברבני

הוא חלק מקיום דין או"ת, והרי בשביל תשובת האו"ת צריך עוד אותיות, בהכרח מוסיפין לכתוב עוד דברים, עד שיהא נשלם כל האותיות, ומקור הדין להוסיף דברים בשביל קיום האו"ת, י"ל דכיון

הוא חלק מקיום דין או"ת, והרי בשביל תשובת האו"ת צריך עוד אותיות, בהכרח מוסיפין לכתוב עוד דברים, עד שיהא נשלם כל האותיות, ומקור הדין להוסיף דברים בשביל קיום האו"ת, י"ל דכיון

פרשת זכור

כאן חשב הכתוב תרי מילי, וגם בזה איתא בתרגום יונתן 'כן חובת כל גבר דמסרב פתגמא כו', כן חוב כל אנש דפצר ומוסיף על מילי נביא, הרי דגם כאן חשב הכתוב שתי דברים בתביעה, אחד שצריך לשמוע דבר ה', ועוד שצריך להקשיב לדברי הנביא, וזה הוא כמבואר, שהיה בזה גם עבירה על מ"ע דאורייתא, וגם עבירה על דברי הנביא. והנה כתוב שה' אמר על שאול, 'כי שב מאחרי, ואת דברי לא הקים', ויש לפרש דאמר כאן ב' דברים, כי שב מאחרי, והיינו שלא קיים המ"ע דאורייתא, ועוד שדברי לא הקים, והיינו המצוה המיוחדת מפי נביא.

ויאמר שאול אל שמואל חטאתי כי עברתי את פי ה' ואת דבריך. הנה הזכיר הכתוב ששאל עבר על שתי דברים, את פי ה', ועל דברי שמואל. ויש לבאר בזה דמהיית עמלק מלבד מה דהיא מ"ע דאורייתא לדורות, עוד היה אצל שאול מצוה מיוחדת, דכיון דשאל נצטוה בנבואה ע"י שמואל להלחם בעמלק, א"כ היה מצווה בזה במיוחד בעשה דלשמוע בקול נביא. ובזה יש לבאר דזהו שתי הדברים שנקט, דפי ה', היינו המ"ע דאורייתא, ואת דבריך, היינו דברי הנביא שעבר על המ"ע דלשמוע בקול נביא.

ובזה יש לפרש מה שאמר שאול לשמואל 'ועתה שא נא את חטאתי', והלא הקב"ה הוא המוחל חטאים, ומה ביקש משמואל שישא את חטאתו. אכן לפי המבואר יש לומר דעל מה שעבר על המ"ע דאורייתא ע"ז מהניא תשובה, ומה שאמר שאול לשמואל שישא חטאתו, היה על מה שעבר על מצוות הנביא, וסבר שאול שיכול שמואל למחול על זה, שהנביא יכול למחול למי שעבר על דבריו, כעין דאיתא בסוטה דזקן ממרא שרצו ב"ד למחול לו מוחלין לו.

ויש להוסיף בזה עוד, דהנה שאול אמר ועתה שא נא, וצריך ביאור מהו ועתה. ובפשוטו היינו אחר ששב ואמר חטאתי. אכן להמבואר י"ל ד'ועתה' היינו אחר ששב על ביטול המ"ע דאורייתא, בזה שאמר חטאתי, ולא נשאר רק מה שעבר על דברי נביא, ע"ז אמר שא נא את חטאתי, ונמצא שאין כלל חטא, וא"כ ממילא יהא כמו שסיים ואמר 'ושבו עמי ואשתחוה לה'.

והנה כתוב 'ויאמר שמואל החפץ לה' וגו', הנה שמוע מזבח טוב, להקשיב מהלב אלים'. הרי חשב הכתוב שתי עניינים, שמוע ולהקשיב. ובתרגום יונתן איתא 'הא קבלת למימריה מנכסת קודשין טב, לאצתא למילי נביאיהי מתרב פטימין', ומבואר בדבריו דשמוע, קאי על דבר ה', ולהקשיב, קאי על דברי הנביאים, והיינו כמו שנתבאר דמלבד המ"ע דאורייתא, עוד היה בזה גם החיוב לשמוע בקול נביא. והנה להלן כתוב 'כי חטאת קסם מרי, ואון ותרפים הפצר', הנה גם

ויאמר אליו שמואל קרע ה' את ממלכות ישראל מעליך וגו'. הנה מבואר דנענש וניטלה ממנו המלוכה כי לא הכרית את עמלק. ויש לבאר הענין בזה דהנה בפר' וישלח כתוב 'ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל' ופירש רש"י שזה היה קודם שמלכו מלכים לישראל, אבל משעמדו מלכים לישראל נתבטלה מלכות עשיו בימיהם. וביאור הדברים הוא עפ"י הגמ' במגילה על קסרי וירושלים, אם יאמר לך אדם חרבו שתייהן או ישבו שתייהן אל תאמין, חרבה אחת וישבה אחת תאמין, שנאמר אמלאה החרבה, אם מליאה זו חרבה זו, אם מליאה זו חרבה זו, רנב"י אמר מהכא ולאום מלאום יאמין. והיינו דהכלל הוא שקיומו של האחד הוא חורבנו של השני, ולכן בעת שיש מלך לישראל א"א שיהיה מלך לאדום, כל קיום מלכות לאדום הוא רק אם אין מלך בישראל, אבל אם יש מלך לישראל אז אי אפשר שיהיה מלך לאדום.

ומבואר דמלך בישראל תלוי הוא בהתאמצות ונצחון על מלכות אדום, וא"א שיהא מלך לישראל אם יש מלך לאדום, כי לאום מלאום יאמין. מעתה בזה שחם שאול על אנג נתן קיום למלכות עמלק ואדום, ובזה גופא גרם שלא יוכל להיות מלך לישראל, כי אם זה מתקיים בהכרח זה נופל, ולכן עי"ז הפסיד המלכות, ונתנה לרעו הטוב ממנו, שזהו דוד המלך שהוא הכה את עמלק בגיא מלה, ולכן נתכוננה מלכותו.

רפידים - שרפו ידיהם מן התורה

מתוך דברי חזקוני בירחי כלה דליקוואד' בארה"ק

בזמן שמשוה רבנו נלחם עם עמלק כתוב בפסוק 'ידי משה כבדים ושימו אבן תחתיו וישב עליה', ורש"י מפרש שידיו היו כבדים לפי שנתעצל במצוה ומינה אחר תחתיו נתיקרו ידיו. אכן יש לפרש בעוד אופן, דהנה הגמ' בסנהדרין דף ק"ו ע"א דורשת את הלשון רפידים, שריפו עצמם מדברי תורה, והיינו הסיבה שעמלק בא להלחם עם כלל ישראל היה מפני שרפו ידיהם מן התורה, ומבואר דכל סיבת המלחמה שבא עמלק להלחם עם ישראל היה זה מחמת שנתרפו מלימוד התורה. והנה ידי משה של משה הם רמז לתורה שניתנו מידי משה, ובגמ' בסנהדרין דף ס"ח ע"א איתא על רבי אליעזר הגדול ששתי זרועותיו הם כשתי ספרי תורה. ולפי זה יש לפרש דלכן היו ידי משה כבדים, דכיון שהיה רפיון מתורה, היה רפיון וכבידות בידי משה, כי ידי הם הרמז לתורה, והרפיון בידי משה הוא הרפיון בתורה.



נחל אליהו

משיעורי הרב אליהו דיסקין שליט"א

הפטרת פרשת 'זכור'. לקיים רצון השי"ת באמת וטעויות היצר הנפוצות בזה

יתרו נהג ההיפך מעמלק

ויאמר שאול אל הקיני לכו סרו רדו מתוך עמלקי פן אספך עמו ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל בעלותם ממצרים ויסר קיני מתוך עמלק: הקיני זה יתרו שעשה חסד עם כלל ישראל, ויש כמה פירושים מתי עשה את החסד, ועל כל פנים הוא נהג ההיפך הגמור מעמלק, שעמלק ניצל את העיפות של הדרך אשר קרן בדרך ואתה עיף ויגע בשביל להילחם בכלל ישראל, ואילו יתרו דוקא בזמן שמשו רבינו בורח על נפשו הוא אומר לבנותיו קראן לו ויאכל לחם, ולכן לא ראוי שהוא יפגע ביחד עם עמלק.

במצוות הקב"ה אין בערך!

ויך שאול את עמלק מחוילה בואך שור אשר על פני מצרים, ויתפש את אגג מלך עמלק חי ואת כל העם החורים לפי חרב, ויחמל שאול והעם על אגג ועל מיטב הצאן והבקר והמשנים ועל הכרים ועל כל הטוב ולא אבו החרימים וכל המלאכה נמבזה ונמס אתה החרימו: שאול קיים את מצוות ה' בתשעים ותשע פסיק תשע אחוז, וגם את הבהמות רצה לשחוט ולהקריב לקב"ה כמו שמבואר בהמשך וזה גם קיום של הציווי להחרימם את עמלק אבל זה לא בדיוק כמו שנצטווה, בדבר ה' אין בערך!! אין במצוות תשעים ותשע אחוז - יהודי שיש לו תפילין ואות אחת קטנה היא שלא כסדרן שזה פסול שאי אפשר לראות אותו, הוא קרקפתא דלא מנח תפילין! אדם שקורא קריאת שמע בכל הדקדוקים והכוונות דקה אחת אחרי זמן קריאת שמע לא יצא ידי חובת המצוה, הכל צריך להיעשות בדיוק כמו שהקב"ה מצוה.

ויהי דבר ה' אל שמואל לאמר, נחמתי כי המלכתי את שאול למלך כי שב מאחרי ואת דברי לא הקים ויחר לשמואל ויזעק אל ה' כל הלילה, וישכם שמואל לקראת שאול בבקר ויגד לשמואל לאמר בא שאול הכרמלה והנה מציב לו יד ויסב ויעבר וירד הגלגל, ויבא שמואל אל שאול ויאמר לו שאול ברוך אתה לה' הקימתי את דבר ה': שאול בטוח הוא קיים את דבר ה' בכל פרטיה ודקדוקיה.

אבל שמואל אומר לו: ויאמר שמואל ומה קול הצאן הזה באזני וקול הבקר אשר אנכי שמע, ויאמר שאול מעמלקי הביאום אשר חמל העם על מיטב הצאן והבקר למען זבח לה' אלוקיך ואת היותר החרמנו: פה הוא כבר מתחיל להרגיש שיש שורש של לשמוע לקול העם 'כי חמל העם' אבל עדיין הוא בטוח שהוא קיים את ציווי הבורא, הרי הבהמות מילא ימותו בא נרויח עוד קרבנות, ונראה בהמשך בעזרת ה' שכלל ישראל התחכמו שלא יהיה על הבהמות הללו חיוב מיתה.

ויאמר שמואל אל שאול הרף ואגידה לך את אשר דבר ה' אלי הלילה ויאמר לו דבר, ויאמר שמואל הלא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה וימשחך ה' למלך על ישראל, וילחך ה' בדרך ויאמר לך והחרמתה את החטאים את עמלק ונלחמת בו עד כלותם אתם, ולמה לא שמעת בקול ה' ותעט אל השלל ותעש הרע בעיני ה': שמואל אומר לו 'אם קטן אתה בעיניך' אתה מרגיש ענוה, אתה שומע בקול העם, אבל אתה מלך וקיבלת ציווי מפורש 'עד כלותם אותם' אסור לך לשמוע בקול העם.

ויאמר שאול אל שמואל אשר שמעתי בקול ה' ואלך בדרך אשר שלחני ה' ואביא את אגג מלך עמלק ואת עמלק החרמתי: שאול עדיין אומר אשר שמעתי בקול ה' הוא בטוח שקיים את ציווי ה' בהידור ובשלמות, תמיד אפשר להרוג את אגג אפשר לחכות עם זה.

ויקח העם מהשלל צאן ובקר ראשית החרם לזבח לה' אלוקיך בגלגל: אומר הבריסקער רב - כלל ישראל לקחו את כל הבהמות 'ראשית החרם' מיד בהתחלה עוד לפני שחל על זה שם שלל עמלק הקדישו את זה לשמים שלא יאסר, ונתחכמו שעל פי הלכה לא יהיה בעיה בזה בשביל שיוכלו להקריב קרבנות, ושאל אומר לשמואל שתי טענות דבר ראשון העם הוא זה שעשה ככה לא אני, דבר שני עשו את זה בשביל להקריב קרבנות.

העיקר בעבודת שמים הוא לשמוע בקול ה'

וכאן מוכיח שמואל את שאול בדבר ה', ויש בזה יסוד גדול בעבודת שמים ונוגע לכל אחד ואחד, וכל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו בפרט בנקודה הזאת - ויאמר שמואל החפץ לה' בעלות וזבחים כשמע בקול ה' הנה שמע מזבח טוב להקשיב מחלב אילים: מה שוה כל הקרבנות והאילים העיקר הוא לשמוע לדבר ה', המלבי"ם מאיר את עינינו פשוט בפסוק זה

למה היה בוכה ר' יוסף חיים זוננפלד בהפטרת 'זכור' בדמעות שליש?

בהפטרה של פרשת זכור יש הרבה לימוד מוסר, והשנה קוראים בירושלים את ההפטרה הזו שתי שבתות רצופות גם בשבת זכור וגם בשבת פורים, שמעתי מיהודי תלמיד חכם ששמע מבעל המעשה [וכרגע אני לא זוכר את שמו], שהוא היה בעל קורא במשך ארבעים שנה בעיר העתיקה אצל הגה"צ ר' יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, וכנהוג הרב מקבל מפטיר בפרשת זכור, וסיפר הבעל קורא שבכל שנה מחדש ר' יוסף חיים היה בוכה בדמעות שליש בשעת קריאת ההפטרה והיה נהיה שלולית על הרצפה מרוב הדמעות שירדו מעיניו.

עומק הדין נורא נוראות - שאול בחיר ה', כבן שנה שלא טעם טעם חטא, הוא היה המלך הראשון בכלל ישראל, והוא לא נבחר בפריימריז, הקב"ה בחר בו מכל שבטי ישראל, ובגלל שלא קיים את מצוות מחיית עמלק בשלימות כמו שנצטווה איבד את המלוכה כמו שכתוב מאסת את דבר ה' וימאסך ה' מהיות מלך על ישראל, ונענש שרוח רעה לפתנו מאותו היום עד יום מותו, ונראה בהמשך שעיקר החטא הגיע משתי מידות טובות שלא במקומם, 'חמלה' ויחמול שאול והעם וגו', ואסור לרחם על האכזרים, ו'ענוה' שהיה ירא מהעם וכשה לא במקום זה חטא גדול,

ונתחיל לקרוא את הפסוקים על הסדר, והתנ"ך שזה דבר ה' על ידי נביאי הוא הספר מוסר הטוב ביותר:

ויאמר שמואל אל שאול אתי שלח ה' למשחך למלך על עמו על ישראל ועתה שמע לקול דברי ה', כה אמר ה' צבקות פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל אשר שם לו בדרך בעלותו ממצרים, עתה לך והכיתה את עמלק והחרמתם את כל אשר לו ולא תחמל עליו והמתה מאיש עד אשה מעלל ועד יונק משור ועד שה מגמל ועד חמור: היה ציווי מיוחד מאת הקב"ה 'ולא תחמול עליו', אתה רואה עמלקי תינוק קטן חמוד עם עיניים כחולות יש מצוה להרוג אותו, לא לרחם! גם היטלר ימח שמו וזכרו היה עם עיניים כחולות, תארו לעצמכם אם היה מיישהו אז באוסטריה שהיה מחסל אותו היו צועקים לו רוצח! והוא היה עונה ברציחה שלו מלבד שש מליון יהודים אני מציל עשרות מליוני הרוגים ופצועים האם זוהי אכזריות? והקב"ה ברא את העולם והוא יודע שעמלק זה שורש הרע וציוו להשמיד אותם, 'והשמדת מאיש עד אשה מעולל עד יונק משור ועד שה מגמל ועד חמור' אין תיקון לעולם כשעמלק נמצאים בו, אין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה שמו של עמלק מן העולם.

כשהקב"ה מצוה לא צריך להצטדק!

וישמע שאול את העם ויפקדם בטלאים מאתים אלף רגלי ועשרת אלפים את איש יהודה, ויבא שאול עד עיר עמלק וירב בנחל: מה הפירוש וירב בנחל? רש"י מביא דרש מחז"ל על עסקי נחל רב ודן את עצמו, ומה בשביל נפש אחת אמרה תורה ערוף עגלה בנחל, בשביל כל הנפשות האלו לא כל שכן אם אדם חטא בהמה מה חטאה, וגם על זה יש עליו תביעה - כשיש דבר ה' מפורש לא מתחילים לעשות חשבונות! אבל זהו דרש, מה פשוטו של מקרא? מאיר את עינינו בזה המלבי"ם: פה התחילה הנפילה של שאול - הדרך בעולם כשמדינה רוצה להילחם עם השכנה שלה, לא מקובל להתחיל סתם מלחמה זה לא מתקבל טוב בתקשורת, אפילו הפאשיסטים הכי גדולים לא מתנהגים ככה, מה עושים? שולחים חיילים לשטח שבין המדינות שיש עליו ויכוח ישן ומכריזים שזה שייך לנו, ואז המדינה השכנה שולחת גם כוחות ומתחיל חיכוכים עד שפורצת מלחמה.

וכך חשב גם שאול - סתם ללכת להילחם בעמלק ולהרוג את כולם בלי סיבה זה לא מתאים, מה יגידו באו"ם? מה יגידו הדמוקרטיות באמריקה? מה יגידו כל השמאלנים יפי הנפש? הם לא מבינים מה זה עמלק, הם לא מבינים שזה שורש הרע, והם יצעקו: פאשיסט! פושע מלחמה! מה אתה הורג חפים מפשע? וכדי למנוע חילול ה' שלח שאול חיילים לנחל שהיה עליו ויכוח בין ישראל לעמלק וזהו 'וירב בנחל' והתחילו חיכוכים על אותו שטח וכך פרצה מלחמה.

וכאן התחילה הנפילה, אם הקב"ה אומר ציווי מפורש לא צריך להצטדק בעיני אף אחד, לא צריך למצוא חן בעיני אף אחד, היה כאן כבר בדקות את החטא של 'יראתי את העם' למרות שהוא חשב שהוא עושה את זה בשביל שלא יהיה חילול ה'.

מה ההבדל בין חפץ לרצון? **מבאר המלבי"ם** [ומפרש ככה גם בתחילת ויקרא על הדין של כופין אותו עד שיאמר רוצה אני], וניתן לזה דוגמא מהחיים - אדם שלוקח ויטמינים או תרופה הוא רוצה לקחת תרופה הוא לא חפץ בה, אבל אדם שאוכל ארוחה דשנה הוא חושק באוכל יש לו חפץ בזה, ונקרא את לשונו הזהב של המלבי"ם **החפץ היא תכונה נפשית, שיתאוה אל דבר ויחשוק בו מצד תאוות נפשו או חשוקו אל הדבר, והרצון הוא תכונה מחשבתית, שהגם שאין נפשו חפצה בדבר ירצה בו מצד טוב הדבר ושלמותו מצד היושר והראוי** נביא עוד משל - יהודי יש לו חתונה של ידיד בבני ברק, ה'חפץ' שלו זה להגיע לחתונה, ומה שהוא עולה על 402 בדרך זה רק 'רצון'.

מוכיח שמואל הנביא בדבר ה' את שאול בחיר ה' ואומר לו: החפץ לה' בעולות וזבחים? קרבנות הם לא חפץ! כי לא תחפוץ זבח ואתנה, קרבנות הם רק מכשיר לשמוע דבר ה', והחפץ והתשוקה של הקב"ה היא כשמוע בקול ה', תכלית הקרבנות זה ריח ניחוח ופירשו חז"ל נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני, אומר שמואל לשאול: אתה חושב שעל ידי הקרבנות תחטוף מלאכים, תתקן עולמות, תעשה נחת רוח לקב"ה, אבל תדע שהקרבנות הם לא לא חפץ, זה לא התכלית, זה רק רצון ואמצעי, והתשוקה העיקרית צריכה להיות לשמוע בקול ה', ואדם שמקריב קרבנות לא בשביל לשמוע בקול ה' זה כמו אחד שיסע לחתונה באוטובוס שנוסע לעזה, וזה הפשט בפסוק **החפץ לה' בעולות וזבחים כשמוע בקול ה'** ולכן - בגלל שהמטרה היא לשמוע בקול ה' **הנה שמוע מזבח טוב להקשיב מחלב אילים** כי זוהי התכלית.

מה היתה החומרא של הגר"ס באפיית מצות? ובאיזו מאפיה היו במצות עוד דברים מלבד קמח ומים?

ידוע הסיפור עם ר' ישראל סלנטר זיע"א, שהיה פעם באפיית מצות ושאלו אותו על איזה חומרות כדאי להקפיד? אמר להם ר' ישראל: יש כאן במאפייה עובדת אלמנה, ואם החומרות שלכם יגרמו שתדברו אליה בצורה מעט קשה ותקיפה זה לא שווה כלום, כי עברתם על דאורייתא של כל אלמנה ויתום לא תענון, אדם חושב שכשהוא מדקדק באפיית המצות הוא חוטף מלאכים, אבל צריך להבין המצות הם לא חפץ הם רק רצון, התכלית והתשוקה היא לשמוע בקול ה'.

סיפר לי אחי שיחי' - שהוא היה פעם באפיית מצות שהקפידו בה על הרבה דקדוקים וחומרות, ואחד מבני החבורה הביא את הילדים שלו איתו בשביל לחבב עליהם את המצות, וכדרכם של ילדים הם הסתובבו ורצו בתוך המאפייה, ניגש אחד מראשי החבורה לאבא וגער בו: ר' יצחק, אתה עוד תחמיץ לנו את המצות! מה אתה חושב שכאן זה חידוד או גן ילדים? וכך שפך את דמו ברבים, ואחי ניגש לראש חבורה ואמר לו: אני מהמצות האלו לא אוכל! והוא נלחץ ושאל אותו למה? איזה פסול מצאת בהם? אמר לו אחי במצות צריך להיות רק קמח ומים, והמצות האלו מעורבות בדם של הילדים ודם של האבא, מכאלו מצות אני לא רוצה לאכול.

וכמה פעמים זה קורה לכל אחד, מרוב להיטות לקיים מצוות והידורים דורך ורומס איסורים דאורייתא.

למה אדם שמרבה בהידורים וחומרות נחשב לעובד עבודה זרה?

כי חטאת קסם מרי ואון ותרפים הפצר יען מאסת את דבר ה' וימאסך ממלך: רש"י מביא [בקיצור] **תרגום יונתן** [והלשון המלא הוא] - **ארי כחוב גברא דשאלין בקיסמא כן חובת כל גבר דמסרב על פתגמא דה' וכחובי עמא דטעו בחר טעוהא כן חובת כל אנש דפצר ומוסיף על מילי נביא**, והיינו שמי שמנסה להוסיף חומרות והידורים מעבר לשולחן ערוך, הוא חושב שהוא מוסיף מצוות אבל הפסוק מגלה לנו שזה כמו קסמים, כמו און ותרפים ממש עבודה זרה, מה היה פה? שאול רוצה להקריב קרבנות, אבל הוא לא נצטווה על זה וזה מוגדר כמו עבודה זרה, **נורא נורא!**

ולמה זה כמו עבודה זרה? הבן שלי סיפר לי שהוא התפלל פעם באיזה מנין לפני סוף זמן תפילה, ואמר לציבור שם שצריך להזדרז בשביל להספיק להתפלל בזמן, ענה לו שם אחד המתפללים: אתה חושב שהקב"ה זה בנק שאם כתוב שם שסוגרים בשעה 1:00 אי אפשר להיכנס אחר כך? **הקב"ה לא בנק!** כך היתה התשובה של אותו ירא שמים שמאמין בכח התפילה, ומה האמת? שזה כפירה גמורה! מי שחושב ככה גם אומר שהקב"ה לא קפדן ולא איכפת לו שחסר אות אחת בתפילין, יהיה בסדר, אחר כך הוא יכניס אותי, וכשחושבים ככה אין שום זכר לתורה ומצוות וזה עבודה זרה ממש, וכל הקיים של תורה ומצוות זה רק לעשות רצון ה' בדיוק כמו שהקב"ה מצווה.

אפשר לצום כיום כיפור ולהיות יותר גרוע ממחללי שבת!

יש סיפור על יהודי מבוגר בארצות הברית שהרופאים אמרו שמוסכן לו לצום ביום כיפור, והיהודי אמר מה אני יכול לעשות אני לא מסוגל לאכול ולשתות ביום כיפור, והרב של הבית כנסת התקשר אליו לשכנע אותו שלא יצום והוא בשלו - תעזוב אותי אני צם ביום כיפור! הגיע ערב יום כיפור והרב מגיע אליו הביתה ומתחיל לשכנע אותו לא לצום, אומר לו אותו יהודי כבוד הרב תבין אותי, אני שבעים שנה צם ביום כיפור אני לא מסוגל עכשיו לא לצום,

אמר לו הרב אם זה הטענה שלך זה מקובל עלי אבל מהיום אתה לא מקבל עליה בבית כנסת! ושם זה היה בית כנסת שהגיעו אליו הרבה יהודים רחוקים מתורה ומצוות והכלל היה שכולם מקבלים עליה חוץ ממחללי שבת בפהרסיא, אמר לו הרב: למחללי שבת בצינעא אני נותן עליות ולך לא! כי עובדי עבודה זרה לא מקבלים אצלי עליות, התפלא אותו יהודי ושאל את הרב: איזה עבודה זרה אני עובד? ענה לו הרב - למה צמים ביום כיפור? כי כתוב בתורה בעשור לחודש השביעי ועינתם את נפשותיכם, באותה תורה כתוב וחי בהם ולא שימות בהם, ואם אתה רוצה לצום כי שבעים שנה אתה כבר צם, אתה מגלה שכל השבעים שנה שצמת זה לא בגלל שכתוב בתורה ועינתם את נפשותיכם אלא כי אתה רוצה לצום, ואתה לא עובד את הקב"ה אלא עובד את עצמך, והיהודי הזדעזע מזה ואמר אני לא צם.

סיפר לי ר' מיכל גוטפרב זצ"ל - שהוא היה מקורב מאד אצל **ר' שלמה זלמן אויערבך זצוק"ל**, והיתה שנה שר' מיכל היה צריך לאכול ביום כיפור, ואמר לר' שלמה זלמן: אני יודע שזה מה שצריך לעשות וככה אני יעשה אבל מאד קשה לי עם זה, תפס ר' שלמה זלמן בכפתור של החליפה שלו ואמר: גם לי השנה הרופאים אמרו לאכול ביום כיפור ואני אומר לך שכמו שאם יתנו לי מכה בכפתור זה לא יזיז לי כך לא מזיז לי שאני צריך לאכול ביום כיפור, כי מי שאמר לי כל שנה שצריך לצום אמר לי השנה שאני לא צריך לצום.

סבתא שלי ע"ה - כשהיתה צריכה לאכול ביום כיפור היה לה מאד קשה עם זה, אמר לה אבי מורי זצ"ל משפט מאד חכם - לנשים הרבה יותר קשה לאכול ביום כיפור מלגברים, ולעמי ארצות יותר קשה מתלמידי חכמים, כי תלמיד חכם יודע שמי שצוה לצום עכשיו מצווה לאכול, ועם הארץ שלא חי עם הציווי של הקב"ה מתחיל לערב הרגשים אני לא יכול... לא מסוגל...וכו', ונשים שאצלם הרגש יותר פעיל הרבה יותר קשה להם לא לצום.

וזה הפירוש **כי חטאת קסם מרי ואון ותרפים הפצר** שאול חיפש להקריב קרבנות, אין לנו מושג מה זה קרבנות, וודאי שאין לנו מושג מה היה הדרגה של הקרבנות שהקריב שאול המלך עליו השלום, היה בזה את כל כוונות האר"י והרש"ש והרבה יותר מזה, אבל גם הדרגות הנעלות האלו אם הם לא כמו שהקב"ה צוה זה כמו עבודה זרה! ועל זה אומר לו שמואל **'מאסת את דבר ה'.**

אפשר לעבור עבירות ולהרגיש 'הקימותי את דבר ה'

ורק עכשיו שאול מכיר בחטא שלו - **ויאמר שאול אל שמואל חטאתי כי עברתי את פי ה' ואת דבריך כי יראתי את העם ואשמע בקולם, ועתה שא נא את חטאתי ושוב עמי ואשתחוה לה'**, **ויאמר שמואל אל שאול לא אשוב עמך כי מאסת את דבר ה' וימאסך ה' מהיות מלך על ישראל:** עכשיו שאול קולט שבעומק - המעשים שעשה היו מכח **כי יראתי את העם'**, ומכח זה הגיע לחטא של **'מאסת את דבר ה'**

פחד פחדים!! יש כאן ויכוח בין שני גדולי הדורות, שמואל הנביא שקול כמשה ואהרן, ושאל בחיר ה' המלך הראשון שהקב"ה בחר לכלל ישראל כבן שנה לחטא, וכתוב שיש בחינות ששאול היה יותר גדול מדוד המלך ע"ה, ושאל נכשל בשתי מידות טובות שלא במקומם, ומתנהל משא ומתן בינו לבין שמואל על אותו חטא, שאול אומר: **אשר שמעתי בקול ה', הקמותי את דבר ה'**, ושמואל עונה לו: **מאסת את דבר ה'**, ולוקח זמן לשאול עד שהוא מודה ומסכים לשמואל שהיה פה נגיעות של 'ראתי את העם' ובאמת לא קיים את דבר ה' בשלימות.

רבותי! אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו אזובי הקיר - כמה תחנונות יש בחיים שכן אדם בטוח שהוא במהלך של 'הקמותי את דבר ה', שמעתי בקול ה' והאדם יבוא לבית דין של מעלה ויאמרו לו 'מאסת את דבר ה'!',

ונביא על זה כמה דוגמאות מהחיים:
אפשר לשמוע אנשים אומרים משפט: על פלוני מצוה לדבר לשון הרע, מצוה לקבור אותו חי, והוא בטוח שהוא מקיים את דבר ה', וכשיגיע לשמים ויגידו לו - **רשע מרושע!** כמה חמור זה בין אדם לחבירו, מאסת את דבר ה'.

יש כאלו שכשהילדים שלהם בשידוכים הם מאד בוררים, **הסטייפלער זצוק"ל** כתב לתלמיד חכם שהיה מקורב אליו מכתב מאד חריף, לאותו תלמיד חכם היתה בת מבוגרת שהתעכבה מאד בשידוכים כי אבא שלה היה בררן יותר מידי, והסטייפלער כותב לו תוכחת מגולה מאהבה מוסתרת - הבת שלך כבר לא צעירה ומשנה לשנה היא מזדקנת והמבחר של ההצעות יורד, ואדם לא עשוי מפלדה ובסוף העצבים שלה יחלשו, ואתה משלה את עצמך שאתה מחפש את טובתה ורוצה בשבילה תלמיד חכם גדול, הכל בשביל רוחניות הכל לשם שמים, ומה האמת? הכל נגיעות! אדם גיגע לשמים ויראו לו שאת הצעה פלונית דחה כי זה לא מתאים לכבוד שלו, והצעה אחרת לא התאימה לאינטרסים שלו, והוא בטוח שליבו לשמים - אומר לו הסטייפלער: **אתה רוצה את הבת שלך!** ובסוף המכתב הסטייפלער כותב לו שהוא לא היה יכול להימנע מלכתוב את המכתב מפני צער בת תלמיד חכם כמוהו.

זה דוגמא לאדם שיכול להיות תלמיד חכם, והוא מסתובב כל החיים בהרגשה של 'הקימותי את דבר ה' הוא בטוח שהוא דואג לרוחניותו של הבת שלו, אבל הוא קובר אותה לכל החיים! וכשיגיע למעלה יאמרו לו: מאסת את דבר ה'.

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסד על סדר הפרשיות

כולל דברי חזקו והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

להערות והארות
ולחצות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmail.com

פרשת תצוה

טעם ריבוי הצרות והיסורים שבדור שלנו

בעזרת ה' יתברך נראה לעיין ולהתבונן בפרשת השבוע, פרשת תצוה. ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד.

מה הכוונה כתית למאור? - פירש רש"י: הזיתים היה כותש במכתשת ואינו טוחן בריחים כדי שלא יהיה בו שמרים. היו לוקחים את הזית וחובטים וכותשים אותו במכתשת, ובמכה הזו היתה יוצאת טיפה ראשונה של שמן, ואת זה היו לוקחים לשמן למאור. לאחר מכן היו לוקחים את הזיתים ומכניסים אותן בריחים וטוחן. והשמן הזה שיוצא מהזית בריחים, פסול למאור, מפני שלמאור צריך שמן זך ונקי שאין בו שמרים, אבל כן היו לוקחים את השמן הזה ומשתמשים בו למנחות, שהרי כל המנחות היו באות בלולות בשמן והם לא היו צריכות דוקא את הטיפה הראשונה, שנאמר 'כתית למאור' ולא כתית למנחות.

על דרשה זו של רבותינו שאמרו 'כתית למאור ולא כתית למנחות' נאמרו הרבה דרושים ופירושים, והרבה לימודי מוסר הוציאו מזה.

אחד הביאורים שמבארים במה שאמרו רבותינו 'כתית למאור ולא כתית למנחות', כי כל אחד עובר במשך החיים תקופות לא פשוטות, ותמיד באים על האדם תלאות שונות ומשונות. פעם זה יכול להיות בעניינים הכלכליים, כאשר הפרנסה של האדם היא דחוקה והוא כבר לא מצליח להתפרנס בכבוד, ופעם זה יכול להיות בענייני הבריאות, כאשר קודם הרגיש טוב והיה בריא וחזק, ועכשיו הוא אינו מרגיש טוב, הוא חלש ומתעייף מהר, סובל מכאבים פה ושם, וכיוצא בזה.

'הצור תמים פעלו צדיק וישר הוא' (דברים לב, ד). כל צרה וכל תלאה באה לאדם עם חשבון מן השמים, והכל בא בצדק ובישר. וכתב רבינו יונה שאדם היה צריך להיות שמח ביסורים שלו כמוצא שלל רב, מפני שהם מכפרים את עוונותיו ומקלים ממנו הרבה עונשי שמים לעולם הבא. וכך פירש הסטייפלער זצ"ל את דברי הגמרא בברכות, שאמורא שאל את חבירו 'חביבין עליך יסוריך' והוא ענה לו 'לא הן ולא שכרן'. ביאר הסטייפלער: 'לא הן', לכתחילה אנחנו לא רוצים יסורים כיון שקשה לעבוד את ה' יתברך כשיש יסורים. אדם שיש לו דוחק הפרנסה או שיש לו בעיות בבריאות, קשה לו ללמוד ולעסוק בתורה ותפילה כהוגן. אך עם כל זה, בשמים יש את החשבון הנכון והמדויק, ולפעמים צריכים לבוא על האדם יסורים כדי לכפר על עוונותיו ולזכך אותו לעולם הבא, ואם הם כבר באו על האדם - 'לא שכרן', אל תמיד אותם ואל תחליף אותם בשום שכר שבעולם.

ובפרט רבים היסורים בדור שלנו שהוא 'דור המירוק'. וכך שמעתי מהגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל ששאל בשם החפץ חיים [ומצאתי את הדברים במאמר 'ציפית לישועה' שכתב החפץ חיים], מדוע בדור שלנו יש כל כך הרבה לחץ וכל כך הרבה דחק ויסורים, שכל יום קללתו מרובה מחבירו, ואין לך אדם שאין לו טרדות ותלאות שונות ומשונות.

והשיב החפץ חיים שהענין יתבאר על פי משל. מעשה היה בסוחר שפרנסתו היתה כדרך הסוחרים, והיה נוהג ללכת אל הסיטונאי הגדול ולקנות ממנו כמות גדולה של סחורה בזול, ואחר כך היה מוכר בחנות שלו את הסחורה ביוקר גדול יותר, ואת ההפרש היה מרוויח לעצמו ובזה מתפרנס. אמנם כשהיה הסוחר מגיע אל הספק הראשי ומבקש לקנות כמות גדולה, לא תמיד היה לו את כל הסכום לשלם מיד, ולפיכך היה

אומר לסיטונאי, 'חלק מן התשלום אתן לך עכשיו במזומן, וחלק תתן לי עליו אשראי, וכשבועד חודשיים אגמור למכור את הסחורה בחנות, אשלם לך את יתרת החוב'.

הסיטונאי תמיד הסכים, כיון שאלו הם כללי המסחר וכך נוהגים בכל המקומות, ובפרט אחרי שכבר הכיר את הסוחר הזה וידע שאפשר לסמוך עליו. וכך היה במשך שנים על גבי שנים, שהסוחר הזה היה מגיע אל הסיטונאי לקנות סחורה, חלק משלם במקום במזומן ועל החלק השני היה מבקש מהסיטונאי שיתן לו אותו בהקפה, ובעוד כמה חודשים ישלם אותו. פעם אחת הגיע הסוחר כמנהגו אל הסיטונאי, לקנות סחורה. הוא מוציא את הרשימה ומבקש שייבאו לו כך וכך מוצרים, ואחרי שגמרו והביאו לו את כל הסחורה שביקש, עשה לו הסיטונאי את החשבון ואמר לו כמה עליו לשלם. הוציא הסוחר מכיסו חלק מן התשלום במזומן והניח על השולחן, ואמר 'את יתרת התשלום אשלם בעוד חודשיים, אחרי שאגמור למכור את הסחורה'. להפתעתו, הסיטונאי אומר לו: 'הפעם אני לא יכול לתת לך סחורה בהקפה, ואני רוצה את כל התשלום במזומן עד הפרטה האחרונה'. הסוחר התפלא, 'מה קרה? וכי אי פעם רימיתי אותך? וכי השקים שלי חזרו? הלא כבר עשרות בשנים אני קונה ממך סחורה ותמיד אני נתן לך חלק במזומן וחלק אתה זוקף עלי בחוב, ולמה עכשיו אתה רוצה את כל התשלום עד הפרטה האחרונה מיד?'

אמר לו הסיטונאי: 'פשוט. אני מתכנן לסגור את העסק שלי בעוד שבוע, ולעלות לארץ ישראל. לכן אין לי אפשרות לתת לך סחורה בהקפה, מפני שבועד חודשיים אני כבר לא אהיה כאן. לכן אני רוצה שתשלם לי את כל מה שמגיע לי עכשיו במזומן'.

אמר החפץ חיים זצ"ל, כך הוא גם בענייננו. בדורות הראשונים כאשר עשו ישראל מה שעשו ולא הלכו בדרך הישרה, אמר הקב"ה, חלק מהחוב שלהם אגבה מהם עכשיו, וחלק נוסף אגבה מהדורות הבאים. וכך היה במשך כל השנים כולם כאשר ישראל לא עשו את רצון ה', היו באים על כל אחד מישראל אי אלו צרות ויסורים ובזה היו פורעים לו חלק מהעוונות, ואת החלק הנוסף היו זוקפים בחוב, לדורות הבאים. וגם בדור שבא לאחר מכן, שגם אז לא היו כולם צדיקים וישרים, חלק מהחוב פרעו הם בעצמם, וחלק התגלגל לדורות הבאים. וכך במשך כל הדורות, חלק פרעו הם בעצמם, וחלק התגלגל הלאה לדורות הבאים.

אבל עכשיו, אמר החפץ חיים, אנחנו נמצאים בערב הגאולה. עכשיו סוגרים את העסק, וכשסוגרים את העסק אי אפשר עוד לתת בהקפה וצריכים לשלם את כל החוב מיד ובמזומן. זו הסיבה שבדור שלנו, דרא בתראה, יש כל כך הרבה צרות ומצוקות שונות ומשונות. אנחנו לא יכולים לדעת בדיוק מתי תהיה הגאולה, באיזה יום ובאיזה שעה, אבל כולי עלמא לא פליגי שאנחנו נמצאים ברגעים האחרונים קודם הגאולה, כמו שאנחנו יכולים לראות ולהבין מריבוי הצרות וריבוי הנסיונות, ומהמלחמה הנוראה הנטשת על כל דבר שבקדושה בדור הזה.

אך עם כל זה, למרות ריבוי הכתית - ריבוי הצרות והתלאות שעוברות על ראשנו, מכל מקום תפקידו של הכתית הזה הוא להיות 'למאור', התכלית של כל היסורים הללו הוא להאיר לאדם, להביא אותו לידי כך שיוסיף בעבודת ה', שיוסיף שקידה על שקידתו, ויפשפש וימשמש יותר במעשיו. 'ולא כתית למנחות', אין המטרה של היסורים שאדם יאמר 'יש לי כל כך הרבה יסורים, אני לא יכול ללמוד ולא יכול לקיים מצוות, אלך לי לנוח'. ואדרבה, עכשיו שיש ריבוי של הצרות והתלאות מפני היותנו ערב הגאולה

כמו שאמר החפץ חיים, על אדם להתאזר בעוז ובגבורה ולהתאמץ במשנה תוקף לעסוק בתורה.

אין משה רבינו חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה

ויתירה מזו, רק על ידי עסק התורה, תבוא הגאולה. וכך לימד אותנו קדוש ה' רבי חיים בן עטר זצ"ל בחיבורו 'אור החיים' על הפרשה שלנו, שרק באמצעות ריבוי בעסק התורה נוכל להביא את הגאולה.

האור החיים שואל, הלא זאת ידוע שכלל ישראל עברו ארבע גלויות, ועכשיו אנחנו נמצאים בגלות הרביעית, גלות אדום. ורבותינו בזהר הקדוש ביארו שמכל גלות וגלות יצאו ישראל בזכות משהו אחר. מגלות מצרים נגאלו ישראל בזכות אברהם אבינו, מהגלות השנייה נגאלו ישראל בזכות יצחק אבינו, והגלות האחרונה, הגלות שאנחנו נמצאים בה עכשיו שהיא עמוקה כהתהום, וכבר קרוב לאלפים שנה עברו מאז חורבן בית המקדש, ומאז כלל ישראל הלך מדחי אל דחי, מפחד ומפורד בכל העולם כולו, עם גירוש, פרעות, פוגרומים וצרות רבות אין סוף, ועל כולנה השואה האיומה שהיתה בדור האחרון, ודם ישראל נשפך כנהרות. בזכות מי נגאל מהגלות השחורה הזו? – בזכות משה רבינו.

אם כך שהגלות שלנו תלויה בזכותו של משה רבינו, אומר האור החיים הקדוש, מתעוררת כאן שאלה גדולה. הלא משה רבינו נקרא 'רעיא מהימנא' – הרועה הנאמן, שכל חשקו וכל רצונו הוא לדאוג לעדר שלו, וכל מגמתו להיטיב לישראל. ורבותינו אמרו בתנחומא (סוף פרשת ואתחנן) 'אמר משה, מאה כמשה ימותו ואל תאבד נפש אחת מישראל. ובגמרא במנחות (סח.) אמרו 'משה רבינו אוהב ישראל היה'. ואכן אנחנו רואים את אהבתו של משה לישראל מהרגע הראשון ועד הרגע האחרון, קודם פטירתו. מהרגע הראשון – בזמן שמשו רבינו גודל בביתו של פרעה, ולכאורה לא חסר לו שם דבר. הוא גודל כמו נסיך בבית המלך, יש לו את כל מה שצריך ואין לו שום דאגה וטרדה. ויותר מזה, הוא אמר להיות יורש העצר של פרעה, ולהיות מלך אחריו. מה היה מצופה ממנו? – לכאורה, לצאת לשיט תענוגות עם היאכטה בנילוס, לעשות ציד תנינים וכדומה... ועם כל זה, מה הוא עושה? – יוצא אל אחיו, אל בני ישראל השבורים והרצוצים, ומסייע להם בעבודת הפרך בגופו, ואומר להם 'מי יתן מותי תחתיו', ונתן עיניו ולבו להיות מצטער בצרתן של ישראל.

ובאמת זו היתה הסיבה שמשו רבינו נבחר להיות הרועה של כלל ישראל, בגלל מסירותו לאחיו. ואכן במשך כל השנים הללו שמשו רבינו מנהיג את ישראל, בכל פעם שעם ישראל עושה מה שעושה וחוטא, משה רבינו עומד בפרץ להשיב חמתו של ה' מהשחית. כך היה במעשה העגל שמשו רבינו עומד ובוכה ומעורר רחמי שמים בכל מה שיכול, מביא לעזרתו את האבות הקדושים, וטוען כל טענה שיכול לטעון, שיהיה חילול ה' וכיצא, כמו שאמרו רבותינו (ברכות לב.). וכך היה גם במעשה המרגלים שהיה חרון אף ה' גדול, ושוב עומד משה רבינו ומחלה את פני ה' שישלח לישראל. כך גם במעשה קרח וכך בכל הנסיונות שניסו ישראל במדבר, תמיד עומד משה רבינו במסירות נפש של ממש ודואג לישראל.

אם כך, אומר האור החיים הקדוש, יש להקשות, וכי משה רבינו, שהשבונו הזה ב' אדר יום פטירתו, לא רואה מה עובר על בית ישראל? הוא, שכל כך היה מסור לישראל, שנקרא 'רעיא מהימנא' ומסר את נפשו בעבור ישראל ארבעים שנה, לא שת את לבו לכל הסבל, הצרות והרדיפות שעוברות עלינו? כל כך הרבה אלמנות ויתומים יש! לא אכפת לו מהם? חס ושלום. אין ספק שאבותינו רואים את הסבל שאנחנו עוברים, ורבותינו אמרו בזהר הקדוש שאבותינו עומדים בשמים ומתפללים עלינו. ואם כן, למה הוא לא בא לגאול אותנו? הרי הגלות הזו תלויה בזכותו של משה רבינו! הוא זה שיכול לבוא ולהוציא אותנו מן הגלות השחורה הזו, ולמה אינו מגיע?

וכך לשונו של האור החיים הקדוש: יתבאר הכתוב על דרך מאמר רבותינו הובא בזהר חדש (פרשת בראשית ח'), ארבע גלויות גלו ישראל וכל אחד מהם נגאלו בזכות אחד. גלות ראשונה נגאלו בזכות אברהם אבינו ע"ה, גלות שנייה בזכות יצחק אבינו, גלות שלישית בזכות יעקב וגלות רביעית תלוי בזכות משה רבינו ע"ה. ואם כן שהגלות הרביעית היא בזכות משה, משה שאוהבן של ישראל היה, איך לא בא לגאול אותנו ולהוציא אותנו מהחושך הגדול בו אנחנו נמצאים?

והתשובה, אומר האור החיים הקדוש, ולזה, פירוש, מחמת הדבר הזה נתארכה הגלות, הרי אנחנו עומדים ושואלים, 'משה, היכן אתה? מדוע אינך בא לגאול את ישראל? אך לזה התארכה הגלות כי כל עוד שאין עוסקים בתורה ובמצוות אין משה רבינו חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה.

הדברים האלו נוקבים את הלב עד בית חללו. 'אין משה רבינו חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה', אומר האור החיים. לא כתוב כאן שמשו רבינו לא יכול לגאול את ישראל, ובדאי אם היה רוצה היה יכול לגאול אותנו, אבל הוא לא חפץ ולא רוצה לגאול את ישראל כשהם בטלנים מן התורה. כאשר היה מעשה העגל, עמד משה רבינו בתפילה ובתחנונים עבור ישראל והושיע אותם. כשהיה חטא המרגלים ושאר הנסיונות שניסו ישראל, עמד משה רבינו ואמר 'מוטב יבוא החץ בי, ואל יפגע במי מישראל', והעביר את רוע הגזירה. אבל כשיש ביטול תורה? – 'אדעתא דהכי לא קבילת עלי'. בזה, אומר משה רבינו, אני לא מעוניין. אם יש את עסק התורה ביד ישראל, מיד יבוא משה, שהוא מנחיל התורה לישראל. אבל אם ישראל מבטלים את התורה, אין משה רבינו רוצה לבוא לגאול את ישראל.

זה שרמז הפסוק, ממשיך האור החיים – באמרו 'אתה תצוה את בני ישראל, כמו שאמר בספר תהלים (צא, יא) 'כי מלאכיו יצווה לך', כלומר לשון שילוח, שכאשר ישראל יעסקו בתורה אז 'אתה תצוה את אל בני ישראל ותבוא לגאלם, או על דרך אמרם ז"ל 'אין צו אלא מלכות' כי הוא ימלוך עלינו לעתיד לבוא, אבל תנאי יש בדבר שישראל יעסקו בתורה, וזה הוא אמרו 'ויקחו אליך שמן זית זך', ירמזו אל התורה שנמשלה לשמן, מה שמן מאיר לעולם כך התורה מאירה לעולם.

הגאולה תלויה בעסק התורה

אנחנו לא מתייחסים מהגאולה חלילה, וכולנו מצפים ומייחלים לגאולה השלימה במהרה. עלינו לדעת, שבנו תלוי הדבר. המשפט הזה של האור החיים הקדוש צריך להיות לנגד עינינו כל הזמן 'אין משה רבינו חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה', ואם אתה רוצה להיות מועיל ועוזר לבית ישראל, ואין לך עזרה גדולה מזו לקרב את הגאולה, בוא ותרבה בעסק התורה. תקים שיעור תורה, תבוא לשיעור תורה, ותוסיף קביעות לתורה. זה מה שיביא לנו את הגאולה התלויה במשה רבינו, וזה מה שישלך מאתנו את החרב ואת כל הצרות כולם.

רבי נסים גאון כותב שתקופת הנבואה היתה בישראל משך אלף שנה, מאז שהוקם המשכן בשנת ב' אלפים תמ"ח ועד שנפטרו הנביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי. מלאכי הוא עזרא, והוא הנביא האחרון שהתנבא לישראל, וכך מסיים הנביא מלאכי את דבריו האחרונים אל ישראל, בפסוק האחרון החותם את תקופת החזון לבית ישראל (מלאכי ג, כב): "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם", לא כתוב אליהו אלא אליה, ופירש רש"י (סוף פרשת בחקותי) שזא"ו זה נטל יעקב אבינו למשכון מאליהו הנביא עד שיבוא לבשר לישראל על הגאולה, וזהו שאמרו "זכור את בריתי יעקוב", יעקב לא נאמר אלא יעקוב, מלא וא". ואם כן נמצא, שהנביא כאן מתנבא על בואו של אליהו הנביא לבשר לנו על הגאולה האחרונה והשלמה.

ובפסוק אחד קודם לכן (מלאכי ג, כב) מתנבא הנביא ואומר במה בואו של אליהו תלוי: "זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב", אם תזכרו את התורה שנתתי לכם על ידי משה, תלמדו ותעסקו בתורה, אזי "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא". ורבינו החפץ חיים זיע"א דייק מלשון הכתוב שאמר "הנה אנכי שולח" ולא אמר "הנה אנכי אשלח", כי מיד בזמן שישראל יקבלו על עצמם את התורה ויעסקו בה כראוי, בו ברגע כבר שולח הקב"ה את אליהו הנביא ומבשר לנו על הגאולה, בלי שהות כלל. אבל אם חלילה לישראל מתרשלים מעסק התורה, אם הם שוכחים ואינם מקיימים את הציווי הזה של 'זכרו תורת משה עבדי', אזי אין משה רבינו חפץ לגאול בטלנים מן התורה. ואין זה רק עונש, אלא הענין הוא שאם כלל ישראל לא עוסקים בתורה, אין למי ולמה להביא את הגאולה. לפיכך, עלינו לדעת ולזכור שבכל תוספת של תורה, בכל חיזוק בעסק התורה, הן באיכות והן בכמות, אנחנו מקרבים את הגאולה השלימה, ומה רב חלקו ומה עצום שכרו של מי שיש לו חלק בגאולה, וה' יהיה בעזרנו.

ישראלית הון

תצוה-זכור תשפ"ה

דברי חזקיהו מהנה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

בתוכם, עכ"ל"ק. ובפרשתינו כתב שאפילו בזמן שאין שכינתו בתוכינו, הוא ה' אלקינו ולו אנחנו. וזה חזקו לכל אדם שאפילו שחושב שאין לו הצלחה במעשה ידיו, ידע ש'ה' הוא אלקינו ולו אנחנו.

ובהמשך כתב האורח"ח הקדוש וז"ל עוד ירצה על זה הדרך, בידיעתם ובהכרתם הדבר, כאמרו בתחילה וידעו וגו' בזה יהיו ראויים ליקרות שמי עליהם לומר ה' אלקיהם, אבל זולת זה יפרקו עול ויהיו לאלהים אחרים בר מינו, עכ"ל"ק. ונראה כוונתו, כשידעו ויכירו כי אני ה' אלקיהם, בזה יהיו ראויים ליקרות שמי עליהם לומר אני ה' אלקיהם, אבל אם לא ידעו ויכירו וחו"ו יפרקו עול מלכות שמים לא יהיה שמי עליהם.

והדרך להגיע לידיעה והכרה כי אני ה' אלקיהם, היא ע"י ידיעת 'אשר אני הוצאתי אותם מארץ מצרים לשכני בתוכם' דהיינו ע"י התבוננות ביציאת מצרים ש'ה' יתב' הוציא אותנו ממצרים וכמו שכתב הרמב"ן בתחילת ספר שמות וז"ל וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן, ושב הקב"ה והשראה שכינתו ביניהם אז שבו אל מעלת אבותם, שהיה סוד אלוך עלי אהליהם והם הם המרכבה ואז נחשבו גאולים ולכן נשלם הספר הזה בהשלימו ענין המשכן ובהיות כבוד ה' מלא אותו תמיד.

"תמיד" - היינו שלא יהיה הפסק יום בינתיים

"עלת תמיד לדתיתכם פתח אהל מועד" (שמות כ"ט מ"ב)

וברש"י כתב וז"ל, תמיד מיום אל יום, ולא יפסיק יום בינתיים, עכ"ל.

וצ"ב מה כוונתו של רש"י ולא יפסיק יום אחד בינתיים.

ונראה לישב דהנה בגמרא ביבמות (ה:): דנה הגמרא האם עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת, והגמרא מביאה ראיה מהא דקרבן התמיד דוחה את השבת, שבשבת הוי ל"ת שיש בו כרת ודוחה הגמרא מה לתמיד שכן תדיר. **וצ"ב מה בכך** שהוא תדיר הלא הוי ל"ת שיש בו כרת, ונלמד מכאן שעשה דוחה ל"ת שיש בו כרת.

וביאר בזה מ"ר הגאון הגדול רבי שמואל רוזנבסקי זצ"ל, ראש ישיבת פונוביז'. שיסוד קרבן תמיד, להיות קרב בכל יום, ואילו לא היה קרב גם בשבת, אזי החסרון לא רק ביום שבת שאינו קרוב בו. אלא זה חסרון בכל ימי הקרבן שלא נקרא תמיד, ולכן סוברת הגמרא שזה סיבה שידחה את השבת, אבל אין להוכיח מזה גם על מצות אחרות שידחה ל"ת שיש בו כרת. ולכן כתב רש"י שלא יפסיק יום בינתיים, היינו שכדי שיקרא קרבן תמיד צריך שלא יפסיק יום בינתיים. עכ"ל"ד.

ב- ללמוד תמיד בלי הפסק

והנה באור החיים הקדוש שהבאנו בתחילת הפרשה שכתב וז"ל, ויקחו אליך שמן זית, ירמוז אל התורה שנמשלה לשמן, מה שמן מאיר לעולם כך התורה כו' עכ"ל"ד. וכתוב להעלות נר תמיד. היינו שתמיד יעסקו בתורה, ולא יפסיקו להסיח דעת מהתורה, ואם יחסר יום או שיסיחו דעת מהתורה כבר אינו נקרא תמיד, ולא החסרון רק בשעה שאינם עוסקים בתורה אלא זה חסרון בכל לימוד התורה שלא נקרא תמיד, וסגולת לימוד התורה להביא את הגאולה, היינו אם עוסקים בתורה בלא הסיח הדעת.

ג- חז"ל אומרים (ברכות ס"ג): אדם קורא קריאת שמע שחרית וערבית, ויום אחד אינו קורא, דומה כמי שלא קרא קריאת שמע מעולם. וצ"ב למה לגבי קריאת שמע מצינו, שאם ביטל המצוה פעם אחת משפיע על כל שאר הימים.

ושמעתי מהגאון הרב צבי ירוב שליט"א, כי כתוב (ילקוט שמעוני ואתחנן תתל"ה) כך אמר הקב"ה לישראל לשעבר הייתם מקריבים לפני שתי פעמים ביום, את הכבש האחד תעשה בבוקר וגו', וגלוי וידוע לפני שבית המקדש עתיד ליחרב, ומכאן ואילך אי אתם יכולים להקריב קרבנות, אלא אני מבקש תמורתן של קרבנות שמע ישראל בבוקר ובערב ועולה לפני יותר מכל הקרבנות, הרי לפנינו שמצות קריאת שמע הוא במקום קרבן התמיד, וממילא מובן שכמו שבקרבן התמיד צריך שלא יחסר יום כיון שזה פוגם בתמיד כן בקריאת שמע צריך שלא יחסר יום, ומבואר מזה שאנו אומרים בקדושת תפילת מוסף בשבת ויחון עם המיוחדים שמו ערב ובקר בכל יום תמיד, עכ"ל"ד.

ומזה יש ללמוד שאם קריאת שמע זה במקום קרבן התמיד. אז צריך לקבל עליו מסירות נפש על קדושת הש"ת בקריאת שמע, ואזי זה נחשב ממש כקרבן התמיד לפני הש"ת.

היתור לאחר ה"ז קרבן כפרה הגדול ביותר

"ואתה הקרב אליך" וגו' (פרק כ"ח פסוק א')

וכתב האור החיים הקדוש וז"ל, טעם אמרו ואתה, גם אמר לשון הקרבה, גם אמר תיבת אליך, יתבאר על דרך אומרים ז"ל (שמו"ר פ"ג) כי הכהונה למשה היתה למנה אלא לצד שמאן ללכת בדבר ה' אחר כמה פעמים חרה ה' בו והסירו מגבירת הכהונה באומרו (לעיל ד' י"ד) הלא אהרן אחיך הלוי פירוש שהיה לוי ועכשיו נעשה כהן עד כאן. לזה אמר לו בשעת מעשה ואתה פירוש לא לצד שאני מצוה לבד אלא גם אתה מצד עצמך הקרב את אהרן במקומך ותעשה הדבר כאלו אתה חפץ בו כי זה לך במקום קרבן לכפרה על אשר העזת פניך לפני ה', ואמרו אליך לכפרתך בהקריב את אהרן ויתן לו גדולתו אין לך קרבן גדול מזה, עכ"ל"ק. ומבואר בדבריו ע"פ המדרש שבגלל שמשה רבינו מיאן ללכת בדבר ה', לכן ניטלה ממנו הכהונה וניתנה לאהרן, וזה יהיה במקום קרבן לכפרה, ולכן אמר הקרב אליך – לכפרתך, ובהקריב את אהרן ויתן לו גדולתו אין לך קרבן גדול מזה. ואף שאין לנו שום מושג במשה רבינו ובאהרן הכהן, רש"י כתב בפר' שמות (ד,י) שמה שמשה רבינו לא רצה ללכת זהו מפני שלא רצה ליטול גדולה על אהרן אחיו ונביא היה, ע"ש. וכן כשאמר משה רבינו לפני הקב"ה שלח נא ביד תשלח (שם י"ג), פרש"י בשם שמו"ר, ביד מי שאתה רגיל לשלוח והוא אהרן, דבר אחר ביד אחר שתצוה לשלוח שאין סופי להכניסם לארץ ולהיות גואלים לעתיד, ע"ש. ומבואר שלמרות שמשה רבינו לא רצה ללכת משום כבוד אהרן הכהן או מפני שרצה שהגאולה תהיה מיד, בכל זאת לפי מדרגתו צריך כפרה על זה שמיאן בדבר ה' ולא רצה ללכת, וכפרתו תהיה ע"י שיקריב את אהרן, ואין לך קרבן גדול מזה. ומזה ילמד כל אחד לפי דרגתו שאם נותן גדולתו לאחר אין לך קרבן גדול מזה, ובדרך כלל אדם שנותן גדולתו לאחר הוא מצטער בזה, אולם מכאן רואים שצריך לשמוח בזה, שזה קרבן כפרה הגדול ביותר.

לכוון לשמה בשעת העשיה והקניה

"ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת" (פרק כ"ח, ב)

ופירש הספורנו זצ"ל, לכבוד הקל יתב' בהיותם בגדי קודש לעבודתו. (פסוק ג') ויעשו גם כן את בגדי אהרן לקדשו, לשם כך יעשו את הבגדים. (פסוק ה') והם יקחו את הזהב וגו' וכמו שיכונו בעת העשיה, כן יכונו כשיקחו את הזהב וכו'.

ומבואר בספורנו שצריך לכוון בעת עשיית הבגדים לכבוד הקל יתב' ולקדש את אהרן, וכן צריך לכוון כשלוקחים את זהב וכו'.

והנה בקיצור שלחן ערוך סי' ע"ב סעי' ד' כתב וז"ל, ועל כל דבר שהוא קונה יאמר לכבוד שבת קודש וכו' ע"ש.

והנה בשעת האכילה בשב"ק מבואר בספ"ק שיאמר על כל דבר שיאכל לכבוד שב"ק, ושמעתי מאמ"ר זללה"ה שעל כל דבר שאכל אמר לכבוד שבת קודש אנחנו אוכלים דגים ובשר וכו' דהיינו לפרט את הדברים שאוכלים. ובקש"ע הנ"ל מוסיף שגם על כל דבר שקונה יאמר לכבוד שב"ק. ואפשר שהמקור לזה מהספורנו הנ"ל שכתב שכמו שיש לכוון בעת עשיית הבגדים כך גם כשיקחו את הזהב לקניית הבגדים צריך לכוון כדי לקנות את בגדי אהרן לקדשו לכהנו לי.

על ידי ההכרה בה' זוכים ששם ה' יקרא עלינו

"וידעו כי אני ה' אלקיהם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לשכני בתוכם אני ה' אלקיהם" (כט, מו)

וכתב האור החיים הקדוש וז"ל, אני ה' אלקיהם, טעם שכפל לומר כן פעם שנית, אולי שנתכוון לרבות אפי' בזמן שאין שכינתו בתוכינו, הוא ה' אלקינו ולא אנחנו, עכ"ל"ק. ונראה לבאר דבריו, דהנה בפר' תרומה כתוב 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' (כה,ח), ופרש"י וז"ל ועשו לי לשמי בית קדושה. ובאורח"ח הקד' שם כתב וז"ל, ועשו לי מקדש, כי מעת שעושים אותו לכבודו יתב' כאומרו לי, ושכנתי בתוכם ולא אמר בתוכו, לומר שהמקום אשר יקדישו לשכנו יהיה בתוך בני ישראל שיקיפו המשכן בארבע דגלים, ושכנתי כמו כן

"בהיטיבו את הנרות יקטירנה, ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה" (ל' ז' ח').

ופרש"י ז"ל, בהיטיבו לשון ניקוי הבזיכין של המנורה, מדשן הפתילות שנשרפו בלילה והיה מטיבן בכל בוקר ובוקר, הנרות לוצ"ש בלע"ז, וכן כל נרות האמורות במנורה, חוץ ממקום שנאמר שם העלאה, שהוא לשון הדלקה. ובהעלות, כשידליקם להעלות להבתן, ע"כ. ומבוארת שיטת רש"י שמצות הטבת הנרות מתייחסת לגוף המנורה, לדשן לקנח ולתקן את הפתילות, ואינה מתייחסת לנרות עצמם להדליקם, והוא שכתב רש"י דנרות היינו לוצ"ש דהיינו מנורה, שכן המצוה מתייחסת אל המנורה ולא אל הנרות, וכ"ה באבן עזרא דבהיטיבו היינו תיקון הפתילה והשמן, וכן הוא בתרגומים, באתקנותה ית בוציניא.

וקאזיל בזה רש"י לשיטתו בחגיגה (כו ב') ד"ה מנורה, שכתב ז"ל, אבל ביום לא היה דולק, דמערב עד בוקר כתיב, תן לה מידת השמן שיש בה כדי לדלוק מערב עד בוקר, ע"כ, וכיון דס"ל דלא דלקה המנורה כלל ביום, א"כ בהכרח שמצות הטבה מתייחסת למנורה ולא לנרות.

ונחלק עליו הרמב"ם (פ"ג ה"ב מתמידין ומוספין) שכתב ז"ל, מה הוא דישון המנורה, כל נר שכבה מסיר הפתילה וכל השמן שבנר ומקנחו ונותן בו פתילה אחרת ושמן אחר במידה שהוא חצי לוג, וזה שהסיר משליכו במקום הדשן אצל המזבח עם דישון מזבח הפנימי והחיצון, ומדליק נר שכבה, והדלקת הנרות היא הטבתם, ונר שמצאו שלא כבה מתקנו, ע"כ. ומבוארת שיטתו שמצות הטבה מתייחסת לנרות ולא למנורה, וכפי שכתב במפורש שהדלקת הנרות היא הטבתם, ועיי"ש בכסף משנה שהביא משרת הרשב"א (סימן שט) שעמד על כך שהרשב"א חולק על רש"י, וכן הוא בחינוך (מצוה צח).

והנה במנחות (נ' א) הביאה הגמרא מחלוקת באיזו קטורת חונכים את מזבח הזהב, דחד מ"ד קאמר דחונכים בקטורת של שחר, ואידך מד"א קאמר דחונכים בקטורת של בין הערבים, וקאמר עלה אביי דמסתברא כמ"ד דחונכים בקטורת של בין הערבים, שכן בתורה נאמר בהיטיבו את הנרות יקטירנה. ובשלמא בין הערבים יש הדלקת נרות ויש גם קטורת החונכת, אכן אי קאי על קטורת של שחר הלא אז אין הטבה של הנרות, דמאחר ולא הדליקו אמש אין ממה לנקות ולהטיב, והיאך יקטירו קטורת. ומגמרא זו הוכיחו הרשב"א והחינוך הנ"ל דלא כהרמב"ם, דאילו להרמב"ם דהטבה היינו הדלקה, א"כ שפיר י"ל דחונכים בקטורת של שחר, ומתקיים הפסוק של בהיטיבו את הנרות יקטירנה, שכן ידליקו אז את המנורה כחייב הטבה.

ובישוב דעת הרמב"ם כתב הלחם משנה, דאף לרמב"ם אין מצות הדלקה בבוקר כשלא הדליקו קודם לכן בלילה, שכן ביאור המושג הטבה הוא לחזק את הדבר לרפאותו ולהחזירו לקדמותו, וממילא דוקא כאשר היתה הדלקה בלילה, אזי בבוקר מתקנים את הנר ומחזקים אותו, אכן כשלא היתה הדלקה בלילה, כמו בסוגיא דמנחות, אין ההדלקה שבבוקר נחשבת הטבה, כי אם הדלקה חדשה, ועל זה לא נצטוו.

ואפשר לדון בדברים ולומר, שאף אמנם שהטבה זה תיקון דבר שנתקלקל, מ"מ אין הכרח שזה מתייחס לגופו של הנר, ויתכן לומר שזה מתייחס לגופה של המצוה, דבליילה היתה מצוה להדליק ולא הדליק, ואז בבוקר מתקנים את המעוות ומדליקים, ושוב שפיר צדקה קושית הרשב"א והחינוך על הרמב"ם מסוגיא דמנחות. דאף בשחר מתקיים בהיטיבו את הנרות יקטירנה.

ובחזון איש מנחות (סימן לו סק"ח) תירץ כעין תירוצו של הלח"מ אך בנוסח"א, והוא, דאף לרמב"ם עיקר מצות ההדלקה היא בלילה, וההדלקה ביום זהו השלמה להדלקת לילה, ובאמת אם מחמת אונס לא הדליק בלילה לא ידליק ביום, ושפיר קאמר בגמרא במנחות שאם לא הדליק בלילה אין שייך השלמה ותיקון ולא ידליקו ביום.

וצ"ב, דהלא הרמב"ם כתב שאם כבה הנר ביום, הוא מסיר את הפתילה ונותן שמן חדש ופתילה חדשה ומדליק, ומעתה היאך אפ"ל שזה רק השלמה וגמר להדלקת הלילה, והלא מה שהדליק בלילה כבה, ואת הדשן הוא הסיר, ועכשיו זוהי הדלקה חדשה, ובע"כ דאפשר גם להדליק הדלקה חדשה בבוקר, וא"כ הדרה קושיא לדוכתא על הרמב"ם מסוגיא דמנחות.

והנראה לומר, דבאמת אף הרמב"ם מודה לרש"י דפירוש המילה הטבה הוא ניקוי והכנת הנרות, אלא דס"ל לרמב"ם דהדלקת הנרות זהו גמר הכנת הנרות למצותם, דזה כולל ניקוי נתינת שמן והדלקה מחדש, ועל כן קאמר שפיר בגמרא דאם לא הדליק בלילה אין לו ביום מה להטיב ולנקות ואז אין מצוה, ואף אמנם דיכול הוא להדליק ביום, מ"מ ההדלקה היא גמר והשלמת ההטבה, ואם אין הטבה וניקוי אין גם מצוה בהדלקה.

והנה הרשב"א (שם) הקשה עוד על הרמב"ם מסוגיא דמנחות (פח:), שאמרו שם מטיבה ונותן שמן ומדליקה, דמשמע שהטבה לחוד והדלקה לחוד, ולא כהרמב"ם שכתב דההדלקה היא ההטבה, ונדחק הלח"מ לישב, דתנא והדר מפרש, דמטיבה, והאופן להטבה זהו ההדלקה. אמנם ע"פ דברינו ניחא, דאכן הטבה זהו ניקוי הכלי אף להרמב"ם, והגמר הוא ההדלקה, וזהו דקאמר מטיבה ומדליקה ובוזה גומר את המצוה.

השר"ע בסימן תרפ"ה סעיף ז' כתב ז"ל, יש אומרים שפרשת זכור ופרשת פרה אדומה חייבים לקרותם מדאורייתא, לפיכך בני הישובים שאין להם מנין, צריכים לבוא למקום שיש מנין בשבתות הללו, כדי לשמוע פרשיות אלו שהם מדאורייתא. עכ"ל.

וכתב המג"א ז"ל, ובתרומת הדשן סימן ק"ח כתב ז"ל, באשר"י פרק ו' דברכות כתב, דעשה דאורייתא לקרות פרשת זכור בעשרה, ואם כן צריך ליהרר יותר שישמעו קריאת פרשת זכור בעשרה ממקרא מגילה בזמנה, אלא שהעולם לא זהיר בהכי, עכ"ל. ולי נראה ליישב מנהג העולם, דאטו מי כתיב בתורה שיקראו דוקא בשבת זה, אלא שחכמים תקנו בשבת זו הואיל ושכיחי רבים בבית הכנסת וסמוך לפורים, כדי לסמוך מעשה עמלק למעשה המן, כמו שכתב הלבוש, ואם כן כששומע בפורים פרשת זכור עמלק נמי זוכר מעשה עמלק ויוצא ידי חובתו, וכן הוא ברא"ם סימן ב' וכו' ובמגילה (דף י"ח) משמע פשטא דתלמודא דפרשת זכור דאורייתא ומשמע שם דהוא הדין בפרשת זכור עמלק יצא. עכ"ל.

ובמשנה ברורה (ס"ק ט"ז) כתב ז"ל, דמה שכתב המג"א ופרשת זכור יוצא על פי הדחק במה שישמע הקריאה בפורים פרשת זכור עמלק, דבזה נמי זוכר מעשה עמלק ויוצא ידי חובתו, ורוצה לומר דיוצא מדאורייתא, אבל לעניות דעתי עיקר דינו של המג"א צריך עיון, דהא כתיב בתורה זכור את אשר עשה וגו' אשר קרך בדרך ויזנב בך וגו' תמחה וגו', והכונה שלא לשכח מה שעשה לנו עמלק, ונספר זה לבנינו ולדורותינו לומר להם כך עשה לנו הרשע ולכן נצטוו למחות את שמו, כמו שכתב הרמב"ן בביאורו, וזה לא נזכר בפרשת זכור עמלק. עכ"ל.

ונראה ליישב את דעת המג"א, דהנה הרמב"ן בחומש דברים בפרשת כי תצא כתב ז"ל, וכן בספרי זכור את אשר עשה לך עמלק, בפה. לא תשכח, מן הלב. ולא ידעתי מה היא אם לומר שנקרא בפרשת עמלק בציבור, ונמצינו למדין מן התורה פרשת זכור, ויהיה סמך למקרא מגילה מן התורה. והנכון שהוא לומר שלא נשכח מה שעשה לנו עמלק עד שנמחה את שמו מתחת השמים, ונספר זה לבנינו לדורות לומר להם כך עשה לנו הרשע, ולכן נצטוו למחות את שמו. וכן במעשה מרים נצטוו להודיע לבנינו ולספר בו לדורות. ואף על פי שהיה ראוי גם להסתירו שלא לדבר בגנותן של צדיקים. אבל צוה הכתוב להודיעו לגלותו כדי שתהיה אזהרה לשון הרע שומה בפינו, מפני שהוא חטא גדול, וגורם רעות רבות ובני אדם נכשלים בו תמיד, כמו שאמרו והכל באבק לשון הרע. עכ"ל. מבואר מדברי הרמב"ן, דאם המצוה מן התורה היא לקרוא פרשת זכור בציבור כדעת התוספות והראשונים, אין המצוה להודיע לבנינו ולדורותינו את אשר עשה לנו עמלק כדי למחות את שמו, אלא די לקרות המעשה שעשה לנו עמלק. אלא דהרמב"ן כתב דהנכון בעיני דהמצוה היא לא לקרוא בציבור כי אם לספר לבנינו ולדורות את אשר עשה לנו עמלק כדי למחות את שמו, וכמו שדימה זאת למצות זכירת מעשה מרים שמטרתו כדי שזוהר מלשון הרע.

ולפ"ז מיושב המג"א, דהשר"ע הלא כתב דיש אומרים שפרשת זכור חייבים לקרותה מדאורייתא, והיינו שיטת התוספות והראשונים שהמג"א מביא שחייבים לקרות פרשת זכור בציבור מדאורייתא, ולשיטתם ס"ל למג"א שאין צריך לקרות שכן עשה לנו הרשע ולכן נצטוו למחות את שמו, אלא צריך לקרוא בציבור מעשה עמלק, ולכן גם בפרשת זכור עמלק שזכר מלחמת עמלק יוצאים המצוה מדאורייתא. והרמב"ן שהצריך לספר לבנים זהו לשיטתו שהקריאה אינה מן התורה.

וכעין דברינו מצאתי בחכמת שלמה למהרש"ק זצ"ל, וז"ל נשאלתי מחכם אחד על מה שכתב המג"א שיוצאין ידי חובת העשה של זכירת עמלק במה שקורין פרשת זכור עמלק בפורים, אם כן קשה למה במגילה דף ל' אמרו, דבפורים שחל להיות בערב שבת מקיימין פרשת זכור, דכי היכי דלא תקדים עשיה לזכירה, והאיך תקדים עשיה לזכירה הרי יצא ידי חובתו בפרשת זכור עמלק והוי עשיה וזכירה בהדדי. והשבתי, דהרי קשה אם יוצאין בפרשת זכור עמלק, למה תקנו ז"ל לקרות בפרשת זכור תחילה. ולזה מתרץ כך, דשני עניינים יש בזה, דמן התורה יש מצוה עשה זכור את אשר עשה לך עמלק, אבל די במה שזכיר גוף מעשה עמלק, והיינו פרשת זכור עמלק, אבל רבנן תקנו שיקראו גם פרשת המצוה, מה שצוה התורה בעשה להזכיר מעשה עמלק, וא"כ קריאה זו הוי מדרבנן, ומדרבנן בעינן שהזכירה יהיה בפרשת זכור, ובעינן שלא תקדים עשיה דרבנן לזכירה דרבנן. עכ"ל.

הנה מבואר שגם החכמת שלמה חילק את המצוה לב' חלקים, האחד זכירת גוף המעשה, וזהו החיוב מן התורה, ויוצאין בקריאת הפרשה של זכור עמלק. והחלק הב' זכירת מצות הזכירה, וזהו רק מדרבנן ויוצאים דוקא בפרשת זכור את אשר עשה לך עמלק. ולדברינו החלק השני הוא לזכור את מצות מחית עמלק. וזה יוצאים דוקא בפרשת זכור את אשר עשה לך עמלק, וזה החיוב רק מדרבנן.

והמשנה ברורה ס"ל, דאותה מצוה שהרמב"ן מבאר שנספר לבנינו ולדורות כך עשה לנו הרשע ולכן נצטוו למחות את שמו, זהו בכלל המצוה דאורייתא, לקרוא את הענין הזה בציבור, ולכן דוקא בפרשת זכור את אשר עשה לך עמלק, מקיימים את המצוה דאורייתא, ולא בפרשת זכור עמלק שלא מוזכר שם זה הענין.

בנתיבות העיון

ביאורים והערות מהרה"ג ר' אהרן שוורצר שליט"א

פכ"ז פ"כ 'ויקחו אליך שמן זית זך להעלות נר תמיד'

בשאלת האחרונים לדעת הרמב"ם דהדלקה לאו עבודה היא, מדוע דוחה שבת

דוחה שבת כמש"כ הרמב"ם בפ"ג מתמידין ומוסיפין ה"ח והדלקת הנרות דוחה את השבת ואת הטומאה כקרבנות שקבוע להם זמן שנאמר תמיד וכו'. ואם הדלקה הוי מצוה עצמה אז פשוט שדוחה שבת כמו כל עבודה שקבוע לה זמן שדוחה את השבת ע"ש. רק שצ"ע מדוע באמת דוחה, הרי אפשר להדליק מערב שבת.

ה. ולכאורה צריך לפרש שיש דין של שיעור השמן שיש בנרות כל יום כשיעור חצי לוג ולא שייך ליתן הרבה שמן שיספיק לכמה ימים, דיש שיעור תן לה כמדתה דזהו שיעור בכמות השמן שאפשר לתת בנרות המנורה, משום הכי אי אפשר להדליק מנורה אחרת בערב שבת וליתן בה שמן לשני ימים, אמנם יל"ע בזה מדברי הגמרא במנחות (פ"ט). שנחלקו בגמרא איך ידעו הכהנים שהשיעור של השמן הוא חצי לוג, דיש מ"ד ששיעורו מלמעלה למטה דהיינו שנתנו שיעור של לוג שלם ואח"כ ראו שמספיק חצי לוג, ויש מ"ד מלמטה למעלה שבתחילה נתנו רק רביעית הלוג ואח"כ הוסיפו ע"ש, מבואר שלא היה שיעור בכמות השמן שאפשר לתת במנורה, א"כ צ"ב שאלת המנחת חנוך מדוע הדלקה הנרות דוחה שבת, ובדוחק אפשר לומר שלא היה אפשר ליתן שמן לשני ימים דרך עד שיעור לוג שמן היה יכולים לתת במנורה.

ו. ובאופן אחר אפשר לתרץ שאע"פ שהדלקה לא עבודה מכל מקום הוי הכשר מצוה וכל זמן שנחסר מהשמן חל על השמן דין דשן, דחשיב כנתקיימה מצוה, וחל שם דשן על השמן הנותר, ויש בזה דין הטבת הנרות להוציא השמן והפתילות ולתת שמן ופתילה חדשים (וע"ע מש"כ בחי' מרן הגרי"ז בהל' תמידין ומוספין, בדין דשן בשמן המנורה). ומשו"ה אי אפשר להדליק בערב שבת מנורה אחרת עם שמן לשני ימים. אמנם יל"ע בזה, מדברי הבית יוסף (סי' תר"ע) דכתב לפרש לגבי השאלה מדוע בחנוכה עושים שמונה ימים הרי הנס היה שבעה ימים, שלפי התי' השלישי נתנו את כל השמן ביום הראשון ודלקו הנרות שבעה ימים ולא היה בזה דין דשן. וצ"ל דבכה"ג שלא נחסר השמן, ויש בו כשיעור, בזה שפיר מתקיים דין הטבת הנרות שיהיו הנרות דולקים עם שיעור השמן הנצרך, ואין בזה דין דשן. דדוקא כשנחסר מהשמן חל בשמן דין דשן, משא"כ בנרות של חנוכה דע"י נס לא נחסר השמן כלל. אבל בכה"ג דנחסר השמן חל בו דין דשן ואינו ראוי להדלקה, וא"כ לא שייך להדליק מחוץ למקדש מנורה עם שמן לשני ימים ולהניח את המנורה במקדש בשבת, ומשו"ה דוחה שבת.

א. פכ"ז פ"ז 'ויקחו אליך שמן זית זך לעלות נר תמיד'. הרמב"ם (פ"ג מתמידין ה"י) כתב וז"ל והדלקת הנרות דוחה את השבת ואת הטומאה כקרבנות שקבוע להן זמן שנאמר לעלות נר תמיד עכ"ל. ועי' מש"כ המנחת חינוך (צח, ט') להעיר בדעת הרמב"ם דס"ל דהדלקה כשרה בזרים, וז"ל וכן הדלקת הנרות כשירה בזרים, לפיכך אם הטיב הכהן את הנרות והוציאן לחוץ, מותר לזר להדליקן עכ"ל. שואל המנ"ח א"כ מדוע הדלקת הנרות דוחה שבת הרי אפשר לעשות עוד מנורה וליתן בה הרבה שמן ולהדליקה בערב שבת בחוץ ולהניחה בשבת במקדש, ועל כרחק הדלקה עושה מצוה. וא"כ בעינן הדלקה במקומה כמבואר בגמ' בשבת לגבי נר חנוכה, ואי אפשר להדליק את המנורה בערב שבת במקדש, ומשו"ה דוחה שבת. וא"כ צ"ע מדוע כתבו הרמב"ם והראב"ד שהדלקה בחוץ כשרה. וע"ש במנ"ח שנשאר בצ"ע בזה.

ב. והנה בספר מקדש דוד (סי' כ"א) הקשה בעיקר הדין דהדלקת הנרות במקדש דוחה שבת, מדוע צריכים להדליק בשבת, הרי לגבי הנרות של שבת הרי הדלקה היא בין הערביים של יום שישי קודם השבת, ולגבי הדלקת הנרות של בין הערביים בשבת, הרי אפשר גם להדליק בלילה דהרי מבואר בגמרא (חגיגה כ"ו) שהיו אומרים לעמי הארץ הזהרו שלא תגעו בשולחן. אמנם לגבי המנורה לא היו אומרים משום דדוקא בשולחן כתיב תמיד, ופי' רש"י שהיו יכולים להטביל המנורה והרי טומאת ע"ה צריכה ערב שמש, וערב שמש הוא צאת הכוכבים ע"כ שאפשר לכתחילה להדליק בלילה, וא"כ קשה טובא כיון דלכתחילה יכול להדליק בלילה מדוע הדלקת הנרות דוחה שבת ויו"כ (ומש"כ הרמב"ם שהיתה הדלקה גם בבוקר יתכן שאי"ז דוחה שבת).

ג. ועי' במקדש דוד החדש (שמועת חיים) שהובא הערה ממרן החזו"א זצ"ל, דס"ל דאי אפשר להדליק בלילה, ומה שמבואר בגמרא בחגיגה שלא היו אומרים לע"ה הזהרו שלא ליגע במנורה זהו משום שהיו כמה מנורות ויכולים להדליק במנורה שני, וז"ל תמוה, שאין טובלין את הכלים ביו"ט, אלא לאחר יו"ט, וכו' ולאחר יו"ט לא היו משתמשין בכלים ששימשו בהן ביו"ט, אלא היה כלים שניים, וכו' והכא נמי במנורה שימשו בשני' וכו' עכ"ל. (וע"ש בשמועת חיים שמביא דהחזו"א באור"ח סי' קכ"ט הקשה מדוע לגבי השולחן לא יקחו שולחן אחר ע"ש בחזו"א מש"כ ליישב).

ד. והנה בספר חי' רבינו חיים הלוי בפ"ט מביאת מקדש ה"ז כתב לפרש בדעת הרמב"ם שמעשה ההדלקה אינה מעכבת דעיקר המצוה שיהיו הנרות דולקים, ומשום הכי צריכים לימוד מיוחד 'לעלות נר תמיד' שהדלקת הנרות

בביאור האחרונים מדוע שאול המלך ושמואל הנביא לא הרגו את הבהמות עמלק

א. בפרשת זכור 'תמחה את זכר עמלק' פרש"י שיש חיוב להרוג מאיש עד אשה, מעולל עד יונק, משור ועד שה, שלא יהי' שם עמלק נזכר אפילו על הבהמה, לומר בהמה זו של עמלק. ועי' במנחת חינוך (תר"ד ב') דכתב להעיר בדברי רש"י וז"ל ודבר זה דאף הבהמות צריכים להרוג אינו מבואר ברמב"ם ובדברי הרב המחבר, ואיני יודע מהיכן הוציא רש"י זה, ובספרי כאן לא ראיתי זה, וממעשה דשאלו אין ראי' דהקדוש ברוך הוא ציוה לו אז ע"י שמואל, אבל לדורות לא שמענו וצ"כ עכ"ל. ועי' בהערות שמביאים בדברי המכילתא מבואר כדברי רש"י דיש חיוב בהריגת הבהמות ע"ש, והנה בדברי רש"י בשמואל (א' פ"ט) משמע שכל הציווי להרוג את הבהמות היה משום שהיו בעלי כשפים ומשגין עצמן ודומין לבהמה עכ"ל משמע שזה היה הוראת שעה וצ"ב.

ב. ועי' מש"כ האחרונים להעיר במעשה דשאלו המלך שאמר לשמואל שלא הרג את הבהמות משום שהעם ביקשו ליקח מהם בהמות להקרבה, והוסיף שהוא גם הביא את אגג מלך עמלק. ושמואל הנביא הוכיחו על זה שעדיף היה להרוג את הבהמות כציווי ד' יתברך. ולא מצינו ששמואל הרג אח"כ את הבהמות אלא רק את אגג מלך עמלק. ועי' מש"כ בעונג יו"ט בהקדמה (בהערה) לפרש בזה דיתכן לחדש דכל הציווי להרוג את הבהמות זהו רק אחרי שהורגים את כל אנשי עמלק אבל כל זמן שמין האדם מעמלק קיים ליכא מצוה בהריגת הבהמות וזה היה עצתו של שאול שיזכה העם בשלל קודם שימחו ויהרגו את העמלקים, שאז עדיין ליכא מצוה בהריגת הבהמות כיון שעדיין בני אדם עמלקים קיימין, וממילא אח"כ כשיהרגו את העמלקים לא יהיה שוב מצוה בהריגת הבהמות, כיון דזכו בהם אנשי המלחמה קודם שנתחייבו להורגם. ועל זה גופא היה הטענה של שמואל הנביא דעדיף לשמוע בקול ד' ולא לעשות חשבונות ע"ש. ומשו"ה לא הרג שמואל הנביא את הבהמות מכיון דזכו בהם קודם החיוב ע"ש.

ג. והנה עי' שם בעונג יו"ט דכתב דלפ"ז ניחא מה שמרדכי קיבל מאסתר את בית המן משום שכל זמן שעדיין אנשי עמלק קיימים אין חיוב לאבד הממון, דעי' מש"כ הרבינו בחיי בסוף פרשת בשלח שיש דין במלחמת עמלק לא להשתמש בממונם וז"ל ומפני זה נזהר מרדכי בדבר שלא ליהנות משלל המן שהיה מזרע העמלק וכו' ובבזה לא שלחו את ידם, לפי שהתורה הזהירה בכך תמחה את זכר עמלק וכו' עכ"ל, וצ"ב מדוע מרדכי קיבל את בית המן, ולפ"ז ניחא דזה היה קודם הריגת אנשי עמלק ע"ש.

ד. והנה בחידושי הגרי"ז עה"ת (מישור) כתב לפרש כע"ז בשם מרן הגר"ח זצ"ל שהטעם ששאל לא הרג את הבהמות משום שהקדישו את הבהמות לגבוה קודם הזכיה, וכל החיוב להרוג הבהמות הוי רק בשעת הזכיה, ומכיון שנעשה ממון גבוה קודם אין בזה דין הריגה, ומועיל ההקדש גם קודם הזכיה כמו דמבואר למקצת

הראשונים (נדרים ל"א ע"ב) דיכולים להקדיש מה שנמצא בתוך ד' אמות קודם הזכיה, וניחא שפיר מדוע לא הרג שמואל הנביא את הבהמות משום שחל על זה הקדש קודם הזכיה ע"ש. והנה לפי"ז עדיין צ"ב השאלה השני' מדוע קיבל מרדכי את בית המן לפי מש"כ הרבינו בחיי שיש דין שלא להשתמש בממון עמלק. ועי' מש"כ בטעמא דקרא לפרש בזה דכל הדין הוא לגבי עמלק דנהרג במלחמה דנראה דנוטלין הנכסים ממנו וע"י זה נזכר שמו, משא"כ אצל המן, דהמלך הרגו, ועוד שזכה בזה אחשוורוש מדין הרוגי מלכות דנכסיהם למלך ולכן היתה יכולה אסתר ליטלו מיד המלך. ועוד תי' בזה חכם אחד דהמן היה עבד של מרדכי ומה שקנה עבד קנה רבו וכו' עכ"ל.

ה. והנה בספר שו"ת שערי ציון (הגאון רבי בן ציון שטרנפלד זצ"ל) בסוף הספר יש דרוש לפרשת זכור, וכתב לפרש באופ"א דכל הדין להחרים את כל העמלק זהו רק בזמן הגאולה בימות המשיח, ואם היה שאול מקיים את הציווי להרוג את כל עמלק ובהמות עמלק שבעיניו וחשב שאינו ראוי להיות המשיח, וכן היה יודע את מצב בני"ב בעת ההיא שאינם ראויים לגאולה השלמה, ולכן חשב שאול דכל הציווי להרוג גם את הבהמות הוא רק אם בני ישראל יעשו תשובה. וזה מה שאמר לו שמואל הנביא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה. ומכל מקום אחרי ששאל לא הרג את הבהמות כבר לא היה זמן הגאולה וליכא חיוב להרוג את הבהמות עמלק ולכן שמואל הנביא לא הרג את הבהמות ע"ש.

ו. ועי' שם בשערי ציון בסוף הדברים דכתב לפרש בדברי שמואל הנביא בהריגת אגג 'כאשר שכלה נשים חרבך כן תשכל מנשים אמך' דמשמע דהריגת אגג היה מדין רוצח. וצ"ב מדוע לא הרגו מדין עמלק. ופי' בזה ע"פ מה דמבואר בספרים, דאגג נתגיר וזה מה שאמר אגג 'סר מר המות' מכיון דקיבל גירות ואי אפשר להרגו מדין עמלק, וע"ז אמר שמואל הנביא דעדיין יש לו דין הריגה משום רוצח (ולכא בזה דינא דאישתני דינא אישתני קטלא סנהדרין (ע"א ע"ב) משום דברציחה הדין שווה בישראל ובבני נח בסייף), ע"ש.

ז. ועי' בספר זהב משבא (הגאון רבי משה שמואל שפירא זצ"ל) דכתב לפרש בדברי שמואל הנביא כאשר שכלה נשים חרבך כן תשכל מנשים אמך באופ"א וז"ל ונראה ע"פ מש"כ הרמב"ם בסה"מ (מ"ע קפ"ט) שציונו לזכור מה שעשה לנו עמלק וכו' ונעורר הנפשות במאמרים להלחם בו וכו' הלא תראה שמואל הנביא כשהתחיל לעשות המצוה הזאת איך עשה, שהוא זכר בתחילה מעשהו הרע ואח"כ ציוה להורגם וכו'. ויש לומר לפי זה דכמו דמצות הזכירה היא לבוא על ידה למחי' כמו כן מצות מחיית עמלק צריכה שתבוא על ידי הזכירה, וכו' וכיון שבא למחותו הקדים לזה זכירת מעשיו כדי לעורר נפשו לשנאותו וע"י כן תבוא המחיה עכ"ל.

בסיעתא דשמיא
אנו עומדים להוציא לאור
קובץ גליונות
'מים זכים'
מהגליונות שנדפסו
בשנים האחרונות

ניתן להנציח שמות
לעילוי נשמת וכדו'
בהשתתפות בהוצאות
בסך 200 ₪ ומעלה
לפרטים: 09-3132589

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב.).

בעניין השבוי שנהג לקדש על מים במנהרות בעזה

ובשיורי ברכה (שם, א) האריך בזה, והסיק בזה בזה"ל:
'ועלה בידינו, דאשר אין לו לחם ויין, כגון שעומד במדבר, אין
לו שיאמר ברכת הקידוש, ודלא כהרב מהר"י מולכו שהבאתי
לפנים, - דהגם דיש מן הראשונים דדעתו דצריך לקדש
מדאורי' אף שהתפלל, מ"מ כיון דרבינו ישעיה הראשון וסיעתו
והאחרונים סברי איפכא, לא יברך ברכת הקידוש, ולא יכנס
בספק ברכות לבטלה', עיי"ש.

- ב -

והנה מה שנחלקו האחרונים הנ"ל לגבי מי שאין לו יין או
פת, האם יברך את ברכת הקידוש בינו ובין עצמו, או שלא
יברך, כל זה מיירי באדם שכבר התפלל ערבית, - שע"ז נסובה
מחלוקת האחרונים הנ"ל, האם מדאורי' כבר יצא יד"ח קידוש
בתפילה, ולכן אין לו לברך שוב את ברכת הקידוש אם אין לו
יין או פת, - או"ד דצריך לברך את ברכת הקידוש אע"פ שכבר
התפלל ערבית וכנ"ל.

אכן לגבי מי שאינו מתפלל ערבית כלל, שהוא אינו מקיים
בתפילה את המצוה מדאורי' של 'זכור את יום השבת לקדשו'
שיש מ"ע מהי"ת לקדש את יום השבת בדברים, ולזכור את
השבת בדברי שבח וקידוש, - אזי לגבי יום מקום לומר, שכ"ע
יודו שיש לו לברך את ברכת הקידוש בינו ובין עצמו ואע"פ
שאין לו יין או פת, כיון שהוא הרי לא יצא עדיין יד"ח קידוש
מדאורי' כלל, - וכדלהלן.

- ג -

דהנה כדברים האלה נראה מבואר להדיא בדברי הצ"ח
(ברכות נא:), דאיתא בגמ' שם, שבי"ה ס"ל שבקידוש מברכים
תחילה על היין בפה"ג, ורק אח"כ מברכים את ברכת הקידוש,
כיון שהיין גורם לקדושה שתאמר, שהרי אם אין יין אין
מקדשין כלל, ולכן זו סיבה להקדים את ברכת היין לברכת
הקידוש.

והקשה בזה הצ"ח, שהרי מי שהוא במדבר ואין לו יין
ולא פת, הא ודאי שעכ"פ מוטל עליו חובת הקידוש של תורה,
ומחוייב לקדש בלי כוס, וא"כ איך קאמרי בית הלל, שהיין
גורם לקדושה שתאמר, והרי אפי' אם ליכא יין צריכה
הקדושה שתאמר.

ותירץ בזה הצ"ח, שכיון שלמעשה יוצאים יד"ח קידוש
מדאורי' בתפילת ערבית, לכן מבואר דשפיר קאמרי ב"ה שהיין
גורם לקדושה שתאמר, כיון שלולא היין הרי הוא לא הי'
מקדש, משום שכבר יצא יד"ח קידוש דאורי' בתפילת ערבית.

והוסיף בזה הצ"ח, שלפי זה יצא לנו דבר חדש, לגבי
נשים שאין דרכן להתפלל ערבית, ובקידוש היום הרי הן
חייבות מה"ת, שמעתה י"ל שאם האשה מקדשת לעצמה,
גם ב"ה יודו לדברי ב"ש, שהיא צריכה לברך בתחילה את
ברכת הקידוש, ורק אח"כ תברך על היין בפה"ג.

הנה התפרסם בכל העולם היהודי, המעשה הנפלא
אודות אחד החטופים שזכה ברחמי שמים לצאת מהשבוי
הנורא במנהרות המרצחים בעזה ה"י.

וסיפר על עצמו, שבזמן שהי' נתון במצב הנורא מכל
במשך תקופה כ"ב ארוכה, הוא החליט שלא לוותר בשום
אופן על מצות קידוש בשבת, - וכיון שלמעשה לא הי' לו יין
לקדש עליו כדיו, לכן הוא הי' נוטל מדי שבת בשבתו כוס
מים, ועושה עליה קידוש!

וגם בשבתות שלא הי' לפניו אפי' כוס מים בכדי לקדש
עליו כהרגלו, מ"מ גם אז הוא לא הי' מוותר, והי' אומר את
ברכת הקידוש בינו ובין עצמו בלא כלום.

והנה בעקבות המעשה הזה ועוד מעשים דומים לזה,
שסיפרו כמה וכמה שבויים שזכו להשתחרר מהשבוי הנורא,
נגרם על ידם קידוש ה' וחיזוק גדול באמונה בעם ישראל,
כאשר כולם נוכחו לראות, עד כמה האמונה החזקה וחיזקה
אפי' את אותם השבויים, שמלכתחילה לפני שנחטפו לעזה
הם היו רחוקים מאוד משמירת תו"מ.

אך למעשה לגופו של עניין יש לפלפל טובא בזה, האם
ברכות הקידוש שהשבוי הנ"ל בירך מדי שבת בשבתו על כוס
מים, היו ברכות כשרות, או"ד דלמעשה כל ברכות הקידוש
שבירך, הווי ברכות לבטלה.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה טרם נפתח את הנידון נציין בתחילה, שלפי מה
שיתבאר להלן בהרחבה, בסיכומו של דבר נמצא, שלגבי אותן
השבתות שלא הי' לו בהן כוס מים, ובירך אז את ברכת
הקידוש בינו ובין עצמו בלא כלום, יש יותר צדדים לדון,
שברכת הקידוש שלו אז הייתה ברכה כשירה, - ומאידך,
באותן השבתות שקידש בהן על כוס מים, יש צד גדול יותר
לומר שגרע טפי, וברכותיו הווי לבטלה, וכדלהלן.

דהנה ראשית דבר איתא קמן הלכה פסוקה בשו"ע (או"ח
סי' ערב, ט), שא"א לקדש על המים, - ובמשנ"ב שם (ס"ק
כה) כתב, דא"א לקדש על המים אפי' אם שתיית כל המקום
ההוא רק מים, עיי"ש.

אכן מ"מ אכתי יש לדון, מה הדין במי שהולך במדבר,
ואין לו יין או פת לקדש עליהם, - האם משום כך יבטל לגמרי
את ברכת הקידוש, או"ד דיש לו לברך את ברכת הקידוש בינו
ובין עצמו בלא כלום.

והנה נחלקו בזה האחרונים, - דהברכ"י (שם, ח) כתב
בשם מהר"י מולכו: 'מי שהי' במדבר בלא לחם ויין, אף
שהתפלל ערבית של שבת, צריך לחזור ולומר ברכת הקידוש',
- אך כתב ע"ז הברכ"י, דהפ"ח ס"ל דאין לקדש בלא יין או
פת, ובתפילה כבר יצא יד"ח קידוש מדאורי'.

רשאים לקדש על המים לדברי הרע"א הנ"ל, (ומצד מצוות צריכות כוונה, כבר העיר בזה המשני"ב (שם סי"ק ב), עיי"ש ואכמ"ל).

- י -

ואמנם יש לדון מצד אחר, שברכות הקידוש שקידש השבוי הנ"ל על המים, לא הו' לבטלה, - משום דהנה השוים האכזרים ימ"ש, היו מביאים לשוביים איזו חתיכת פת חריבה בכדי שהם לא ימותו בשבי ה"י.

וא"כ אליבא דאמת, השבוי הנ"ל ה' צריך ע"פ הדין לעשות קידוש על החתיכת פת שהייתה לו, ולא לקדש על המים, - וגם אם לא הייתה לו חתיכת פת בליל שבת, ה' צריך להמתין ולא לקדש בלילה על המים, אלא ה' צריך לקדש למחרת ביום השבת כשיביאו לו את הפת (עי' בשו"ע שם, ח), - ורק מ"מ השבוי הנ"ל לא ידע, שלפי הדין כשאין לו יין צריך לקדש על הפת, ולכן הוא נהג לקדש על המים.

ומעתה יש לדון, דאולי י"ל דברכת הקידוש שלו חלה שפיר על חתיכת הפת החריבה שהייתה לפניו, ואע"פ שהוא מצידו התכוין לקדש על כוס המים שנטל בידו, - וכד נימא הכי אזי י"ל, דברכות הקידוש שלו הו' ברכות כשירות ואינן לבטלה.

- יז -

והנה יעוי' במשנ"ב (שם, עח), שנחלקו האחרונים בנידון כע"ז ממש, לגבי מי שקידש על הכוס וסבר שהוא יין, ונמצא שהוא חומץ או מים, ולא ה' יין אחר לפניו, אך הפת הייתה מונחת לפניו על השולחן, - שלדעת הרדב"ז והחיי"א אינו צריך לקדש מחדש, אלא יבצע תיכף אחר הקידוש על הפת, ודי בברכת המוציא לבד.

אך בשעה"צ (ס"ק פז) הביא, שהדרך החיים חולק בזה, וס"ל שבכה"ג הקידוש לא חל על הפת, וצריך לחזור ולקדש שנית, - וכתב השעה"צ דמסתברא כוותיה, דהא לא ה' בדעתו כלל לקדש על הפת בעת ברכת הקידוש, דהא אחז הכוס בידו, ומכיון שהוא מים נתבטל הקידוש שלו, עיי"ש.

ומעתה י"ל, דלדעת הרדב"ז והח"א, אה"נ שאם הייתה חתיכת פת לפני השבוי הנ"ל, זה ה' מציל לו את הקידוש שקידש על המים, שלא יהי' ברכה לבטלה, (אם אכן אכל מהפת תיכף לאחר הקידוש).

אך לדעת הדרך החיים הנ"ל י"ל, דהקידוש לא חל על הפת, כיון שלא ה' דעתו על הפת, דהא אחז הכוס בידו וכנ"ל, ולכן לדעתו יש לדון שברכות הקידוש הו' לבטלה וככל הנ"ל.

- ח -

ואמנם השבוי הנ"ל סיפר, שבשבתות שלא ה' לו בהן כוס מים, הוא ה' עושה קידוש בינו ובין עצמו בלא כלום, - וא"כ יש להוסיף ולדון, שאולי בכה"ג שקידש בלי לאחוז בידו שום דבר, גם הדה"ח או השעה"צ יודו, שברכת הקידוש חלה שפיר על הפת שהייתה לפניו.

משום שהנה השעה"צ הזכיר בתו"ד ב' סברות, מדוע מסתברא כוותיה דהדה"ח, - א. דלא ה' בדעתו כלל לקדש על הפת, - ב. דהא אחז הכוס בידו, - והנה בנידו"ד יש רק את הסברא הא', שלא ה' בדעתו על הפת, אך אין את הסברא הב' שאחז את הכוס בידו, כיון שהרי הוא לא אחז בידו שום דבר, ואפי' כוס מים לא אחז בידו, - וא"כ אולי בכה"ג עדיף טפי, ובכה"ג אולי עכ"פ השעה"צ ה' מכריע דעת הרדב"ז והח"א הנ"ל, שהם הקלו עוד טפי וככל הנ"ל.

ולזה כיוונו במה שכתבנו בתחילת הדברים, שיש מקום לדון ולומר, שבשבתות שהשבוי אחז בידו כוס מים, גרע טפי מהשבתות שקידש בינו ובין עצמו בלי כלום, - ויש לפלפל, ונפלא!

כיון שלגביה לא שייך לומר את הסברא שאמרו גבי אנשים, שהיין גורם לקדושה שתאמר, שהרי היא בעצם הייתה חייבת לקדש מדא' גם בלי כוס, (משום שאכתי לא יצאה יד"ח קידוש מה"ת, שהרי אינה מתפללת ערבית), ולגביה נמצא שלא היין גרם לקדושה שתאמר, עיי"ש.

ולכא' מבואר להדיא בדברי הצ"ח, שמי שאינו מתפלל ערבית כלל, צריך לברך את ברכת הקידוש, גם אם אין לו יין או פת.

[ואין לומר שכוונת דברי הצ"ח, שמי שאינו מתפלל ערבית וחייב בקידוש מה"ת, יקדש בדברים בלבד, ולא בדרך ברכה עם שם ומלכות, - דאי נימא הכי, א"כ נמצא שגם לגבי אשה, היין הוא זה שגורם לברכת הקידוש שתאמר, כיון שמחמת הקידוש שמדא' גרידא, הרי ה' אסור לה לברך את ברכת הקידוש בלי יין, וא"כ היין הוא זה שגרם לברכת הקידוש שתאמר, ודו"ק].

- ד -

וכדברים האלה מצינו ג"כ בדברי הנצי"ב ב'העמק שאלה' (שאלתא קסו, עמ' רפב), שדייק כך בדעת המג"א (רעא, א), - דהנה המג"א הקשה שם, לדעת ר"ת שס"ל שמי שאין לו יין אינו מקדש כלל, דצ"ע בזה, וכי מחמת שאין לו יין הוא יעקור מ"ע דקידוש שמחוייב בה מה"ת, - ומכח הקושיא הזו הוכיח המג"א, שבתפילת ערבית כבר יוצאים שפיר יד"ח קידוש מדא', עיי"ש.

ודייק בזה העמק שאלה, דמשמע מדברי המג"א שם, דאם אינו יכול להתפלל ערבית, אזי דינו לומר את ברכת הקידוש בינו ובין עצמו אע"פ שאין לו יין או פת.

ואמנם העמק שאלה השיג שם על דברי המג"א, דלא שמענו כזאת שבכה"ג יורו לו לברך את ברכת הקידוש בלא כוס, אך עכ"פ כך למד העמק שאלה בדעת המג"א, שכאשר אינו יכול להתפלל ערבית, יש לו לברך את ברכת הקידוש גם בלי יין או פת, עיי"ש.

וא"כ בנידו"ד גבי השבוי הנ"ל, שמצד אחד לא ה' לו יין לקדש עליו, ומצד שני הוא לא ידע כיצד מתפללים ערבית (מחמת שהי' רחוק משמירת תו"מ), אזי לפי מה שהבאנו לעיל נמצא, שאכן יש צד לומר (העמק שאלה בדעת המג"א, וצ"ח), שבכה"ג דינו ה' לברך את ברכת הקידוש בינו ובין עצמו גם בלי יין, וברכותיו הו' ברכות כשירות ואינן ברכות לבטלה.

- ה -

ואמנם ידוע מה שכתב הרע"א (על דברי המג"א שם) וז"ל: 'וגם לכאורה לאו דווקא תפילה, אלא דכל שמזכיר שבת, ואומר 'שבתא טבא', ג"כ יוצא, דמ"מ הזכיר שבת, ודו"ק' עכ"ל, - ובביאור הלכה (שם, בד"ה דאיתקש) הביא את דברי הרע"א הנ"ל, וכתב שהרע"א הסתפק בזה, דאולי יוצא המ"ע באמירת 'שבתא טבא' בלבד, והקשה ע"ז הבה"ל וז"ל: 'ולפלא, דהרי הרמב"ם כתב דבעינן זכירת שבת וקידוש', עיי"ש ואכמ"ל.

ומעתה לדברי הרע"א הנ"ל יש לדון, דמי שאין לו יין או פת וגם אינו יודע להתפלל ערבית, יורו לו לומר 'שבתא טבא' בלבד, משום דלדבריו די בזה בכדי לצאת יד"ח קידוש מדא', - וא"כ לדבריו נמצא, שגם אדם שאינו יודע להתפלל ערבית, אין לו לברך את ברכת הקידוש בלי יין או פת, - ולפי"ז שוב יש לדון, שברכות הקידוש של השבוי הנ"ל שקידש על כוס מים הו' ברכות לבטלה.

ואף אי נימא דגם הרע"א יודה, שכל זמן שלא אמר שבתא טבא, ראוי לו יותר לקיים את הקידוש דא' בדרך של ברכה עם שם ומלכות, ואין זה ברכה לבטלה, - אך מ"מ היו שבוים שהיו בשבי בצוותא, והיו רגילים לברך זל"ז בברכת 'שבת שלום' (והיו שסיפרו שגם נהגו לשורר 'שלום עליכם' במנהגות המרצחים ה"י), וא"כ אותם השבוים בכל אופן לא היו

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

הרב יחזקאל הרטמן

נערך מחדש פורים תשפ"ה

פורים בערב שבת – פורס מפה ומקדש

תמצית: מדוע יש מנהג ישראל להיות פורס מפה ומקדש בפורים שחל בערב שבת אם הוא בדיעבד בלבד - כל המועדים עתידיים ליבטל חוץ מפורים - פורים הוא גילוי של בורא העולם בתוך הטבע, דברי הגמ' דאסתר משולה לשחר - הטעם שהמן נקרא כך כמו ה"מן" לחם שבא משמים, וכן הוא נרמז ב"המן העץ" - פורים הוא חיבור להסתר, עניין מנהג המסכות ועד דלא ידע - דברי הלשם דפורים אינו בטל לעתיד לבוא כיון שעבודת הפורים נמשכת אז, דברי המהר"ל עם ביאור מו"ר זצ"ל דפורים הוא כנגד תחיית המתים - שם משמואל שסעודת פורים הוא חיבור בין סעודת חול וסעודת שבת, והביאור - פורס מפה ומקדש הוא חיבור סעודת פורים לסעודת שבת

ויקדש ובמזון יאמר על הניסים עכ"ל". וכן הביא רבי שריה דבלצקי זצ"ל בספר פורים משולש פ"א, שכן יש נוהגים.

וצ"ב רב מה ביאור המנהג להיות פורס מפה ומקדש, והרי דבר זה הוא בדיעבד כפי שכתב המהרי"ל הנ"ל, ומודע נהגו כן לכתחילה?

פורים אינו בטל לעתיד לבוא

ונתחיל בביאור דברים שעסקנו בהם במאמר פורים תש"פ, אלא שפנים חדשות באו לכאן:

איתא ברמב"ם (ספ"ב ממגילה): "כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח חוץ ממגילת אסתר, הרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה וכהלכות של תורה שבעל פה שאינן בטלין לעולם, ואע"פ שכל זכרון הצרות יבטל שנאמר כי נשכחו הצרות הראשונות וכי נסתרו מעיני, ימי הפורים לא יבטלו שנאמר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם", והוא ממדרש משלי (פ"ט) [ושם מוזכר גם יום הכיפורים]. וצ"ב מדוע דוקא ימי הפורים לא יבטלו מכל המועדים, וכן צ"ב מדוע ראה הרמב"ם צורך להביא דבר זה שאינו נוגע למעשה.

ב.

פורים הוא גילויי יתברך גם בלא גילוי של נסים

הזכרנו במאמר פורים תשע"ז את המבואר בדברי המהר"ל (הקדמה לאור חדש עמ' קלה) שהטעם שלא נזכר שמו של הקב"ה במגילה הוא משום שלא היה כאן נס נגלה, וביאר הגר"א (בתחילת פירושו

2

פורס מפה ומקדש בפורים שחל בערב שבת

כאשר פורים חל בערב שבת, דנו הפוסקים מתי ואיך יעשה את סעודות פורים ושבת, עי' שו"ת מהרי"ל (סימן נו, ח) שהביא את האפשרויות השונות, ובתוך דבריו כתב זו"ל: ואם תחייבנו הסעודה מבעוד יום ויגמור בלילה זה אינו רשאי לכתחילה מפני הקידוש, דדווקא דיעבד אם משך סעודתו בע"ש עד הלילה פורס מה ומקדש, וא"ת דזה מיקרי דיעבד כיון דא"א בעניין אחר, ניחא", פירוש דאחת האפשרויות היא חיבור סעודת פורים לסעודת שבת, ע"י פורס מפה ומקדש, שהוא הפסקת הסעודה לעשות קידוש באמצע, שמקורו בגמ' פסחים ק., ומובא בשו"ע סימן רע"א, ד. אך כפי שכתב המהרי"ל דבר זה עושים רק בדיעבד, אם נמשכה סעודתו אל תוך הלילה, אבל לא לכתחילה. ומשמעות תשובת המהרי"ל היא שלא לעשות זאת, אלא יתחיל סעודתו קודם שעה עשירית, ויגמור קודם שבת עיי"ש.

אבל מצינו שיש שנהגו לכתחילה לפרוס מפה ולקדש בסעודה זו. וכן הביא המאירי בכתובות (ז:): "וזל": "ואף אנו ואבותינו נוהגים בפורים שחל להיות ערב שבת שמתחילין בסעודה מבעוד יום עד שיקדש היום, ופורסין מפה ומקדשין, וגומרין את הסעודה ומזכירין בה של פורים מטעם זה, שהרי אף חמשה עשר יום נס הוא והדין נותן להזכיר בה של פורים אף על פי שעבר יום ארבסר בשעת הברכה".

וכן הביא המג"א (סי' תרצה, ט) בשם המרדכי וז"ל: "ומ"כ במרדכי כתוב בקלף היה אוכל סעודת פורים בע"ש יתפלל ויפרוס מפה

פורים הוא גילוי בורא העולם בתוך ההסתר, הסרת המסכה, שנתפס רק ע"י עד דלא ידע

נמצא דדפורים עניינו הוא גילוי אורו של עולם בתוך ההסתרים של העולם הזה. פירוש שבד"כ העולם הוא לשון העלם, גילוי יתברך מוסתר בתוך מסכים, וא"א להתחבר לאור ממש, אבל בפורים אותם מסכים מוסרים, ויש גילוי בעולם של הנהגת הבורא גם בתוך המהלכים של טבע. וזהו ביאור עניין המנהג ללבוש מסכות בפורים, שהוזכר ברמ"א (סוף סימן תרצ"ו), שהכוונה להראות שכל השנה כולה העולם הנראה לעינינו הוא מכוסה במסכה הנקרית טבע, אבל בפורים הוסר המסכה ומתגלה האור עצמו.

וכן מבואר בדבר האר"י שבפורים יש גילוי אור גבוה מאד שבד"כ אינו מתגלה בעולם אלא ע"י מהלכים של הסתרים עד שאותו אור יורד כאן למקום שבו אפשרי לאדם להשיגו. אבל בפורים יש גילוי של האור ההוא ממש.

והנה אנו בדרגתינו אינינו יכולים לתפוס אור זה, וזהו עניין עד דלא ידע דפורים, שתפיסתינו בגילוי של יום זה הוא רק ע"י הסרת הדעת, כי הדעת שלנו אינה תופסת דבר זה כלל.



לא יהיה צורך בכל המועדות לעת"ל חוץ מפורים

וממילא בזה מבואר מדוע כל המועדות עתידין להיבטל חוץ מפורים, וכן ביאר הלשם (ספר הדע"ה ח"ב דרוש ד, ענף יב, סי' י) וז"ל: "וזהו שאמרו כי כל המועדים עתידיים בטלים כי יהיה אז כל הזמן כולו בקדושת המועדים ולא יהיה חול כלל. ואולי הוא כי אז יתחלקו הימים למועדים כל יום למועד המתייחס אליו וכו' וזהו שאמרו כל המועדים עתידיים בטלים כי יתחלקו לימי השבוע ויהיה כל הזמן כולו בקדושת המועדים וכו'" פירוש לפי עניינינו שכל המועדים הם בחינות של גילויים לפי מדרגות שונות, אבל לעת"ל לא יהיה צורך בזה כיון שנחיה באופן תמידי עם אותם ההארות.

אבל פורים שעניינו גילוי אור תמידי בתוך מהלכי הטבע דבר זה עדיין יהיה בחינת מועד לעתיד לבוא, וכפי ביאר הלשם שם: "אמנם פורים ויום הכיפורים יהיו נשארים כי וכו' אשר הם רמוזים רק על הזמן אשר אחר כל ימות המשיח כולן והם בסוד עולם הבא ואור החיים הנצחיים הנה הם יתקיימו אז עדיין ג"כ כדי לזכות על ידיהם לאורם ולגילויים העתיד אבל כל המועדים כולן שהם מרמזים רק על אורות דהתיקון דימות המשיח וכו' הנה כל אותן המועדים יהיו בטלים אז כי יהיה אז כל הזמן כולו בקדושת אותן המועדים תמיד וכנז'. ומה שעתה הם מרמזים. יהיה אז אורם וגילויים עצמן".

פירוש בחינת פורים היא גילוי בורא העולם בכל בחינת ההסתר בעולם, ולעבודה זו עדיין יהיה מקום לעתיד לבוא, שידועים דברי

למגילה ע"ד הפשט, ד"ה הבירה) שהטעם היה להורות גילוי הנהגתו בטבע שלא ע"י נס, להורות גילוי ה' בחיצוניות.

וכן הוא ביאור דברי הגמרא ביומא (כט). הבאה לבאר את החילוק בין התקופה שקדמה לאסתר לתקופה שלאחריה ואומרת: "אמר רב אסי למה נמשלה אסתר לשחר לומר לך מה שחר סוף כל הלילה אף אסתר סוף כל הנסים", ביאור דמאסתר מתחלת התקופה שאין בה ניסים. ולכאורה המשל תמוה מאד, דכשבאים לדבר על סוף הנסים באים לומר את סוף התקופה של גילוי ה' בצורה נגלית, ותחילת התקופה של הסתר, וא"כ אם אסתר היא סוף של הנסים היה יותר ראוי להמשיל את אסתר לערב, מה ערב סוף הזמן של אור כך אסתר היא סוף זמן של גילוי הארת כבודו, ומדוע אסתר משולה לשחר?

ועל פי הנ"ל מיושב היטב, וכן ביאר מו"ר רבי משה שפירא זצוק"ל עפ"י דברי המורה נבוכים (בהקדמה), דנס על אף שהוא גילוי כבודו ביתר שאת, מ"מ יש בו חיסרון שכביכול התגלותו הוא דבר זמני ואינו תמידי, דהגילוי דומה לברק שמבריק בלילה רק מפעם לפעם. אך מזמן אסתר התגלה שהפנימיות פורצת החוצה אל הרבד החצוני ביותר, וממילא אין צורך עוד בניסים, שבכל מקום נראה כבודו דרך מערכות הטבע. ועל כן, עד אסתר העולם היה דומה ללילה שבו גילוי האור הוא רק מפעם לפעם כברק, אבל מזמן אסתר התחיל הזמן של שחר, הזמן שהוא כולו אור בלא הפסק.

המן כנגד מן

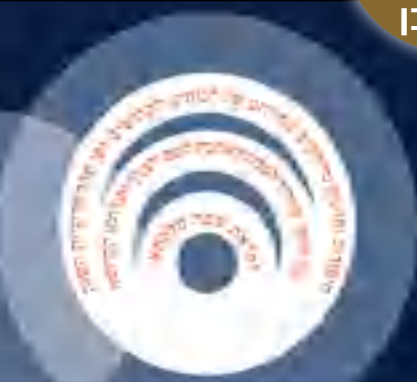
ושמעתי מפי רבי יוחנן בכהופר שליט"א דזהו הביאור שישמו של אותו רשע הוא המן, אותו השם שניתן לאוכל שירד משמים. והלא דבר הוא דמדוע המן ומן הם אותו שם? אלא כוונות הדברים הם שבירידת המן מן השמים היה גילוי שההשפעות של עולם הטבע מגיעים מלמעלה, והם גילויים של בורא העולם. וכן כל עניין הפרנסה הוא לעולם בבחינת מן, ולכן סגולה לפרנסה הוא בקריאת פרשת המן לזכור שכל ההשפעות בעולם באות מאתו יתברך.

המן הוא עמלק שבא להסתיר את גילוי בורא העולם בעולם, אין השם שלם ואין הכסא שלם עד שיימחה זרעו של עמלק. עמלק בגי' ספק, שבא להביא ספקות בעולם. וא"כ המן הוא הפך מן, וע"י הניצוח של המן, ונס הפורים באין מחדש לידי גילוי של "מן".

ויש להוסיף על זה, דהמן מן התורה מניין? "המן העץ", למה דוקא מכאן? אלא שאלת "המן העץ" הוא עצם הבחינה של ספק, שיש כאן צד שכביכול אינו יודע אם אדה"ר אכל מן העץ או לא, ועל כן שואלו: המן העץ? זה שיש כאן ספקות, חוסר גילוי בעולם, זהו בחינת המן, הפך ה"מן".



לקראת שובת מלכתא



נכנסתי צהרים אחד אל מורי ורבי הגאון בעל שבט הלוי זיע"א, כשהתיישבתי לפניו שמתי לב כי עיניו מלחלחות ודמעות של התרגשות מבצבצות בהן, ועוד בטרם תמהתי אל ליבי לפשר הדבר, פנה אלי הרב ושאל אותי...

מעשה מיוחד, המלמדינו על חכמתו ופיקחותו החינוכית של מרן הגר"ש ואזנר זצוק"ל, ומאלפנו בינה, ודעת תורה, על חינוך וחשיבות צורת הלבוש הנהוגה

מאת: הרב צבי גטקר

ועשית בגדי קדש... לכבוד ולתפארת (כח ב)

אתה רוצה שיהיה לך בן כמוני?, ראש ישיבה ומורה הוראה בישראל?, בוודאי השיב הבחור מה השאלה בכלל.

בא ואגלה לך סוד

אם כך, בא ואגלה לך סוד. בתורה בפרשת נצבים כתוב, 'הנסתרות לה' אלוקינו, והנגלות לנו ולבנינו עד עולם', בספר תורה ישנם נקודות על המילים והנגלות לנו ולבנינו. מה הם באים ללמד אותנו. ובכן, דע לך בני, הנסתר לה' אלוקינו, כל יהודי, יש לו חשבון נפש לפני בוראו, על הנסתר, מעשים ומחשבות שאף אחד לא יודע, והם בינו לבין הקב"ה.

אבל הנגלות, כאשר דרכיו הנגלות מקולקות, אז זה כבר עניין של דורות, זה כבר משמעותי לנו ולבנינו, מי שבגלוי נוהג שלא כהוגן, הרי הוא מסכן את דורותיו.

אך אם, וכאן הרמתי את קולי ואמרתי לו בנחרצות, דע לך בני, אם כל הנגלות, אפילו הקלות והקטנות הכביכול זניחות, אם הם בסדר, הם לפי הדרך הראויה, המסורה, אזי לנו ולבנינו עד עולם, המשך הדורות יש לו סיכויים טובים וגדולים להיות חלק מההבטחה האלוהית 'כי לא תשכח מפי זרעו'.

לפעמים אדם אומר לעצמו, וכי אני רמאי?, הרי אני לא מחובר באמת לתפילה, לא באמת מתמיד כראוי, אז מדוע אני מתלבש כבחור עבדקן, וכי אני בא לרמות את הרואים?.

הדיבורים הללו, הם דיבורי היצר הרע, הוא יודע את הסוד שעכשיו גיליתי לך, הוא יודע שהרבה מאוד מאוד תלוי ומונח בצורת הלבוש, ובשמירה על הקודים הללו, והוא מנסה בצורה צדקנית לשנות את הלבוש שלך.

אבל האמת היא הפוכה, זה הכל זמני, אם תחזיק מעמד ולא תשנה כלום, תמשיך להתלבש, ולהיראות צדיק, בעז"ה אתה ודורותיך תהיו באמת ובתמים צדיקים וחסידיים.

זה היה אז, סיים הרב ואזנר, והיום הוא נכנס אלי לכאן, להציע פתרון עמוק ורחב, לסוגיא הלכתית סבוכה. וכל זאת בזכות עמידתו בנסיון, נסיון קשה, לשנות את הלבוש והניראות, הוא שמע לעצתי, המשיך להתנהג כצדיק, והיום הוא באמת ת"ח גדול מתמיד וצדיק. מדהים.

החכמה, החינוכית, ההבנה העמוקה, ולא פחות מכך, הסוד של ה'שבט הלוי', לא לשנות את הלבוש, לא לחשוב, הרי אני לא איזה צדיקל', למה שלא השיר מעלי איזוהו סממנציק, מה זה כבר משנה. זה משנה, משנה מאוד, זה הסיכוי שלנו ושל בנינו לגדול ולצמוח, עד עולם.

הבגדים, התחפושות, תכלת מרדכי, ושק ואפר אשר יוצע לרבים, מסבבים אותנו בימים אלו, בגשמיות וברוחניות. לכבוד ולרגל הימים המשפיעים שלפנינו, זה הזמן להגיש בפניכם, את אשר סיפר לאחרונה אחד מגדולי הדיינים שליט"א.

מעשה מיוחד, המלמדינו על חכמתו ופיקחותו החינוכית של מרן הגר"ש ואזנר זצוק"ל, ויתרה מכך, המעשה הלז מאלפנו בינה, ודעת תורה, על חשיבות צורת הלבוש הנהוגה.

נכנסתי, סיפר הדיין שליט"א, צהרים אחד אל מורי ורבי הגאון בעל שבט הלוי זיע"א, כשהתיישבתי לפניו שמתי לב כי עיניו מלחלחות ודמעות של התרגשות מבצבצות בהן, ועוד בטרם תמהתי אל ליבי לפשר הדבר, פנה אלי הרב ושאל אותי, מכיר אתה את האברך העדין שיצא מהחדר לפני שנכנסתי, וכשעניתי בשלילה, חיך מרן, ושייף אותי בסיפור.

לפני שנים לא רבות, כאשר אותו אברך היה בחור בישיבתנו הגדולה 'חכמי לובלין', נכנס אלי ערב אחד המשגית, וסיפר כי למיטב הבחנתו הבחור מנותק לגמרי, ולא מוצא את עצמו בלימוד כלל, הוא יושב בהיכל הישיבה וחולם פשוטו וכמשמעו, ואם הבור ריק ואין בו מי התורה, לך תדע מהם הנחשים והעקרבים שמת'ישיבים על ליבו.

ומה ברצון המשגיח לעשות? ביררתי..

ומה ברצון המשגיח לעשות? ביררתי, סיפר מרן זיע"א, אני סבור ענה המשגיח שיש להרחיקו בנועם מן הישיבה, ולהמליץ לו למצוא מסגרת שמתאימה למי שלא מוצא את עצמו..

אבל אני שללתי זאת מכל וכל, בחור שיושב אצלנו בישיבה, ומתנהל כפי הכללים, ולא 'מוזיק' חלילה לאחרני, אין סיבה להראות לו את הדרך החוצה, חלילה, אנחנו נתמסר וננסה לחבר אותו, להבין מה הגורם שמפריע לו ומנתק אותו מהתורה הקדושה.

אבל, הבהרתי למשגיח, ברגע שתראה איזו שהיא הנהגה שונה אצלנו מהמקובל, איזה סידור שיער שונה מהמקובל בישיבה או נעלים שונות מהסטנדרט וכדו', מיד תדווח לי על כך.

ואכן לא עברו חודשים מועטים, והמשגיח בא לדווח כי חל שינוי כלשהו במלבושיו של הנער, ואני הוריתי לו לקרוא את הבחור אלי לשיחה. ואכן לאחר שעה קלה, נכנס הבחור אלי, לכאן אל החדר הזה. הוא התיישב מולי, ואני הבטתי אל פניו, פני נער שקשה לו, שמשוהו מבולבל בלב שלו, שהוא לא זוכה לטעום את מה שחבריו לספסל חשים כל בוקר וערב. ליטפתי את ידיו בחום, ושאלתי:

יום אחד נפוצה שמועה ברחובות העיר שיהודי אחד מעשירי העיירה, אשר היה רחוק משמירת מצוות, חזר בתשובה, מה קרה? התפלאו כולם, והתשובה לא אחרה לבוא, הכל החל בגלל הזבובים!

סדרי הטבע משועבדים לתורה הקדושה!

הרב ישראל ליוש

מאמרי חז"ל סותרים מצאנו בסיבה שבעבורה נגזרה גזירת המן ואחשוורוש. בגמ' מגילה (יא א) דרש רבי אלעזר שהגזירה נגזרה בשביל עצלות שהיה להם לישראל שלא עסקו בתורה. ואילו בהמשך דברי הגמ' (יב א) הובאו שתי דעות נוספות, או משום שנהנו מסעודתו של אותו רשע, או משום שהשתחוו לצלם, וכלל לא מוזכר ענין עצלותם בלימוד תורה!

מרבן ראש הישיבה, הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א, עומד בספרו 'מי הפורים' על הבדל נוסף בין הגמרות הנזכרות: בגמ' בדף י"ב כתוב שבעבור העבירות הללו נתחייבו ישראל שבאותו הדור כליה, ואילו בדף י"א לא מוזכר שבעבור שנתעצלו בתורה נתחייבו כליה, אלא נעשה שונאו של הקב"ה מן - כמי שלא יכול להושיע. מתבאר, שאכן התעצלותם בעסק התורה אינה סיבה לכליה. רק ההנאה מסעודתו של אותו רשע וההשתחויה לצלם היא סיבה לכליה, אלא שאם לא היו מתעצלים בתורה היו יכולים להינצל מהגזירה, כי כפי שיבואר עסק התורה מצייל ומגינה מפני כל הגזירות, והעצלות בתורה גרמה שלא היה יכול הקב"ה להצילם. והביאור, כי הנה הרמב"ן למד מהפסוק: (דברים לב ח) 'בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבולות עמים למספר בני ישראל, כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו', שחלוקה הנהגת הקב"ה עם ישראל משאר אומות העולם, כי אומות העולם מונהגים עפ"י מערכות הטבע, הכוכבים והמזלות, ואילו ישראל נבחרו לחלקו של הקב"ה והם מושגחים על ידו ית' ולא ניתנו למערכות הטבע של הכוכבים והמזלות, שהרי אבות האומה, אברהם ושרה בטבעם היו עקרים, ומהם יצאו כל בני ישראל בהשגחתו ית' מעל לדרך הטבע.

ומבואר בספרים הק' שהנהגה זו עם ישראל מעל לדרך הטבע, היא בכח התורה, שהרי התורה היתה לפני בריאת העולם, כמאמר חז"ל: 'איסתכל באורייתא וברא עלמא', וא"כ כאשר ישראל הוגים בתורה, הם מונהגים בכח התורה שהיה לפני כח הטבע שנתחדש רק בבריאת העולם.

וכיון שנתעצלו בעסק התורה שהוא הכח המניע של ההנהגה העל טבעית, הם איבדו את הזכות להיות מונהגים מעל לדרך הטבע, ועל כן עשה הקב"ה נס פורים עפ"י דרך הטבע, בלא שנשתנו סדרי בראשית, כי רק לכך היו ראויים, בהעדר זכות התורה.

מן הראוי לספר את שסיפר מרבן הגאון רבי חיים מוולאז'ין זי"ע בספרו 'רוח חיים' עמ"ס אבות (פ"א מ"א), ומשום חביבות הדברים, נביא את לשונו הזהב:

"וסופר מאדונינו דוד, הגאון בעל הט"ז, שאשה אחת צעקה אליו: "אהה אדוני, והנה בני נחלש למות...", ויאמר לה: "התחת אלוקים אני...?!", ותאמר: "אל התורה שבאדוני אני צועקת, כי קודשא בריך הוא ואורייתא חד הוא...", ויאמר לה: "הלא אעשה זאת לך, הדברי תורה שאני עוסק כעת עם תלמידי, אני נותן במתנה להילד, אולי בזכותו יחיה, ובדבר הזה תאריכו ימים" כתיב... ובאותה שעה חלצתו חמה.

ומסיים הג"ר חיים: "הרי שבכל עסק מהתורה בכח דבקותו, זכותו להחיות מתים..."

סבי נקרא בדחיפות לחדר המנהל ומשאך נכנס ואפילו עוד לא הוזמן לשבת על כסא, מיד הוא 'חטף על הראש' והחל לקבל גערות: "האינך יודע כי כאן בארץ ישראל תמו המראות הגלותיים הללו?! אין לך עוד מדרס רגל במפעל שלי, הבינות?!"

הגאון רבי יחיאל צוקר שליט"א מרבני ישיבת 'תורה בתפארתה', על ההשפעה שמשפיע הבגד על האדם, וההשפעה שמשפיע האדם על הבגד

מחשבותיו וכוונותיו, והשליח המכפר צריך להתפס כל מחשבתו וכוונתו אל העבודה, על כן ראוי להתלבש בגדים מיוחדים אליה, שכשיסתכל בכל מקום שבגופו מיד יהיה נזכר ומתעורר בלבו לפני מי הוא עובד... " (מצוה צט)

פרשה ארוכה בתורה מתארת את עשיית בגדי הכהנים, ובביאור עניינה כתב ה'חינוך':

"משרשי המצוה, היסוד הקבוע לנו כי האדם נפעל לפי פעולותיו ואחריהם

השליח שנבחר לכפר על עם ישראל אינו יכול לעבוד בתפקידו כשהוא טרוד במחשבתו בעניינים אחרים כיון שהוא חייב לכוון את מלאכתו כראוי ולשם כך הוא זקוק לשליטה מוחלטת על פעולותיו. לכן צריך שכל מעיינותיו יהיו נתונים בדבר מה שיזכיר לו בכל רגע ממש בו את חובתו ואת גודל תפקידו, את דרישות עבודתו ואת תכליתה. בגדיו היחודיים משמשים עבורו תזכורת, והגם שהיא חיצונית בלבד הרי שבכוחה לעורר אותו כל הזמן ולכוון את מחשבותיו שמעשיו יהיו מופנים אל המטרה והתכלית.

על כוחו העצום של מלבוש האדם ועל יכולת ההשפעה הטמונה בו, נלמד ממעשה אותו היה מספר הגה"צ רבי יצחק הוטנר זצ"ל על רבינו קדוש ישראל מסלנט ז"ע.

כאשר רבי ישראל הלך לעולמו, כמעט ולא השאיר אחריו מאומה, שכן עני מרוד היה וכל רכושו הסתכם בכמה חפצים פשוטים ובהם פרטי לבוש דלים מאוד. אחד משכניו של ר' ישראל ששימש אותו בשנותיו האחרונות ביקש מהרבנית את כובעו המרופט והוא אכן הצליח, ובחלקו נפל הכובע של ר' ישראל.

היהודי הזה ייחס חשיבות עצומה לכובע וחיבב אותו מאוד. על אף שהיה מיושן ומרופט, בעיניו נחשב הכובע לחפץ יקר ערך והיה נוהג לחבוש אותו כדי לכבד בו את השבת. בתחילה חבריו לא שמו לב לשינוי בלבושו, אך במשך הזמן הרגישו בכך והתפלאו לראות שדווקא בשבת חובש הוא כובע שאינו מכבד לא את השבת ולא את בעליו. הם לעגו לו ודיברו אל לבו שבמעשהו הוא פוגם בכבודו של שבת וביקשו ממנו שיחדל לחבוש כובע כה מרופט ומיושן.

אמר להם האיש בהתרגשות: "אמרו נא לי, האם הימנעות מדיבורי לשון הרע בשבת מוסיפים לכבוד?" "וודאי!" - ענו כולם כאחד והרי דברים מפורשים בחז"ל הם "בטורח התירו בשאלת שלום בשבת" (שבת ק"ג ע"ב) כלומר, חכמים בקושי התירו לומר שלום בשבת, קל וחומר דיבור לשוה"ר שהוא עוון פלילי וודאי שאסור בשבת, וכבר הגאון מוילנא האריך בזה באגרתו הידועה, וברור אפוא שלהימנע מדיבור לשוה"ר בשבת זהו כבוד שבת אמיתי.

"דעו לכם" - אמר אותו יהודי - "כאשר אני חובש את הכובע של רבי ישראל מסלנט אניני מסוגל להוציא מפי אפילו מילה אחת של לשוה"ר!!!"

רגיל היה היפחד 'יצחק' לספר מעשה זה בהתרגשות רבה, והיה מוסיף ואומר: "ראו איזה כוח השפעה יש למעשים שלנו, אנו יכולים להעניק קדושה ורוממות מפעולות וממעשים אפילו בחפצים דוממים. ר' ישראל מסלנט, הספיג קדושה בבגדיו ואף בהם נתן כוח שיוכלו לפעול ולהוסיף רוחניות עד שהאדם הלוש אותם לא יהיה מסוגל לדבר לשון הרע! פלאי פלאים!!!"

בכח הבגד לשנות את מהות האדם הלושבו!

על הכח שיש לבגד אצל לובשו אפשר ללמוד מהכתוב בתורה על יעקב.

בשעה שרבקה שלחה את יעקב להביא גדיי עיזים כדי להכין מטעמים ליצחק על מנת שיעניק את הברכות לו ולא לעשו, כתוב בתורה שיצחק שאל את יעקב מי אתה והוא ענה לו: "אנכי עשו בכורך" וכבר רבותינו התקשו בדיבור זה, כיצד הותר ליעקב לשקר, ויש בזה ביאורים שונים והמקובל ביותר הוא שיעקב הפסיק לאחר תיבת 'אנוכי' וממילא התשובה שהוא ענה ליצחק היתה מחולקת לשניים: 'אנוכי' ו'עשו בכורך'...

רבינו ה'חתם סופר' ז"ע תמה על פירוש זה באמרו, ניחא כל אותם תירוצים אבל יעקב אבינו הוא הרי 'עמוד האמת' כיצד מתאים הדבר ליעקב?!

מכח קושיה זו מחדש ה'חתם סופר' יסוד נורא ואיום: רבקה ביקשה מיעקב שילבש את בגדי עשו כדי שיצחק לא יזהה אותו, ולמרות שיעקב לא רצה לעשות זאת בשום אופן הוא נענה כי חזקה עליו מצות כיבוד אם, ואכן הכתוב אומר: "ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדל החמודות אשר אתה בבית 'ותלבש' את יעקב בנה הקטן" (בראשית כז, טו). למה רבקה הלבשה אותו? כי מעצמו הוא לא רצה ללבוש! וכל כך למה?

"מפני שכשיעקב לובש את בגדי עשו הוא נעשה חתיכת עשו!" ממילא, אומר החת"ס, ברגע שלבש יעקב את הבגדים ויצחק שואל אותו מי אתה, יכול הוא לענות "עשו!" כי כעת הוא אכן שטיק'ל עשו!

והחליטו אז, כי תמורת כל הון שבעולם על הלבוש הזה הם לא יוותרו

זקני הרה"ח ר' בערל ולצר זצ"ל וזקנתי מרת רבקה ע"ה, אשר בדור תהפוכות העמידו ביתם כחומה בצורה לתפארת וזכו לגדל דורות ישרים ונאמנים בזכותה של השמירה האדוקה שהקפידו על הלבוש והאיצטלא החסידית.

צדיקים אלו עלו לארץ ישראל בתקופה של לפני קום המדינה, בימים נוראים אלה אחר שההשכלה העכורה עשתה שמות בלב העם והעבירה רבים על דתם, ואחריה השלימו עוקרי הדת שבכוח התעמולה ובנחת זרועם ממש העבירו על דת את רוב אלו שנשארו לפליטה ממלחמת ההשכלה.

ימים אלו היו ימי צנע ומחסור והרעב שלט בכל מקום בארץ. מציאת מקום עבודה היה אחד הדברים הקשים והנכספים ביותר ומי שזכה בזאת ומצא אפילו חצי משרה בעבודה מזדמנת כלשהי קפץ עליה כמוצא שלל רב. רוב מקומות העבודה היו תחת סמכותם של הציונים החילוניים והם שלטו בהם ביד רמה ועשו בם כטוב בעיניהם, כאשר פתחו את הדלתות למי שמאמין בדרכם והולך אחריהם כשעל דגלם חרטו "ככל העמים בית ישראל" עפ"ל.

היהודי האדוק הצטייר אז בדמות יהודי גלותי ומסכן שהאומללות היא גורלו, דמות שגורמת להעדר התקומה היהודית רח"ל. לחלוצים שעלו ארצה הקפידו תחילה לשנות את לבושם ולכן הפעולה הראשונה שעשו בכניסתם לארץ היתה החלפת הכיפה שהיא סמל היהודי ב'כובע טמבל' - סמל היהודי החדש... מי שלא שיתף פעולה בשיטה הזו ודבק בבגדיו היהודיים המסורתיים כמעט ולא היה שייך שיוכל להתפרנס כאן בארץ.

אותם הצדיקים, באו ארצה וגרו בעיר פתח תקווה ולאחר מכן העתיקו את ביתם לתל אביב ושם הפך הבית חיש מהר לאבן שואבת לכל והיה לבית וועד לחכמים. בהיותם חסידי ויז'ניץ בכל רמ"ח אבריהם וש"ס גידיהם, באופן קבוע הסבו בביתם לסעודות מלוה מלכה קדושים וצדיקים כמו כ"ק האדמו"ר ה'ישועות משה' מוויז'ניץ ועמו גיסיו הגה"צ רבי יודל'ע הורביץ מדז'יקוב והרה"צ ר' נפתלי חיים אדלר זכר צדיקים לברכה.

באותם ימים רבצה על ביתם עננה כבידה והיא הדאגה לחינוך צאצאיהם. הם חרדו כיצד יצליחו לחנך את ילדיהם בתוך התווה ובוהו התל אביבי, בהשפעת האווירה החילונית הקלוקלת ומעורבת ברוח התעתועים שהרעילה את הכל. הם חשבו וחישבו והגיעו למסקנה כי אחת עליהם לעשות: להעמיד חומה ולהציב מגן שישמשו כתריס בפני ההשפעה הנוראה. הם הכירו את סודו של ה'לבוש החסידי' והבינו את כח עוצמתו והחליטו אז, כי תמורת כל הון שבעולם על הלבוש הזה הם לא יוותרו ושום דבר לא יעמוד בפניהם! על הלבוש והאיצטלא החיצונית הזאת הם אינם מתפשרים בכח זה ויהיה אשר יהיה.

כאשר בנם הקטן היה בן חמש שנים כבר הלבשוהו בקפטן חסידי בשבת קודש

כאשר בנם הקטן היה בן חמש שנים כבר הלבשוהו בקפטן חסידי בשבת קודש, וסבי זצ"ל לא יצא לאף מקום מבלי שהיה לבוש במלבוש חסידי מלא. בערב השבת הראשונה בה היה צריך לצעוד מרחק רב מביתו בשכונת שפירא עד לבית המדרש הויז'ניצאי במרכז העיר התעוררה דילמה, שכן היהודים לא העזו אז לחבוש את השטריימל ברחוב בפומבי לכן הם לקחוהו סגור בקופסה ורק בבית הכנסת ובבית חבשוהו, ואף הוא תהה כיצד יעמוד בכך... סבתי ע"ה הזכירה לו מהר מאוד את ההחלטה שלהם: "הלא קבלנו על עצמנו שלא לשנות במלבוש כלום..." ומהחלטה למעשה - היהודי הראשון שצעד ברחובות תל אביב עם שטריימל על ראשו היה רבי בערל ולצר!

לא רק בשבתות ובימים טובים, אלא אף בחול המועד הקפיד שלא להוריד מעל

לנקות במשך כל הערב ולמחרת הגיע לבית החולים ואחר כבוד הוביל את היולדת ובתה במכונית הזבל הגדולה והפתוחה הישר לביתם!...

ההקרה והויתור על הפחתה במשכורת היתה בגדר מסירות נפש ממש, שכן היא גבלה במחסור של אוכל, אבל למען המראה היהודי שלהם הם עשו הכל ולא ויתרו אפילו על קוצו של עיקרון...

לא לעולם ראו קושי ומכאוב בגין שמירתם ההדוקה על קבלתם. קרה ומעז יצא מתוק. היה זה באחת השבתות כשחזר סבי מתפילת שחרית והנה בעליו של המפעל בו עבד צועד למולו ומשאך ראה אותו אחזה בו בהלה נוראה והוא התבלבל לגמרי מהמראה ה'נורא' של עובדו עטור בשטריימל על ראשו ועטוף בטלית על גופו! שומו שמים... סבי ז"ל שם לב להבעת פניו של מעבדו אך לא יהודים ששכמונו יאבד את עשתונותיו ובמלוא הרגש שבו הוא רכן לעברו וברכו בלבביות בברכת 'שבת שלום'.

בהיותי בקראקא שנאתי את השחורים האלו...

למחרת בבוקר, ביום ראשון בשבוע, הוא נקרא בדחיפות לחדר המנהל ומשאך נכנס ואפילו עוד לא הוזמן לשבת על כסא, מיד הוא 'חטף' על הראש' והחל לקבל גערות: "האינך יודע כי כאן בארץ ישראל תמו המראות הגלותיים הללו? מדוע הנך מקלקל את האווירה השוררת ברחובותינו? אהה, עוד בהיותי בקראקא שנאתי את השחורים האלו... אין לך עוד מדרס רגל במפעל שלי, הבינות?!" רבי בערל לא נבהל, הוא הישיר אליו מבט וקרא בקול: "אם רצונך לפטרני משום שיש לך עובדים מיותרים במפעל, בבקשה, עשה זאת, אך קודם לכן תפטר את אלו שנכנסו אחרי ואז יגיע תורי... אבל אם חפצת לפטר אותי בגלל לבושי היהודי הרי שטועה אתה טעות גדולה - אני נשאר לעבוד כאן! ארץ ישראל היא ארצנו, כאן מקומנו ופה נתהלך בגאון! יהודים חרדים לה' אנו והולכים בדרך האמת בביטחון גמור וללא חת! האם נכוננו לנו חיים תחת שלטון קומוניסטי המדכא ומשפיל את הדת עד עפר? הלא תבוש ותכלם!" בעל המפעל ישב כשראשו שמוט לצדו הוא היה המום מהתעוזה של העובד הסורר, אך ר' בערל שכל ימיו לא חת מאיש המשיך להטיף לעברו את האמת הנצחית, לפיה, לא יעלה על הדעת שבארץ הקודש יסבלו יהודים רק בגלל שהם גאים ביהדותם! "לא נאפשר לכם להשלים את המלאכה שהתחילו בה קודמיהם, ואתם לא תעשו כמעשי שונאינו בכל שנות הגלות" - סיים את דבריו הנוקבים.

לאחר שחלפו רגעים ספורים, הקולות נרגעו והדי הוויכוח נדמו, התרכז בעל המפעל והוא כיבד את ר' בערל לשבת מולו והחל לשתף אותו ולספר לו בלחש כשדוק ערפילי מכסה את עיניו: "אומר לך את האמת, באותה שעה שבה ראייתך צועד בשבת, עלו בלבי געגועים עזים לבית אבא, השתוקקתי לראות שוב את משפחתי האהובה אותה הותרתי מאחורי בגולה. הרגשות האלו צפו ב', הסעירו אותי עד מאוד ולא נתנו לי מנוח. הרגשתי אז, שאני חייב לתהות על קנקנך ולבדוק אותך ולראות עד כמה אתה אחוז ודבוק בשושלת הזהב... רציתי לבחון אותך האם אתה מחובר חזק אל המורשת? האם בצע כסף של משכורתך לא יסיר אותך מדרכך ומעקרונותיך? עתה, כשראיתי אותך אכן דבק במסורת בית אבא, ואתה שלם עם דרכך בלב ונפש אני מבקש את סליחתך... וברגע זה אני ממנה אותך למנהל מחלקה במפעל בה הכל יהיה נתון בידך ועל פיך יישק כל דבר!"

החומה הזו, אותם בנו בנחישות ובאמונה, עמדה להם והגנה בעדם לדורות! סבי ר' בערל זצ"ל עלה לגנזי מרומים בליל שבת, באותה שעה עת היה עומד אחוז שרעפים, כשדמעות זולגות על פניו והוא מכריז 'אשר קדשנו במצותיו ורצה בנו ושבת קדשו באהבה וברצון הנחילנו...'

סבתי מרת רבקה ולצר ע"ה עלתה למרומים ב'זאת חנוכה' כשמילותיה האחרונות הם: "אם הרבנו של עולם רוצה כך שיעשה כרצונו" וזכתה וראתה 'חמישה דורות' מיוצאי חלציהם, כולם יהודים יראים ושלמים, עובדי ה' ומדקדקים, נוטרים משמרת התורה.

ראשו את האיצטלה החסידי. בגלל מנהגו זה בו החזיק ולא הרפה, הוא הפסיד מקום עבודה מכובד והתקשה בפרנסה אבל על ההקפדה הזו לא ויתר ובימי חול המועד היה מעוטר בשטריימל! כדי להמחיש עד כמה היה שטריימל חריג בנוף התל אביבי דאז, הוא סיפר לימים כי כאשר צעד בשבת אחת ברחובות תל אביב והשטריימל על ראשו, צעד לצדו אדם מתושבי המקום שהיה רחוק משמירת תורה ומצוות וילדו הקט על כתפו. כאשר הילד ראה את הלבוש המשונה על ראשו של היהודי קרא בהתפעלות: "אבא ראה נא! האיש הזה הניח חתולה על ראשו!..."

לא רק ברחובות העיר העברית הראשונה היה נוהג כן. לימים התקבל ר' בערל למשרת פקיד בסוכנות היהודית שהיתה מרכז הפעילות של הציונים, ותקציבי העתק שזרמו אליה נתנו בידה כוח ושלטון על כל אלו שנוקקו לשרותיה. פנים יהודיות אמיתיות לא נראו שם כלל והוא היה היחיד בעל מראה יהודי והופעה של זקן ארוך ופאות היורדים על פי מידותיו והם נראו זרים ומשונים במקום. על אף ולמרות זאת הוא מעולם! מעולם לא הגיע למקום שלא בבגדיו החסידיים!

גם כאן הוא הקריב מפרנסתו למען שמירת העיקרון הזה. היה זה כאשר אנשי הסוכנות היהודית הפליגו לחו"ל כדי לקבל את העולים החדשים. הנסיעות האלו הכניסו תוספת משכורת מכובדת למשתתפים בהן ופעם אחת כאשר הפליגו לצרפת ולאטליה גם ר' בערל נסע. זו היתה ההפלגה הראשונה והאחרונה שלו...

מדוע?

המראה המיוחד הזה צרם מאוד לראשי הסוכנות

כדרכו הוא עמד על עקרונותיו ולא שינה כמלוא נימה ממנהגיו ובהגיע שבת המלכה לבש בגדי שיראין - לבוש מיוחד ולא מוכר שמשך אליו עיניים תוהות וסקרניות, אבל לא יהודי חם שכמותו יתפעל מכך והוא נעמד בקרן זוית והחל לומר במנגינה ובדיבוק את 'הודו לה' של לפני מנחה, וכך המשיך להתפלל את כל נוסח התפילה בנוסח הויז'נצאי המשתפך, לאחריו ערך לעצמו שולחן ושר עליו זמירות שבת בשמחה ובדיבוק. אט אט הלבבות היהודיים החלו להיפתח ולהתחמם לאורו ורבים התקרבו אליו ובאו לקבל ממנו אחר שנמשכו להשראת הקדושה שאפפה אותו. המראה המיוחד הזה צרם מאוד לראשי הסוכנות והם ביקשו ממנו ודרשו באופן חד משמעי כי יפסיק מיידית עם הפעילות הדתית! הוא שאינה תואמת את רוח הזמן... תוך כדי הבקשה הם אף שלחו אליו איום ברור להודיעו, שאם לא יחדול מכך הוא לא ישתתף עוד בנסיעות אלו...

אך הוא בהינף יד ביטל בתנועה חדה את דבריהם מכל וכל ומתוך תחושה עמוקה של 'ויגבה לבו בדרכי ה' הסיט אותם מעליו והמשיך במעשיו עם הלהט החסידי שבער בו. בו במקום הוחלט כי זו תהיה נסיעתו האחרונה לחו"ל והמשמעות הישירה היא הורדת סכום גדול מהמשכורת החודשית שכל כך נצרכה בימים ההם.

כדי לקבל מושג על ההפחתה הזו במשכורת, עלינו לדעת כי כל הורדה בשכר אז הייתה קריטית ממש, שכן הם חיו במצוקה ובלחץ כפי שהסיפור הבא יעיד על כך:

ברשותו היתה משאית זבל גדולה

ביום בהיר אחד חברו פגשו ברחוב כשעננה מרחפת על פניו והיה נראה טרוד ביותר. לשאלתו מה ארע לו ענה 'רעייתי ילדה בת!' [אמי שתחי' לאורך ימים ושנים טובות]

"נו, ומה כל כך נורא?... בשנה הבאה תזכו בעז"ה לבן..." בירך החבר, אך ר' בערל הסבירו: "אינך מבין... אדרבה דווקא על שנולדה לי בת שמח אני מאוד כי אין בידי פרוטה לעריכת ברית... אלא שמחר אני צריך להוציא את רעייתי והתנינות מבית החולים ואין בידי אגורה שחוקה לשלם למונית!"

החבר המסור הרגיעו באמרו אליו: "אל דאגה, אני מחר אדאג להוציא את זוגתך מביה"ח" והוא עמד בדיבורו... ברשותו היתה משאית זבל גדולה אותה עמל

אהזד היה אברהם

מתולדותיו והנהגותיו של שר התורה והעבודה,
עמוד ההוראה, תל תלפיות בדור דעה, בוצינא קדישא,

הגאון הנודע רבי אברהם לנדא זצלה"ה

אב"ד טשכנוב

לרגל מלאות מאה וחמישים שנה להסתלקותו

ה' אדר תרל"ה

הרה"ג ישי לסר שליט"א

בספר 'יורה ומלקוש' שחיבר בן דורו רבי יוסף חיים קרא אב"ד וולצלובק, כתב: "לא יכילו יריעות הרבה לספר נדיבות רוחו, צדקתו וקדושתו... מודעת זאת, שהיה בקי בכל חדרי תורה כאחד מגאוני קדמאי. אחת היא אשר נפשי יודעת, כי מיום שנפטר **רשכבה"ג רבינו עקיבא איגר ז"ל, לא נמצא בכל גדולי ארצנו אשר יודו עליו כל ישראל כי קדוש הוא...** וגם גויים אליו ידרשו, כי שמעו וראו אשר רוח אלקים בו... ועד שלא שקעה שמשו של רבינו עקיבא כבר זרחה שמשו של צדיק זה..."

בשו"ת הרי"מ מגור השיב לאדמו"ר רבי חיים מצאנז בענין התרנגולים החדשים: "משהידו לי שבבית הרב מטשכנוב אוכלים אותם לא חקרת יותר".

ובנידון היתר עגונה, כתב בעל החי' הרי"מ: "איני רוצה לסמוך עלי לבד, ובקשתי מאוד לשאול את כבוד הרב הגאון הצדיק אבדק"ק טשעכנוב נ"י. והגם ששמעתי שאינו רוצה לכתוב שו"ת, עם כל זה די שיסכים לי בעל פה."

רבי אליהו גוטמכר מגריידיץ כותב אליו: "**המבורך בפי ישראל מקצה אל הקצה האיש האלקי מיחיד הדור שלנו גאון הגאונים.**"

ארי דבי עילאי

לאחר נישואיו דר רבינו בעיר פלוצק ונתעלה מאוד בתורה ועבודה עד שקיבל את התואר 'העילוי מפלוצק'. מסופר כי באחד הימים ביקר בעיר פלוצק הגרעק"א והביאו קבוצת לומדים שידברו עמו

והחל לתת ליי"ש לזרום. בראות אשתו את מעשיו הקימה קול צעקה ותבעה במפגיע שילכו קודם לשאול את הרב כדת מה לעשות, ורבי רפאל נעתר לה. הלכו שניהם אל הגאון ר' לייבוש חריף הידוע בכינוי הגאון מפלאצק (וי"א אל האדמו"ר ר' פישל מסטריקוב זצ"ל) ופסק שהיי"ש מותר בהנאה. אך לבו של ר' רפאל לא השלים עם הפסק והוא החליט להחמיר על עצמו, פתח את הברזים ואיבד את היי"ש בידים. כשנודע הדבר לאשתו הזדרזה ובאה אל רבי לייבוש ופרצה בבכי ואמרה: את רכושי הפסדתי, בנים אין לי, מר לי מר. כדי לפייסה הבטיח לה הרב שיוולד לה בן שיאיר את עיני ישראל. ואכן נולד בנה רבי אברהם לתקופת השנה.

במושב זקנים יהללוהו

גדולי דורו הפליגו בשבחו הפלגות נדירות, ונביא חלק מהם:



תמונה עתיקה מאוד של העיר טשכנוב

הגה"ק רבי אברהם לנדא אבד"ק טשכנוב זצ"ל נולד בשנת תקנ"א לאביו רבי רפאל דובז'נסקי זצ"ל.

בהגיעו לפרקו נשא את בתו של הנגיד ר' דן לנדא, ושינה את שם משפחתו כשם חותנו. בשנת תק"פ נתקבל לכסא הרבנות בטשכנוב בה ישב נ"ה שנים, ושימש כעמוד ההוראה לפולין כולה. אחר פטירת האדמו"ר בעל חידושי הרי"מ מגור נאות לקבל סביבו עדת חסידים, ונהרו אליו רבבות אלפי ישראל.

אף שהיה מעיין הנובע בחידושי תורה מופלאים, לא הועלה על הכתב אלא מעט מזער, ובפרט שבערך מ' שנה קודם הסתלקותו לא כתב מאומה מחידושי תורתו הנפלאים. מקבץ מחידושי נתפרסם בספר בית אברהם, שיצא לאור מחדש בשנת תשע"ה.

היי"ש שנשפך

מסופר שלאביו רבי רפאל היתה חנות יי"ש, שממנה התפרנס בכבוד. הצלחתו עוררה נגדו את קנאת כומר הכפר שאסר על מאמיניו לקנות ממנו את היי"ש החמץ לפני חג הפסח. רבי רפאל לא היסס להכריז שהיי"ש הפקר לכל וכי הוא נוסע העירה לכל ימי החג. כשחזר לביתו התפלא לראות שאף אחד לא התקרב לחביות, להפתעתו התברר לו ששני כלבים גדולים מנעו מכולם את הכניסה לבית המזיגה. רבי רפאל שלא רצה ליהנות מיי"ש החמץ שעבר עליו הפסח פתח את הברזים

ממני, למה באים אנשים אצלכם ואליהם אינם באים. שאל רבי אברהם להאיש, אם זוכר את השמחה הכי גדולה שהיה לו במשך ימי חייו, ענה האיש שפעם כשעשה חומץ והיה צריך לעבור הגבול עם הרבה חומץ ואם היו תופסים אותו שומרי הגבול היה לו היזק גדול, וב"ה הצליח לעבור הגבול והרויח אז הון רב, וזה היום היה לו מה שזוכר השמחה הכי גדולה. אמר לו רבי אברהם אתה רואה, לי יש עוד יותר ויותר מדה של שמחה בכל יום בעת התפלה מהשמחה שהיה לך אז...

מרכבה לשכינה

יש עמנו תיאורים מכמה מאלו שזכו לחזות בנועם תפילתו והעלו זאת לזיכרון: מי שלא ראה זיו פניו ושפל קומתו בלכתו בבוקר לביהמ"ד לפקוד צקון לחשו לפני בוראו לא ראה מראה קדושה כזאת מימיו. מה נהדר היה כשהולך לביהמ"ד בבוקר לפני הנץ החמה להתפלל כשהוא מעוטף בטלית ותפילין וסידור האר"י ז"ל תחת זרועותיו, כשיצא מביתו נעמד סמוך למזוזה הניח ידו עליה והיה אומר כמה פעמים בקול רם **"שמחתי באומרים לי בית ה' נלך"**, משהגיע לביהמ"ד ניגש אל המזוזה ובזעקה גדולה שאג: 'תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם'. וקולו היה נעים וערב בעת שעמד לפני התיבה והתפלל. התפלל בימות החול את כל התפילות לפני התיבה והיה אומר הכל בקול רם ובנעימה קדושה פולח כליות ולב כל שומע, ומעורר לעבודת ה', בכל זקנתו ושיבתו לא נס ליחו ולא כהתה עינו, ועמד בשמונה עשרה עד כדי שעה על רגליו ולא סמך את ידיו על העמוד.

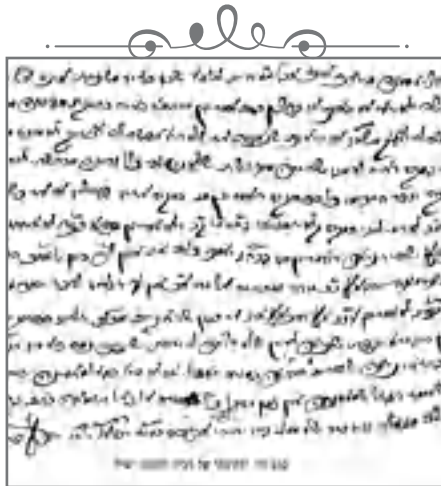
ומי האיש אשר לו מעט בינה אשר לא נתן אל לבו להתפעל בשמעו תפלתו של הגאון הצדיק זצ"ל, ומרבים שמעתי שנעשו בעלי תשובה בעת עמידתם בעת תפלתו וכו', שבעת תפלתו היה מרכבה לשכינה כמו שאמרו ז"ל על הפסוק ויעל אלקים מעל אברהם.

אזהרה גדולה

העתק הכתובת שהתנוססה על גבי המקום שהתפלל שם בביהמ"ד בטשכנוב.

וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עבד שם ה', אזהרה גדולה שלא יעמוד ולא ישב שום אדם על המקום הקדוש הזה הוא

הייתה תלויה בצווארו של אברהם, הנה חידושי תורתו ותורת אמת אשר הייתה בפינו, מלאים זיו ומפיקים נוגה, פנים מסבירות להלכה ופנים שוחקות לאגדה, מפרק הרים ומשבר סלעים, וכל דבר הקשה בתורה הקדושה תופס משוט בים התלמוד לעבור בה לארכה ולרחבה, ממש לא הניח פניה בתורה שלא חידש בה ועשה קישוטין לאוריינתא, והכל בדרך פלפול עצום ורב לאמיתתה של תורה, והיה יושב ודורש ומחדש חידושים נוראים בכל יום ויום ובכל שבת ושבת בש"ס רמב"ם וטשו"ע.



כתב יד של רבינו

מכל רחבי פולין ואף מחוצה לה היו מתייעצים ושואלים אותו בשאלות העומדות על הפרק, והיה משיב דבר הלכה לפונים אליו, אמנם משנת תרט"ז הפסיק לענות על שאלות מחוץ לעיר טשכנוב מטעמים הכמוסים עמו, מלבד מספר עניני הלכה שעוררו פולמוס גדול בין גדולי פולין כמו גזירת הלבוש, מצות מכונה ועוד.

בית השם נלך

"שמחתי באומרים לי בית ה' נלך", פסוק זה היה שגור ורגיל על שפתי הרב מטשכנוב זצ"ל, והיה אומרו גם בכל יום בלכתו לבית הכנסת מעוטף בטלית ותפילין, וכפי שמוסרים, היה פסוק זה גם מילותיו האחרונות בשעת פטירתו מן העולם.

רבינו התפלל כותיקין ואח"כ קיבל אנשים עם קויטלאך, פעם שאל אותו איזה איש שנהג להתפלל עמו במנין ותיקין: הלא אני ג"כ מתפלל ותיקין כמותכם, ואני מתנהג בדיוק כמותכם, מה רואים אצלכם יותר

בלימוד, רעק"א התרשם עמוקות מרבינו, ולימים סיפר בעל האבני נזר ששמע מרבה של העיר לודז' רבי משה שהיה מגדולי תלמידי רעק"א, כי בכל פעם שהיה מזכיר את שמו של רבינו היה מתרומם ממקומו.

בשנות אברכותו, כשהתגורר בפלוצק, ורב העיר מהרא"ל צינץ, התלונן בפני רעו הגרעק"א על "אברך אחד" בעירו המצער בהלכה, פנה הגרעק"א אל רבי אברהם במכתב אחד שיזהר בכבוד תורתו של הרב דמתא, ואל המהרא"ל פנה במכתב שני, בהדגישו, כי בר פלוגתא שלו אינו "אברך אחד", אלא "ארי דבי עילאי".

וכל גידולו משל עצמו הוא

דרך מיוחדת הייתה לרבינו באופן גדילתו בדרכי התורה והחסידות, בעוד שעל מרבית גדולי ישראל יודעים אנו כי קנו תורה מרבותיהם באופן של רב ותלמיד, הרי שעל רבינו העיד בעל הדברי חיים זצ"ל כי הוא מהיחידים שבדורות שאחר הבעש"ט שזכה לגדלות בלא סיוע מצדיקים.

רבינו לא נסע לגדולי הדור שהיו באותו דור לקנות תורה מהם, אלא בעצמו הגה יומם ולילה עד שזכה לכתרה של תורה. גם בדרך עבודת ה' לא השתייך לעדה מסוימת. מסופר כי רבים מגדולי החסידות ניסו לקרבו לחצרותיהם אך לא עלה בידם, רבינו זצ"ל בעצמו הסביר זאת, כי חושש הוא פן יצטרך לשנות את דרכיו בהם הוא מורגל בעבודת השי"ת ולכן אין הוא רוצה להתקשר בדרך אחרת.

זקן ויושב בישיבה

רבינו דאג רבות לצביון הרוחני של העיר טשכנוב, וייסד ישיבה לבחורים בני עליה בה הגו בתורת ה' יומם ולילה, כשהוא עומד עליהם ומדריכם בדרך הישר והאמת כפי שהיה רגיל בכל דרכיו. וכך העיד תלמידו בעל ה'חידושי מהרשד"ם רבי שלמה דוד מרגליות זצ"ל בהקדמה לספרו: 'ולמדתי אצל כבוד הגאון המובהק המפורסם המנוח רשכבה"ג אבדק"ק טשכנוב בעת אשר למד עם ישיבה גדולה, הוא העמיס עלי עול התורה על שכמי, והרגיל אותי בדרכי עומק הפלפול להתהלל ברחבה'.

נכדו הגאון רבי מנחם מנדל לנדא זצ"ל בהקדמתו לספר 'אהבת חסד' מתאר את עמל התורה של רבינו, 'ומרגלית טובה

מקום אשר עמד כבוד קדושת אדמו"ר הצדיק הגאון החריף בוצינא קדישא חסידא ופרישא אדם הגדול בענקים צדיק יסוד עולם מופת הדור ותפארתו, מו"ה אברהם במו"ה רפאל זצל"ה זי"ע וכתוב מה נורא המקום הזה וכמו שהיה בחיי חיותו מקום הזה אבן לתפילה וללימוד, כן גם עתה דחילו אתרא הדין וכתוב ואברהם עודנו עומד לפני ה', נפטר בשיבה טובה זקן ושבע ה' אדר תרל"ה.

ותיק וחסיד

במשך רוב שנות חייו היה מגדולי ישראל היחידים שמצד אחד לא השתייך לעדת

חסידיו ווארקא, ואינו לומד כהרגלו, שלח רבינו לקרוא לו, וכשהגיע עמד על מפתן הדלת במשך שעותיים רצופות ודיבר עמו בלימוד, לאחר זמן זה כשראה שאין לשמועות האלו שום אחיזה במציאות, נתן לו שלום עליכם רחב ואמר לרבנית, אורח הגון הגיע אלינו תכניני לו סעודה רחבה.

אתרא דמר

כרב העיר היה מתעניין בכל עניני העיר שיתנהגו על פי דרך התורה והיושר, הוא עקב מקרוב על מערך השחיטה בעיר, היה מקפיד להיות בשעת השחיטה ולבדוק את הסכינים בעצמו לפני השחיטה ואחריה,

בעגל אחר שעדין לא מלאו לו שמונה ימים.

היה נלחם בתגרי העיר שהיו מפקיעים את המחירים. הנהגה הייתה ביריד השוק בעיר טשכנוב, שאף רוכל לא היה מוכר דבר לפני שנקבע מחירו ע"י שליח הרב, וגם הנכרים שהיו ביריד היו שומעים בקולו. עוד תיקן שהיות והעיר טשכנוב הייתה סמוכה לעיר הבירה וורשה היו סוחרים מעיירות אחרות קונים במחיר טוב את הסחורה בטשכנוב ומוכרים אותה בוורשה, והיו תגרי טשכנוב מחביאים את הסחורה הטובה עבור סוחרים אלו, תיקן רבינו שביום השוק עד חצות לא יוכלו סוחרים עיירות אחרות לקנות ביריד של העיר טשכנוב, כדי שבני העיר גם הם יקבלו מהסחורה הטובה.

מסופר כי פעם היה שריפה בעיר טשכנוב שכלתה חלק נכבד מבתי העיר, ורבינו הבטיח לאחר השריפה, כי יותר לא תהיה שריפה בעיר, ואכן עד פרוץ השואה, לא היה שריפה יותר בעיר טשכנוב, ואף אם היה נשרף בקתה אחת זה לא היה עובר למבנה השני.

קטן כגדול

היה חס ביותר על כבודם של הבריות, וכרב העיר היו כל בני העיר שוים בעיניו קטן כגדול, היה מקפיד שאלו הבאים לשאול בעצתו יכנסו כ"א לפי תורו, ואף נכדיו שהתגוררו במקומות אחרים והיו באים אליו, אף הם היו צריכים להמתין לפי התור של הנאספים. עוד תיקן תקנה בבית מדרשו, שהיה שמש רבינו אחראי על כל המקומות בתפילה, כשהיו אורחים באים לשבת היו נותנים להם מקומות פנויים בלבד כדי שלא לפגוע באותם מתפללים קבועים כשאחר יישב על מקומם.

במהלך שנות רבנותו נעשה פירצה בקדושת השבת שהיו בעלי המלאכה מתעסקים במלאכתם לתוך הלילה, עמד רבינו ותיקן שבכל ערב שבת קודש בשעה שתיים בצהריים יסגרו כל החנויות בעיר, ולא תורשה נסיעת עגלות בכל רחבי העיר, תקנה זו נשמרה בקפידה במשך כל שנות הנהגתו של רבינו. היה פעם ורב חשוב שלא ידע מתקנה זו הגיע לאחר השעה שתיים בערב שבת, ובשבת בבוקר קודם קריאת התורה עלה על הבימה והתנצל על הפירצה בתקנה זו.



תמונה של העיר טשכנוב משנת 1910 רואים את בית הכנסת - משמאל

השוחרים היו צריכים להראות לו את הריאות של כל בהמה. מסופר כי פעם אמר על אחת הריאות שזה נראה לו מידי יפה, הלכו ובדקו זאת, ובבירור אצל הקצב התברר, כי בהמה זו היא בהמת בכור, אלא שעשו שטר מכירה קודם שנולדה, וכשבדקו את השטר מכירה נמצא שהיה פסול מעיקרו. כמו"כ היה נוהג לחקור בעצמו את סוחרים העגלים אם כבר עברו ח' ימים מלידת העגלים, ולא היה מסתפק באמירתם אלא היה דורש עדים או תקיעת כף של הסוחר, מלבד סוחרים נאמנים שלהם היה מאמין ע"פ אמירתם בפה. מסופר כי פעם דרש תקיעת כף מאחד הסוחרים הנאמנים, וכששאלו הסוחר מה קרה הפעם שאינו מאמין לו, השיב לו בסתמא כי הפעם הוא יאמין לו רק ע"י תקיעת כף, אותו יהודי הבין שמשוהו אינו כשורה, הלך וחקר היטב את הדבר, והתברר כי אכן מכרו לו עגל בן שמונה ימים אך במהלך המכירה התחלף העגל

החסידים, ולכן לא ערך שולחנות ואף לא קיבל קוויטלאך, כמו"כ היה מקפיד שלא יבואו אליו נסיעות לשבתות, היה נוהג להתפלל נוסח אשכנז וכן היה מקפיד על תפילת ותיקין. אך מאידך גיסא היה מעריך ומייקר את עדת החסידים, ולתכונה זו הייתה משמעות רבה, שהרי בייחס להתנגדות לדרך החסידות, היתה חשיבות רבה לדעתו של רבינו שתמך בדרך זו, ואף בניו כולם השתייכו לעדת החסידים.

בנו הבכור רבי זאב וואלף מסטריקוב זצ"ל היה מתלמידיו הגדולים של השרף מקאצק זצ"ל, ולאחמ"כ נסע לבעל החידושי הרי"מ זצ"ל. בנו השני רבי בעריש מביאלא זצ"ל היה מגדולי חסידיו ווארקא, וכן בנו הרביעי רבי יעקב מיעזוב זצ"ל היה מגדולי חסידיו קאצק וגור.

מסופר כי פעם אמרו לרבינו כי בנו רבי בעריש מבילה את זמנו בשתיית יי"ש עם

אחר התפילה, אכל פת שחרית מפת הבאה בכיסנין, ושתה קפה חם מאוד, והיו מביאים לו רביעית פושרין ממשקה זו, כדי לברך עליה ברכה אחרונה.

לאחר מכן לבש שוב הטלית ותפילין דר"ת, ולמד חומש ורש"י עם מפרשי הראשונים רמב"ן ורשב"ם, אח"כ חלץ הטו"ת, ולמד שיעור בעיון בגפ"ת בערך שעה, כ"ז למד עם נכדו, אח"כ למד שיעור בעיון עם בניו הגאונים, ועם תלמידו המובהק, הרה"ג ר' שמואל יעקב הלוי מטשכנוב.

היתה דרכו לעשות כל המצות בזריזות מאוד בתחלת זמנם, והיה אומר תמיד, מי יודע אם אחיה לאחר שעה הזאת, ונמצא אפשר מן העולם בביטול מצות עשה בידים, כיון שכבר היה מונח עלי חיוב מצוה.

ידוע הוא שלרב מטשכנוב היתה כרכרה מהודרת שהיתה עומדת במקום מיוחד בצד ביתו, וכפי שמספרים הכין אותה במיוחד בשביל לנסוע איתה לקבל פני משיח צדקנו תיכף כשיבוא, ובכל יום ציוה להראות לו איך שהיא נוסעת והיה עומד מן הצד ומתענג מרוב שמחה.

"מיום עמדי על דעתי לא עשיתי דבר בלא ישוב הדעת", סח פעם.

זהירותו בגינוני קדושה היתה מן המפורסמות. בעת השינה היה לובש כפפות על ידיו שלא תגענה במקומות המכוסים. מעשה שנפגש עם רב פלוני מגדולי הלומדים, והיו משוחחים בדברי תורה. באמצע השיחה שכח אותו רב ונגע בשערות ראשו, במקום שדרך להיות מכוסות, מבלי ליטול ידיו. השתומם רבי אברהם "אינני מבין, איך יכולים ללמוד באופן כזה..."

לאחר פטירת אביו, עברה אמו לעיר הגדולה זגירש, וחיה שם כ"ה שנים. והיה בנה רבי אברהם נוהג לבקר אצל אמו פעם בשנה. כדי להרנין את לבה היה לובש בכל פעם לכבודה בגד חדש.

בכל יום נהג לכתוב ע"ג נייר את המילים "זכור את אשר עשה לך עמלק" ולמחוק את המלה הבודדת "עמלק", לקיים מה שנאמר "תמחה את זכר עמלק" (מעדות מהר"ם שפירא מלובלין).

כל לימודו ותפילתו היה בעמידה, וכל נהג עד סוף ימיו.

לאחר המלחמה שבו שרידי היהודים לעיר והקימו גלעד על קברו, משברי מצבות שעקרו הנאצים מקברים סמוכים. אך כעבור כמה שנים עקרו תושבי המקום את הגלעד ומאז לא נודע מקום קברו המדויק. גם בית מדרשו ובית מגוריו הסמוך, ששרדו עד לשואה, נחרבו עד היסוד. וכך נאבד גם מקום מנוחתו של רבינו, ולא נודע עד היום.

פנינים מהנהגותיו ודיבוריו

רוב הדברים לוקטו מתוך חיבור נכד רבינו,



בנין מוסדות טשכנוב בשכונת רמות בירושלים

הגאון רבי מנחם חיים לנדא זצ"ל בספרו "ויעש אברהם".

שלשה דברים ביקש הגה"ק מהקב"ה שישן מיד בעת שירצה לישן, וישן מהרה דהיינו מה שצריך לישן בשעה יישן בחצי שעה, וייקץ מתי שירצה.

בכל לילות השנה כשהיה ישן בערך שעה או יותר, נתעורר משנתו, ונטל ידיו קם ממטתו והלך בחדרו אנא ואנא וצעק בקולות מבהילים, והיה נראה כאומר תחניות ובקשות וכצועק על שבר בת עמו אבל לא יכולתי להבין מה שאומר וכן עשה הרבה פעמים בכל לילה.

דרכו לעמוד ממיטתו בתוך שעה הרביעית אחר חצות הלילה, אבל שמעתי מהזקנים, כי מקדם היה קם משנתו בשעה השניה אחר חצות.

הלך לבית הטבילה כל יום מיד לאחר קומו משנתו, המקוה בעיר טשכנוב היתה קרה במשך כל השנה, והבטחה היתה ביד אנשי העיר מפי רבינו, שאיש לא ינזק מהטבילה במקוה זו.

בתחילת חורף תרל"ה בעת היותו בן פ"ו שנים (וי"א צ"א שנים), חלה את חוליו אשר ממנו לא קם, בכל רחבי פולין הייתה התעוררות אדירה של תפילה לרפואתו וכמו שאמר הגאון רבי אלעזר מפולסטוק בדברי ההספד על רבינו 'לא נזכר לנו שיהיה רעש כזה כאשר היה חולה אחד מצדיקי או מגאוני הדור ולהרבות כך בתפילות בכל המדינה עיר ועיר'.

בחודשים האחרונים לחייו התרופף מצב בריאותו מיום ליום. בתחילת חודש אדר א', ימים ספורים לפני הסתלקותו לשמי רום, התאספו סביב מיטתו כל בניו נכדיו ומקורביו, ובירך כל אחד בברכה הראויה לו, וביום רביעי בשעה 9.00 בלילה החל לומר את המזמור 'שמחתי באומרים לי בית ה' נלך' - אותו פסוק שהיה אומר מידי יום בעת צאתו מביתו לבית הכנסת - ועלתה נשמתו בסערה השמימה.

מסע ההלוויה התקיים למחרת כשהמוני בית ישראל מכל רחבי פולין ובמרכזם אלפי יהודי העיר טשכנוב מלוים אותו עד מקום מנוחתו באוהל שבבית החיים הישן בעיר טשכנוב. מידי שנה בשנה ביום ה' אדר יומא דהלולא, היו מתקבצים לטשכנוב חסידים ואנשי מעשה בראשות בני הצדיק, והיו עולים על הציון לבקש ולהעתיר רחמים עבור כלל ישראל. ידוע היה כי כל מי שהיה נכנס לאוהל היה דופק ג' פעמים על דלת האוהל כנוטל רשות להיכנס ורק אח"כ היה נכנס במורא חיל ורעדה.

במהלך המלחמה בשנת תש"ג בחודש חשוון נודע לתושבי העיר כי הגרמנים ימש"ו רוצים לחרוש את שטח בית העלמין הישן כדי לבנות שם בתים לקצינים. אזרו עוז בעלי החברה קדישא של העיר וחפרו בציון הצדיק, כשהגיעו למקום מנוחתו נאחזו בתדהמה מוחלטת, גופו של הצדיק זיע"א היה שלם לאחר שכבר עברו 68 שנים מאז הסתלקותו, בחדרת קודש הוציאו את גופו הטהור, וערכו מסע לווייה בה השתתפו כל אנשי העיר, והטמינו אותו בבית העלמין החדש שהיה רחוק כשלושה ק"מ מהבית עלמין הישן, שם טמנו אותו בין שני עצים לצורך היכר.

ביום כ"ח חשוון תש"ג נלקחו יהודי העיר למחנות ההשמדה.

מעולם לא שכב ביום לנוח ולהינפש, אפי' בלא שינה, אף שהיה זקן יותר מגבורות, מלבד בשבתות ויו"ט שהיה נח לאחר הסעודה.

לא ראיתיו שום פעם שהיה הולך לחוץ או לחצרו לטייל מעט, אף לא בימי הקיץ החמים.

בדבר שיש מחלוקת בש"ס, ואיפסקא הילכתא כמאן דאמר לקולא, לא חשש כלל למחמיר, והיה נדמה בעיניו כאפקרותא נגד חז"ל, אם היו מחמירים.

ישיבה על קברו

במלאת 100 שנים להסתלקותו של הצדיק, בשנת תשל"ה התקבצו נכדי הצדיק ויוצאי העיר טשכנוב והקימו מוסדות לתורה ותפילה על שמו של הצדיק, בנשיאותו של הגה"ח רבי מנחם שלמה בקרמן שליט"א.

אלפי תלמידים התחנכו ומתחנכים זה יובל שנים ברשת מוסדות טשכנוב הכוללים בתי מדרש, ישיבות, כוללים, תלמודי תורה, גני ילדים, מעונות יום, קרנות צדקה וחסד, מקוואות. כה יתן ה' וכה יוסיף.

[תודתנו נתונה לגר"מ בקרמן שליט"א על הסיוע בכתיבת מאמרנו, המבוסס על מאמר ארוך יותר שנכתב על ידו]

"מזרעיה דאברהם קאתינא"

עובדות ומעשים שנשמעו מפי מרן גאון ישראל רבי דב לנדו שליט"א, אודות זקנו הגאון מטשכנוב זצ"ל. באדיבות מערכת "ודבר דבר".

בן אחר בן

מרן שליט"א הנמנה על צאצאיו היחידים כבן אחר בן, מרבה לספר תמיד בהערצה מגדלותו התורנית העצומה של הרב מטשכנוב זי"ע, ומציין אשר בין פרקי תולדותיו נתייחדה ביותר פרשת הערצתם המופלאה של גדולי דורו שהעריצוהו בביטויים מופלגים ונדירים במינם שלא מצינו כדוגמתם.

תקנה קביעה וקיימא

מרשימות הרח"צ שיינבך שליט"א: בביקורי אצל מרן שליט"א במוצש"ק פר' משפטים תשע"ו, דיבר אודות אחת

יכול לצייר לו דמותו. [בהזדמנות זו סיפר רבי ישראל מחיי השפת אמת, ותיאר את הליכות חייו היום יומיות, שהיה מתנהל בביתו באופן בעל-הבית"ש, והוסיף שזה היה החינוך בפולין הפשיסחאית לנהוג רגיל כלפי חוץ ולא להראות חריגות או איזה התלהבות של שינוי מהעולם.]

רב ולא אדמו"ר

בהזדמנויות שונות מעיר רבינו שזקנו רבי אברהם מטשכנוב לא היה אדמו"ר רק רב העיר, וקובל על שהוא מכונה בפי הסופרים וכותבי העת אדמו"ר, זאת למרות שבסוף ימיו קיבל פדיונות וערך שולחנות, להפצרת תלמידו בעל שו"ת מהרא"כ מפולטוסק.

רבי דן לנדו חמיו של הגאון מטשכנוב זי"ע, היה פרנס ונגיד בקהילת פלאצק, ובעל השפעה מדינית רחבה. שפתו הייתה עשירה במיוחד, וכל מכתביו מלאי מליצות נאים. רבי דן היה מתורגמן של הקיסר נאפוליון כשהגיע לפולין בשנת תקע"ב, ומקשריו אלו עם השלטון נתעשר, באחרית ימיו נתהפך עליו הגלגל וחי בעוני, אך רווה נחת ממשפחתו הענפה והנכבדה שהקים. נלב"ע כ"ט ניסן תר"ט.

נוסח המצבה

כמו שכתבנו לא נשאר כיום זכר ממצבת ציונו של הגה"ק מטשכנוב זי"ע, אולם לאחרונה מצאו העתק מדויק של הכיתובים שהיו על גבי המצבות בפולין שהיו חייבים למוסרם למלכות בזמנו, כך שנשאר העתק מדויק בכת"י של נוסח המצבה המקורי: **"פ"נ אדונו מורנו ורבנו הרב הגאון אמיתי יחיד בדורו איש אלקים בוצינא קדישא אור ישראל ושמו היה הולך בכל העולם מורנו ר' אברהם ב"ר רפאל אב"ד דפה נפטר ביום ד' ה' אדר הראשון תרל"ה לפ"ק.**

התקנות שהתקין זקינו הרב מטשכנוב זי"ע בעירו שבכל ערב שבת אחר השעה שתיים בצהריים היה על כל הסוחרים לנעול את החנויות ומאז נאסרה עשיית מלאכה. וסיפרתי לו מעשה פלא שאירע שנים רבות לאחר פטירת רבינו בעקבות תקנה זו. שמש בית העלמין שדרכו היתה להדליק את הנרות בציונו של רבינו הגיע פעם בערב שבת אל אוהל ציונו, אך דלת האוהל לא נפתחה, כל פעולותיו לפתוח את הדלת לא הועילו. נרעד רץ השמש לרב העיר כשהוא חושש שמא יד נכרים בדבר. בגלל קוצר הזמן, דחהו הרב למוצאי שבת. מיד בצאת השבת נחפז הרב והלך עמו אל האוהל והנה הדלת נפתחת ללא כל קושי. באיזו שעה ניסית לפתוח את הדלת - שאל הרב. בערבו של יום - השיב השמש. נזכר הרב, בתקנת רבינו, שלפיה כבר היה זמן קבלת שבת באותו זמן, ולכן לא נפתחה הדלת. ואף שברחבי העיר בוטלה התקנה לאחר מלחמת העולם הראשונה, על מקום מנוחתו לא הניח הרב מטשכנוב בעצמו לבטלה. בשמעו עובדא מופלאה זו הפטיר מרן שליט"א: "זה מעשה נפלא שצריך להדפיסו".

תולדותיו כיוצא בו

מרן שליט"א אף מרבה לדון בדברי תורתו וחידושיו של זקינו הרב מטשכנוב זי"ע ובפרט בספרו 'בית אברהם'. וראוי לציין מה שחרט מרן שליט"א על מצבת קבורת אביו הרה"ג רבי טוביה יוסף לנדא זצ"ל "נין ונכד להגאון מאור הגולה רבי אברהם לנדא אב"ד דצ'כנוב".

לדוגמא ב'מנחת דבר' (מצוה לו) פלפל בדברי זקנו וז"ל הנה הגאון האדיר בדורו" מוהרא"ל מצ'כנוב זצ"ל הקשה על דעת רש"י (קידושין ז) ... ורבנו שם מיישב קושיתו. וכן עי' בס' זכר דבר סי"ט ועוד.

ובחנוכת בית המדרש בית מנחם סטריקוב בירושלים נשא רבינו דברים ודן בדברי זקנו הגה"ק רבי אברהם מצכנוב זצוק"ל תוך שהוא מפלפל בדבריו העמוקים. (הפרדס כסלו תשנ"ו)

רבנו מספר שבימי בחורותיו הוא פגש את החסיד רבי ישראל ארטין, שעוד ראה את זקנו רבי אברהם מטשכנוב [שנלב"ע ה' אדר תרל"ה], ואמר להגר"ד שזוכר את דמותו כל כך מוחשית שאם הוא היה צייר הוא היה

להסחרף לנדרחות

מסע מרתק בנתיבי חייו של ענק הרוח, ראש הישיבה
הגאון המופלא רבי יהודה אריה טרנר זצ"ל
שהאיר את שמי אירופה בזוהר תורתו.

מסמך
היסטורי
ייחודי

בין דפי שני הכרכים המרתקים
נפרשת יריעה מופלאה - מימי
שחרותו בירושלים של מעלה,
תקופותיו לצד מאורי הדור: ה'חזון
איש', הרב מבריסק, ראשי ישיבת
סלבודקה, חותנו הגרש"ז אויערבאך
זצ"ל, צדיקי בית אמשינוב וגור ועוד,
ועד להיותו עמוד האש שהאיר את
דרכה של יהדות אנטווערפן.

דמותו הכובשת משתקפת בגאונות
מופלאה, עדינות נפש נדירה לצד
תעצומות רוח אדירות, באהבת
תורה יוקדת ויראת שמים טהורה
שהקרינה על כל סביבותיו. סיפור חייו
הייחודי אפוף הוד קדומים, ומעניק
לקורא חוויה רוחנית מעצימה ובלתי
נשכחת.



מבצע
לדגל ההוצאה!

70

יפה נוף
פולחנים

הוצאה והפצה: "יפה נוף" ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

• **ירושלים:** מכבי ישראל 17 // ירמיהו פינת ברנדייס // צומת בר איכיל 1 // נבעת שאול 28 // בית ון הפסגה 50 // **חדש!** כנפי נשרים 31 (ליד ציפר כול) • **נוה יעקב:** פלג 1 פינת פרדס • **ביתר:** דרכי איש 5 בחניה (מוכר שטיבלאך המרכזי) • **מודיעין עילית-קרית ספר:** אבני נזר 26 // שדי חמד 1 // הרב מפוניבז' 1 • **ברכפלד:** רבי יהודה הנשיא 29 • **בית שמש:** חפציבה-בן איש חי 29 // חזון איש 17 // רמה א' -חלל שוורק 31 מעל שוק מהדרין • **בני ברק:** רבי עקיבא 130 // אהרונביץ 19 מול מרכז רימונים // ברטנורא 3 // רבי עקיבא 47 // עזרא 45 // **פרדס כץ:** המכבים 63 פרדס כץ • **אשדוד:** ענק הספרים - יוסי בן חלפתא 10 רובע ז' • **פתח תקוה:** קהילות יעקב 4 בני הדר • **אלעד:** רבי יהודה הנשיא 90 • **לוד:** הרב אלישיב 8 שכונת גני איילון (אחיסמך) • **קרית גת:** האדמו"ר מחב"ד פינת נתיבות שכולם (בנין קרעטשניף) • **רכסים:** סביון 39 (בנה ביתך) •

בשורה אדירה לעולם התורה.

סדרת ספרי

ביכורי הלכה

מביאה מהפכה בעולם הלימוד ההלכתי
עם מערכות סדורות ומעמיקות על שו"ע וא"ח



בהסכמת מרגן ורבנן גדולי ראשי הישיבות וגדולי הפוסקים:

"והם מלאים וגדושים בחדרי ערכים ושמות המעמידים את יסודות ההלכה בכל היקפם ועומק עיונם, והם ספרים מיוחדים במינם שיש בהם תועלת גדולה לכל העוסק בענינם אלו בעומק עיונם, וזיכר בהם הרבה עמל ויגיעה להעמיד הדברים בדרך אמת" (מתוך הסכמת הגר"ד כהן שליט"א)

ר"ט

"מבאר במסורת העיון של רבותינו ז"ע מעתיקי השמועה חידושים אשר נתנו לעם ישראל את דרך העיון הראויה בסדרו נשים נזיקין ונהוגים בישיבות הקדושות. ובה בא המחבר שליט"א ברוב עמלו להרחיב יריעת המשכן גם לסדרי הש"ס הקשורים לאו"ח" (מתוך הסכמת הגר"א פיל" שליט"א)

ר"ט

"והתפעלתי מהחוקק הגדול בכל אופניו יחד עם העמקה והבנה ישרה בהסבר השיטות וחילוקי הדברים" (מתוך הסכמת הגר"ש דויטש שליט"א)

ר"ט

"והנהגתי שליט"א טרח טובא בזה לחבר את ההלכה עם המשנה כמה שידנו יכולה להגיע, והעלה דברים נפלאים כאשר יראה כל מעיין ושופט בעד"ה"

(מתוך הסכמת הגר"ב שיינבר שליט"א)

מן הגאון הגדול רבי ברוך דב פוברסקי שליט"א
מן הגאון הגדול רבי משה הלל חורש שליט"א
מן הגאון הגדול רבי אביעזר פליץ שליט"א
מן הגאון הגדול רבי ברוך שמואל דויטש שליט"א
מן הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א
מן הגאון הגדול רבי בונים שרייבר שליט"א
מן הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א
מן הגאון הגדול רבי עזריאל איערבאך שליט"א
מן הגאון הגדול רבי איתמר גרבוז שליט"א
מן הגאון הגדול רבי מרדכי גרוס שליט"א
מן הגאון הגדול רבי שריאל רוזנברג שליט"א
מן הגאון הגדול רבי מנדל לובין שליט"א

להזמנות: **יבלות**
054-856-40-33

לישיבות ובתי מדרשות
ניתן לקבל את הספרים בתרומה
בטלפון: 052-7631067 או במייל: bh@apt1.net

דרך ישרה

הנהגות ודקדוקי הלכה של רבינו הגאון החסיד
כמוה"ר רבי שריה דבליצקי זצוק"ל
בעניני חג הפורים וחודש אדר



אוצר בלום של דקדוק הלכה מכבשוננו של רב האי גאון חסידא ופרישא זי"ע
ממה שנראה ונשמע בקודש פנימה

ספר נדיר ומיוחד במינו - דרך בעקבות הנהגותיו המופלאות של גאון
ההלכה, עמוד העבודה, צדיק מושל ביראת אלקים, הגאון החסיד רבי שריה
דבליצקי זצוק"ל, ערוך ביד אמן, ומסודר לפי סדר יום הפורים וחודש אדר
ותחתיו פתוח שער נרחב לבאר מקורו הטהור בכל פרט כפי שנשמע מפי
קדשו ומפי כתבו, תוכו רצוף בירורי הלכה מופלאים וחקרי דינים מחודשים
מחיבוריו הנדפסים ומכתב"ק, ונוסף עליהם ביאורים ציונים ומראי מקומות
ומו"מ מגמרא ופוסקים, כאשר תחזינה עיני המעיין



"...טוב עשה תלמידו שהעלה הנהגותיו
על הכתב, ויפה כתב..."

(מתוך הסכמת מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל)

"...בספר אוצר שלם, ויביא בס"ד ברכה
ותועלת הרבה, וראוי להכניסו בתוך ביתו..."

(מתוך הסכמת מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א)

"...ממש דמות דיוקנו מנצחת לפנינו בחיבור זה... זכה
והצליח להקים מצבה נשגבה למר אבא הכ"מ..."

(מתוך מכתב הגאון רבי דוד דבליצקי שליט"א)

להשיג בדוכני הספרים בבתי הכנסת (בלוי) | בחנויות המובחרות | הפצה ראשית: יפה נוף ❧ להזמנת כמויות: 08-8582376

החדשים של צוף | ספרים חדשים מבית 'צוף' הוצאה לאור

חדש על המדף



שו"ת לבני מלכים

צהר לשאלותיהם
ולבטיהם של ישראל
בני מלכים

מאת הרה"ג בימים הכט שליט"א



שכבת הטל

על ל"ט מלאכות
המברר ענין כל מלאכה משרשה
מסוגיות הגמרא ומפרשיהן

מאת הרה"ג יעקב אדמוני שליט"א



טהרת הממוק

עיוני הלכה מתוך עומקא דשמעתא
העמדת היסודות והגדרים
בירור בנושאים חדשים ובסוגיות העמומות

הרה"ג שלמה רפאל סולמונס שליט"א



לקח דוד

עיונים וביאורים בעומקם של פרשיות
התורה המיוסדים על משנתו ותורתו של
הגר"א ובית מדרשו

ממרן ראש הישיבה הגר"ד כהן שליט"א

ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות | הוצאה לאור צוף | 02-6504055